

Broj: 03-02-135/2022
Sarajevo, 28.03.2024. godine

PARLAMENT FEDERACIJE
BOSNE I HERCEGOVINE

Primljeno: 29-03-2024			
Org. jed.	Broj	Priloga	Vrijednost
09,02	- 02 -	775	/24

- Predstavnički dom-
gđa. Mirjana Marinković-Lepić, predsjedavajuća
- Dom naroda –
gosp. Tomislav Martinović, predsjedavajući

Poštovani,

U skladu sa članom 17. Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj: 32/17), radi razmatranja i donošenja, dostavljam Strategiju razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine za period 2022. - 2027. godine, koju je Vlada Federacije Bosne i Hercegovine usvojila na 70. hitnoj sjednici, održanoj 28.03.2024. godine.

Također, radi razmatranja i donošenja, dostavljam Prijedlog zaključka o usvajanju Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine za period 2022. - 2027. godine.

S poštovanjem,

Prilog:

- Strategija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine za period 2022. - 2027. godine,
- Prijedlog zaključka o usvajanju Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine za period 2022. - 2027. godine,
- EX-Ante evaluacija Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine

CO: FEDERALNO MINISTARSTVO RAZVOJA, PODUZETNIŠTVA I OBRTA
gosp. Vojin Mijatović, ministar

Na osnovu člana 19. stav (4) Zakona o Vladi Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH”, br. 1/94, 8/95, 58/02, 19/03, 2/06 i 8/06), Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, na 70. hitnoj sjednici održanoj 28.03.2024. godine, donosi

**ZAKLJUČAK
O USVAJANJU STRATEGIJE RAZVOJA MALE PRIVREDE FEDERACIJE BOSNE I
HERCEGOVINE 2022.-2027.**

1. Usvaja se Strategija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine 2022.-2027.
2. Zadužuje se Generalni Sekretarijat Vlade Federacije Bosne i Hercegovine da Strategiju razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine 2022.- 2027. dostavi Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine radi razmatranja i donošenja.
3. Ovaj zaključak stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u „Službenim novinama Federacije BiH”.

V. broj: 459/2024
28.03.2024. godine
Sarajevo

Na osnovu člana 153. stav (3) Poslovnika Predstavničkog doma (Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH”, br. 69/07, 2/08, 26/20 i 13/24) i člana 144. stav (3) Poslovnika o radu Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH”, br. 27/03, 21/09 i 24/20), Parlament Federacije Bosne i Hercegovine je, na sjednici Predstavničkog doma od.....2024. godine godine i na sjednici Doma naroda od2024. godine, donio sljedeći

ZAKLJUČAK

I

Usvaja se Strategija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine 2022.- 2027.

II

Ovaj zaključak objavljuje se u „Službenim novinama Federacije BiH”.

PF broj: _____ 2024. godine

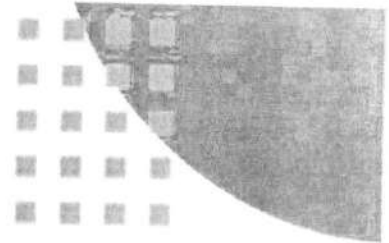
Sarajevo

Predsjedavajući
Doma naroda
Parlamenta Federacije BiH
Tomislav Martinović

Predsjedavajuća
Predstavničkog doma
Parlamenta Federacije BiH
Mirjana Marinković- Lepić

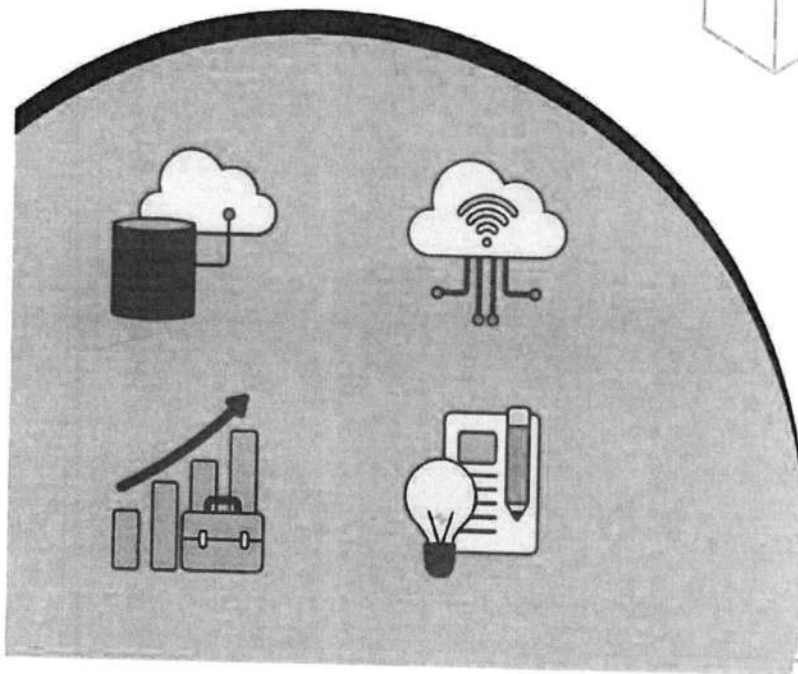
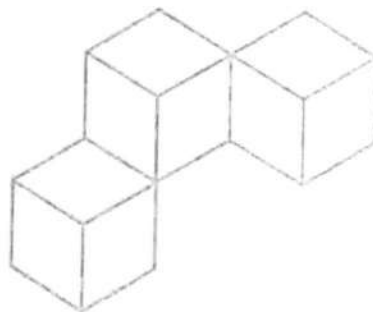

FEDERALNO
MINISTARSTVO RAZVOJA,
PODUZETNIŠTVA I OBRTA

STRATEGIJA RAZVOJA MALE PRIVREDE FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

2022 - 2027.

Strategija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine za period 2022–2027. finansirana je sredstvima Projekta za unapređenje primjene evropskog okvira za mala i srednja preduzeća u Bosni i Hercegovini podržanog od Vlade Kraljevine Švedske

Radno tijelo za izradu Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine za razdoblje 2022–2027.

1. Doc. dr. sc. Jozo Bejić, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, koordinator
2. Sead Džiho, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, član
3. Zdravko Čerović, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, član
4. Izedin Kurtović, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, član
5. Nijaz Avdukić, Federalni zavod za programiranje razvoja, član
6. Dario Kokor, Federalno ministarstvo okoliša i turizma, član
7. Eldara Šoš, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, članica
8. Sanjin Dugalić, Federalno ministarstvo trgovine, član

Konsultanti za metodološku i stručnu podršku izradi Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine 2022–2027. godine u okviru projekta SBA u BiH2EU

1. Prof. dr. Bahrija Umihanić, Univerzitet u Tuzli, Ekonomski fakultet
2. Prof. dr. Anto Domazet, Univerzitet u Sarajevu, Ekonomski fakultet

Tematska grupa 1. Poduzetnička infrastruktura

1. Sead Džiho, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta
2. Amela Ćutuna, Ministarstvo za privredu Bosansko-podrinjskog kantona Goražde
3. Mirzeta Alić-Topalović, Ministarstvo gospodarstva, rada i prostornog uređenja Posavskog kantona
4. Tina Magić, Ministarstvo gospodarstva Kantona 10
5. Marin Ćorić, Ministarstvo privrede Hercegovačko-neretvanskog kantona
6. Omer Zulić, Ministarstvo privrede Srednjobosanskog kantona
7. Jasmina Ramadan, Ministarstvo za privredu Zeničko-dobojskog kantona
8. Martina Kovač, Ministarstvo gospodarstva Zapadnohercegovačkog kantona
9. Bruno Vištica, Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo
10. Nisveta Osmić, Ministarstvo privrede Tuzlanskog kantona
11. Jasmira Dervišić, Ministarstvo privrede Unsko-sanskog kantona
12. Dijana Vilić, Ministarstvo privrede Unsko-sanskog kantona
13. Dženana Ahmetpahić, Obrtnička komora Federacije Bosne i Hercegovine
14. Zvonimir Miletić, Privredna komora Federacije Bosne i Hercegovine
15. Aida Pašalić Uzunović, Razvojna agencija ZEDA, Zenica
16. Lejla Šertović, Razvojna agencija Unsko-sanskog kantona – RAUSK
17. Suad Ećo, Udruženje poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine
18. Prof. dr. Dženan Kulović, Univerzitet u Zenici, Ekonomski fakultet
19. Prof. dr. Žana Mrkonjić, Sveučilište u Mostaru, Ekonomski fakultet
20. Prof. dr. Adisa Delić, Univerzitet u Tuzli, Ekonomski fakultet

Tematska grupa 2. Inovacije, digitalizacija i zelena tranzicija

1. Adis Fajić, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta
2. Amela Ćutuna, Ministarstvo za privredu Bosansko-podrinjskog kantona Goražde
3. Josip Maskaljević, Ministarstvo gospodarstva, rada i prostornog uređenja Posavskog kantona
4. Tina Magić, Ministarstvo gospodarstva Kantona 10
5. Sanela Feriz-Tiro, Ministarstvo privrede Hercegovačko-neretvanskog kantona
6. Elmir Crnica, Ministarstvo privrede Srednjobosanskog kantona
7. Dženita Hrgić, Ministarstvo za privredu Zeničko-dobojskog kantona

8. Antonio Pavković, Ministarstvo gospodarstva Zapadnohercegovačkog kantona
9. Bruno Vištica, Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo
10. Neda Korić, Ministarstvo privrede Tuzlanskog kantona
11. Jasmira Dervišić i Dijana Vilić, Ministarstvo privrede Unsko-sanskog kantona
12. Jelena Jaković, Obrtnička komora Federacije Bosne i Hercegovine
13. Anela Karahasan, Privredna komora Federacije Bosne i Hercegovine
14. Mirza Sikirić, Razvojna agencija ZEDA, Zenica
15. Lejla Šertović, Razvojna agencija Unsko-sanskog kantona – RAUSK
16. Jakub Čehić, Udruženje poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine
17. Doc. dr. Ajla Muratović-Dedić, Univerzitet u Zenici, Ekonomski fakultet
18. Doc. dr. Mirela Mabić, Sveučilište u Mostaru, Ekonomski fakultet
19. Šabina Đonlagić Alibegović, Univerzitet u Tuzli, Ekonomski fakultet
20. Prof. dr. Amila Pilav-Velić, Univerzitet u Sarajevu, Ekonomski fakultet

Tematska grupa 3. Poslovno okruženje

1. Doc. dr. Jozo Bejić, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta
2. Melida Hadžiomerović, Ministarstvo za privredu Bosansko-podrinjskog kantona Goražde
3. Zoran Jelušić, Ministarstvo gospodarstva, rada i prostornog uređenja Posavskog kantona
4. Tina Magić, Ministarstvo gospodarstva Kantona 10
5. Marin Čorić, Ministarstvo privrede Hercegovačko-neretvanskog kantona
6. Aldin Ljubučić, Ministarstvo privrede Srednjobosanskog kantona
7. Vanja Udiljak, Ministarstvo za privredu Zeničko-dobojskog kantona
8. Anamarija Bešlić, Ministarstvo gospodarstva Zapadnohercegovačkog kantona
9. Bruno Vištica, Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo
10. Sandra Morić, Ministarstvo privrede Tuzlanskog kantona
11. Jasmira Dervišić, Ministarstvo privrede Unsko-sanskog kantona
12. Dijana Vilić, Ministarstvo privrede Unsko-sanskog kantona
13. Kemal Isanović, Obrtnička komora Federacije Bosne i Hercegovine
14. Almin Mališević, Privredna komora Federacije Bosne i Hercegovine
15. Velida Abazović, Razvojna agencija ZEDA, Zenica
16. Lejla Šertović, Razvojna agencija Unsko-sanskog – RAUSK
17. Mario Nenadić, Udruženje poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine
18. Prof. dr. Jasmin Halebić, Univerzitet u Zenici, Ekonomski fakultet
19. Prof. dr. Maja Letica, Sveučilište u Mostaru, Ekonomski fakultet
20. Prof. dr. Zijad Džafić, Univerzitet u Tuzli, Ekonomski fakultet
21. Prof. dr. Meldina Kokorović Jukan, Univerzitet u Tuzli, Ekonomski fakultet
22. Prof. dr. Hatidža Jahić, Univerzitet u Sarajevu, Ekonomski fakultet

Tematska grupa 4. Ciljani oblici poduzetništva

1. Zdravko Čerović, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta
2. Melida Hadžiomerović, Ministarstvo za privredu Bosansko-podrinjskog kantona Goražde
3. Ljiljana Paradžik, Ministarstvo gospodarstva, rada i prostornog uređenja Posavskog kantona
4. Tina Magić, Ministarstvo gospodarstva Kantona 10
5. Marin Čorić, Ministarstvo privrede Hercegovačko-neretvanskog kantona
6. Slavko Relota, Ministarstvo privrede Srednjobosanskog kantona
7. Aida Ljubović, Ministarstvo za privredu Zeničko-dobojskog kantona
8. Antonio Pavković, Ministarstvo gospodarstva Zapadnohercegovačkog kantona
9. Bruno Vištica, Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo

10. Nisveta Osmić, Ministarstvo privrede Tuzlanskog kantona
11. Jasmira Dervišić, Ministarstvo privrede Unsko-sanskog kantona
12. Dijana Vilić, Ministarstvo privrede Unsko-sanskog kantona
13. Belma Mujkić, Obrtnička komora Federacije Bosne i Hercegovine
14. Erina Lasić, Privredna komora Federacije Bosne i Hercegovine
15. Senad Pašalić, Razvojna agencija ZEDA, Zenica
16. Lejla Šertović, Razvojna agencija Unsko-sanskog kantona – RAUSK
17. Vjekoslav Domljan, Udruženje poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine
18. Prof. dr. Dženan Kulović, Univerzitet u Zenici, Ekonomski fakultet
19. Prof. dr. Nikola Papac, Sveučilište u Mostaru, Ekonomski fakultet
20. Doc. dr. Selma Smajlović, Univerzitet u Tuzli, Ekonomski fakultet

Tematska grupa 5. Obrti i srodne djelatnosti

1. Izedin Kurtović, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta
2. Melida Hadžiomerović, Ministarstvo za privredu Bosansko-podrinjskog kantona Goražde
3. Katarina Paradžik, Ministarstvo gospodarstva, rada i prostornog uređenja Posavskog kantona
4. Tina Magić, Ministarstvo gospodarstva Kantona 10
5. Sanela Feriz-Tiro, Ministarstvo privrede Hercegovačko-neretvanskog kantona
6. Mujo Čejvan, Ministarstvo privrede Srednjobosanskog kantona
7. Igor Rimac, Ministarstvo za privredu Zeničko-dobojskog kantona
8. Sofija Milićević, Ministarstvo gospodarstva Zapadnohercegovačkog kantona
9. Bruno Vištica, Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo
10. Adisa Gotovušić, Ministarstvo privrede Tuzlanskog kantona
11. Jasmira Dervišić, Ministarstvo privrede Unsko-sanskog kantona
12. Dijana Vilić, Ministarstvo privrede Unsko-sanskog kantona
13. Domagoj Andrijanić, Obrtnička komora Federacije Bosne i Hercegovine
14. Esad Pašić, Privredna komora Federacije Bosne i Hercegovine
15. Velida Abazović, Razvojna agencija ZEDA, Zenica
16. Lejla Šertović, Razvojna agencija Unsko-sanskog kantona – RAUSK
17. Igor Baroš, Udruženje poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine
18. Doc. dr. Ajla Muratović-Dedić, Univerzitet u Zenici, Ekonomski fakultet
19. Prof. dr. Marinko Jurilj, Sveučilište u Mostaru, Ekonomski fakultet

LISTA SKRAĆENICA	5
1 Uvod	7
1.1 Svrha i značaj strateškog dokumenta	7
1.2 Regulatorni okvir	7
1.3 Proces izrade i konsultacija	8
1.4 Usklađenost s ostalim strateškim dokumentima	9
2 Strateška platforma	11
2.1 Izvod iz situacione analize	11
2.1.1 Ekonomski pokazatelji poslovanja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine	11
2.1.1.1 Definicija male privrede	11
2.1.1.2 Makroekonomski ambijent Federacije Bosne i Hercegovine	12
2.1.1.3 Rezime kvantitativnih pokazatelja stanja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine	14
2.1.1.4 Rezime kvalitativnih pokazatelja stanja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine	16
2.2 Sažetak analize utrošaka i efekta dodijeljenih poticajnih finansijskih sredstava utvrđenih Budžetom Federacije Bosne i Hercegovine	25
2.3 Analiza mjera sadržanih u Strategiji razvoja Federacije Bosne i Hercegovine za koje je FMRPO označeno kao koordinator ili nosilac mjere	27
2.4 Analiza organizacione strukture i popunjenosti kapaciteta FMRPO	30
2.5 Analiza budžetskih sredstava za poticaj razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine	30
2.6 SWOT analiza stanja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine	33
2.7 Strateško fokusiranje i vizija razvoja	35
2.7.1 Strateški pravci razvoja male privrede: strateški fokus	35
2.7.1.1 Strateški pravac 1 – Inovacije i digitalna transformacija male privrede	35
2.7.1.2 Strateški pravac 2 – Zelena tranzicija male privrede	36
2.7.1.3 Strateški pravac 3 – Poticajno poslovno okruženje	36
2.7.1.4 Strateški pravac 4 – Unapređenje poduzetničke infrastrukture	37
2.7.1.5 Strateški pravac 5 – Internacionalizacija i pozicioniranje u regionalnim i globalnim lancima vrijednosti	37
2.7.1.6 Strateški pravac 6 – Inkluzivnost male privrede	38
2.7.2 Vizija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine	38
2.8 Strateški ciljevi razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine	39
2.8.1 Strateški cilj 1. Konkurentna mala privreda temeljena na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji	40
2.8.2 Strateški cilj 2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture	42
2.8.3 Strateški cilj 3. Inovacije i internacionalizacija male privrede	44
2.9 Evropski akt o malom biznisu kao referentni okvir za definiranje politika i mjera za podršku razvoju male privrede	45
3. Prioriteti i mjere sa indikatorima	47
3.1 Prioriteti za Strateški cilj 1	48
3.1.1 Prioritet 1.1. Digitalizacija subjekata male privrede	48
3.1.2 Prioritet 1.2. Zelena tranzicija male privrede	50
3.2 Prioriteti za Strateški cilj 2	51
3.2.1 Prioritet 2.1. Poslovno okruženje za razvoj male privrede	52
3.2.2 Prioritet 2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva	53
3.2.3 Prioritet 2.3. Poduzetnička infrastruktura	54
3.3 Prioriteti za Strateški cilj 3	55
3.3.1 Prioritet 3.1. Inovacije male privrede	56
3.3.2 Prioritet 3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti	57
4 Strateški projekti	58
5 Indikativni finansijski okvir	62
6 Sažeti pregled Strategije razvoja male privrede FBiH	64
7 Okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja	67
8 Prilozi	69
8.1 Usklađenost Strategija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine s ostalim strateškim dokumentima	69
8.2 Detaljan pregled mjera	73

LISTA SKRAĆENICA

- BATA – Institut za akreditovanje Bosne i Hercegovine
- BD BiH – Brčko distrikt Bosne i Hercegovine
- BDP – Bruto društveni proizvod
- BDV – Bruto dodana vrijednost
- BiH – Bosna i Hercegovina
- CEFTA – Centralnoeuropski ugovor o slobodnoj trgovini (eng. Central European Free Trade Agreement)
- DOB – Dokument okvirnog budžeta
- EBRD – Evropska banka za obnovu i razvoj
- EEN – Evropska poduzetnička mreža
- EU – Evropska unija
- EUROSTAT – Statistički ured Evropske unije
- FBiH – Federacija Bosne i Hercegovine
- FERK – Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine
- FMERI – Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
- FMF – Federalno ministarstvo finansija
- FMKIS - Federalno ministarstvo kulture i sporta
- FMOiT – Federalno ministarstvo okoliša i turizma
- FMON – Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke
- FMPiK – Federalno ministarstvo prometa i komunikacija
- FMP – Federalno ministarstvo pravde
- FMRPO – Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta
- FMRSP – Federalno ministarstvo rada i socijalne politike
- FMT – Federalno ministarstvo trgovine
- FZS – Federalni zavod za statistiku
- FZZPR – Federalni zavod za programiranje razvoja
- GC FBiH – Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine
- GIZ - Njemačko društvo za međunarodnu saradnju (njem. Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit)
- IT – Informacione tehnologije
- JLS – jedinica/e lokalne samouprave
- JPP – javno-privatno partnerstvo
- KGf – Kreditno-garantni fond

LER – lokalni ekonomski razvoj

MIO/PIO – Mirovinsko i invalidsko osiguranje / Penzijsko i invalidsko osiguranje

MMSP – Mikro, mala i srednja preduzeća

MSP – mala i srednja preduzeća

MP – mala privreda

OECD – Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (eng. Organisation for Economic Cooperation and Development)

OK FBiH – Obrtnička komora Federacije Bosne i Hercegovine

PCM – Upravljanje projektnim ciklusom (eng. Project Cycle Management)

PK FBiH – Privredna komora Federacije Bosne i Hercegovine

PPI – poduzetničke potporne institucije

PZ – poslovne zone

RBFBiH – Razvojna banka Federacije Bosne i Hercegovine

RS – Republika Srpska

SBA – EU Akt o malom biznisu (eng. Small Business Act)

UINO BiH – Uprava za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine

UNDP – Razvojni program Ujedinjenih nacija

UPFBiH – Udruženje poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine

WB – Svjetska banka (eng. World Bank)

WB EDIF – Instrument za razvoj poduzetništva i inovacija na zapadnom Balkanu (eng. Western Balkan Enterprise Development and Innovation Facility)

WEF – Svjetski ekonomski forum

1.1 Svrha i značaj strateškog dokumenta

Strategija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine 2022–2027. predstavlja integrirani, višesektorski strateški dokument Federacije Bosne i Hercegovine koji definira politike razvoja sektora male privrede, strateške ciljeve i prioritete koji predstavljaju putokaz za sveukupni društveni razvoj.

Strategija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine 2022–2027. proizlazi iz Strategije razvoja Federacije Bosne i Hercegovine 2021–2027. te uvažava razvojne pravce u oblasti male privrede koji su definirani u Strategiji razvoja Federacije Bosne i Hercegovine, Strateškim smjernicama za harmonizaciju podrške razvoju MSP-a i poduzetništva u Bosni i Hercegovini 2021–2027. kao i drugim relevantnim strateškim dokumentima Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine, dokumentima relevantnim za proces evropskih integracija i drugim međunarodnim preuzetim obavezama Bosne i Hercegovine, uključujući i Agendu 2030, koju je donijela Generalna skupština UN-a.

Proces izrade Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine 2022–2027. započeo je donošenjem Odluke o izradi Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine 2022–2027, koju je donijela Vlada Federacije Bosne i Hercegovine u februaru 2022. godine.

Nosilac izrade Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine jeste Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, dok je Radno tijelo, sačinjeno od osam članova – četiri člana iz Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta te po jedan član iz Federalnog ministarstva energije, rudarstva, Federalnog ministarstva trgovine, Federalnog ministarstva okoliša i turizma i Federalnog zavoda za programiranje razvoja, koje je imenovala Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, zaduženo za izradu Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine 2022–2027. uz podršku angažiranih konsultanata – prof. dr. Bahrije Umihanića i prof. dr. Ante Domazeta. Za potrebe izrade dokumenta formirano je pet tematskih radnih grupa i to: Tematska grupa 1 – Poduzetnička infrastruktura; Tematska grupa 2 – Inovacije, digitalizacija i zelena tranzicija; Tematska grupa 3 – Poslovno okruženje; Tematska grupa 4 – Ciljani oblici poduzetništva i Tematska grupa 5 – Obrti i srodne djelatnosti. Tematske grupe sačinjene su od predstavnika kantonalnih resornih ministarstava u čijim su nadležnostima poslovi vezani za razvoj male privrede, predstavnika Privredne komore Federacije Bosne i Hercegovine, Obrtničke komore Federacije Bosne i Hercegovine, udruženja poslodavaca, relevantnih javnih institucija, nevladinog sektora, akademske zajednice itd. Kroz rad tematskih grupa vršeno je razmatranje i usaglašavanje ključnih razvojnih sektorskih i međusektorskih izazova i potencijala, usaglašavanje razvojnih ciljeva, odabir prioriteta razvoja male privrede u Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH) te usaglašavanje predloženih mjera koje će biti u funkciji razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine.

Značaj izrade ovog sektorskog dokumenta ogleda se u planskom usmjeravanju razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine kako bi se u skladu sa dostupnim resursima ostvarili maksimalni efekti u poticanju razvoja ove razvojne oblasti Federacije Bosne i Hercegovine.

Ostvarenje razvojne vizije male privrede Federacije Bosne i Hercegovine realizirat će se kroz tri strateška cilja, razrađena u sedam prioriteta i 16 mjera. Pripremljen je indikativni budžet za realizaciju Strategije, kao i indikatori za mjerenje stepena njena ostvarenja.

1.2 Regulatorni okvir

Proces izrade Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine za period 2022–2027. u potpunosti je sproveden u skladu sa Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji

Bosne i Hercegovine¹, temeljnim normativnim aktom kojim je definirana svrha sistema za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine kroz „transparentno i usaglašeno razvojno planiranje i upravljanje razvojem u Federaciji, kantonima i jedinicama lokalne samouprave“ kao i „koordinacija i integracija strateških dokumenata i javnih i drugih finansijskih resursa radi realizacije utvrđenih razvojnih prioriteta“².

Članom 17. stav (1) navedenog Zakona utvrđeno je da se sektorskim strategijama Federacije Bosne i Hercegovine utvrđuju ciljevi i prioriteti razvoja sektora, način njihova ostvarivanja, finansijski i institucionalni okvir za implementaciju, monitoring, evaluaciju i izvještavanje. Zakon propisuje i da se sektorske strategije Federacije Bosne i Hercegovine izrađuju na osnovu Strategije razvoja Federacije, Strategije razvoja Bosne i Hercegovine, dokumenata relevantnih za proces integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju i drugih međunarodno preuzetih obaveza Bosne i Hercegovine.

Izrada Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine u potpunosti je usklađena i s podzakonskim aktima koji pobliže određuju i preciziraju odredbe Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem Federaciji Bosne i Hercegovine i to:

- Uredbom o izradi strateških dokumenata u Federaciji Bosne i Hercegovine,
- Uredbom o evaluaciji strateških dokumenata u Federaciji Bosne i Hercegovine,
- Uredba o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji Bosne i Hercegovine.³

1.3 Proces izrade i konsultacija

Na osnovu člana 19. stav (2) Zakona o Vladi Federacije Bosne i Hercegovine⁴, a u vezi s odredbom člana 9. stav (4) Uredbe o izradi strateških dokumenata u Federaciji Bosne i Hercegovine⁵, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, na sjednici, održanoj 3. 2. 2022. godine, donijela je Odluku o izradi Strategije male privrede Federacije Bosne i Hercegovine 2022–2027,⁶ čime je pokrenut proces izrade ove sektorske Strategije.

Odlukom je propisano da je nosilac izrade Strategije razvoja male privrede Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, a da su sudionici u procesu izrade Strategije nadležne institucije Federacije Bosne i Hercegovine, kantona i jedinica lokalne samouprave, predstavnici poduzetnika i obrtnika te socio-ekonomski partneri. Odlukom Vlade Federacije Bosne i Hercegovine broj: 138/2022 od 3. 2. 2022. Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta bilo zaduženo da primjenom otvorenog metoda koordinacije i poštujući princip horizontalne i vertikalne koordinacije, formira radno tijelo za izradu Strategije. Radno tijelo za izradu Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine 2022–2027. uspostavljeno je Rješenjem koje je donio federalni ministar razvoja, poduzetništva i obrta u čijem su sastavu četiri predstavnika Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta, te po jedan predstavnik Federalnog zavoda za programiranje razvoja, Federalnog ministarstva okoliša i turizma, Federalnog ministarstva energije, rudarstva i industrije i Federalnog ministarstva trgovine. U procesu izrade strateške platforme Strategije razvoja male privrede, Radno tijelo održalo je tri sastanka tokom kojih su razmatrane i usvojene Smjernice i Akcioni plan izrade Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine. Također, razmatrana je analiza stanja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine, prijedlog razvojnih pravaca, vizije razvoja i strateških

¹ Službene novine Federacije BiH, broj 32/17.

² Član 2. Zakona.

³ Sve uredbe objavljene su u Službenim novinama Federacije BiH, broj 74/19.

⁴ Službene novine Federacije BiH, br. 1/94, 8/95, 58/02, 19/03, 2/06 i 8/06.

⁵ Službene novine Federacije BiH, broj 74/19.

⁶ Službene novine Federacije BiH, broj 10/22.

ciljeva razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine te u konačnici i nacrt Strateške platforme Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine.

U svrhu razmatranja i usaglašavanja ključnih razvojnih sektorskih i međusektorskih izazova i potencijala, usaglašavanja razvojnih ciljeva i odabira prioriteta razvoja male privrede u Federaciji Bosne i Hercegovine formirano je i pet tematskih grupa i to:

- Tematska grupa 1: Poduzetnička infrastruktura
- Tematska grupa 2: Inovacije, digitalizacija i zelena tranzicija
- Tematska grupa 3: Poslovno okruženje
- Tematska grupa 4: Ciljani oblici poduzetništva
- Tematska grupa 5: Obrti i srodne djelatnosti

Tematske grupe u fazi izrade Strateške platforme, a potom i Nacrta Strategije, uz vodstvo konsultanata i predstavnika Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta, kao voditelja grupa, održale su tri sastanka tokom kojih je razmatrana analiza stanja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine, prijedlog SWOT analize, strateških fokusa, vizije razvoja, strateških ciljeva kao i prijedlog mjera. Pored sastanaka, predstavnici tematskih radnih grupa imali su priliku dostavljati sugestije i prijedloge za navedene segmente Strateške platforme i putem elektronskih obrazaca, kako bi se omogućio efikasan proces izrade ovog dijela strateškog dokumenta.

Nacrt Strateške platforme upućen je u proces javnih konsultacija, koji je uključio širi krug zainteresiranih aktera, a isti je realiziran u periodu od 30 dana odnosno od 26. 10. 2022. do 26. 11. 2022. godine. Nacrt Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine za period 2022-2027. upućen je u proces javnih konsultacija, koji je uključio širi krug zainteresiranih aktera, a isti je realiziran u periodu od 30 dana odnosno od 28. 11. 2022. do 28. 12. 2022. godine.

1.4 Usklađenost s ostalim strateškim dokumentima

Zakon o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine⁷ definira vertikalnu koordinaciju i usklađivanje kao koordinaciju odgovornosti i procesa između nadležnih institucija na različitim nivoima vlasti u Federaciji, kao i usklađivanje strateških dokumenata na različitim nivoima vlasti u Federaciji prema zajedničkim razvojnim ciljevima, dok se horizontalna koordinacija i usklađivanje odnosi na koordinaciju odgovornosti i procesa institucija, kao i usklađivanje strateških dokumenata, odnosno usklađivanje strategije razvoja i sektorskih strategija na istom nivou upravljanja u Federaciji, kantonima i jedinicama lokalne samouprave prema zajedničkim razvojnim ciljevima. U skladu s navedenim, strateški ciljevi i prioriteti razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine za period 2022–2027. usklađeni su sa Strategijom razvoja Federacije Bosne i Hercegovine te ključnim strateškim i sektorskim dokumentima u Federaciji Bosne i Hercegovine i Bosni i Hercegovini.

Strategija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine prije svega proizlazi iz Strategije razvoja Federacije Bosne i Hercegovine za period 2021–2027. godina, u okviru koje su definirani prioriteti koji se odnose na sektor male privrede i to Prioritet 1.1. Povećavati digitaliziranost ekonomije i Prioritet 1.3. Podržavati razvoj privatnog poslovnog sektora u okviru strateškog cilja 1. Ubrzan ekonomski razvoj, te Prioritet 3.3. Povećati energetska efikasnost u okviru strateškog cilja 3. Resursno efikasan i održiv razvoj.

U procesu izrade Strategije razvoja male privrede u obzir su uzeta i razvojna opredjeljenja, strateški ciljevi i prioriteti koji se odnose na sektor male privrede, definirani u sljedećim strateško-planskim dokumentima:

⁷ Službene novine Federacije BiH, broj 32/17.

- Strateške smjernice za harmonizaciju podrške razvoju malih i srednjih preduzeća i poduzetništva u BiH za period 2021–2027. (radna verzija),
- Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Federacije Bosne i Hercegovine 2021–2027. (nacrt)
- Strategija razvoja turizma Federacije Bosne i Hercegovine 2021–2027. (nacrt)
- Strategija zaštite okoliša Federacije Bosne i Hercegovine 2022–2032.
- Transportna strategija Federacije Bosne i Hercegovine 2016–2030.
- Strategija prilagođavanja na klimatske promjene i niskoemisionog razvoja Bosne i Hercegovine za period 2020–2030.

Detaljna analiza ocjene usklađenosti predstavljena je u Prilogu 8.1 dokumenta.

Prilikom izrade strateških razvojnih pravaca, ciljeva, prioriteta i mjera Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine uzeti su u obzir principi utvrđeni Evropskim aktom o malom biznisu, a praćenje ostvarenja indikatora strateških ciljeva prema prosječnim ocjenama napretka po pojedinim dimenzijama Indeksa MSP politika.

Provođenje Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine bit će i poluga doprinosa ispunjenju obaveza Bosne i Hercegovine koje je Evropska komisija iskazala mišljenjem u maju 2019. godine, a kao odgovor na pitanja iz Upitnika koji je Bosna i Hercegovina dobila nakon podnošenja zahtjeva za članstvo u EU. U ukupnim reformama, čije se provođenje traži, Strategija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine direktno doprinosi unapređenju poslovnog okruženja te potrebnim reformama u oblasti poduzetništva i industrijske politike.

Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem⁸ propisano je i poštivanje principa vertikalne koordinacije, što podrazumijeva i usklađenost Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine s međunarodno prihvaćenim globalnim ciljevima održivog razvoja.

U Bosni i Hercegovini utvrđena su tri pravca održivog razvoja (dobra uprava i upravljanje javnim sektorom, pametan rast i društvo jednakih mogućnosti) i dvije horizontalne teme (ulaganje u ljudski kapital i princip „niko ne smije biti isključen“). Navedeni pravci održivog razvoja, kao i horizontalne teme na odgovarajući način uzeti su u obzir i odražavaju se prilikom procesa izrade Strategije te je u dijelu opisa strateških ciljeva poseban dio posvećen usklađenosti strateških ciljeva razvoja male privrede s globalnim ciljevima održivog razvoja.

⁸ Službene novine Federacije BiH, broj 32/17.

Sadržaj teksta koji je ispred vas predstavlja izvod iz dokumenta „Strateška platforma Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine“ koji je nastao u procesu izrade Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine za period 2022-2027. godina. Fokusira na analizu i sintezu ključnih aspekata koji oblikuju trenutno stanje i buduće perspektive sektora male privrede Federacije Bosne i Hercegovine. Počevši od detaljne situacione analize i ekonomskih pokazatelja, sadržaj teksta pruža sveobuhvatan uvid u definiciju, makroekonomski ambijent, kao i kvantitativne i kvalitativne pokazatelje koji karakterišu malu privredu Federacije Bosne i Hercegovine. Sažetak analize utroška i efekata finansijskih sredstava iz Budžeta Federacije Bosne i Hercegovine, kao i detaljna analiza mjera sadržanih u Strategiji razvoja Federacije Bosne i Hercegovine, dodatno osvjetljavaju ulogu i značaj FMRPO u kontekstu koordinacije i implementacije ovih mjera. Tekst također uključuje analize organizacione strukture, organizacionih kapaciteta FMRPO, budžetskih sredstava i SWOT analizu, koje zajedno pružaju temelj za razumijevanje postojećih izazova i potencijala. Na kraju, tekst strateške platforme se bavi strateškim fokusiranjem i vizijom razvoja, identificirajući ključne strateške pravce i ciljeve koji će voditi razvoj male privrede Federacije Bosne i Hercegovine, usklađujući ih s modernim trendovima poput inovacija, digitalne transformacije, zelene tranzicije i internacionalizacije.

2.1 Izvod iz situacione analize

U ovom dijelu predstavljamo detaljnu analizu ekonomskih pokazatelja i makroekonomskog ambijenta Federacije Bosne i Hercegovine, s posebnim fokusom na malu privredu. Razmatrajući definicije temeljene na zakonima, kvantitativne i kvalitativne pokazatelje, kao i strateške smjernice razvoja, tekst pruža uvid u trenutno stanje i buduće perspektive male privrede u Federaciji Bosne i Hercegovine. Analiza obuhvata ekonomske trendove u kontekstu regionalnih i globalnih izazova, posebno u svjetlu pandemije COVID-19 i njenog utjecaja na poslovanje. Također, istražuje se i uloga subjekata male privrede u ukupnoj ekonomskoj strukturi Federacije Bosne i Hercegovine, njihov doprinos zapošljavanju, izvozu i inovacijama, te izazovi s kojima se suočavaju. Ovaj uvod služi kao platforma za razumijevanje složenosti i značaja male privrede u ekonomskom sistemu Federacije Bosne i Hercegovine, te postavlja temelj za dublje razumijevanje specifičnosti i potencijala ovog sektora.

2.1.1 Ekonomski pokazatelji poslovanja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine

2.1.1.1 Definicija male privrede

Zakon o poticanju razvoja male privrede⁹ propisuje da malu privredu čine subjekti male privrede, fizička i pravna lica, koja trajno obavljaju zakonom dopuštene djelatnosti radi ostvarivanja dohotka odnosno dobiti, uključujući samozapošljavanje i porodične poslove povezane s obrtom i drugim djelatnostima, registrirani kod nadležnog organa, bez obzira na oblik organiziranja i koji:

- su samostalni u poslovanju,
- upošljavaju godišnje manje od 250 lica i
- ostvaruju godišnji promet do 40 miliona KM i/ili čija godišnja bilansa stanja ne prelazi 30 miliona KM.

Prema članu 3. spomenutog Zakona, samostalnost u poslovanju postoji:

- ako druga fizička ili pravna lica, koja ne ispunjavaju uvjete iz člana 2. ovog Zakona pojedinačno ili zajednički, nisu vlasnici kapitala ili ne učestvuju u pravu odlučivanja više od 25% u subjektu male privrede;

⁹ Službene novine Federacije BiH, br.19/06 i 25/05.

- ako je prekoračeno učešće od 25%, ukoliko učešće u vlasništvu ili u pravu odlučivanja u subjektu male privrede ima investicijski fond ili javni sektor, pod uvjetom da njihovo učešće u kapitalu ili u pravu odlučivanja pojedinačno ili zajednički nije veće od 50% i
- ako raspored učešća u vlasništvu subjekta male privrede nije moguće utvrditi te se, na osnovu posebne izjave istog, može opravdano pretpostaviti da druga fizička ili pravna lica iz al. 1. i 2. ovog člana ne prelaze ograničenja uvjeta samostalnosti u poslovanju subjekata male privrede iz istih alineja ovog člana.

U smislu ovog Zakona, prema veličini, razlikuju se mikro, mali i srednji subjekti male privrede pri čemu:

- mikro subjekti male privrede čine fizička i pravna lica koja zapošljavaju prosječno godišnje manje od 10 osoba i čiji godišnji promet i/ili godišnja bilansa stanja ne prelazi 400.000 KM;
- mali subjekti male privrede jesu fizička i pravna lica koja zapošljavaju prosječno godišnje manje od 50 osoba i čiji godišnji promet i/ili godišnja bilansa stanja ne prelazi četiri miliona KM i
- srednji subjekti male privrede čine fizička i pravna lica koja zapošljavaju prosječno godišnje manje od 250 osoba, čiji godišnji promet ne prelazi 40 miliona KM i/ili čiji godišnji bilans stanja ne prelazi 30 miliona KM.

2.1.1.2 Makroekonomski ambijent Federacije Bosne i Hercegovine

Ekonomija Federacije Bosne i Hercegovine, kao i ekonomija Bosne i Hercegovine i drugih svjetskih ekonomija, pretrpjela je nekoliko šokova od izbijanja pandemije COVID-19, uključujući poremećaje u lancu snabdijevanja, rast cijena hrane i energenata te potpuno zatvaranje ili minimiziranje poslovanja određenih djelatnosti. Iako je do 2020. godine, ekonomija Federacije Bosne i Hercegovine pokazivala rast u indikatorima razvoja, tokom pandemijske godine došlo je do promjene trenda. Međutim, pokazatelji iz 2021. godine ukazuju na postepeni oporavak privrede Federacije, pri čemu je i prosječna zaposlenost dosegla nivo od 525.397, što ukazuje na postepeni povratak trenda rasta zaposlenosti u ovom entitetu Bosne i Hercegovine.

I dalje je stopa zaposlenosti u Federaciji Bosne i Hercegovine jako niska i kreće se između 32,6% u 2017. godini i 35% u 2021. godini, dok se, poređenja radi, stopa zaposlenosti u Evropskoj uniji u istom periodu kretala oko 70%. Također, evidentan je trend odlaska stanovništva s cijele teritorije Bosne i Hercegovine time i Federacije te je samo u posmatranom periodu između 2017. i 2021. godine, Federacija Bosne i Hercegovine zabilježila pad od 32.000 stanovnika.

Osnovni ekonomski indikatori makroekonomskog ambijenta Federacije Bosne i Hercegovine dati su u tabeli ispod, a u daljem tekstu bit će detaljnije obrađeni ključni indikatori za kvantitativnu analizu.

Tabela 1. Osnovni ekonomski indikatori Federacije Bosne i Hercegovine za period 2017–2021. godina

	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Stanovništvo u 000 (procentualno sredinom godine)	2.201	2.196	2.190	2.185	2.169
Radno-sposobno stanovništvo (15–64)	1.550.130	1.538.814	1.526.894	1.513.497	1.499.495
Radna snaga – prosjek	863.172	855.410	845.053	841.762	837.076
Zaposlenost – prosjek	505.201	519.800	531.483	520.162	525.397
Stopa zaposlenosti u % ¹⁰	32,6	33,8	34,8	34,4	35,0
Stopa aktivnosti u % ¹¹	55,7	55,6	55,3	55,6	55,8
Nezaposlenost – prosjek	357.971	335.610	313.570	321.581	311.679

¹⁰ Stopa zaposlenosti računa se u odnosu na radno sposobno stanovništvo (na osnovu podataka o zvanično registriranom broju zaposlenih u Federaciji Bosne i Hercegovine).

¹¹ Stopa aktivnosti = radna snaga / radno sposobno stanovništvo * 100 (ILO metodologija). Pokazuje % aktivnosti radne snage na tržištu rada.

Stopa nezaposlenosti u % ¹²	41,5	39,2	37,1	38,2	37,2
Bruto domaći proizvod u 000 KM	20.539.696	21.983.507	23.179.128	22.255.014	25.026.051 ¹³
Indeks potrošačkih cijena – CPI	101,7	101,6	100,6	99,1	102,1
Porezi na dohotke fizičkih lica u milionima KM ¹⁴	380,3	398,1	427,9	452,0	530,3
Porezi na dohotke fizičkih lica po stanovniku u KM	173,0	181,3	195,4	206,9	245
Neto plaća – prosječna u KM	860	889	928	956	996
Industrijska proizvodnja indeks	103,8	100,8	97,3	94,2	109,8
Izvoz robe – u 000 KM	7.254.540	7.911.910	7.620.114	6.871.411	9.571.099
Uvoz robe – u 000 KM	12.435.049	13.266.591	13.844.811	11.680.596	15.131.784
Trgovinski bilans u 000 KM (deficit)	-5.180.508	-5.354.681	-6.224.697	-4.809.186	-5.560.686
Pokrivenost uvoza izvozom u procentima	58,3	59,6	55,0	58,8	63,3
Penzija – prosječna u KM	372	399	416	428	428
Broj penzionera – stanje 31. 12.	412.539	416.828	424.009	428.117	429.545
Broj poslovnih subjekata – stanje 31. 12.	105.961	110.536	112.955	114.867	117.160
Bruto ostvarene investicije u mil. KM ¹⁵	3.292	3.398	3.649	3.419	-
Stopa investiranja ¹⁶	16,0	15,5	15,7	15,4	-

Izvor: Federalni zavod za statistiku, 2021.

Obrada: Federalni zavod za programiranje razvoja

Do 2020. godine, **indikator razvoja ekonomije** Federacije Bosne i Hercegovine bilježili su trend rasta. Posljedice koje je prouzrokovalo izbijanje pandemije COVID-19, a kasnije i rusko-ukrajinski rat na području Evrope, a koje su se očitovale na poremećaje u lancu snabdijevanja, privremeno djelimično ili potpuno zaustavljanje rada određenih djelatnosti, rast cijena sirovina i energenata te sveukupni rast troškova života negativno su se odrazile na razvoj ekonomije u Federaciji Bosne i Hercegovine tokom posljednje tri godine. Indikatori razvoja bili su najlošiji tokom 2020. godine, dok se u 2021. primjećuje postepeni oporavak privrede Federacije Bosne i Hercegovine.

Bruto domaći proizvod (BDP) u periodu 2016–2019. godina postepeno je rastao i kretao se od 19,54 milijarde KM u 2016. godini do 23,18 milijardi KM u 2019. godini, da bi tokom pandemijske godine pao na 22,25 milijardi KM, a u 2021. godini dostigao vrijednost 25,02 milijardi KM. Prema statističkim podacima u 2020. godini, u Federaciji Bosne i Hercegovine došlo je do pada ukupne industrijske proizvodnje za 5,8% u odnosu na 2019. godinu, ali se 2021. godine uočava oporavak, te je došlo do rasta ukupne industrijske proizvodnje za 9,8% u odnosu na pandemijsku godinu.

Sličan trend (rast u periodu 2016–2019, pad u 2020. i oporavak u 2021. godini) prate i **pokazatelji vanjsko-trgovinske razmjene**. U 2021. godini u Federaciji Bosne i Hercegovine ostvaren je izvoz u ukupnom iznosu od 9,5 milijardi KM, što je za 39,3% više u odnosu na izvoz u 2020. godini, dok je nivo ostvarenog uvoza 15,13 milijardi KM, što je više za 29,5% u odnosu na 2020. godinu. Ujedno, radi se o najvišem nivou pokazatelja uvoza i izvoza Federacije Bosne i Hercegovine u posmatranom petogodišnjem periodu. Posmatrajući kategoriju izvoza, može se reći da najznačajniji udio u izvozu imaju Tuzlanski kanton, Zeničko-dobojski kanton te Kanton Sarajevo, koji čine 59,9% ukupnog izvoza Federacije Bosne i Hercegovine u 2021. godini. Istovremeno, Kanton Sarajevo bilježi veoma nisku

¹² Stopa nezaposlenosti računa se u odnosu na radnu snagu (na osnovu podataka o zvanično registriranom broju nezaposlenih u Federaciji Bosne i Hercegovine).

¹³ Procjena Federalnog zavoda za statistiku, Saopćenje 10.3.4 od 31. 3. 2022. godine.

¹⁴ Porezi na dohotke fizičkih lica računaju se prema novoj metodologiji koja je u primjeni od 2018. godine definirana Uredbom o izračunu indeksa razvijenosti.

¹⁵ Ostvarene investicije u stalna sredstva = Materijalna st. sr.+ Nematerijalna st. sr.+ Troškovi prijenosa vlasništva zemljišta; Investicije FBiH za 2021. godinu bit će dostupne u kolovozu 2022. godine

¹⁶ Stopa investiranja predstavlja odnos investicija i BDP-a.

pokrivenost uvoza izvozom u odnosu na Tuzlanski i Zeničko-dobojski kanton, što se može objasniti činjenicom da je Kanton Sarajevo više orijentiran na turizam i uslužne djelatnosti, dok su Tuzlanski kanton i Zeničko-dobojski kanton proizvodno i industrijski orijentirani.

Jedan od ključnih izazova Federacije Bosne i Hercegovine, iz perspektive ekonomskog ali i društvenog razvoja, jeste **niska stopa zaposlenosti** koja se kreće oko 30%. Poređenja radi, stopa zaposlenosti za 2021. godinu u Republici Srbiji bila je 48,6%¹⁷, dok je u Republici Hrvatskoj iznosila 63,4%¹⁸. Niska stopa zaposlenosti jedan je i od ključnih razloga odlaska stanovništva s područja Federacije Bosne i Hercegovine i problem je kojem se treba pristupiti strateški i iz više perspektiva.

Ovdje je potrebno napomenuti da se u Izvještaju Evropske komisije o Bosni i Hercegovini za 2021. o razvoju male privrede (Poglavlje 20: Poduzetnička i industrijska politika) ističe: „Bosna i Hercegovina je i dalje u ranoj fazi pripremljenosti u oblasti preduzetničke i industrijske politike. Ograničeni napredak je postignut u politici za mala i srednja preduzeća (MSP). Realizacija preporuka iz prethodnog izvještaja jedva da je napredovala tako da one ostaju na snazi. Investiciono okruženje je i dalje nezadovoljavajuće“.¹⁹ Iako izvještaj uglavnom tretira okvir Bosne i Hercegovine, izneseni nalazi važe dijelom i za Federaciju Bosne i Hercegovine.

2.1.1.3 Rezime kvantitativnih pokazatelja stanja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine

Posmatrajući broj subjekata male privrede u Federaciji, koji uključuje privredne subjekte i obrte odnosno fizička lica, može se reći da se broj kontinuirano povećavao od 2018. godine, kada je iznosio od 74.188 do 76.727 u 2021. godini. U ukupnoj strukturi subjekata male privrede u Federaciji Bosne i Hercegovine preovladavaju obrtnici – fizička lica, s oko 70%, dok, ukoliko se posmatraju preduzeća, najveći je udio mikro preduzeća, odnosno preduzeća koja imaju do 10 zaposlenih (24,75% u ukupnoj strukturi male privrede, odnosno 80,67% u strukturi MSP-a). Indikativan podatak za naredni planski period jeste činjenica da je u prethodne tri godine došlo do pada broja srednjih i malih preduzeća, dok je broj mikro preduzeća, ali i broj obrta kontinuirano rastao, čak i uprkos pandemiji i restriktivnim mjerama koje su najviše osjetili „najmanji“. Posmatrajući subjekte male privrede teritorijalno, skoro polovina subjekata male privrede Federacije Bosne i Hercegovine odnosno (46,8% u 2021. godini) posluje na području dva kantona Federacije – Kantonu Sarajevo i Tuzlanskom kantonu, pri čemu najveći broj subjekata male privrede posluje na području Kantona Sarajevo (27,16% u 2021. godini), a zatim na području Tuzlanskog kantona (19,64% u 2021. godini). Po brojnosti subjekata male privrede u Federaciji Bosne i Hercegovine zatim slijede Zeničko-dobojski kanton (14,49% u 2021. godini) i Hercegovačko-neretvanski kanton (12,3% u 2021. godini).

Jedan od važnih indikatora za analizu poslovanja male privrede u Federacije Bosne i Hercegovine jeste i broj subjekata na 1.000 stanovnika. Ukoliko se uzme broj mikro, malih i srednjih preduzeća na 1.000 stanovnika u Federaciji Bosne i Hercegovine, onda je indikator 10,9 u 2021. godini, a ukoliko se dodaju i obrtnici, onda je indikator 35,4 subjekta na 1.000 stanovnika. Ipak, prosjek EU-a mnogo je veći a iznosi cca 50 subjekata na 1.000 stanovnika, što govori o prostoru i potencijalu za povećanje broja subjekata male privrede u Federacije Bosne i Hercegovine. Teritorijalno gledano, najveći broj subjekata male privrede na 1.000 stanovnika zabilježen je na području Kantona Sarajevo (49,6 subjekata male privrede na 1.000 stanovnika), dok je najmanji broj subjekata male privrede na 1.000 stanovnika u 2021. godini zabilježen je na području Posavskog kantona, a iznosio je 21,5 subjekata male privrede na 1.000 stanovnika.

¹⁷ Anketa o radnoj snazi u Republici Srbiji za 2021, Republički zavod za statistiku, str. 15.

¹⁸ *Godišnjak 2021*, Hrvatski zavod za zapošljavanje, str. 11.

¹⁹ Evropska komisija, *Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2021. godinu*, str. 85–86.

Subjekti male privrede veoma su značajni za sveukupni razvoj Federacije Bosne i Hercegovine. Prije svega, oni su jedan su od najvećih generatora zapošljavanja. Analizom ukupnog broja i broja zaposlenih u subjektima male privrede (izuzev obrta), zaključuje se da je 41% bilo zaposleno u mikro, malim i srednjim preduzećima Federacije Bosne i Hercegovine. Ipak, pandemija COVID-19 uzrokovala je značajan pad broja zaposlenih u ovim subjektima male privrede jer su upravo mali subjekti bili najmanje otporni na krizu u smislu očuvanja radnih mjesta. Pored toga što su generatori zapošljavanja, mikro, mala i srednja preduzeća (u daljem tekstu: MMSP) ostvaruju značajan doprinos u ukupnim prihodima Federacije Bosne i Hercegovine te su u 2021. godini ostvarili 35.796.832.308 KM prihoda, dok su u ukupnom izvozu Federacije Bosne i Hercegovine učestvovali sa 67,1%. Ukupna vrijednost, koju je stvorio sektor MMSP-a u Federaciji, odnosno bruto dodana vrijednost (u daljem tekstu: BDV), iskazana kao vrijednost skupa proizvedenih roba i usluga uz popust indirektnih poreza i srednje potrošnje u 2021. godini, iznosila je 8.883.208.122 KM, što je najviši iznos BDV-a u posmatranom periodu 2018–2021. godina. Upravo iz ovih razloga važno je osigurati ambijent i uvjet koji će podržavati razvoj subjekata male privrede u narednom periodu.

Prema analiziranim pokazateljima po sektorskoj strukturi, metalska industrija najsnažnija je privredna aktivnost u Federaciji Bosne i Hercegovine, a pored nje dominiraju drvna i prehrambena industrija. Uvažavajući blizinu EU-a, kao i prepoznatljivost ovih industrija Federacije Bosne i Hercegovine kao stabilnih, pouzdanih s potrebnim kadrovima, znanjima i opremom, bilježi se kontinuirani rast potražnje za proizvodima ove industrije, posebno nakon pandemije COVID-19. Iako je tokom 2022. godine zabilježena stagnacija obima industrijske proizvodnje, preduzeća s područja Federacije Bosne i Hercegovine imaju dovoljnu bazu klijenata za ostvarenje izvoza te je nužno osigurati uvjete i poticati dalji rast ključnih djelatnosti. Poticanje uključivanja u globalne lance vrijednosti, jačanje konkurentnosti, posebno izvoznog potencijala, i dalje se nameću kao prioritet razvojnih pravaca u oblasti male privrede Federacije Bosne i Hercegovine.

Ukoliko se posmatra sektorska struktura obrta, najveći broj obrtnika iz Federacije Bosne i Hercegovine posluje u djelatnosti Trgovina na veliko i malo – popravak motornih vozila i motocikala i to 22,7% od ukupnog broja obrta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine u 2021. godini. Po brojnosti obrta u Federaciji Bosne i Hercegovine, u 2021. godini slijede Hotelijerstvo i ugostiteljstvo, u kojem se bilježi kontinuiran rast, što je ohrabrujuća činjenica imajući u vidu pandemiju COVID-19 u 2020. godini, koja je posebno ostavila negativne efekte na subjekte u navedenoj djelatnosti.

U nastavku je dat pregled razvojnih izazova i razvojnih perspektiva s aspekta kvantitativnih pokazatelja stanja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine.

Tabela 2. Pregled razvojnih izazova i razvojnih perspektiva s aspekta kvantitativnih pokazatelja stanja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine

RAZVOJNI IZAZOVI	RAZVOJNE PERSPEKTIVE
Ugrožen razvoj male privrede na području Federacije Bosne i Hercegovine zbog aktuelne situacije u Evropi	U narednom periodu potrebno je adekvatno podržati subjekte male privrede u ovom izazovnom periodu kako bi mogli uspješno prevazići prepreke i nastaviti razvoj poslovanja. Podrška se može ogledati u pristupačnijim kreditnim sredstvima, grantovima za razvoj, rasterećenju obaveza poslodavaca, boljim upravljanjem robnim rezervama, jeftinijim energijama i sl.
Niska pokrivenost uvoza izvozom	Federacija Bosne i Hercegovine može potaknuti razvoj subjekata male privrede kroz strateško upravljanje uvozom, odnosno pružanje podrške i osiguravanje preferencije domaćih proizvođača, posebno za robu za koju postoji značajan potencijal (npr. flaširana voda, mlijeko, meso, voće i povrće i sl.). Jačanjem domaće proizvodnje osigurat će se i nova zapošljavanja, ali i bolji standard života stanovnika, a uz dalji razvoj subjekata male privrede i potencijal za izvoz ovih proizvoda na regionalna tržišta.

Niska stopa zaposlenosti i velike razlike u stopi zaposlenosti po kantonima	Potrebno je raditi na povećanju broja zaposlenih kroz podršku otvaranju novih radnih mjesta i jačanju brzorastućih industrija, te poboljšanju uvjeta rada kroz rasterećenje poslodavaca u pogledu doprinosa, a što bi rezultiralo povećanjem neto plaća.
Kontinuirano povećanje broja mikro preduzeća i obrta, uz smanjen broj malih i srednjih preduzeća	Kontinuirano pružati podršku razvoju i osnivanju novih subjekata male privrede. Implementirati programe jačanja konkurentnosti MSP-a, te digitalizacije subjekata male privrede i uključivanje subjekata male privrede u zelenu ekonomiju. Kroz digitalnu transformaciju i zaokret ka zelenoj ekonomiji, Federacija Bosne i Hercegovine može iskoristiti dostupna sredstva EU-a i napraviti značajan pomak u svom razvoju.

2.1.1.4 Rezime kvalitativnih pokazatelja stanja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine

Oblast male privrede na području Federacije Bosne i Hercegovine regulira niz zakonskih i podzakonskih akata, od čega je jedan od najznačajnijih Zakon o poticanju razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine²⁰. U svrhu eliminacije utvrđenih manjkavosti Zakona, godine 2019. pripremljen je nacrt novog Zakona o poticanju razvoja male privrede kako bi se doprinijelo i povoljnijem okruženju za malu privredu kroz unapređenje regulatornog i institucionalnog okvira. Jedna od najznačajnijih odredbi koju propisuje Nacrt Zakona jeste i odredba člana 15. stav (2) koja propisuje da je visina finansijskih sredstava za provođenje Programa poticaja razvoja male privrede u Federaciji Bosne i Hercegovine za svaku kalendarsku godinu iznosi minimalno 0,7% vrijednosti ukupnog Budžeta Federacije Bosne i Hercegovine, umanjeno za doprinose penzijskog i invalidskog osiguranja te namjenske i razgraničene prihode i donacije. Time bi se za svaku godinu osigurao značajan iznos sredstava za podršku razvoju male privrede. Nakon provedene javne rasprave o nacrtu Zakona, prijedlog Zakona je utvrdila Vlada Federacije BiH i upućen je u parlamentarnu proceduru. Donošenjem novog Zakona o privrednim društvima Federacije Bosne i Hercegovine²¹ iz 2015. godine željelo se doprinijeti povoljnijem okruženju za poslovanje privrednih društava, a izmjenama i dopunama iz 2021. osigurano je pojednostavljenje i ubrzanje postupka upisa poslovnih subjekata u Registar društava kao i omogućavanje podnošenja zahtjeva za registraciju elektronskim putem kroz kreiranje jednošalterskog sistema. Novi Zakon o obrtu i srodnim djelatnostima²², koji je donesen 2021. godine, donio je niz regulatornih unapređenja i olakšica vezanih za poslovanje obrta i srodnih djelatnosti na području Federacije Bosne i Hercegovine. Novim Zakonom o obrtu i srodnim djelatnostima omogućeno je vanjskotrgovinsko poslovanje obrtnika, ukinuta podjela obrta na vezane i posebne obrte, skraćena procedura i pojednostavljena registracija obrta, ograničeno izvršenje nad imovinom obrtnika, obrtniku je omogućeno obavljati i druge djelatnosti i dr. Za dalji razvoj male privrede u Federaciji Bosne i Hercegovine jako je značajno u narednom periodu donijeti Zakon o poduzetničkoj infrastrukturi u Federaciji Bosne i Hercegovine, čiji je nacrt prošao proces javne rasprave i utvrdila ga je Vlada Federacije BiH, te je upućen u parlamentarnu proceduru. Navedeni Zakon uređuje institucionalni okvir poduzetničke infrastrukture, poduzetničku infrastrukturu, poduzetničke institucije podrške, registar poduzetničke infrastrukture, sistem podrške za unapređenje poduzetničke infrastrukture i druga pitanja kojim će se sistemski urediti ovaj značajan dio poduzetničkog okruženja u Federaciji Bosne i Hercegovine. Posebno značajna odredba ovog Zakona, koja osigurava finansijska sredstva za provedbu sistema podrške za unapređenje poslovnih aktivnosti poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija, odnosi se na propisanu visinu finansijskih sredstava za predmetne namjene za svaku kalendarsku godinu do 0,3% prihoda Budžeta Federacije

²⁰ Službene novine Federacije BiH, br. 19/06 i 25/09.

²¹ Službene novine Federacije BiH, br. 81/15 i 75/21.

²² Službene novine Federacije BiH, broj 75/21.

umanjenog za doprinose penzijskog i invalidskog osiguranja te namjenske i razgraničene prihode i donacije.

Iako je Bosna i Hercegovina već uspostavila ključnu kompetenciju za poduzetništvo unutar svoga zajedničkog nastavnog plana i programa, odgovor obrazovnih institucija širom države s aspekta provođenja nastavnog plana i programa bio je slab. I dalje se razvoj poduzetničke kompetencije i poduzetničko učenje uglavnom sprovodi kroz inicijative neformalnog poduzetničkog učenja, što nema adekvatan i potreban nivo održivosti. U proteklom periodu realizirane su brojne aktivnosti i mjere s ciljem ravnopravnog uključivanja žena na tržište rada, uključujući i poduzetništvo žena. Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, posredstvom Federalnog zavoda za zapošljavanje, u saradnji s kantonalnim službama za zapošljavanje provodi programe aktivne politike zapošljavanja, pri čemu se posebna podrška pruža tzv. „teže zapošljivim“ kategorijama nezaposlenih osoba, uključujući i žene. Ove mjere pokazale su se kao kratkotrajne i nedovoljno efikasne jer dovode do privremenih poboljšanja, s obzirom na to da se zaposlene osobe vrlo brzo vraćaju na evidenciju nezaposlenih. Potreban je sistematski pristup dugoročnom rješavanju problema nezaposlenosti u Bosni i Hercegovini te ravnopravnom tretmanu i učešću žena i muškaraca na tržištu rada i pristupu ekonomskim resursima. Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta tokom 2021. godine sprovodilo je aktivnosti na izradi prednacrtā Zakona o društvenom poduzetništvu, oslanjajući se na referente dokumente Evropske unije i Bosne i Hercegovine, kako bi se regulirala ova oblast, te je u narednom planskom periodu nužno nastaviti s aktivnostima na izradi prednacrtā Zakona.

Bosna i Hercegovina napravila je značajan iskorak harmonizacijom politika vezanih za stečaj na cijeloj teritoriji države kroz novi hibridni mehanizam za predstečajno restrukturiranje i oporavak. Nažalost, za razliku od drugih dijelova Bosne i Hercegovine, u Federaciji javne institucije nisu uspostavile inicijative za rano upozorenje, koje bi ukazale na zloupotrebe finansijskih alata, kao što su porezne izjave ili bankovni zajmovi. Administrativna struktura Bosne i Hercegovine doprinosi nepovoljnom pristupu internom tržištu zbog različitih procedura na nivou entiteta, što doprinosi i manjoj investicionoj atraktivnosti zemlje, a time i entiteta. Jedan od ključnih izazova u ovoj oblasti jeste koordinacija MSP politika između različitih nosilaca vlasti u Bosni i Hercegovini.

U kontekstu regulatornog okvira, u proteklom periodu uspostavljen je registar taksi i naknada, a kao što je ranije navedeno donesen i novi Zakon o obrtu i srodnim djelatnostima, koji pojednostavljuje proces osnivanja i poslovanja obrta i srodnih djelatnosti na nivou Federacije Bosne i Hercegovine. Donesena je i nova Uredba o postupku procjene uticaja propisa u Federaciji Bosne i Hercegovine²³, koja je proširila obuhvat obavezne procjene utjecaja propisa na mala i srednja preduzeća. Iako postoji formalni okvir, ali i opredjeljenje da se prilikom donošenja propisa procjenjuje utjecaj na mala i srednja preduzeća, prema nalazima Indeksa MSP politika za Zapadni Balkan²⁴, još je uvijek potpuna primjena izazov na nivou entiteta. Potrebno je napomenuti i da regulatorni okvir dopušta skraćenu proceduru procjene utjecaja propisa, smanjujući obuhvat analize koja se sprovodi u ranim fazama kreiranja politika. Na nivou Federacije Bosne i Hercegovine postoje određeni mehanizmi za javno-privatne konsultacije te je razvijen i online portal za navedene namjene, ali nažalost još uvijek nije u funkciji. Stoga se, kao razvojna potreba definira finalizacija uspostave portala za javne konsultacije, kako bi se osigurao mehanizam za promptniji, ali i veći obuhvat i mogućnosti učešća u konsultacijama.

²³ Službene novine Federacije BiH, broj 55/14.

²⁴ SME Policy Index: Western Balkans and Turkey 2022, <https://www.oecd.org/countries/republicofnorthmacedonia/sme-policy-index-western-balkans-and-turkey-2022-b47d15f0-en.htm>

Poseban značaj za operativno okruženje u kojem posluju subjekti male privrede predstavlja digitalizacija javnih usluga, oblast i proces koji je, kao i brojni drugi, usložen u Bosni i Hercegovini usljed kompleksnog administrativnog ustrojstva države, što posebno utječe na elektronsku registraciju poslovnih poduhvata zbog nemogućnosti korištenja elektronskog potpisa. U proteklom, ali i u narednom periodu, planirane su aktivnosti na uspostavi jednošalterskog sistema registracije poslovanja, odnosno objedinjavanja procesa na nivou jedne institucije prema krajnjim korisnicima – fizičkim i pravnim licima koja žele registrirati poslovanje. Od posebnog je značaja usvajanje Zakona o elektronskom potpisu Federacije Bosne i Hercegovine te harmonizacija praksi u primjeni e-potpisa između entiteta i BD BiH, kako bi se smanjile administrativne prepreke u ovom kontekstu za privredne subjekte. Uspostavljeni portal E-uprava Federacije Bosne i Hercegovine (www.euprava.fbih.gov.ba) na jednom mjestu objedinjava e-servis za građane, na kojem posjetioci mogu pristupiti elektronskim uslugama federalnih organa uprave, upravnih organizacija i institucija, kao i dobiti sve potrebne informacije o uslugama elektronske uprave. Iako portal predstavlja značajan napredak u dostupnosti informacija *online*, on nažalost ne omogućava provođenje postupaka *online*. Stoga se, kao razvojna potreba ističe potreba za nastavkom digitalizacije javnih usluga, posebno omogućavanje provođenja postupaka *online* prijave.

Mala i srednja preduzeća vrlo često imaju manje menadžerske i tehničko-operativne ekspertize kao i ograničeniji pristup tržištu i informacijama u odnosu na velika preduzeća, što svakako može utjecati na njihov rast. Iako postoje određeni pomoci vezani za pružanje usluga poslovne podrške na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, subjekti male privrede i dalje ne percipiraju navedenu podršku kao dostupnu, što pokazuje istraživanje Vijeća za regionalnu saradnju Balkan Barometar iz 2021, u kojem je 94% ispitanih preduzeća iskazalo da nije primilo nikakvu vrstu podrške u periodu 2018–2020, ukazujući na potrebu adekvatnije promocije dostupnih programa podrške i bolju koordinaciju i implementaciji istih. Jedan od ključnih nedostataka u ovoj oblasti jeste to što dosada nije urađena analiza potreba za obukama malih i srednjih preduzeća na nivou Federacije niti pak procjena potreba za podrškom od strane MSP-a. Iako postoje određeni pomoci, posebno u dijelu pružanja mentorskih usluga za MSP, još uvijek nisu uspostavljeni sistemi za osiguranje kvalitete kao npr. sistem akreditacije za privatne konsultante – pružaoce poslovnih usluga podrške, koje bi MSP-a upotrebljavala u okviru kofinansirajućih programa podrške. Već duži period postoje planovi za uspostavu Agencije za razvoj MSP-a na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, koja još uvijek nije uspostavljena, a što je svakako jedan od prioriteta uvažavajući ograničene kapacitete Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta.

Lahkoća pristupa subjektata male privrede tržištu javnih nabavki može značajno utjecati na njihovu konkurentnost i dalji rast i razvoj na domaćem tržištu. U augustu 2022. godine usvojen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o javnim nabavkama²⁵, koji donosi niz pogodnosti za pristup MSP-a. Uspostavljeni portal za javne nabavke u Bosni i Hercegovini te pripadajuća mobilna aplikacija značajno su unaprijedili informativnu osnovu za krajnje korisnike odnosno ponuđače, ali se još uvijek ne nazire mogućnost elektronskog podnošenja ponuda na tendere. I dalje je značajna administrativna prepreka za mala i srednja preduzeća ta što postoji formalni pristup u utvrđivanju kvalifikacija ponuđača, pri čemu dokumenti koji se podnose kao dokaz o kvalifikacijama moraju biti ili originalni ili pak ovjereni od nadležnih institucija, što predstavlja značajno finansijsko i proceduralno opterećenje, posebno za mala i srednja preduzeća.

Pristup finansiranjima jedan je od je značajnih segmenata poslovnog okruženja, a ujedno jedna od oblasti i barijera za poslovanje u Federaciji Bosne i Hercegovine, što se posebno odnosi na obrte i srodne djelatnosti koji se prema svom obliku smatraju fizičkim licima. Sam status obrta i srodnih djelatnosti kao fizičkih lica stoga predstavlja dosta veći rizik za kreditore i donatore u odnosu na privredna društva. Na nivou Federacije Bosne i Hercegovine postoji Sarajevska berza, koja je članica regionalnog SEE Linka, ali ista ne nudi poseban listing za manja preduzeća. Kreditno finansiranje i dalje je preovladavajući

²⁵ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 59/22.

eksterni izvor finansiranja subjekata male privrede u Federaciji. Uz 23 banke na malom tržištu kakva je Bosna i Hercegovina, ponuda kredita značajna je i raznovrsna. Značajan izvor finansiranja za subjekte male privrede na nivou Federacije Bosne i Hercegovine predstavlja Razvojna banka Federacije Bosne i Hercegovine, koja nudi kredite s povoljnim uvjetima za privredne subjekte u Federaciji Bosne i Hercegovine te su u 2022. godini uvedene nove kreditne linije usmjerene na podršku digitalizaciji, podršku turističkom sektoru te energetskej efikasnosti. Vlada Federacije Bosne i Hercegovine 2020. godine uspostavila je Garancijski fond s portfeljem od 100.000.000 KM uz niz kreditno-garancijskih programa. Kako bi se potakli i alternativni izvori finansiranja i regulatorno uredila ova oblast u Federaciji, izrađen je nacrt Zakona o mikrokreditnim organizacijama, koji još uvijek nije usvojen. Finansiranje vlasničkim ili dioničkim kapitalom dostupno je u vrlo malom obimu.

Za dalji razvoj male privrede u Federaciji Bosne i Hercegovine od izuzetnog je značaja pružiti podršku *izvozno-orijentiranim preduzećima sa posebnim naglaskom na tehničke standarde*. Nažalost, u Bosni i Hercegovini, ali ni na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, ne postoji strategija infrastrukture kvalitete proizvoda i usluga u kontekstu preuzimanja i primjene pravne tekovine EU-a u oblasti slobodnog kretanja roba. Pri tome ne postoji dovoljan nivo informiranosti o svim relevantnim horizontalnim i/ili sektorskim propisima, kao i informacijama o standardima i uvjetima u procesu standardizacije za preduzeća koja su zainteresovana za izvoz u EU. Dodatno, tehnički propisi ne primjenjuju se jedinstveno na nivou Bosne i Hercegovine, odnosno ovo pitanje različito je tretirano u pojedinim administrativnim jedinicama, dok istovremeno ne postoji niti elektronski dostupna lista svih važećih propisa s njihovom pravnom osnovom i standardima za koje se vežu, a posebno ne s informacijom koji od njih su usklađeni s propisima i zahtjevima EU-a u pogledu standardizacije a koji ne, te koje su nužne procedure usklađivanja u odnosu na poslovanje u Bosni i Hercegovini da bi se pristupila jedinstvenom tržištu EU-a. Jedan od ključnih nedostataka u oblasti mjeriteljstva jeste nedostatak ljudskih i tehničkih kapaciteta za ocjenjivanje usaglašenosti, zbog čega se za ocjenjivanje usaglašenosti proizvoda odnosno za ispitivanje i certifikaciju, kao i ocjenjivanje usaglašenosti sistema koriste usluge tijela iz država iz okruženja ili pak EU-a, te se kao razvojna potreba svakako nameće potreba poticanja osnivanja i kapacitiranja ovih tijela na nivou Federacije Bosne i Hercegovine. Institut za akreditovanje BiH (BATA) nadležan je za procedure akreditacije. Kroz redovne programe podrške Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta pruža podršku za provedbu standarda, odnosno uvođenje međunarodnih standarda kvaliteta (ISO, HACCP, HALAL, uvođenje CE znaka), dok postoje i međunarodni donatorski programi koji realiziraju projekte usmjerene ka podršci navedenoj oblasti. Međutim, i dalje postoji razvojna potreba kako za unapređenjem informiranosti i jačanjem internih kapaciteta subjekata male privrede za uvođenjem standarda, tako i za jačom finansijskom podrškom tehničkom usklađivanju, standardizaciji i certifikaciji. Nadzor nad tržištem u Bosni i Hercegovini provode institucije na nivou Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta. Ukazuje se potreba za usklađivanjem zakonodavstva s propisima EU-a kako bi se omogućio lakši protok roba i usluga između EU-a i Bosne i Hercegovine. Agencija za nadzor nad tržištem Bosne i Hercegovine redovno nadzire tržište, objavljuje informacije o opasnim proizvodima, proizvodima koji su povučeni s tržišta i sl., ali se i dalje ukazuje potreba za jačanjem strateškog i planskog pristupa nadzora nad tržištem, kako bi se doprinijelo harmoniziranom radu i naporima i doprinijelo uređenju navedene oblasti, kako u Bosni i Hercegovini, tako i entitetima i Brčko distriktu.

Za razliku od velikih preduzeća, mala i srednja preduzeća često se suočavaju s ograničenjima vezanim za osiguranjem edukacija, stručnih usavršavanja i sličnih aktivnosti za vlastite zaposlenike, te se uglavnom oslanjaju na eksterne pružaoce usluga i vrlo često sporadične edukacije, dok „in house“ obuke, prilagođene potrebama preduzeća nisu u značajnoj mjeri prisutne. Uvažavajući promjenjive trendove u okruženju, sve veći stepen globalizacije i brzog tehnološkog razvoja, posebna razvojna potreba za subjekte male privrede u Federaciji Bosne i Hercegovine odnosi se na potrebu ulaganja u vještine, digitalizaciju i inovativnost, kako bi se očuvala i dalje unaprijedila njihova konkurentnost na tržištu, podržao opstanak i njihov dalji rast i razvoj. Posebno aktuelan aspekt odnosi se na tzv.

„ozelenjavanje” poslovanja, za šta je nužno jačati kompetencije ključnog osoblja unutar preduzeća kao i zaposlenika. Na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, dostupni su brojni programi za stjecanje vještina za subjekte male privrede, ali se ukazuje potreba kvalitetnijeg praćenja i evaluacije dostupnih programa, koje sprovodi svaki pružalac obuke, i interno i pojedinačno.

U Akcionom planu za inovacije u malim i srednjim preduzećima Federacije Bosne i Hercegovine za period 2021–2023. godina navodi se da je inovacioni sistem Federacije Bosne i Hercegovine definiran određenim izazovima, a to su:

- a) generalni nedostatak podataka i informacija o inovacijama u Federaciji Bosne i Hercegovine i prisutan je mali broj aktivnih organizacija za podršku, koje rade na unapređenju inovacija;
- b) nedostatak ciljanih programa podrške inovacijama od strane različitih institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine;
- c) nedostatak kapaciteta za podršku inovacijama u istraživačkim i drugim organizacijama za podršku, odgovornih za unapređenje MSP-a;
- d) relativno mali broj izvozno orijentiranih preduzeća, uključenih u globalne lance vrijednosti, pokušavaju odgovoriti zahtjevima svojih kupaca, uz mali broj inovacija novih proizvoda i procesa, odnosno aktivnostima proizilim iz novih poslovnih modela;
- e) nedostatak saradnje i iskustva u zajedničkim projektima znanja između preduzeća, istraživačkih organizacija i poduzetničkih potpornih institucija;
- f) nedostatak sistemskog i koordiniranog pristupa u korištenju sredstava EU-a, te
- g) nedostatak određene inovacione infrastrukture i platformi za umrežavanje.

Istraživanje i razvoj i dalje su izuzetno nerazvijeni u Federaciji Bosne i Hercegovine. Postoje određeni pomoci u kontekstu finansijske podrške, ali istraživačko-razvojna aktivnost i dalje nije zasnovana na uskoj i bliskoj saradnji privrednih subjekata, naučnoistraživačkih institucija i akademske zajednice, već se uglavnom radi o internim aktivnostima unutar samih preduzeća i u najvećoj mjeri u velikim preduzećima, koja imaju vlastite kapacitete za aktivnosti istraživanja i razvoja. Broj podnesenih patenata na godišnjem nivou u Bosni i Hercegovini i dalje je nizak. Razvojna potreba u narednom periodu odnosi se na snažniju promociju značaja zaštite intelektualnog vlasništva, ali i mogućnosti njegove komercijalizacije, kako bi se jačali kapaciteti subjekata male privrede u navedenoj oblasti.

Nova zelena tržišta i pristupi, kakva je cirkularna ekonomija, mogu stvoriti prilike za MSP. Međutim, u Federaciji Bosne i Hercegovine evidentan je nizak stepen korištenja obnovljivih izvora energije u poslovanju preduzeća, što zbog neadekvatnih programa podrške, to i zbog nerazvijenih kapaciteta i znanja MSP-a o prednostima i načinima uvođenja obnovljivih izvora energije (OIE) u poslovanje. S tim u vezi, značajna razvojna potreba, u ovom kontekstu, odnosi se na uvođenje usklađenih, dobro koordiniranih i ciljanih linija finansijske i tehničke pomoći kako bi se očuvao postojeći nivo, ali i potaknulo dalje uvođenje održivih praksi u poslovanje preduzeća u Federaciji Bosne i Hercegovine. Značajna finansijska sredstva na nivou Federacije Bosne i Hercegovine izdvojena su za podršku energetske efikasnosti, posebno u okviru mjera planiranih i realiziranih u okviru Akcionog plana razvoja MSP-a u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2019–2020, kada je realizirano preko 15.000.000 KM za unapređenje energetske efikasnosti od strane MSP-a. Razvojna banka Federacije Bosne i Hercegovine 2022. godine uvela je nove kreditne linije, pri čemu se dvije odnose na oblast obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti, dok i sve više međunarodnih finansijskih institucija u Bosni i Hercegovini, kao i kantonalnih ministarstava implementira programe podrške energetske efikasnosti. U kontekstu korištenja finansijske podrške za realizaciju programa podrške zaštiti okoliša i energetske efikasnosti, mali broj obrtnika koristi se navedenim programima, što usljed uvjeta poziva koji ograničavaju apliciranje obrtnicima za sredstva podrške, što usljed nerazvijenih kapaciteta obrtnika, ostavljajući prostor i potrebu za otvaranjem dijaloga, ali i kreiranjem posebnih mjera podrške za jačanje kapaciteta za unapređenje energetske efikasnosti kao i primjenu principa zelene ekonomije od strane obrtnika u Federaciji Bosne i Hercegovine. Zelena ekonomija postaje i jedan od prioriteta finansiranja

MSP-a od međunarodnih donatora u Bosni i Hercegovini, ali subjekti male privrede u Federaciji nisu dovoljno upoznati s navedenim konceptom i prednostima njegove primjene te se kao razvojna potreba nameće potreba za jačanjem kapaciteta predstavnika MSP-a za analizu mogućnosti i primjenu principa zelene, posebno cirkularne ekonomije u poslovanju, čemu svakako mogu doprinijeti i aktivnosti i mjere usmjerene ka eko-inovacijama, a planirane u relevantnim strateškim i operativnim dokumentima na nivou Federacije Bosne i Hercegovine. Iako je novi Zakon o zaštiti okoliša Federacije Bosne i Hercegovine²⁶ propisao uspostavu sistema dodjele eko-oznaka radi promoviranja izrade, proizvodnje, marketinga i upotrebe proizvoda sa smanjenim utjecajem na okoliš u odnosu na ukupan period trajanja tog proizvoda, te radi bolje informiranosti potrošača o utjecaju proizvoda na okoliš, još uvijek nisu zabilježene aktivnosti dodjele eko-oznaka u Federaciji Bosne i Hercegovine.

I na državnom nivou i nivou Federacije Bosne i Hercegovine programima promocije izvoza koordinira Promocija izvoza Bosne i Hercegovine u okviru Vanjskotrgovinske komore Bosne i Hercegovine koja je ujedno i koordinirajuće tijelo na nivou Federacije Bosne i Hercegovine za Evropsku poduzetničku mrežu (EEN), projekt EU-a namijenjen malim i srednjim preduzećima kao podrška i servis u internacionalizaciji njihova poslovanja. Agencija za promociju stranih investicija Bosne i Hercegovine (FIPA) pruža usluge potencijalnim investitorima u rasponu od sektorskih studija, olakšavanja kontakta s privatnim i javnim sektorom u privrede do saradnje s regionalnim organizacijama u cilju poboljšanja investicijske klime unutar entiteta. Agencija, međutim, ne provodi namjenske programe za podršku vezama MSP-a s ulagačima; ne može ni registrirati preduzeća niti dobiti dozvole i odobrenja. Služi više u informativne svrhe, s nestabilnim djelokrugom i nedostatkom političke podrške i resursa (OECD, 2021).

U okviru svog godišnjeg programa poticaja i projekta „Jačanje konkurentnosti MSP-a” Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta pruža podršku MSP-ima, između ostalog, i u internacionalizaciji poslovanja, dok organizirane nastupe i podršku nastupanju na sajmovima u zemlji i inostranstvu u najvećoj mjeri pružaju Privredna komora Federacije, kao i privredne komore na kantonalnom nivou. Novi Zakon o obrtu i srodnim djelatnostima Federacije Bosne i Hercegovine omogućio je vanjskotrgovinsko poslovanje za te subjekte male privrede, što do donošenja ovog Zakona nije bilo moguće. Iako je Zakon u primjeni od 2021. godine, izvozne aktivnosti obrtnika i dalje su na prilično niskom nivou, što je i za očekivanje s obzirom na potrebu prilagođavanja sistema primjene novog Zakona, ali i samog stepena informiranosti i kapaciteta obrtnika. Još uvijek ne postoji regulatorni okvir, kao ni jasan plan za izgradnju infrastrukture za e-trgovinu i e-plaćanja, te se kao razvojna potreba ukazuje nužnost pokretanja aktivnosti na izgradnji infrastrukture za e-trgovinu i e-plaćanja, osmišljavanje i realizaciju programa promocije e-trgovine kao i povećanje dostupnih fondova za navedene namjene.

U kontekstu poduzetničke infrastrukture na nivou Federacije Bosne i Hercegovine potrebno je istaći da, prema podacima iz Informacije o stanju poduzetničke infrastrukture u Federaciji Bosne i Hercegovine iz 2020. godine i prema raspoloživim podacima iz Informacionog sistema s web-portalom poduzetničkih zona, zasnovanih na informacijama koje su dostavile jedinice lokalne samouprave (JLS), trenutno u Federaciji Bosne i Hercegovine postoji 130 verificiranih poduzetničkih zona u kojima posluje preko 1.120 poslovnih subjekata. Od ovog broja njih 18 nisu aktivne, dok je kod ostalih zona stepen aktivacije različit i kreće se od potpuno aktivnih do onih koje su se tek počele puniti privrednim subjektima. Karakteristike poduzetničkih zona u Federaciji Bosne i Hercegovine uglavnom su takve da još uvijek u brojnim zonama nije urađena osnovna infrastruktura (saobraćajnice, sistemi snabdijevanja električnom energijom, snabdijevanja vodom i sl.), ili pak postoje problemi imovinsko-pravne prirode. Sistem poduzetničkih institucija podrške u Federaciji Bosne i Hercegovine čine razvojne agencije (lokalne, kantonalne, regionalne i razvojne agencije za određene djelatnosti), poduzetnički centri, poslovni inkubatori,

²⁶ Službene novine FBiH, broj 15/21.

poduzetnički akceleratori, poslovni parkovi, centri kompetencije i klasteri). Na nivou Federacije Bosne i Hercegovine još uvijek nije uspostavljena Razvojna agencija dok postoje četiri regionalne razvojne agencije, dvije kantonalne razvojne agencije i osam lokalnih razvojnih agencija. Također, postoji i 14 poduzetničkih inkubatora s različitim načinima organiziranja, ali s istom osnovnom funkcijom – pomoć pri osnivanju novih privrednih subjekata i njihov razvoj u prvim godinama poslovanja. Uspostavljeno je i pet tehnoloških parkova kao i 15-ak poduzetničkih centara, koji s većim ili manjim uspjehom obavljaju svoju misiju. U Bosni i Hercegovini u posljednje vrijeme dolazi do smanjenja broja klastera ili pada obima njihove aktivnosti, dok je, pak, s druge strane, na području Hercegovine došlo do porasta broja klastera i osnovana su tri nova. U posljednjem periodu „coworking“ (saradnički) prostori postaju sve značajniji aspekti usluga poduzetničke infrastrukture za subjekte male privrede. Na području Federacije Bosne i Hercegovine uspostavljeno je preko 10 „coworking“ prostora. U Federaciji Bosne i Hercegovine aktivne su i četiri slobodne zone, koje su ujedno i jedine postojeće slobodne zone u Bosni i Hercegovini, i to: „Holc“ d.o.o Puračić, „Vogošća“ d.o.o Vogošća, „Visoko“ d.o.o Visoko i „Hercegovina“ Mostar.

Na osnovu navedenih podataka moguće je zaključiti da je poduzetnička infrastruktura u Federaciji Bosne i Hercegovine još uvijek nedovoljno razvijena, ali se bilježi pomak u razvoju poduzetničkih zona, za šta postoji izuzetan interes jedinica lokalne samouprave. Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta uspostavilo je Informacioni sistem s web-portalom poduzetničkih zona u Federaciji Bosne i Hercegovine www.zonefbih.gov.ba, koji se kontinuirano nadograđuje te će se u narednom periodu razmjena podataka odvijati putem Interoperabilnog informacionog sistema – kontaktne tačke u Generalnom sekretarijatu Vlade Federacije Bosne i Hercegovine. Ovaj portal na jednom mjestu nudit će sve potrebne informacije o poslovnim zonama kao što su njihove lokacije, transportnu povezanost, veličinu zona i slobodne površine, kao i sve povlastice koje odgovarajuća lokalna zajednica nudi domaćim i stranim investitorima.

U nastavku je dat pregled razvojnih izazova i razvojnih perspektiva s aspekta kvalitativnih pokazatelja stanja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine.

Tabela 3. Pregled razvojnih izazova i razvojnih perspektiva s aspekta kvalitativnih pokazatelja stanja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine

RAZVOJNI IZAZOVI	RAZVOJNE PERSPEKTIVE
Neusvajanje ključnih zakona u oblasti male privrede Federacije Bosne i Hercegovine – Zakona o poticanju razvoja male privrede i Zakona o poduzetničkoj infrastrukturi	Donijeti adekvatna mišljenja na prijedloge navedenih Zakona i uputiti ih u parlamentarnu proceduru za usvajanje prijedloga zakona uz pripremu nacрта podzakonskih akata, kako bi se osigurala što promptnija primjena odredbi zakona, koji će doprinijeti unapređenju stanja male privrede u Federaciji Bosne i Hercegovine
Nizak nivo primjene ključne kompetencije za poduzetništvo unutar zajedničkog jezgrenog nastavnog plana i programa u Bosni i Hercegovini	Nastaviti s jačanjem kapaciteta nastavnog osoblja za primjenu ključne kompetencije za poduzetništvo uz dalju promociju i inicijative za uvođenje poduzetništva kao obaveznog predmeta u sve škole i integraciju ključne kompetencije za poduzetništvo u pristup izučavanju ostalih predmeta
Kratkotrajne i nedovoljno efikasne mjere podrške poduzetništvu žena koje dovode do privremenih poboljšanja	Osigurati sistemski pristup dugoročnom rješavanju problema nezaposlenosti u Bosni i Hercegovini, te ravnopravnom tretmanu i učešću žena i muškaraca na tržištu rada i pristupu ekonomskim resursima
Prednacrt Zakona o društvenom poduzetništvu je još uvijek u izradi	Intenzivirati aktivnosti na finalizaciji prednacrtu Zakona o društvenom poduzetništvu i uputiti ga u dalju proceduru usvajanja
Javne institucije Federacije Bosne i Hercegovine nisu uspostavile inicijative za rano upozorenje koje bi ukazale na zloupotrebe finansijskih alata	Uspostaviti inicijative za rano upozorenje koje bi ukazale na zloupotrebe finansijskih alata, kao što su porezne izjave ili bankovni zajmovi

Nedovoljan nivo promocije „druge šanse“ za poduzetnike	Osmisliti i implementirati promotivne kampanje o „drugoj šansi“ za poduzetnike i mogućnostima podrške koje im stoje na raspolaganju u procesu
Nedovoljan nivo koordinacija MSP politika između različitih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini	Osigurati adekvatnu primjenu Strateških smjernica za harmonizaciju podrške razvoju malih i srednjih preduzeća i poduzetništva u Bosni i Hercegovini za period 2021–2027. kroz sastanke i koordinacione mehanizme razmjenjivati informacije i iskustva, te osigurati adekvatan nivo koordinacije MSP politika između različitih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini
Nedovoljan nivo primjene procjene utjecaja propisa koji se odnose na mala i srednja preduzeća	Jačati svijest i kapacitete institucija vezane za primjenu procjene utjecaja propisa koji se odnose na mala i srednja preduzeća, kako bi se doprinijelo poštivanju principa „prvo misli na male“, te time i osigurala podrška razvoju sektora male privrede kroz donošenje propisa koji će uvažavati njihove specifičnosti
Web-portal za javno-privatne konsultacije na nivou Federacije Bosne i Hercegovine nije u funkciji	Realizirati aktivnosti na finalizaciji uspostave web-portala za javne konsultacije kako bi se osigurao mehanizam za promptniji ali i veći obuhvat i mogućnosti učešća u konsultacijama
Nemogućnost primjene elektronskog potpisa nužnog za proces elektronske registracije poslovnih poduhvata	Intenzivirati aktivnosti na osiguranju uvjeta za uvođenje elektronskog potpisa nužnog za elektronsku registraciju poslovnih poduhvata, uz donošenje Zakona o elektronskom potpisu Federacije i harmonizirati zakonodavstvo između Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske a kako bi se smanjila administrativna prepreka u kontekstu primjene različitih praksi Intenzivirati aktivnosti na uspostavi jednošalterskog sistema registracije poslovnih subjekata
Nedovoljan nivo digitalizacije javnih usluga	Intenzivirati aktivnosti na nastavku digitalizacije javnih usluga, posebno omogućavanja provođenja postupaka korisnika putem interneta
Nerazvijen sistem usluga poslovne podrške za subjekte male privrede	Kreirati i implementirati aktivnosti na promociji dostupnih programa poslovne podrške za MSP i osigurati bolju koordinaciju i implementaciju istih Uraditi analizu potreba za obukama malih i srednjih preduzeća na nivou Federacije Bosne i Hercegovine te procijeniti potrebu za poslovnom podrškom MSP-a Započeti aktivnosti na uspostavi sistema za osiguranje kvalitete kao npr. sistem akreditacije za privatne konsultante – pružaoce poslovnih usluga podrške, koje bi MSP koristili u okviru kofinansirajućih programa podrške Nastaviti s aktivnostima uspostave Agencije za razvoj MSP-a na nivou Federacije Bosne i Hercegovine
Nemogućnost elektronskog podnošenja ponuda na tendere za javne nabavke uz formalni pristup u utvrđivanju kvalifikacija ponuđača	Pripremiti inicijative za izmjene i dopune Zakona o javnim nabavkama Bosne i Hercegovine, koje će biti usmjerene ka osiguranju mogućnosti elektronskog podnošenja ponuda na tendere te jednostavnijem pristupu utvrđivanju kvalifikacije ponuđača (npr. kroz skenirane originalne dokumente prilikom elektronskog podnošenja prijave na tender)
Otežan pristup finansijama za obrte i srodne djelatnosti koji se prema svom obliku smatraju fizičkim licima te stoga predstavljaju dosta veći rizik za kreditore i donatore u odnosu na privredna društva	Kreirati i implementirati posebno programe podrške usmjerene ka olakšanju pristupa kreditnim sredstvima za obrtnike i srodne djelatnosti Intenzivnije promovirati dostupne kreditne i kreditno-garantne programe RB FBiH za obrtnike
Otežan pristup i nerazvijeni alternativni pristupi finansiranja razvoja subjekata male privrede (finansiranje vlasničkim kapitalom, poslovni anđeli, fondovi rizičnog kapitala i dr.)	Uputiti u dalju proceduru nacrt Zakona o mikrokreditnim organizacijama Federacije Bosne i Hercegovine Realizirati aktivnosti na unapređenju regulatornog okvira za navedene vidove finansiranja, poticati uspostave fondova, ali i promociju ove vrste finansiranja kod postojećih i potencijalnih poduzetnika u Federaciji Bosne i Hercegovine.
Ne postoje inicijative koje promoviraju finansijsku pismenost i finansijske obuke među MSP-ima	Podržati i razvijati inicijative koje promoviraju finansijsku pismenost i finansijske obuke među MSP-ima

<p>Nepostojanje strategija infrastrukture kvalitete proizvoda i usluga u kontekstu preuzimanja i primjene pravne tekovine EU-a u oblasti slobodnog kretanja roba uz nedovoljnu informiranost subjekata male privrede o navedenom aspektu</p>	<p>Izraditi strategiju infrastrukture kvalitete proizvoda i usluga u kontekstu preuzimanja i primjene pravne tekovine EU-a u oblasti slobodnog kretanja roba</p> <p>Uspostava centraliziranog portala sa svim relevantnim horizontalnim i/ili sektorskim propisima kao i informacijama o standardima i uvjetima u procesu standardizacije za preduzeća koja su zainteresirana za izvoz u EU</p>
<p>Ne postoji online dostupna lista svih važećih propisa s njihovom pravnom osnovom i standardima za koje se vežu</p>	<p>Uspostaviti online dostupnu listu svih važećih propisa s njihovom pravnom osnovom i standardima za koje se vežu, a posebno s informacijom koji od njih su usklađeni s propisima EU-a, a koji ne, te koje su potrebne procedure usklađivanja u odnosu na poslovanje u Bosni i Hercegovini da bi se pristupilo jedinstvenom tržištu EU-a</p>
<p>Nedostatak ljudskih i tehničkih kapaciteta za ocjenjivanje usaglašenosti proizvoda, odnosno za ispitivanje i certifikaciju uz nedovoljan nivo kapaciteta MSP-a o poznavanju navedene oblasti</p>	<p>Poticati osnivanje i jačati kapacitete tijela za ocjenjivanje usaglašenosti proizvoda, odnosno za ispitivanje i certifikaciju na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, uz podršku edukacijama MSP-a iz navedenih oblasti</p> <p>Unaprijediti informiranost i jačati interne kapacitete subjekata male privrede za uvođenjem standarda</p> <p>Povećati iznose i brojnost programa finansijske podrške tehničkom usklađivanju, standardizaciji i certifikaciji</p>
<p>Nedovoljno razvijen sistem jačanja vještina subjekata male privrede, dok postojeći sistemi nisu u dovoljnoj mjeri korišteni od subjekata male privrede</p>	<p>Kreirati i implementirati programe jačanja vještina predstavnika male privrede Federacije Bosne i Hercegovine posebno u dijelu digitalizacije, inovativnosti i tzv. „ozelenjivanja“ poslovanja</p> <p>Osigurati kvalitetnije praćenje i evaluaciju dostupnih programa koji se sprovodi od pružalaca obuke i promovirati dostupne programe za jačanje vještina subjekata male privrede</p> <p>Uspostaviti jedinstveni web-portal koji bi objedinio sve informacije o dostupnim obukama za subjekte male privrede</p>
<p>Nerazvijena inovaciona infrastruktura u Federaciji Bosne i Hercegovine uz nedovoljnu saradnju relevantnih aktera, kao i nedovoljno razvijene inovativne kapacitete subjekata male privrede u Federaciji</p>	<p>Kreirati i testirati vaučer šeme za inovacije i ozelenjivanje MSP-a</p> <p>Promovirati konkretne mrežne platforme duž modela peterostruke spirale (uključujući privatni i javni sektor, institucije znanja, kao i organizacije civilnog društva i organizacije za zaštitu okoliša, kako bi se ojačao dijalog i zajednički promovirala konkretna saradnja i inovativne aktivnosti)</p> <p>Pružiti podršku jačanju inovacione infrastrukture koja je već planirana, prijeko potrebna i provediva, kako bi se implementirala i bila zasnovana na iskustvima koja se također mogu primijeniti i u drugim oblastima</p> <p>Potaknuti uključenosti u programe EU-a i Zapadnog Balkana radi boljeg korištenja mreža EU-a za učenje, kao i raspoloživih sredstava, što uključuje poboljšanje mogućnosti prijavljivanja za fondove, ali i bolje umrežavanje i razmjenu iskustava između zainteresiranih strana u Federaciji Bosne i Hercegovine</p>
<p>Broj podnesenih prijava za priznanje patenata je nizak</p>	<p>Intenzivirati promociju značaja zaštite intelektualnog vlasništva, ali i mogućnosti njegove komercijalizacije, kako bi se jačali kapaciteti subjekata male privrede u navedenoj oblasti</p>
<p>Nizak stepen korištenja obnovljivih izvora energije u poslovanju preduzeća</p>	<p>Kreirati i implementirati dobro koordinirane i ciljne linije finansijske i tehničke pomoći kako bi se očuvao postojeći nivo, ali i potaklo dalje uvođenje održivih praksi u poslovanje preduzeća u Federaciji</p>
<p>Obrtnici su manjoj mjeri koriste programe podrške uvođenja održivih praksi u odnosu na privredna društva</p>	<p>Otvoriti dijalog i kreirati posebne mjere podrške za jačanje kapaciteta za unapređenje energetske efikasnosti kao i primjenu principa zelene, posebno cirkularne ekonomije obrtnika u Federaciji Bosne i Hercegovine</p>
<p>Subjekti male privrede nisu dovoljno upoznati s principima i prednostima zelene ekonomije</p>	<p>Ojačati kapacitete predstavnika MSP-a za analizu mogućnosti i primjenu principa zelene ekonomije u poslovanju, čemu svakako mogu doprinijeti i aktivnosti i mjere usmjerene ka eko-inovacijama, a planirane u relevantnim strateškim i operativnim dokumentima na nivou Federacije</p>

Nema zabilježenih eko-oznaka u Federaciji Bosne i Hercegovine	Osigurati dalju promociju značaja primjene standarda kvalitete u stjecanju eko-oznake, što može biti od velikog značaja za unapređenje konkurentnosti MSP-a kao i usklađivanje s propisima za njihov izlazak na tržište EU-a
Na nivou Federacije Bosne i Hercegovine ne postoji regulatorni okvir, kao ni jasan plan za izgradnju infrastrukture za e-trgovinu i e-plaćanja	Pokrenuti aktivnosti na izgradnji infrastrukture za e-trgovinu i e-plaćanja Osmisliti i realizirati programe promocije e-trgovine Povećati dostupne fondove za uvođenje e-trgovine i e-plaćanja
U brojnim poduzetničkim zonama Federacije Bosne i Hercegovine nije urađena osnovna infrastruktura (saobraćajnice, sistemi snabdijevanja električnom energijom, vodom i sl.), ili pak postoje problemi imovinsko-pravne prirode	Osnažiti programe podrške jačanju osnovne infrastrukture poduzetničkih zona uz jačanje kapaciteta JLS-a za rješavanje imovinsko-pravnih pitanja za uređenje poduzetničkih zona
Poduzetničke institucije podrške u Federaciji Bosne i Hercegovine nisu jednako dostupne subjektima male privrede i imaju izazove osiguranja održivosti	Kreirati i implementirati programe podrške osnivanju novih i jačanju postojećih javno-privatnih partnerstava (JPP) posebno u kontekstu jačanja kapaciteta za osiguranje održivosti poslovanja, kako bi služile funkciji pružalaca usluga podrške subjektima male privrede

2.2 Sažetak analize utrošaka i efekta dodijeljenih poticajnih finansijskih sredstava utvrđenih Budžetom Federacije Bosne i Hercegovine

Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, u periodu 2016–2021, realiziralo je podršku razvoju male privrede kroz dva programa poticaja: a) Tekući transferi i b) Kreditni poticaj razvoja poduzetništva i obrta, dok programi poticaja nisu realizirani u 2020. godini zbog pandemije COVID-19.

U periodu 2016–2019. godina putem *Tekućih transfera* realizirano je 15 projekata, od koji su tri realizirana samo jednu godinu i to u 2016. (Poticaj poduzetništvu žena, Poticaj poduzetništvu mladih, Poticaj projektima koje finansira EU i drugi inostrani donatori). Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta aktivno prati potrebe subjekata male privrede i kreira programe u skladu s njihovim potrebama, uvažavajući raspoložive mogućnosti. U promatranom periodu za realizaciju programa *Tekućih transfera* utrošeno je oko 25 mil. KM, a najviše sredstava na projekt *Izgradnja poduzetničkih zona* 10,5 mil. KM ili 42%, potom slijedi projekt *Jačanje konkurentnosti MSP-a*, za koji je utrošeno 5,96 mil. KM ili 23,8%, a zatim projekt „Poticaji novoosnovanim subjektima male privrede“ za koji je utrošeno 3,33 mil. KM ili 13,3%.

Za finansijska poticajna (grant) sredstva u periodu 2016–2019. godina za naprijed navedenih 15 projekata prijavilo se 6.394 potencijalna korisnika, a sredstva su dodijeljena tek za njih 2.108, odnosno svaki treći prijavljeni postao je korisnik sredstava. Na osnovu dostavljenih izvještaja i izvršenog nadzora o utrošku dodijeljenih finansijskih sredstava utvrđeno je da je od 2.108 korisnika, izvještaj o utrošku dodijeljenih poticajnih sredstava dostavio je 2.051 korisnik ili njih 97%. U sedam od 15 projekata definirana je mogućnost novog zapošljavanja, tako da je planirani broj zaposlenika u posmatranom periodu iznosio 1.437 zaposlenika, a ostvareno je 1.527 novih zapošljavanja, više za 90 zaposlenika u odnosu na planirani broj. Uzme li se u obzir da je za ove projekte utrošeno 19,9 miliona KM sredstava FMRPO-a, to znači da je poticajem u prosječnom iznosu od 8.456 KM omogućen poticaj za kreiranje novog radnog mjesta. Kako je konkursom bilo zahtijevano, korisnici sredstava uložili su vlastita sredstva, a njihov iznos bio je 15 mil. KM, dakle više za 3,1 milion u odnosu na dodijeljena sredstva. Ukupno je za realizaciju ovih projekata utrošeno 27,9 miliona KM, a otvoreno 1.527 novih radnih mjesta, što znači da je jedno radno mjesto finansirano sa prosječnim iznosom od 18.278 KM.

U posmatranom periodu, Federalno ministarstvo, razvoja, poduzetništva i obrta, za realizaciju svih 15 projekata programa *Tekućih transfera*, odobrilo je 25.041.698 KM, a korisnici odobrenih sredstava uložili su vlastita sredstva u iznosu od 25.649.956 KM, tako da su ukupna utrošena sredstva za razvoj male privrede u ovom periodu iznosila 50.918.654 KM. Činjenica da su za 1,2% korisnici uložili više vlastitih sredstava, ukazuje na kvalitetu projekta i njihovu aktualnost, koja se posljednjih godina pomjera ka poticanju poslovnih aktivnosti i stvaranju okruženja za malu privredu na pravcima zelene tranzicije i digitalne transformacije.

U periodu 2016–2019. godine najviše sredstava (korisnika i FMRPO-a) utrošeno je za nabavku opreme, zatim za infrastrukturu, a najmanje za repromaterijal i objekte. U kontekstu prostorne raspoređenosti, najveći broj prijava došao je od subjekata male privrede iz Hercegovačko-neretvanskog kantona, zatim Kantona Sarajevo, Unsko-sanskog kantona, Srednjobosanskog kantona, a najmanje iz Posavskog kantona i Kantona 10. Promatrano u relativnim pokazateljima, najviše projekata odobreno je subjektima male privrede iz Zapadnohercegovačkog kantona, Unsko-sanskog kantona, Zeničko-dobojskog kantona i Hercegovačko-neretvanskog kantona. Od ukupno odobrenih sredstava FMRPO-a, koja su iznosila 25,1 milion KM, najviše ih je odobreno korisnicima iz Zeničko-dobojskog kantona 5,5 mil. KM ili 22%, zatim iz Hercegovačko-neretvanskog kantona 4,9 mil. KM ili 19,5% i Tuzlanskog kantona 3,7 mil. KM ili 14,6%. Najmanje je odobreno korisnicima iz Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, svega 126.484 KM ili 0,5%, zatim iz Posavskog kantona 543.217 KM ili 2,2%. Iznosi odobrenih sredstava ukazuju na neujednačenu raspodjelu po kantonima, a razlozi neuravnoteženosti mogu biti i jesu objektivne i subjektivne prirode.

Na objavljene konkurse u cilju realizacije *Programa Kreditni poticaj razvoja poduzetništva i obrta* u periodu 2016–2019. godina javilo se 509 subjekata male privrede. U skladu s prijedlogom komisije, federalni ministar razvoja, poduzetništva i obrta donio je 101 odluku o dodjeli kredita, koje su dostavljene na realizaciju Razvojnoj banci Federacije Bosne i Hercegovine. Od ukupno odobrenih kreditnih sredstava u iznosu od 21.572.415 KM najviše sredstava odobreno je subjektima male privrede iz Zeničko-dobojskog kantona, zatim Hercegovačko-neretvanskog kantona, s kojih je podneseno preko 50% prijava. Zanimljivo je da su se samo rijetki poslovni subjekti s područja Posavskog kantona i Bosansko-podrinjskog kantona Goražde prijavili na konkurs, a ni za jedan projekt nisu im odobrena sredstva.

Kreditni program imao je za cilj da pruži finansijsku podršku subjektima male privrede za produktivnije poslovanje i rast privrednih aktivnosti, a neophodna su im dodatna ulaganja u osnovna sredstva. Dodatna ulaganja omogućila su pokretanje nove i održavanje postojeće proizvodnje, pružanje usluga, veće iskorištenje kapaciteta, održavanje postojećih radnih mjesta, očuvanje postojećeg broja subjekata male privrede, prevazilaženje negativnih učinaka ekonomske krize, novo zapošljavanje i povećanje izvoza.

Usljed izbijanja pandemije COVID-19 2020. godine, koja je ostavila negativne posljedice na poslovanje subjekata male privrede u Federaciji, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine 27. 10. 2021. godine donijela je *Uredbu o mjerama finansijske pomoći obrtima i ostalim samostalnim djelatnostima u Federaciji Bosne i Hercegovine u cilju ublažavanja negativnih posljedica pandemije COVID-19*²⁷. Navedenom Uredbom, po prvi put u Federaciji Bosne i Hercegovine, dodjela finansijske pomoći izvršena je elektronskim putem i korištenjem portala <https://finpomoc2021.fmrpo.gov.ba/> bez dostavljanja bilo kakve dokumentacije, a na osnovu službenih evidencija, što je značajno olakšanje subjektima male privrede registriranim kao samostalne djelatnosti. Ukupan iznos isplaćene finansijske pomoći bio je 59.999.335,49 KM za 24.766 subjekata – obrta i ostalih samostalnih djelatnosti, čime je podržano ukupno 44.056 radnih mjesta u Federaciji Bosne i Hercegovine, od čega se 60% odnosi na obrtnike, kao

²⁷ Službene novine Federacije BiH, br. 87/21, 89/21 i 90/21.

najveću skupinu subjekata male privrede registriranih kao fizička lica, odnosno samostalne djelatnosti. Najveći udio korisnika finansijske pomoći bila je s područja Kantona Sarajevo, zatim Tuzlanskog kantona, dok je najmanji broj korisnika s područja Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, što je posljedica i manjeg broja obrtnika na području ovog Kantona. Realizacijom dodjele navedene finansijske pomoći ostvaren je doprinos opstanku obrta i ostalih samostalnih djelatnosti, očuvanju radnih mjesta i osiguranju podrške likvidnosti u svrhu prevladavanja okolnosti koje je izazvala pandemija COVID-19.

Kako bi osigurala dodatnu podršku privrednicima FBiH, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine 2020. godine donijela je odluke o usvajanju kreditno-garancijskih programa Garancijskog fonda u svrhu ublažavanja negativnih posljedica pandemije COVID-19 privredi u oporavku i stabilizaciji poslovanja uzrokovanih pandemijom COVID-19. Garancijskim fondom upravlja Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, a administrira Razvojna banka Federacije Bosne i Hercegovine. Vlada Federacije Bosne i Hercegovine kroz ovaj Fond osigurala je ukupno 100 miliona KM. Sredstva služe kao primarni izvor za garancije koje Razvojna banka Federacije Bosne i Hercegovine u ime Federacije Bosne i Hercegovine izdaje komercijalnim bankama za kredite koje banke odobravaju poduzetnicima tj. krajnjim korisnicima Fonda, dok se dodatna sredstva Fonda osiguravaju i kroz administriranje. U okviru Garancijskog fonda uspostavljeno je pet kreditno-garancijskih programa: Kreditno-garancijski program za poljoprivredu i prehrambenu industriju, Kreditno-garancijski program za mikro, mala i srednja preduzeća, Kreditno-garancijski program za obrtnike i ostale samostalne privredne djelatnosti, Kreditno-garancijski program za izvoznike i Kreditno-garancijski program za velika preduzeća. Prema podacima Razvojne banke Federacije Bosne i Hercegovine do januara 2022. godine podržana su 243 kreditna zahtjeva privrednicima u okviru pet kreditno-garancijskih programa Garancijskog fonda, te osigurane garancije za kredite u iznosu od 211.395.407 KM. Broj korisnika Garancijskog fonda kontinuirano raste tako da je u 2022. godini ukupan iznos za regresiranje kamata iznosio 3.376.127 KM, pri čemu je podržano preko 300 subjekata male privrede. Ukupno je bila 941 isplata za sva četiri kvartala 2022. godine.

2.3 Analiza mjera sadržanih u Strategiji razvoja Federacije Bosne i Hercegovine za koje je FMRPO označeno kao koordinator ili nosilac mjere

Strategija razvoja Federacije Bosne i Hercegovine za period 2021–2027. ključni je strateški planski i višesektorski dokument Federacije Bosne i Hercegovine koji definira javne politike i usmjerava socio-ekonomski razvoj na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine. Pored koordinacije i usaglašavanja razvojnih prioriteta i politika u Federaciji Bosne i Hercegovine, Strategija istovremeno odražava prioritete Bosne i Hercegovine utvrđene u procesu evropskih integracija (Ekonomski investicioni plan za Zapadni Balkan²⁸, Zelena agenda za zapadni Balkan²⁹, digitalna strategija EU-a³⁰), kao i globalno prihvaćene ciljeve održivog razvoja. Strategija definira tri strateška cilja, 18 prioriteta i 78 mjera u oblasti ekonomskog i društvenog razvoja te zaštite okoliša. Indikativni finansijski okvir Strategije za period 2021–2027. iznosi 2.508.000.000 KM od čega su 42,6% planirana sredstva iz Budžeta Federacije Bosne i Hercegovine, 28,9% planirana su kreditna sredstva, 20,4% jesu sredstva EU-a, te 8,1% ostalih donacija.

Od 78 mjera definiranih Strategijom, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta utvrđeno je kao institucija odgovorna za koordinaciju pet mjera unutar Strategije, kako je prikazano u Tabeli 4.

²⁸ Ekonomski i investicioni plan za Zapadni Balkan, <https://europa.ba/?p=70233>

²⁹ Zelena agenda za Zapadni Balkan, <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-11/factsheet%20green%20agenda%20nov2022.pdf>

³⁰ EU digitalna strategija, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/shaping-europes-digital-future_hr#dokumenti

Tabela 4. Pregled mjera sadržanih u Strategiji razvoja Federaciji Bosne i Hercegovine za koje je FMRPO označeno kao koordinator mjere

Naziv strateškog cilja	Naziv prioriteta	Naziv mjere
SC 1: Ubrzan ekonomski razvoj	Prioritet 1.1. Povećavati digitaliziranost ekonomije	Mjera 1.1.2. Ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih preduzeća Mjera 1.1.5. Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj djelatnosti
	Prioritet 1.3. Podržavati razvoj privatnog poslovnog sektora	Mjera 1.3.1. Olakšati i ubrzati procese ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje Mjera 1.3.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora
SC 3: Resursno efikasan i održiv razvoj	Prioritet 3.3. Povećati energetska efikasnost	Mjera 3.3.2. Pružati podršku malim i srednjim preduzećima na unapređenju energetske efikasnosti

Mjera 1.1.2. Ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih preduzeća podrazumijeva aktivnosti na povećanju konkurentnosti MSP-a uz koncept e-poslovanja i e-trgovine. Mjera podrazumijeva razvoj partnerstava s logističkim kompanijama, finansijskim institucijama i drugim potencijalnim partnerima u lancu stvaranja vrijednosti, a cilj njene implementacije jeste povećanje efikasnosti preduzeća koji poslovanje obavljaju na uobičajeni, tradicionalni način. Za realizaciju mjere predviđeno je osiguranje sredstava u iznosu od 2,2 miliona KM, kako iz sredstava Budžeta Federacije Bosne i Hercegovine, tako i iz ostalih izvora. Uz Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, kao nosioci mjere utvrđeni su i Federalno ministarstvo trgovine, Federalno ministarstvo prometa i komunikacija te Razvojna banka.

Mjera 1.1.5. Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj djelatnosti podrazumijeva aktivnosti na promoviranju i stimuliranju istraživanja i inovacija u informacionim tehnologijama (IT) poticajnom poreznom politikom za kompanije iz IT sektora i povoljnim kreditiranjem putem Razvojne banke. Mjera podrazumijeva aktivnosti promovisanja IT zanimanja kao zanimanja budućnosti, a cilj njene implementacije jeste obezbjeđenje rasta i razvoja IT poduzetništva i kompanija u početnoj fazi poslovanja u softverskoj industriji, kao i pozicioniranje IT sektora kao najperspektivnijeg i najbrže rastućeg sektora u Federaciji Bosne i Hercegovine. Za realizaciju mjere predviđeno je osiguranje sredstava u iznosu od 32 miliona KM, kako iz sredstava Budžeta Federacije Bosne i Hercegovine, tako i iz ostalih izvora. Uz Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, kao nosioci mjere utvrđeni su i Federalno ministarstvo prometa i komunikacija, Federalno ministarstvo finansija te Razvojna banka.

Planirane aktivnosti u okviru Mjere 1.3.1. Olakšati i ubrzati procese ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje obuhvataju aktivnosti na uklanjanju prepreka ulasku u poslovnu aktivnost i izlasku iz nje, kao i prepreke obavljanju poduzetničke aktivnosti, pri čemu je Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta utvrđeno kao koordinator mjere za obrte, a Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije za privredna društva. Planirana sredstva za realizaciju mjere iznose 31,2 miliona KM, koja bi trebala biti izdvojena iz Budžeta Federacije Bosne i Hercegovine i ostalih izvora. S obzirom na interresorni karakter aktivnosti unutar mjere, pored navedenih dvaju ministarstva, kao nosioci mjere utvrđeni su i Federalno ministarstvo finansija, Federalno ministarstvo prostornog uređenja, Razvojna banka, privredne komore, Udruženje poslodavaca, Federalno ministarstvo pravde, Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine (FERK), elektroprivrede, kantonalne vlade, općinski sudovi, JLS.

U okviru Mjere 1.3.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora planirano je da se kroz projekte podrške i porezne olakšice podrži razvoj kreativnog sektora te osiguraju adekvatna finansijska sredstva, prostor, oprema i radionice za obrazovne institucije koje se bave kreativnim sektorom, te osigura njihovo povezivanje s poslovnim sektorom, a sve s ciljem da se doprinese razvoju kreativnog sektora koji će doprinijeti ekonomskom rastu. Uz Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, kao nosioci mjere utvrđeni su Federalno ministarstvo kulture i sporta, Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, Federalno ministarstvo finansija, Federalno

ministarstvo energije, rudarstva i industrije i dizajn centar (nakon njegova osnivanja). Finansijska konstrukcija mjere iznosi 24 miliona KM, a koja bi trebala biti izdvojena iz Budžeta Federacije Bosne i Hercegovine i drugih izvora.

Mjera 3.3.2. Pružati podršku MSP-ima na poboljšanju energetske efikasnosti odnosi se na razvijanje namjenskih programa finansijske i tehničke podrške finansiranju energetske efikasnosti iz javnih i privatnih sredstava, kao i na povećanje iskoristivosti energije i smanjenje emitiranja štetnih materija. Mjera planira osiguranje privatnih investicija stvaranjem zakonskih pretpostavki i uspostavljanjem šema finansiranja energetske efikasnosti, a sve s ciljem poboljšanja energetske efikasnosti malih i srednjih preduzeća, koja predstavlja i mogućnost povećanja produktivnosti. Za realizaciju mjere planirana su sredstva u iznosu od 17 miliona KM iz Budžeta Federacije i ostalih izvora, a uz Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta kao nosioci mjere definirana su i kantonalna ministarstva nadležna za MSP, Federalno ministarstvo prostornog uređenja, jedinice lokalne samouprave te Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije.

Uz navedenih pet mjera, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta utvrđeno je i kao jedan od nosilaca dodatnih 12 mjera čiji je pregled dat u Tabeli 5.

Tabela 5. Pregled mjera sadržanih u Strategiji razvoja Federaciji Bosne i Hercegovine za koje je FMRPO označeno kao jedan od nosilaca mjere

Naziv strateškog cilja	Naziv prioriteta	Naziv mjere
SC 1: Ubrzan ekonomski razvoj	Prioritet 1.2. Podržavati transfer i razvoj tehnologija	Mjera 1.2.1. Podržavati istraživačko-razvojne i inovacijske aktivnosti Mjera 1.2.2. Podržavati povezivanje privrede i naučnoistraživačkih institucija
	Prioritet 1.3. Podržavati razvoj privatnog poslovnog sektora	Mjera 1.3.4. Podržavati razvoj poduzetništva turističkog sektora
	Prioritet 1.4. Podržavati izvoz i stvaranje proizvoda više dodane vrijednosti	Mjera 1.4.2. Podržavati primjenu međunarodnih standarda, certificiranje i akreditaciju tijela za ocjenu usklađenosti Mjera 1.4.3. Jačati internacionalizaciju i uključivanje u globalne lance vrijednosti
SC 2: Prosperitetan i inkluzivan društveni razvoj	Prioritet 2.1. Unapređivati obrazovni sistem	Mjera 2.1.1. Unapređivati kvalitetu visokog obrazovanja, naučnog rada i naučne baze
	Prioritet 2.4. Smanjivati neaktivnost i nezaposlenost, naročito dugoročnu	Mjera 2.4.2. Stvarati uvjete za dostupnost radne snage na tržištu rada
	Prioritet 2.5. Smanjivati siromaštvo i socijalnu isključenost	Mjera 2.5.4. Poboljšati poziciju ranjivih skupina na tržištu rada
SC 3: Resursno efikasan i održiv razvoj	Prioritet 3.4. Započeti realizaciju energetske tranzicije	Mjera 3.4.2. Povećavati udio obnovljivih izvora energije u finalnoj potrošnji energije Mjera 3.4.3. Provesti restrukturiranje rudnika uglja i strukturnu transformaciju ekonomije rudarskih regija
	3.5. Poticati razvoj ruralnih prostora	Mjera 3.5.1. Razvijati ruralnu infrastrukturu i dostupnost usluga u ruralnim područjima
		Mjera 3.5.3. Unaprijediti kvalitetu i konkurentnost poljoprivredno-prehrambene proizvodnje i otpornost poljoprivrednih proizvođača

U okviru navedenih mjera, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta utvrđeno je kao nosilac aktivnosti koje se odnose na resor Ministarstva, odnosno na mala i srednja preduzeća i obrte ili pak pokretanje poslovanja određenih ciljnih grupa.

2.4 Analiza organizacione strukture i potpunosti kapaciteta FMRPO

Djelokrug rada Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta određen je Zakonom o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave³¹ kojim je propisano da Ministarstvo vrši upravne, stručne i druge poslove iz nadležnosti Federacije koji se odnose na: poticanje razvoja, poduzetništva i obrta; davanje podrške za primjenu inovacija i uvođenje savremenih tehnologija u oblasti poduzetništva i obrta; povećanje udjela poduzetništva i obrta u ukupnoj privredi; organiziranje institucija za poduzetništvo i stvaranje poduzetničke infrastrukture; osposobljavanje poduzetnika i obrtnika kroz redovno i dopunsko obrazovanje i druge poslove utvrđene zakonom.

Za izvršavanje poslova i zadataka iz nadležnosti Ministarstva formirane su osnovne i unutarnje organizacijske jedinice i to:

1. Kabinet ministra
2. Sektor za razvoj
3. Sektor za poduzetništvo
4. Sektor za obrt
5. Sektor za finansijske, pravne i opće poslove

Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta treba u skladu s novim izazovima razvoja male privrede uvjetovanim eksternim i internim faktorima okruženja kao i potrebe implementacije mjera iz sektorske strategije preispitati postojeću organizacionu strukturu i po ukazanoj potrebi pristupiti izradi dokumenta „Organizacija i sistematizacija poslova Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta“ u kojoj će biti implementirana nova organizacijska struktura.

2.5 Analiza budžetskih sredstava za poticaj razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine

Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, u periodu 2016–2021, realiziralo je podršku razvoju male privrede kroz nekoliko programa poticaja:

- Tekući transferi
- Kreditni poticaj razvoja poduzetništva i obrta
- Regresiranje kamata – Garancijski fond (od 2021. godine)
- Finansijska pomoć COVID-19 (samo u 2021. godini)

Programi poticaja nisu realizirani u 2020. godini zbog pandemije COVID-19. Detaljne informacije o projektima pojedinih programa, broju prijava, broju odobrenih prijava, visini odobrenih sredstava, odobrenim sredstvima subjektima male privrede po kantonima, efektima programa i druge relevantne informacije sadržane su u tekstu Strateške platforme.

U Tabeli 6. dat je pregled utrošenih sredstava na projekte programa podrške maloj privredi iz budžeta FMRPO za period 2017–2022. godina.

Tabela 6. Utrošena sredstva na projekte programa podrške maloj privredi iz budžeta FMRPO za period 2017–2022. godina

Program	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	Ukupno
Tekući transferi	4.815.322 KM	8.516.712	7.806.316	0	2.916.398	10.182.613	34.237.361

³¹ Službene novine Federacije BiH, br. 19/03. i 38/05.

Kreditni poticaji razvoja poduzetništva i obrta	6.653.120	3.440.941	8.160.083	0	5.148.447	4.537.261	27.939.852
Regresiranje kamata – Garancijski fond					253.237	3.376.127	3.629.364
Financijska pomoć COVID-19					59.999.335		59.999.335
Ukupno	11.468.442	11.957.653	15.966.399	0	68.317.417	18.096.001	125.805.912

Izvor: evidencija FMRPO. Iznosi su izraženi u konvertibilnim markama (KM).

Nadležna kantonalna ministarstva u periodu 2017–2021. godine izdvojila su 72.091.094 KM za programe i projekte podrške razvoju male privrede u Federaciji Bosne i Hercegovine. Prikazani pokazatelji prikupljeni su u toku izrade Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine i prikazani u Tabeli 7.

Tabela 7. Utrošena sredstva na projekte programa podrške maloj privredi iz kantonalnih budžeta za period 2017–2021. godina

Kanton	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	Ukupno
Unsko-sanski	50.000	187.669	132.137	1.444.009	2.958.125	4.771.941
Posavski	897.163	1.144.513	1.148.185	2.075.162	1.605.000	6.870.023
Tuzlanski	29.296	117.395	913.421	5.000.000	4.480.000	10.540.112
Zeničko-dobojski	1.511.439	714.855	1.622.942	1.144.041	2.464.268	7.457.545
Bosansko-podrinjski	521.904	265.199	100.000	737.300	149.960	1.774.363
Srednjobosanski	1.469.500	1.727.000	2.417.257	5.623.000	4.920.000	16.156.757
Hercegovačko-neretvanski	950.000	1.000.000	1.100.000	900.000	1.300.000	5.250.000
Zapadnohercegovački	301.500	191.027	487.375	1.535.564	803.591	3.319.057
Sarajevski	1.372.909	2.824.527	3.014.245	1.746.584	6.616.753	15.575.017
Kanton 10	175.000	1.241	10.838	66.675	122.525	376.279
Kantoni – ukupno	7.278.711	8.173.426	10.946.400	20.272.335	25.420.222	72.091.094

Izvor: Dostavljeni podaci od nadležnih institucija na nivou kantona. Iznosi su izraženi u konvertibilnim markama (KM).

Na zahtjev FMRPO-a nadležna kantonalna ministarstva dostavila su projekciju planiranih sredstava za finansiranje projekata i programa podrške razvoju male privrede. U sedmogodišnjem periodu nadležna kantonalna ministarstva procjenjuju da će za finansiranje projekata i programa razvoja male privrede biti utrošena 231,3 miliona KM ili prosječno 33,04 miliona godišnje, što je značajno povećanje u odnosu na period 2017–2021, kada se prosječno godišnje izdvajalo 14,4 miliona KM.

U Tabeli 8. data je projekcija utroška na finansiranje projekata i programa podrške maloj privredi iz kantonalnih budžeta za period 2022–2027. godina

Tabela 8. Projekcija utroška na finansiranje projekata i programa podrške maloj privredi iz kantonalnih budžeta za period 2022–2027. godina

Kantoni	Iznos sredstava izražen u milionima KM						Ukupno
	2022.	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	
Unsko-sanski	6,00	5,70	5,60	6,00	6,00	6,00	35,30
Posavski	2,30	2,40	2,40	2,40	2,40	2,40	14,30
Tuzlanski	4,70	4,61	3,61	3,61	3,61	3,61	23,75
Zeničko-dobojski	4,21	3,19	3,65	3,85	7,14	7,14	29,18
Bosansko-podrinjski	0,20	0,50	0,50	0,50	0,80	0,80	3,30

Srednjobosanski	5,30	4,15	4,56	5,10	5,52	6,07	30,70
Hercegovačko-neretvanski	1,70	1,60	1,70	1,72	2,00	2,30	11,02
Zapadnohercegovački	1,00	1,20	1,20	1,50	1,50	1,60	8,00
Sarajevski	6,65	11,40	11,40	12,50	13,00	13,00	67,95
Kanton 10	0,80	1,40	1,40	1,40	1,40	1,40	7,80
Kantoni - ukupno	32,86	36,15	36,02	38,58	43,37	44,32	231,30

Izvor: Dostavljeni podaci od nadležnih institucija na nivou kantona.

Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta u procjeni visine sredstava za finansiranje mjera iz Strategije razvoja male privrede za period 2022–2027. godine uzelo je u obzir dinamiku utroška sredstava ovog Ministarstva u analiziranom vremenskom periodu 2017–2021. godina. Također, uzeta su u obzir i očekivanja da će se usvojiti Zakon o poticanju razvoja male privrede, Zakon o poduzetničkoj infrastrukturi i Zakon o društvenom poduzetništvu, te sve veći broj odnosno pozitivni trendovi vezani za finansiranje projekata podrške razvoju male privrede iz fondova EU-a i drugih međunarodnih organizacija u Bosni i Hercegovini, a posebno projekata vezanih za digitalnu transformaciju MSP-a i zelenu tranziciju. Usvajanjem i implementacijom navedenih zakona i korištenjem pozitivnih trendova trebala bi biti osigurana značajno veća sredstva za poduzetničku infrastrukturu iz Budžeta Federacije Bosne i Hercegovine.

FMRPO izvršilo je okvirnu procjenu sredstava federalnih ministarstava i federalnih institucija u projekte i programe poticanja subjekata male privrede u okviru njihovih nadležnosti za period 2022–2027. godina (Federalno ministarstvo trgovine, Federalno ministarstvo prometa i komunikacija, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Federalno ministarstvo kulture i sporta, Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, Federalno ministarstvo finansija, Federalno ministarstvo prostornog uređenja, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Razvojna banka, Federalni zavod za zapošljavanje, Privredna komora Federacije Bosne i Hercegovine, Obrtnička komora Federacije Bosne i Hercegovine, Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine), kao i glavnih dosadašnjih i budućih partnera iz međunarodnih organizacija (fondovi EU-a, UNDP-a, GIZ-a, WB-a i drugih). Navedena procjena prikazana je u Tabeli 9.

Tabela 9. Projekcija ukupnih sredstava za finansiranje mjera iz Strategije razvoja male privrede za period 2022–2027.godina

Izvor sredstava finansiranje mjera	Iznos sredstava izražen u milionima KM						
	2022.	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	Ukupno
Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta	10,7	24,2	25,0	25,0	25,0	25,0	134,9
Kantoni u Federaciji Bosne i Hercegovine	32,9	36,2	36,0	38,6	43,4	44,3	231,3
Ostali izvori (fondovi EU-a, UNDP-a, GIZ-a; WB- i drugi)**		1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	5,0
Ukupno	43,6	61,4	62,0	64,6	69,4	70,3	371,2

** Iznosi su procijenjeni na osnovu visine podrške glavnih dosadašnjih i budućih partnera iz međunarodnih organizacija u prethodnom periodu kao i najavljenih aktivnosti podrške u narednom periodu.

2.6 SWOT analiza stanja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine

U Tabeli 10. prikazana je SWOT analiza u kojoj se navode snage i slabosti, kao i prilike i prijetnje za razvoj male privrede na području Federacije Bosne i Hercegovine. Ova analiza daje uvid koje je slabosti strateškim djelovanjem u narednom periodu potrebno minimalizirati, uz istovremeno povećanje snaga, kao i to koje je prilike moguće iskoristiti, uz istovremeno smanjenje prijetnji iz okruženja, kada je u pitanju razvoj male privrede Federacije Bosne i Hercegovine.

Tabela 10. SWOT analiza male privrede Federacije Bosne i Hercegovine

INTERNO OKRUŽENJE	SNAGE	SLABOSTI
	<ul style="list-style-type: none"> • Rast i razvoj MP-a djelovanjem tržišnih snaga, vještina poduzetništva i planskih mjera na nivou Federacije, kantona, lokalnih zajednica i drugih aktera upravljanja MP • Visoka institucionalna podrška kroz zakonodavni okvir i podršku razvoju MP-a • Napredak u razvoju poduzetničke infrastrukture, posebno poduzetničkih zona • Poboljšavanje performansi MP-a u rastu prihoda, dodane vrijednosti, dobiti i izvoza i u sistemu državnih kreditnih garancija za MP • Napredak u edukaciji, treningu i jačanju poduzetničkih vještina i razvoju institucija za upravljanje MP-om • Unapređenje zakonskog okvira, promocije i podrške razvoju obrta u okviru MP-a • Unapređenje upravljanja strateškim razvojem MP-a kroz strategije i planove implementacije • Razvijenost upravljanja malom privredom u okviru lokalnog ekonomskog razvoja uz lokalne strategije, resurse i predanost • Prepoznavanje posebnih potreba u razvoju poduzetništva žena, socijalnog i poduzetništva mladih • Unapređenje mjera saradnje s međunarodnim razvojnim agencijama koje djeluju u Bosni i Hercegovini • Povećanje kvaliteta roba i usluga kroz poticaj uvođenju standarda i digitalizacije MSP-a 	<ul style="list-style-type: none"> • Spora transformacija MP-a u ostvarivanju rasta na pravcu mikro-mala-srednja preduzeća s nepovoljnom strukturom MP-a • Neusvajanje ključnih zakona u oblasti male privrede Federacije • Nedovoljne sposobnosti za razvijanje inovacijskih projekata i razvijanje inovacija u MP-u • Zastoji u aktivnostima na uspostavi jednošalterskih sistema registracije poslovnih poduhvata, procedurama njihova osnivanja i gašenja • Svođenje internacionalizacije MP-a samo na izvoz bez pozicioniranja u lancima vrijednosti i prijenosa proizvodnje sa stranim ulaganjima ili bez njih • Nizak kapacitet institucija za kreiranje projekata digitalizacije i kapaciteta MP-a za primjenu digitalizacije u poslovnim praksama MP-a • Nedovoljna raspoloživost radne snage uz postojeće plaće i visoke poreze na rad • Niska integriranost različitih institucija za podršku MP-a; potreba agencije s fokusom rada na maloj privredi • Nerazvijenost strukturalnih statistika potrebnih za planiranje i praćenje performansi MP-a u Federaciji • Nizak nivo harmonizacije zakona, strategija, politika podrške na nivou Federacije, kantona i JLS-a • Nerazvijenost inovativne i digitalne infrastrukture, te napora na energetskej tranziciji MP-a • Nizak nivo primjene ključne kompetencije za poduzetništvo i prilika za jačanje vještina unutar subjekata MP-a • Nerazvijen sistem usluga poslovne podrške za subjekte MP-a • Otežan pristup finansijama subjekata MP-a • Nerazvijenost infrastrukture i resursa za standardizaciju

		<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljno razvijena i kapacitirana poduzetnička infrastruktura u Federaciji • Nedovoljan broj analiza učinaka dodijeljenih poticaja na osnovu kojih treba planirati poticajne mjere i izrađivati programe rada za poboljšanje poslovnog ambijenta za MSP
EKSTERNO OKRUŽENJE	ŠANSE	PRIJETNJE
	<ul style="list-style-type: none"> • Ekonomski rast na osnovama transformacije pokretane inovacijama, energetsom tranzicijom, digitalizacijom i zelenom ekonomijom u EU i Bosni i Hercegovini • Podrška međunarodnih razvojnih agencija razvoju MP-a u Federaciji kroz tehničku pomoć, transfer znanja i vještina i finansijsku podršku • Priliv direktnih stranih investicija (DSI) na bazi konkurentnosti Federacije Bosne i Hercegovine kao investicijske destinacije i procesa realokacije DSI-a iz Kine i prekomorskih destinacija • Kapaciteti dijaspore Bosne i Hercegovine u znanju, poslovnim mrežama i finansijskim resursima za razvoj novoosnovanih i malih i srednjih preduzeća i DSI-a u Bosni i Hercegovini • Aktivizam gradova i općina u lokalnom ekonomskom razvoju sa podrškom MP-a • Zakonska, institucionalna i razvojna podrška maloj privredi u strategijama i planovima razvoja Federacije • Konkurentnost određenih ekonomskih sektora za razvoj male privrede i obrta (obnovljiva energija, industrija, IT usluge, turizam, hrana, digitalne tehnologije) • Unapređenje komunikacijske i transportne infrastrukture za razvoj MP-a • Jačanje svijesti o značaju MP-a u Federaciji i prioritetima za podršku i ulaganje javnih resursa u njen razvoj • Lakša i brža implementacija standarda • Uređenje sajber i tržišta interneta stvari 	<ul style="list-style-type: none"> • Ekstremni vanjski šokovi (recesija, inflacija, energetske udari, emigracije, lomovi lanaca vrijednosti) i niska otpornost ekonomije Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine • Zaostajanje u procesima evropskih integracija s refleksijama na usporavanje razvoja male privrede • Nedovoljan nivo finansijskih resursa za ulaganja u podršku maloj privredi i u izgradnju poduzetničke infrastrukture iz budžetskih sredstava • Usporavanje ekonomskog rasta i priliva direktnih stranih investicija iz zemalja EU-a zbog veće konkurentnosti alternativnih investicijskih destinacija • Zastoj u reformama koji usporava proces evropskih integracija i pristup evropskim fondovima za finansiranje transformacije MP-a • Nizak kapacitet institucija za korištenje raspoloživih fondova EU-a za poticanje transformacije MP-a • Izostanak konzistentnih sektorskih politika za prioritetne sektore rasta MP-a • Nerazvijenost institucija za transformacije i strukturalne reforme MP (inovacije, digitalizacija, internacionaliziranje, energetska tranzicija) • Demografsko pražnjenje Federacije, nedostatak radnika i menadžera i vodstva • Uvođenje taksi na prijavu energiju za proizvodnju za izvoz u EU (mehanizam za ugljično prilagođavanje na granicama) • Nedovoljan broj analiza učinaka dodijeljenih poticaja na osnovu kojih treba planirati poticajne mjere i izrađivati programe rada za poboljšanje poslovnog ambijenta za MSP

2.7 Strateško fokusiranje i vizija razvoja

2.7.1 Strateški pravci razvoja male privrede: strateški fokusi

Strateški pravci razvoja male privrede dati su u narednoj tabeli (Tabela 11).

Tabela 11. Strateški pravci razvoja: strateški fokusi male privrede Federacije Bosne i Hercegovine

1.	Inovacije i digitalna transformacija male privrede
2.	Zelena tranzicija male privrede
3.	Poticajno poslovno okruženje
4.	Ubrzani razvoj poduzetničke infrastrukture
5.	Internacionalizacija i pozicioniranje u regionalnim i globalnim lancima vrijednosti
6.	Inkluzivnost male privrede

2.7.1.1 Strateški pravac 1 – Inovacije i digitalna transformacija male privrede

Digitalna transformacija zasnovana je na integraciji digitalne tehnologije u sva područja poslovanja, koja iz temelja mijenja način na koji preduzeća posluju i pružaju vrijednost klijentima. Sveprisutnost velikih podataka (big data) i pojava novih digitalnih tehnologija, poput umjetne inteligencije, interneta, stvari i robotike imaju značajne posljedice na poslovanje. Dolazak novih digitalnih tehnologija jasno ukazuje na potrebu da preduzeća digitalno transformiraju svoje poslovanje. Prateći razvojne pravce na nivou EU-a i prateći trendove globalizacije i savremenog poslovanja, pred subjektima male privrede Federacije Bosne i Hercegovine predstoji izazov provođenja digitalne transformacije, kako bi ostali konkurentni, kako na domaćem tako i inostranom tržištu. Kroz intenzivnu primjenu digitalne tehnologije i resursa, kako bi se ti resursi pretvorili u nove prihode, poslovne modele i načine poslovanja, preduzeća iz temelja mijenjaju svoje poslovne procese, strategije, aktivnosti, organizacionu strukturu, s ciljem bolje povezanosti procesa i strategije i omogućavanja bolje konkurentske prednosti. U ovom kontekstu značajna je i percepcija kupca, čije se ponašanje mijenja kao odgovor na digitalnu revoluciju. Uz pomoć novih alata za pretraživanje i društvenih medija, kupci postaju više povezani, informirani, osnaženi i aktivniji. Digitalne tehnologije omogućavaju potrošačima da zajedno stvaraju vrijednost dizajniranjem i prilagođavanjem proizvoda, obavljanjem distribucijskih aktivnosti i pomažu drugim kupcima dijeljenjem recenzija o proizvodima.

Digitalizacija tj. inteligentno povezivanje ljudi, procesa, podataka i stvari, ključna je za održavanje produktivnosti i konkurentnosti, razvoj inovacija, očuvanje postojećih i otvaranje novih radnih mjesta, osiguravajući osnovu za postizanje dugoročnog rasta. Da bi preduzeća mogla sprovesti digitalnu transformaciju, država mora osigurati digitalnu infrastrukturu, obrazovanje javnosti tj. unaprijediti digitalne vještine stanovništva, time i radne snage te ohrabriti preduzeća da se koriste novim tehnologijama. Upravo je digitalizacija jedna od poluga inovacija u preduzećima, osiguravajući infrastrukturu i poticajno okruženje u kojem se inovativne ideje razvijaju i izvode. Sa druge strane, inovacije su u doba globalizacije postale jedan od ključnih faktora opstanka i daljeg razvoja na tržištu, implicirajući potrebu za usmjerenjem razvojnih mjera i napora ka osiguranju uvjeta za poticanje inovativnosti subjekata male privrede u Federaciji Bosne i Hercegovine. Ovo se posebno može učiniti kroz jačanje organizacija za podršku inovacijama, uspostavu ciljanih programa podrške inovacijama, poticanje saradnje na kolaborativnim projektima, te poticanje razvoja inovacione infrastrukture u

različitim oblicima. Od posebnog značaja jeste i podrška promociji, uključujući podršku privrednim sajmovima, manifestacijama, izložbama, aktivnostima umrežavanja MSP-a i transfera iskustava i znanja.

2.7.1.2 Strateški pravac 2 – Zelena tranzicija male privrede

Uvažavajući potencijale i prilike koje donosi proces tranzicije ekonomije u zelenu ekonomiju, Evropska komisija 2014. donijela je Zeleni akcioni plan za MSP – pretvaranje okolišnih izazova u poslovne prilike. Dokument promovira a ujedno i predstavlja smjernicu za subjekte male privrede u EU, ali i Federaciji Bosne i Hercegovine za uspostavu resursno efikasnih rješenja, koja će spriječiti zagađenje okoliša, pružajući brojne poslovne prilike za ona preduzeća koja žele ući na tržište okolišnih roba i usluga. Pored spremnosti preduzeća za „ozelenjavanjem“ proizvodnje i pretvaranje okolišnih izazova u prilike, poslovno okruženje u kojem posluju mora biti podržavajuće za razvoj „zelenih“ ideja, finansiranje procesa analize njihove izvodljivosti i razvoja ideja, odnosno njihova izlaska na tržište. Pored novih poslovnih prilika, preduzeća su suočena i sa zahtjevima različitih interesnih strana za većom odgovornosti u poslovanju u kontekstu zaštite okoliša. Naime, potrošači i interesne strane prate rad preduzeća, svojim kritikama ukazuju na potrebu da se aktivnosti preduzeća u pogledu iskorištavanja prirodnih bogatstava ograniče na racionalnu upotrebu ili da se djelovanjem preduzeća ne šteti i ne ugrožava čovjek i njegov život u prirodi ili s njome. Postavljaju se novi standardi za preduzeća, gdje njihova uloga više nije „proizvesti korisna dobra“ ili „stvoriti vrijednost za kupca“, već postaje važno kako preduzeće posluje: da li šteti okolini u kojoj je locirano – proizvodi li negativne eksternalije. Kada preduzeća prepoznaju ekološki relevantne poslovne prilike, mogu razviti nove proizvode i usluge, poboljšati postojeće proizvode i stvoriti održivije poslovne modele, pri čemu se upravo koriste održivošću kao poslovnom prilikom za stjecanje profita. Bosna i Hercegovina, time i Federacija, obiluje prirodnim resursima, stvarajući mogućnosti za korištenje obnovljivih izvora energije u poslovanju, dok digitalizacija i savremeni trendovi ukazuju na potrebu, ali ujedno stvaraju i priliku za uvođenje principa zelene ekonomije. U vezi s tim, zelena tranzicija dobija na značaju i predstavlja jedan od prioriteta i strateških pravaca razvoja subjekata male privrede, kako bi bili u skladu s trendovima iz okruženja, osigurali konkurentnost, ali i održivije poslovne modele, pri čemu izgradnja njihovih kapaciteta uz izgradnju kapaciteta istraživačko-razvojnih ustanova, zaposlenih, studenata i šire javnosti, posebno dobija na značaju. Uz navedeno, vještine vezane za zelenu ekonomiju danas su u središtu zanimanja i usmjerene su na jačanje kapaciteta uprave da razumije glavne izazove za ostvarivanje zelene ekonomije, koja mora biti u stanju kreirati procese u kojima se među akterima (javnim i privatnim) mogu uspostaviti i dugoročno primjenjivati inkluzivne, inovativne, održive i otporne prakse. Stoga, uz izgradnju kapaciteta subjekata male privrede, nužno je raditi i na izgradnji kapaciteta javne uprave, koja će biti usredotočena na zeleni oporavak, poboljšanje preduvjeta za strateško planiranje s naglaskom na podršku razvoju zelene ekonomije i bolje upravljanje timovima u praksi.

2.7.1.3 Strateški pravac 3 – Poticajno poslovno okruženje

Konkurentna privreda koju čini konkurentna i kapacitirana poslovna zajednica, uz poticajno poslovno okruženje, preduvjet su rasta BDP-a, zaposlenosti, produktivnosti i generalno kvalitete i standarda života. Lokacija u kojoj subjekti male privrede posluju određuje i okruženje u kojem obavljaju operative aktivnosti, čiji uspjeh umnogome ovisi o poticajnim i/ili ograničavajućim faktorima. Poticajno i stabilno konkurentno poslovno okruženje koje će biti u funkciji konkurentnih i uspješnih subjekata male privrede Federacije Bosne i Hercegovini treba se sastojati od institucionalnog i regulatornog okvira poslovanja, koji uvažava specifičnosti subjekata male privrede, uključuje ulaganje u modernizaciju tehnologije i digitalnu transformaciju, pri čemu doprinosi stvaranju društva znanja ulaganjem u ljudske resurse, integriira razvoj poduzetničke kulture, izgradnju internog tržišta i dr.

Subjekti male privrede Federacije Bosne i Hercegovine suočavaju se sa sve većom konkurentnošću, kako na domaćem tako i na inostranom tržištu, te je nužno jačati saradnju javnog i privatnog sektora, a

posebno saradnju između privatnog sektora i akademske zajednice, jačajući istraživačko-razvojne kapacitete, standardizaciju kao i zaštitu intelektualnog vlasništva, posebno u kontekstu inovativnih rješenja. Navedeno mora biti praćeno jačanjem ljudskih potencijala uz podizanje poduzetničkog duha, kako bi se stvarala osnova za nove poslovne poduhvate, ali i osnaživala „poduzetnička aktivnost zaposlenika“.

2.7.1.4 Strateški pravac 4 – Unapređenje poduzetničke infrastrukture

Poticanje privrednog rasta moguće je osigurati kroz planiranje i pravovremenu izgradnju poduzetničke infrastrukture, koja će biti u funkciju ravnomjernog razvoja Federacije Bosne i Hercegovine, bržeg rasta poduzetništva, posebno poduzetničke aktivnosti, povećanja broja subjekata, krajnjih korisnika poduzetničke infrastrukture, povećanja investicija i zaposlenosti na području na kojem se poduzetnička infrastruktura gradi, nalazi i razvija. Mala i srednja preduzeća i drugi subjekti male privrede u poduzetničkoj infrastrukturi mogu pronaći oslonac i podršku svom opstanku i daljem rastu i razvoju, ali i međusobnoj saradnji, čineći zajedno dio poduzetničkog ekosistema koji je u funkciji privrednog, ali i cjelokupnog razvoja Federacije Bosne i Hercegovine.

Strateški pravac razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine jeste dalje unapređenje poduzetničke infrastrukture odnosno osnivanje, postojanje i razvoj savremenih, kapacitiranih, lokacijski atraktivnih poduzetničkih zona s nizom povlastica i usluga podrške za privredne subjekte, kao i održivih poduzetničkih potpornih institucija, koje će biti dio efikasnog sistema podrške razvoju subjekata male privrede Federacije. Poduzetničke potporne institucije moraju biti bazirane na održivim modelima poslovanja, podržavati uzajamno korisne odnose između subjekata male privrede i različitih interesnih strana, potičući razmjenu ideja, informacija i znanja potrebnih za rad i razvoj potencijalnih i postojećih poslovnih subjekata. U uvjetima nedovoljne informiranosti subjekata male privrede o cjelokupnom sistemu podrške, posebno segmentu rada i poslovanja subjekata poduzetničke infrastrukture, poseban značaj dobijaju aktivnosti na privlačenju potencijalnih korisnika poduzetničke infrastrukture – obrta i malih i srednjih preduzeća, kroz aktivnosti promocije, diseminacije aktivnosti prema subjektima male privrede. Razvijena poduzetnička infrastruktura Federacije Bosne i Hercegovine može imati ključnu ulogu u poticanju inovativnosti, digitalne transformacije i internacionalizacije poslovanja MSP-a.

2.7.1.5 Strateški pravac 5 – Internacionalizacija i pozicioniranje u regionalnim i globalnim lancima vrijednosti

Za osiguranje rasta i razvoja preduzeća, lokalna i domaća tržišta često budu nedovoljna, te se prilike za ekspanziju pronalaze u internacionalizaciji poslovanja, odnosno širenju na inostrana tržišta. Proces internacionalizacije nije jednostavan i često je obilježen brojnim preprekama koje preduzeća moraju prevazići kako bi uspostavila saradnju s inostranim kupcima. Ove prepreke odnose se na nedostatak infrastrukture za e-trgovinu i e-plaćanja, nedovoljno razvijene kapacitete za standardizaciju i ispunjavanje uvjeta potrebnih za izvoz u EU, nedostatak jedinstvene strategije o infrastrukturi za kvalitetu i dr. Međutim, upravo je internacionalizacija i pozicioniranje u regionalnim i globalnim lancima vrijednosti subjekata male privrede Federacije Bosne i Hercegovine strateški razvojni pravac, koji se treba temeljiti na pametnoj specijalizaciji, posebno pametnoj specijalizaciji regija, zasnovanoj na njihovim komparativnim prednostima; uspostavi regionalnih lanaca vrijednosti u zelenoj i cirkularnoj ekonomiji, te jačanju kapaciteta subjekata male privrede za ispunjavanje tržišnih uvjeta, zahtjeva i preferencija potrošača na izvoznim tržištima. Naročito je bitna podrška automobilske industriji, kako bi se pripremila za nove trendove (električna i autonomna vozila i sl.), dok je sa druge strane nužno jačati infrastrukturne veze između Federacije, zemalja EU-a kao i drugih zemalja iz okruženja.

Fokus mora biti na stvaranju okruženja i saradnje između svih relevantnih aktera od preduzeća, preko naučnih i istraživačkih institucija, do korisnika, uz definiranje politika i programa koji će poticati tu saradnju. Navedeni relevantni akteri obuhvataju i velika preduzeća, javne institucije, institucije znanja,

društvene organizacije i dr., koji svojim aktivnostima mogu doprinijeti navedenim aktivnostima i sinergetski potaknuti njihove efekte.

Uprkos globalizaciji koja je na izvjestan način izjednačila potrebe i želje potrošača širom svijeta, subjekti male privrede, koji izvoze proizvode na inostrana tržišta, moraju detaljno analizirati i identificirati ta tržišta, te pripremiti i modificirati one elemente marketinških planova, koji direktno utječu na profitabilnost proizvoda ili usluga na inostranim tržištima, u čemu im mora biti dostupna podrška strukovnih i savjetodavnih tijela i organizacija.

2.7.1.6 Strateški pravac 6 – Inkluzivnost male privrede

Ovaj strateški pravac sažeto se odnosi na malu privredu za sve i pod jednakim uvjetima. Posebno osjetljive društvene grupe kao žene, mlade, osobe umanjenih radnih sposobnosti, trebalo bi ojačati i primjenjivati pozitivnu diskriminaciju. Zasnovano na činjenici da postoji jaka povezanost između rodne raznolikosti i pozitivnog ponašanja, koje je direktno povezano s boljim organizacionim mogućnostima i boljim poslovnim performansama, pozitivna diskriminacija u programima podrške maloj privredi, s fokusom na ranjive grupe, doprinijet će povećanju broja subjekata male privrede, koje osnivaju i razvijaju žene, mladi ili osobe umanjenih radnih sposobnosti. Navedeno će doprinijeti i njihovoj većoj inkluzivnosti u društvu. U uvjetima u kojima se ravnopravnost potiče i njeguje, stvara se i okruženje za intelektualnu stimulaciju, inspiraciju i participativno odlučivanje, koje najefikasnije rješava globalne izazove budućnosti. Pored toga, bit će važno podržavati postojeće subjekte male privrede za veće zapošljavanje i inkluziju ranjivih grupa u poslovanje. Aktuelni trendovi digitalizacije doprinose smanjenju udjela manuelnog rada, što će imati najveći utjecaj na žene i manjine. Prepreke u razvoju vještina i pristupu tehnologiji moraju se prevazići kako bi žene, mladi i osobe umanjenih radnih sposobnosti dobili nove mogućnosti za zapošljavanje i samozapošljavanje.

2.7.2 Vizija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine

Vizija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine predstavlja sliku poželjne budućnosti kojoj teže različite kategorije ključnih interesnih grupa (subjekti male privrede, privredna društva, obrti i srodne djelatnosti, subjekti poduzetničke infrastrukture, komore, strukovna udruženja, udruženja poslodavaca, nadležna tijela/sektori/službe Federacije Bosne i Hercegovine, kantona i jedinica lokalne samouprave, investitori, obrazovne i resorne institucije, šira društvena zajednica i dr.). Vizija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine zasniva se na sistemu vrijednosti kojim se odgovara na tri ključna pitanja: (1) Na čemu se bazira razvoj male privrede? (2) Koji su ključni preduvjeti razvoja male privrede? te (3) Šta će odlikovati malu privredu Federacije Bosne i Hercegovine u budućnosti?

U skladu s gore navedenim odrednicama definirana je vizija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine, koja glasi:

Brzorastuća, regionalno konkurentna mala privreda osigurava rast zaposlenosti i životnog standarda građana Federacije Bosne i Hercegovine.

Razvijeniji oblik vizije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine dodatno pojašnjava sliku poželjne budućnosti kojoj teže zainteresirane strane, i glasi:

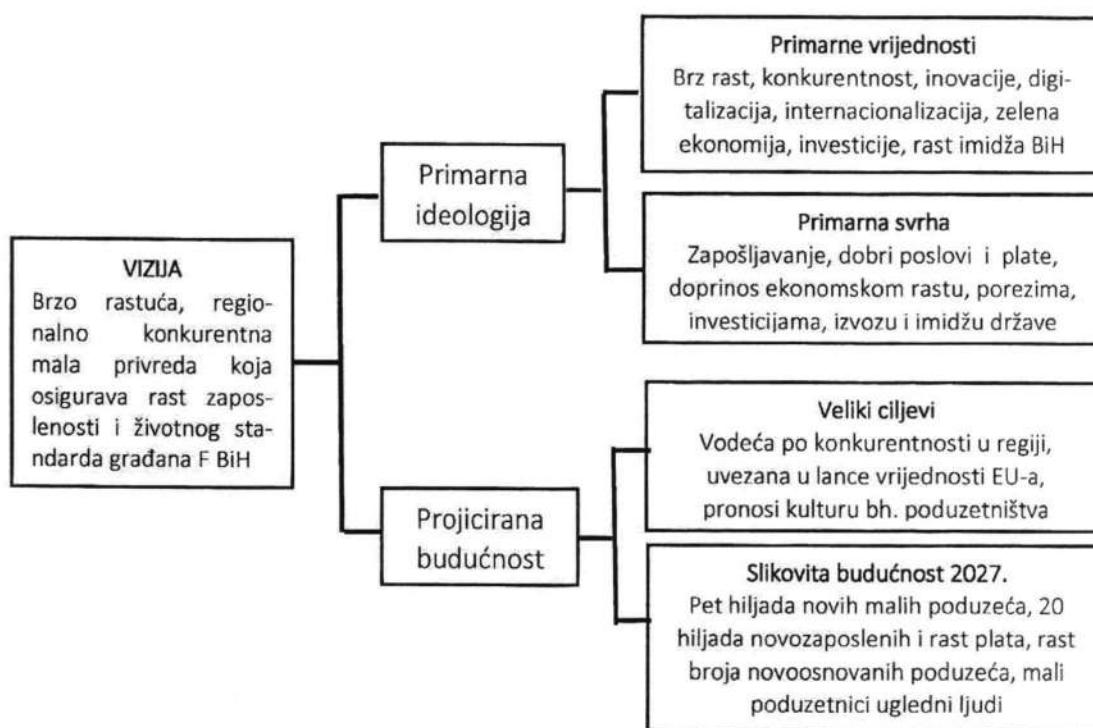
Brzorastuća, na investiranju, inovacijama, energetske tranziciji, odgovornom korištenju prirodnih i javnih resursa utemeljena mala privreda doprinosi rastu kvaliteta života građana Federacije Bosne i Hercegovine kroz rast i poboljšanje zaposlenosti i plata, unapređenje produktivnosti, bolje poduzetničke i investicijske prilike i veću socijalnu uključenost u društvu.

Prvi stub jeste primarna ideologija. Ona se sastoji od primarnih vrijednosti i primarne svrhe. Primarne vrijednosti odražavaju bit male privrede, to je unutrašnja refleksija strategije male privrede, šta ona želi biti u svojoj suštini. Primarna svrha jeste ono što će mala privreda isporučivati društvu, građanima i državi. To je njena vanjska orijentacija, čime ona obogaćuje ljude i čime opravdava da se u njen razvoj ulaže javni novac.

Drugi stub jeste projicirana budućnost. Ona se sastoji od velikih ciljeva i slikovite budućnosti. Veliki, smjeli, ambiciozni ciljevi, u neku ruku predstavljaju izazov budućnosti, obećanje da ćemo se boriti i raditi na njihovu ostvarenju. Slikovita budućnost nešto je što mi zacrtavamo kao ilustraciju našeg razvoja, nešto po čemu ćemo moći mjeriti naš napredak u razvoju male privrede.

Na ilustraciji 1. data je grafička ilustracija navedenih načela u kreiranju vizije za malu privredu Federacije Bosne i Hercegovine do 2027.

Ilustracija 1. Grafička ilustracija vizije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine do 2027.

2.8 Strateški ciljevi razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine

Strategija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine za period 2022–2027. godina sektorska je strategija koja prema Zakonu o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine³² mora biti usklađena sa Strategijom razvoja Federacije Bosne i Hercegovine³³ kojom je programiran razvoj male privrede prvenstveno kroz prioritete u okviru strateškog cilja za ekonomski razvoj SC1 „Ubrzan ekonomski razvoj“, Prioritet 1.1. „Povećavati digitaliziranost ekonomije“, Prioritet 1.3. „Podržavati razvoj poslovnog privatnog sektora“ i Prioritet 1.4. „Podržavati izvoz i stvaranje proizvoda više dodane vrijednosti“, dok se i kroz Prioritet 3.3. „Povećati energetska efikasnost“ tretira oblast podrške malim i srednjim preduzećima na poboljšanju energetske efikasnosti i principa „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“. Analizom i uvidom u pripadajuće mjere u okviru navedenih prioriteta definirana su tri strateška cilja razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine, prezentirana u narednoj tabeli.

³² Službene novine Federacije BiH, broj 32/17.

³³ Službene novine Federacije BiH, broj 40/22.

Tabela 12. Strateški ciljevi razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine

1.	Konkurentna mala privreda temeljena na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji
2.	Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture
3.	Inovacije i internacionalizacija male privrede

2.8.1 Strateški cilj 1. Konkurentna mala privreda temeljena na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji

Snažna i konkurentna mala privreda Federacije Bosne i Hercegovine bit će zasnovana na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji, prateći savremene trendove iz okruženja i pravce razvoja MSP-a na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, Bosne i Hercegovine i Evropske unije. Mala privreda Federacije Bosne i Hercegovine bit će ona koja funkcioniše u okruženju baziranom na saradnji među svim relevantnim sudionicima koju prate relevantni programi i strategije kao jedan od načina stvaranja dodatne vrijednosti.

S ciljem osiguranja konkurentnosti male privrede Federacije Bosne i Hercegovine nužno je poticati njihovu digitalnu transformaciju kroz programe podrške takvoj transformaciji, poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji. Digitalna transformacija subjekata male privrede Federacije preobrazit će načine njihova djelovanja, poslovanja, proizvodnje i pružanja usluga, komunikacije s klijentima, ali i distribucije i prodaje, čineći ih aktuelnim sudionikom savremenih tržišnih dešavanja. Razvoj kreativnih industrija usko je vezan uz intenzivan razvoj infomaciono-komunikacionih tehnologija, koje imaju značajan utjecaj na proizvodnju, distribuciju i potrošnju proizvoda kreativne industrije te time i doprinos konkurentnoj maloj privredi temeljenoj na digitalizaciji.

Nova softverska rješenja i tehnologije koje dolaze iz domaće privrede, doprinijet će i uvođenju koncepata e-poslovanja i e-trgovine, ali ujedno unaprijediti i ubrzati cjelokupne procese unutar preduzeća. Zelena tranzicija kroz inovacije, razvoj novih proizvoda, povezivanje u privredi, institucijama znanja preko „kombinacije politika“ ključni je segment svim mjerama i aktivnostima koje će Strategija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine provoditi ubuduće. Zelena tranzicija traži da se uspostavi sistem prepoznavanja društvenih izazova i modeli koji omogućuju da subjekti male privrede ali i svi ostali privredni subjekti društvene izazove ugrađuju u inovacije.

Tranzicija MSP-a prema zelenoj ekonomiji zahtijeva, između ostalog, poboljšanje energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije, ali i uvođenje principa cirkularne ekonomije kroz nabavku nove savremene i/ili efikasnije opreme, uvođenje sistema energetske menadžmenta, što ujedno predstavlja i mogućnost za povećanje produktivnosti, a time i unapređenje konkurentnosti. Ujedno, zelena tranzicija zahtijeva izgradnju kapaciteta svih relevantnih aktera, udruživanje i saradnju kako bi se postigli ciljevi.

U konačnici, kroz ostvarenje strateškog cilja kojim će se osigurati konkurentnost subjekata male privrede doprinijet će se cjelokupnom privrednom razvoju Federacije Bosne i Hercegovine.

Prvi strateški cilj zasnovan je na sljedećim ključnim pretpostavkama:

- kroz jačanje internih kapaciteta, ali i programe podrške digitalizaciji i nabavci savremene opreme, poticati digitalnu transformaciju malih i srednjih preduzeća koja će doprinijeti njihovoj produktivnosti, većoj konkurentnosti i boljoj poziciji na tržištu;
- kroz donošenje adekvatnih politika i programa podrške, stimulira se IT sektor;
- kroz donošenje adekvatnih politika i programa podrška se razvoj kreativnog sektora koji će doprinijeti kreiranju novih „kreativnih“ radnih mjesta, diversificirati poslovne modele u kreativnoj industriji i osigurati rast i razvoj ovog sektora;
- kroz promociju principa i prednosti zelene ekonomije, programe podrške poboljšanju energetske efikasnosti i korištenju OIE-a stvoriti pretpostavke za zelenu tranziciju subjekata male privrede, s naglaskom na „ozelenjavanje“ proizvodnje, a poseban naglasak stavlja se na promociju značajna stjecanja „zelenih vještina“ i otvaranja novih „zelenih radnih“ mjesta;
- kroz izgradnju kapaciteta svih relevantnih aktera i ciljnih grupa (vladine institucije na svim nivoima, agencije, poslovni subjekti i istraživačko-razvojne institucije, građani i dr.), stvoriti dio preduvjeta za stvaranje novih upravnih praksi, koje će omogućiti koordinirano i angažirano djelovanje i dovesti do usvajanja zelenog oporavka i zelene ekonomije u Federaciji Bosne i Hercegovine i Bosni i Hercegovini;
- kroz poticanje saradnje svih relevantnih aktera prepoznaju se društveni izazovi, osmišljavaju sinergijski odgovori na iste i podržava uspostava modela kako bi subjekti male privrede društvene izazove ugradili u inovacije.

Pri definiranju prvog strateškog cilja uzet je u obzir i Okvir za ciljeve održivog razvoja u Bosni i Hercegovini³⁴ koji utvrđuje zajedničke potciljeve i indikatore za sve nivoe vlasti u Bosni i Hercegovini (zajednički minimum), gdje su definirani elementi relevantni u odnosu na sljedeće razvojne pravce i akceleratori. Na Slici 1. prikazana je usklađenost strateškog cilja 1 s Okvirom za ciljeve održivog razvoja u Bosni i Hercegovini.

STRATEŠKI CILJ 1. Konkurentna mala privreda zasnovana na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji					
CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA		PRAVCI RAZVOJA			
		Pametni rast		Društvo jednakih mogućnosti	
		Akceleratori	Potciljevi	Akceleratori	
		Povećanje investicija u infrastrukturu	Jačanje infrastrukture u oblasti digitalnih tehnologija	Finansijska inkluzija	Potciljevi Bolja pristupačnost mikro kreditima s povoljnim kamatnim stopama
		Zeleni rast i čista energija	Razvoj „zelenih“ vještina i poslova		
		Pametno upravljanje prirodnim resursima i okolišem	Razvoj sistema cirkularne ekonomije		
	Povoljno okruženje za poduzetništvo i inovacije	Povećanje investicija u infrastrukturu istraživanja, razvoja i inovacija u javnom i privatnom sektoru			

Slika 1. Usklađenost Strateškog cilja 1 s Okvirom za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini

Ostvarenje strateškog cilja pratit će se kroz odabrane indikatore utjecaja, nakon kojih će se moći ocijeniti vrsta i stepen promjena u okruženju. Tabela 13 sumira indikatore za koje su definirane početne i ciljne vrijednosti ostvarenja strateških ciljeva.

³⁴ Okvir za realizaciju ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini: <https://zamisli2030.ba/bs/okvir-ciljeva-odrzivog-razvoja-u-bih/>

Tabela 13. Indikatori utjecaja Strateškog cilja 1.

STRATEŠKI CILJ 1	Indikator (utjecaja)	Izvor	Polazna vrijednost (2022)	Ciljna vrijednost (2027)
Konkurentna mala privreda temeljena na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji	Bruto dodana vrijednost po zaposlenom u Federaciji (KM)	FZS	40.443	50.000
	Politika inovacija za MSP (Dimenzija 8b)	FMRPO*	1,97	3,20
	MSP u zelenoj ekonomiji (Dimenzija 9)	FMRPO*	2,92	3,50
	Prosječan ukupan godišnji prihod MSP-a po zaposlenom u Federaciji	FIA	168.000 (2021)	200.000

*Indeks MSP politika.

2.8.2 Strateški cilj 2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture

Podupirući ostvarenje vizije razvoja male privrede u kojoj je naglašeno da mala privreda Federacije Bosne i Hercegovine svoj razvoj bazira na poduzetnim ljudima, znanju, inovacijama, digitalnoj transformaciji, zelenoj tranziciji i jednakim prilikama za sve, razvijajući poduzetničku infrastrukturu, realizacijom strateškog cilja želi se postići i stimulativan poslovni ambijent za nove poduzetnike i investitore, što mora biti popraćeno unapređenjima u svim segmentima koji čine poduzetničko okruženje. Olakšanjem i ubrzanjem procesa ulaska u poslovnu aktivnost, ali i izlaska iz nje, potiče se dinamika poduzetničke aktivnosti i potiču se ulaganja, što će ujedno biti i u funkciji promocije „druge šanse“ i brzog ponovnog početka rada. Nastavak dalje harmonizacije zakona, strategija i politika koje se odnose na razvoj male privrede Federacije Bosne i Hercegovine dio je aktivnosti uspostave podržavajućeg regulatornog okvira za poslovanje subjekata male privrede. Istrajnost uprkos neuspjehu jedna je od ključnih karakteristika uspješnih poduzetnika, a ti poduzetnici kroz diseminaciju svojih iskustava mogu činiti dio sistema podrške animiranju novih i jačanju postojećih poduzetnika. Navedeno će se poduprijeti daljim radom na uspostavi mehanizama ranog upozorenja i „druge šanse“ za poduzetnike. U ovom segmentu, poduzetničko obrazovanje i obuka imaju izuzetan značaj te cilj integrira i podršku razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere.

Osiguranje boljeg pristupa kapitalu (formiranjem kreditno-garancijskih fondova, investicijskih kompanija i sl.), uz poticanje osnivanja mreže poslovnih anđela i drugih formi finansiranja, posebno finansiranja vlasničkim ili dioničkim kapitalom, unaprijedit će poslovni ambijent u Federaciji Bosne i Hercegovine. Pored navedenog, u okviru realizacije strateškog cilja plan je osigurati preduvjete za održivi razvoj male privrede kroz podršku unapređenju usluga podrške, razvoju poduzetničkog učenja i poduzetničkih vještina, poticanju razvoja poduzetništva mladih, žena i društvenog poduzetništva.

Važno je nastaviti s daljom podrškom formiranju novih i unapređenju postojećih subjekata poduzetničke infrastrukture (poduzetničkih zona i poduzetničkih institucija podrške), koji će pružiti podršku subjektima male privrede u osiguranju konkurentnosti, ali i osigurati podlogu i podršku povezivanju i saradnji u procesu razvoja proizvoda prema tržištima.

Drugi strateški cilj zasnovan je na sljedećim ključnim pretpostavkama:

- kroz uvođenje jednošalterskog sistema registracije poslovnih subjekata, ali i druge aktivnosti olakšati i ubrzati proces ulaska u poslovnu aktivnost, te uz kroz promociju „druge šanse“ za poduzetnike i sisteme ranog upozoravanja olakšati proces i izlaska iz nje;
- kroz olakšanje pristupa kapitalu, povećati stranu potražnju za kapitalom i investicijama, a uz nove forme finansiranja potaknuti investicije u poslovne aktivnosti;
- na sistemski način osigurati podršku razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere u Federaciji Bosne i Hercegovine;

- osigurati inkluzivnost male privrede kroz ciljane programe podrške mladima, ženama i osobama umanjenih radnih sposobnosti uz istovremenu podršku uspostavi sistema za razvoj društvenog poduzetništva;
- kroz jačanje sistema poduzetničke infrastrukture (poduzetničkih zona i poduzetničkih institucija podrške) uključujući i unapređenje regulatornog okvira, potaknuti osnivanje novih i razvoj postojećih subjekata male privrede.

Pri definiranju drugog strateškog cilja uzet je u obzir i Okvir za ciljeve održivog razvoja u Bosni i Hercegovini koji utvrđuje zajedničke potciljeve i indikatore za sve nivoe vlasti u Bosni i Hercegovini (zajednički minimum), gdje su definirani elementi relevantni u odnosu na sljedeće razvojne pravce i akceleratori. Na Slici 2. prikazana je usklađenost strateškog cilja 2 s Okvirom za ciljeve održivog razvoja u Bosni i Hercegovini.

STRATEŠKI CILJ 2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture				
CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA		PRAVCI RAZVOJA		
   	Pametni rast		Društvo jednakih mogućnosti	
	Akceleratori	Potciljevi	Akceleratori	Potciljevi
	Povećanje investicija u infrastrukturu	Jačanje infrastrukture u oblasti digitalnih tehnologija	Aktivacija i zapošljavanje s fokusom na ranjive kategorije	Povećanje stope aktivnosti i uključivanje ranjivih kategorija na tržište rada
	Povoljno okruženje za poduzetništvo i inovacije	Olakšavanje poslovanja i podrška brzorastućim preduzećima	Finansijska inkluzija	Unapređenje dostupnosti finansijskih usluga za najranjivije kategorije stanovništva Bolja pristupačnost mikrokreditima s povoljnim kamatnim stopama

Slika 2. Usklađenost Strateškog cilja 2 s Okvirom za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini

Ostvarenje strateškog cilja pratit će se kroz odabrane indikatore utjecaja nakon kojih će se moći ocijeniti vrsta i stepen promjena u okruženju. Tabela 14 sumira indikatore za koje su definirane početne i ciljne vrijednosti ostvarenja strateških ciljeva.

Tabela 14. Indikatori utjecaja Strateškog cilja 2.

STRATEŠKI CILJ 2.	Indikator (uticaja)	Izvor	Polazna vrijednost (2022)	Ciljna vrijednost (2027)
Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture	Broj malih i srednjih preduzeća koja su predala završni račun na 1.000 stanovnika	FIA	10,90*	11,34
	Broj obrta na 1.000 stanovnika	FZS	24,62**	27,80
	Poduzetničko učenje i Poduzetništvo žena (Dimenzija 1)	FMRPO***	3,23	3,50

* (23.539/2.160.000) za 2021. godinu.

** (53.188/2.160.000) za 2021. godinu.

***Indeks MSP politika.

2.8.3 Strateški cilj 3. Inovacije i internacionalizacija male privrede

U savremenim okolnostima poslovanja, ulaganja u inovacije, koje će stvoriti dodatnu vrijednost privrednim subjektima i poboljšati njihov položaj na tržištu, od velikog su značaja. Mala i srednja preduzeća u Federaciji Bosne i Hercegovine trebaju podršku u umrežavanju i jačanju kapaciteta, kako bi se koristila prilikama koje im stoje na raspolaganju za unapređenje inovativnosti, uključujući i učešće u programima inovacija EU-a. Za implementaciju inovacijske politike EU-a na raspolaganju su brojni programi, koji mogu biti poluga internacionalizacije i saradnje subjekata male privrede Federacije s inostranim partnerima kroz kolaborativne projekte i prilike koje im se pružaju.

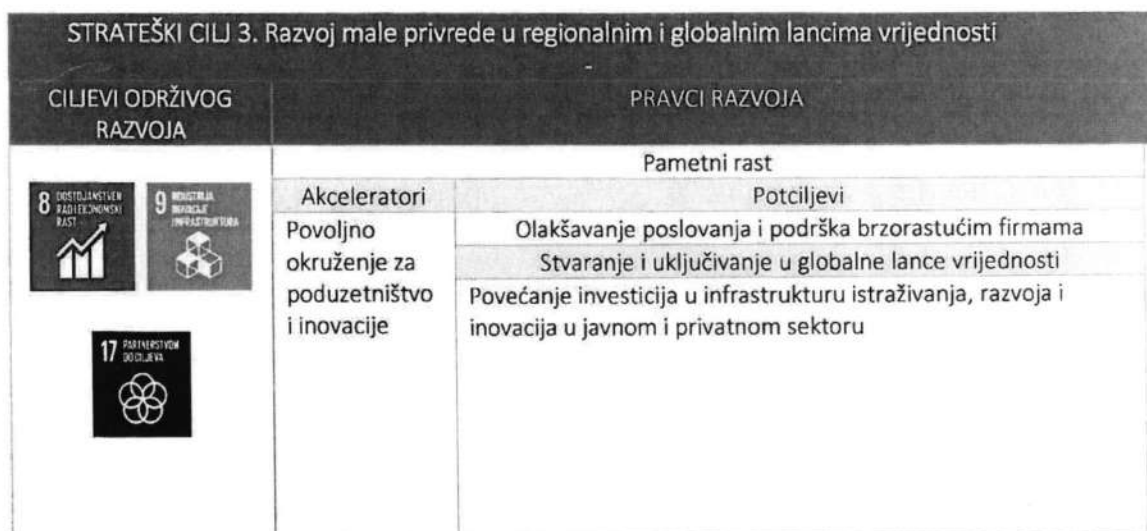
Pod internacionalizacijom podrazumijevamo strateško pozicioniranje male privrede u međunarodne lance vrijednosti u njihovim različitim fazama, izvoz na inostrana tržišta, prijenos proizvodnje s ulaganjem i bez ulaganja kapitala, kojim se unapređuje konkurentna sposobnost male privrede u regionalnom (evropskom) okruženju. Ona uključuje potrebu istraživanja mogućnosti da se internacionalizira lanac vrijednosti sadašnjih domaćih, odnosno izvoznih subjekata male privrede, te se internacionaliziranjem pojedine faze lanca vrijednosti alociraju na različitim geografskim lokacijama.

U svrhu poticanja daljeg razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine nužno je mapirati lance vrijednosti i pružati im podršku zasnovanu na znanju, kako bi se ti lanci lakše integrirali u regionalne i globalne lance vrijednosti, odnosno podržala dalja internacionalizacija MSP-a u Federaciji. Strateški cilj zasniva se na poticanju uključivanju MSP-a u regionalne i globalne lance vrijednosti kroz podršku umrežavanju, jačanju kapaciteta pružalaca podrške internacionalizaciji, jačanju ljudskog kapitala za poslove budućnosti u okviru lanaca vrijednosti, ispunjavanju uvjeta za izlazak na inostrano tržište, uključujući i okolišni segment, što će osigurati veći izvoz roba i usluga MSP-a te smanjiti trgovinski deficit Federacije Bosne i Hercegovine. Kako bi se potaknuli subjekti male privrede za dalje unapređenje konkurentnosti, nužno je promovirati dobre prakse, ali i poticati međusektorsku saradnju, koja bi inovacije u maloj privredi povezala s turizmom, poljoprivredom, obrazovanjem i drugim sektorima. Uz to, jako je važno podržavati integraciju preduzeća „gazela“ u regionalne i globalne lance vrijednosti, što će ujedno imati indirektni pozitivan utjecaj na postojeće lance vrijednosti i subjekte u njemu.

Treći strateški cilj zasnovan je na sljedećim ključnim pretpostavkama:

- kroz uvođenje vaučer šema za inovacije MSP-a kao i finansijskih i drugih instrumenata podrške potaknuti MSP u Federaciji Bosne i Hercegovine na unapređenje inovativnog pristupa i razvoj inovacija;
- kroz sistemski pristup podrške umrežavanju i međusektorskoj saradnji podržati razvoj inovacija, ali i internacionalizaciju poslovanja MSP-a u Federaciji Bosne i Hercegovine;
- kroz aktivnosti podrške poticati inovativnost, umrežavanje i učešće MSP-a u programima inovacija EU-a, kako bi se iskoristili dostupni programi podrške, ali i doprinijelo inovativnosti cjelokupne privrede Federacije Bosne i Hercegovine;
- posebnu pažnju posvetiti uspostavi sistemskih rješenja za razvoj ljudskih resursa i radne snage koja će svojim kapacitetima činiti polugu efikasnih lanaca vrijednosti;
- kroz strateški i planski pristup pružiti podršku mapiranju kao i daljem razvoju lanaca vrijednosti kao motora razvoja.

Na Slici 3. prikazana je usklađenost Strateškog cilja 3. s Okvirom za ciljeve održivog razvoja u Bosni i Hercegovini.

Slika 3. Usklađenost Strateškog cilja 3 s Okvirom za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini

Ostvarenje strateškog cilja pratit će se kroz odabrane indikatore utjecaja nakon kojih će se moći ocijeniti vrsta i stepen promjena u okruženju. Tabela 15. sumira indikatore za koje su definirane početne i ciljne vrijednosti ostvarenja strateških ciljeva.

Tabela 15. Indikatori utjecaja Strateškog cilja 3.

STRATEŠKI CILJ 3	Indikator (utjecaja)	Izvor	Polazna vrijednost (2022)	Ciljna vrijednost (2027)
Inovacije i internacionalizacija male privrede	% inovativno aktivnih preduzeća u inovativnim preduzećima Federacije	FZS*	60,2 %	65 %
	Broj inovativno aktivnih malih i srednjih preduzeća Federacije	FZS*	2.346	2.950
	Internationalizacija malih i srednjih preduzeća (Dimenzija 10)	FMRPO**	2,79	3,5

*Inovativne aktivnosti preduzeća u Federaciji Bosne i Hercegovine, u periodu 2008–2020.

**Indeks MSP politika.

2.9 Evropski akt o malom biznisu kao referentni okvir za definiranje politika i mjera za podršku razvoju male privrede

Evropski akt o malom biznisu (Small Business Act – SBA) dokument je koji je 2008. godine usvojila Evropska komisija, a razvila Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) Evropske komisije, Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) i Evropske fondacije za obuku (ETF). Navedeni akt predstavlja sveobuhvatan okvir za kreiranje, implementaciju i praćenje politika usmjerenih ka razvoju male privrede, koji čini deset principa i niz aktivnosti, koje je nužno poduzeti kako bi se principi sprovedu u praksi. Koncept Evropskog akta o malom biznisu zasnovan je na stalnom unapređenju poduzetništva i poštivanju principa „prvo misli na male“ prilikom donošenja zakona i politika, posebno onih kojima se jača konkurentnost male privrede. Iako se radi o okvirnom aktu, čija suština nije da pravno obavezuje, navedeni akt služi kao najbolji vodič za donošenje mjera usmjerenih ka razvoju malih poduzeća na području EU-a, uvažavajući s jedne strane specifičnosti svake države članice EU-a, a s druge strane postepeno usklađivanje i politika podrške u cijeloj EU. Na području Bosne i Hercegovine primjena

Evropskog akta o malom biznisu (SBA) prati se putem Indeksa politika za MSP (SME Policy Index), koji je ujedno alat putem kojeg se omogućava praćenje napretka države u primjeni navedenih principa. Ujedno, radi se o alatu kojim se navedeni akt operacionalizira u svrhu omogućavanja praćenja i ocjenjivanja napretka zemalja čije se privrede nalaze u fazi nastajanja ili transformacije, u pogledu približavanja njihove podrške dobrim praksama, koje se sprovode u državama EU-a. Bosna i Hercegovina uključena je u procjenu u sklopu procjene zemalja Zapadnog Balkana i Turske u kojima je sprovedeno šest krugova procjene: 2006, 2009, 2012, 2015, 2019. i 2021. godine. Procjenu vrše s jedne strane vlade i vladine institucije u vidu samoprocjene, dok sa druge strane OECD i partnerske organizacije vrše neovisnu procjenu, a na osnovu intervjua koji sprovode s privatnim sektorom i predstavnicima ključnih aktera u svakoj pojedinačnoj državi.

Procjena se vrši prema deset principa Evropskog akta o malom biznisu, a koji su transferirani u 12 dimenzija Indeksa politika za MSP, koje se dalje raščlanjuju na poddimenzije ocjenjivane s triju aspekata – kako je određena politika dizajnirana, kako se sprovodi i procjenjuje se njena efikasnost.

Napredak u ostvarenju strateških ciljeva razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine mjerit će se i kroz indikatore ocjene napretka u provođenju SBA-a, kroz definirane polazne vrijednosti iz 2022, periodično kroz ciljane vrijednosti u 2024. godini i krajnju ciljanu vrijednost u 2027. godini, kako je prikazano u Tabeli 16.

Tabela 16. Praćenje ostvarenja doprinosa implementacije strateških ciljeva ostvarenju indikatora procjene napretka prema SBA dimenzijama

Strateški ciljevi	Indikatori – ocjena napretka u sprovođenju SBA u dimenzijama	Polazna vrijednost (SBA 2022)	Ciljana vrijednost (SBA 2024)	Ciljana vrijednost (SBA 2027)
SC1. Konkurentna mala privreda temeljena na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji	Dimenzija 3. Institucionalni i regulatorni okvir za donošenje politika vezanih za malu privredu	2,72	3,50	4,00
	Dimenzija 9. MSP u zelenoj ekonomiji	2,92	3,20	3,50
SC2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture	Dimenzija 1.1. Poduzetničko učenje	2,82	3,30	3,33
	Dimenzija 1.2. Poduzetništvo žena	3,85	3,90	4,00
	Dimenzija 2. Stečaj i druga šansa za MSP	3,38	3,50	3,90
	Dimenzija 4. Operativni ambijent za MSP	2,49	3,00	3,64
	Dimenzija 5a. Usluge podrške za MSP	3,65	3,80	4,50
	Dimenzija 5b. Javne nabavke	3,49	3,80	4,00
	Dimenzija 6. Pristup MSP-a finansijskim uslugama i izvorima finansiranja	3,34	3,80	4,00
	Dimenzija 8. Poduzetničke vještine	2,72	3,00	3,50
SC3. Inovacije i internacionalizacija male privrede	Dimenzija 7. Standardi i tehnička regulativa	3,22	3,50	3,90
	Dimenzija 8b. Politika inovacija za MSP	1,97	2,50	3,20
	Dimenzija 10. Internacionalizacija MSP	2,79	3,20	3,50

Indikatori ocjene napretka u provođenju SBA-a posmatraju se kao dodatni indikatori uz indikatore koji su definirani za svaki strateški cilj u okviru Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine za period 2022–2027, uz napomenu da ocjena napretka u SBA-a čini ponderisanu vrijednost ocjena za Federaciju Bosne i Hercegovine, Republiku srpsku i Brčko distrikt Bosne i Hercegovine.

3. Prioriteti i mjere sa indikatorima

Kako bi se ostvarila vizija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine te osigurao razvojni pravac definiran kroz strateške fokuse, definirana su prethodno elaborirana tri strateška cilja, uz sedam prioriteta operacionaliziranih kroz 16 mjera.

Realizacija Strateškog cilja 1. Konkurentna mala privreda, temeljena na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji, ostvarit će se kroz dva prioriteta, jednog koji se odnosi na digitalizaciju subjekata male privrede i drugog, koji tretira oblast zelene tranzicije male privrede. Realizacija prioriteta operacionalizira se kroz pet mjera, koje tematiziraju oblasti digitalne transformacije, razvoja inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji, razvoj poduzetništva kreativnog sektora, unapređenje energetske efikasnosti i podršku MSP-a u prijelazu ka zelenoj ekonomiji. Tri prioriteta, odnosno ključna polja i smjerovi djelovanja za ostvarenje Strateškog cilja 2 „Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture“, odnose se na poslovno okruženje, poduzetničko učenje i ciljane oblike poduzetništva te poduzetničku infrastrukturu, a koji se dalje operacionaliziraju kroz sedam mjera. Ukupno četiri mjere definirane su u okviru prioriteta kao ključnih smjerova djelovanja za ostvarenje Strateškog cilja 3 „Inovacije i internacionalizacija male privrede“. U okviru navedenog Strateškog cilja definirana su dva prioriteta: Inovacije poslovanja male privrede – kao ključni smjer djelovanja u oblasti inovacija, te globalni i regionalni lanci vrijednosti kao ključni smjer djelovanja u dijelu internacionalizacije male privrede.

Pregled definiranih strateških ciljeva s ključnim poljima djelovanja definiranim u okviru prioriteta te pregled pripadajućih mjera dat je u narednoj tabeli.

Tabela 17. Pregled strateških ciljeva, prioriteta i mjera Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine 2022–2027. godine

Strateški cilj	Prioritet	Mjere
1. Konkurentna mala privreda zasnovana na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji	1.1. Digitalizacija subjekata male privrede	1.1.1. Ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih preduzeća 1.1.2. Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji 1.1.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora
	1.2. Zelena tranzicija male privrede	1.2.1. Pružati podršku malim i srednjim preduzećima na poboljšanju energetske efikasnosti i principa „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“ 1.2.2. Podržati i ubrzati prijelaz subjekata male privrede ka zelenoj ekonomiji
2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture	2.1. Poslovno okruženje za razvoj male privrede	2.1.1. Olakšati i ubrzati procese ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje
		2.1.2. Podrška i promocija druge šanse i brzog ponovnog početka
		2.1.3. Osiguranje boljeg pristupa kapitalu

	2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva	2.2.1. Podrška razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere 2.2.2. Podrška razvoju poduzetništva mladih, poduzetništva žena i društvenog poduzetništva
	2.3. Poduzetnička infrastruktura	2.3.1. Podržavanje uspostave i razvoj poduzetničkih zona 2.3.2. Podržavanje uspostave i razvoj poduzetničkih institucija podrške
3. Inovacije i internacionalizacija male privrede	3.1. Inovacije poslovanja male privrede	3.1.1. Podrška umrežavanju i saradnji za unapređenje inovacija subjekata male privrede 3.1.2. Poticanje inovativnosti, umrežavanja i učešća MSP-a u programima inovacija EU-a
	3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti	3.2.1. Mapiranje i podržavanje regionalnih lanaca vrijednosti 3.2.2. Podrška integraciji malih i srednjih preduzeća u globalne lance vrijednosti

U nastavku je dat pregled prioriteta kao ključnih polja i smjerova djelovanja za ostvarenje vizije i strateških ciljeva. Definirani prioriteti grupisani su po relevantnim strateškim ciljevima, kako je prikazano u nastavku.

3.1 Prioriteti za Strateški cilj 1

Strateški cilj 1 „Konkurentna mala privreda zasnovana na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji“ operacionalizira se kroz dva prioriteta i pet mjera, čije će se ostvarenje pratiti preko 11 indikatora. Pregled prioriteta u okviru Strateškog cilja 1 s indikatorima izlaznih rezultata izvorima, polaznom i ciljanom vrijednošću indikatora prikazan je u Tabeli 18.

Tabela 18. Pregled prioriteta za Strateški cilj 1.

Prioritet	Indikatori izlaznih rezultata	Izvor	Polazna vrijednost (2022)	Ciljna vrijednost (2027)
Strateški cilj 1. 1.1. Digitalizacija subjekata male privrede	Iznos grant-sredstava za podršku MSP-a i obrtima u procesu digitalne transformacije	FMRPO	270.000 KM	3.000.000 KM
	Broj od FMRPO-a podržanih projekata digitalne transformacije MSP-a i povećanja njihove konkurentnosti	FMRPO	15 projekata	120 projekata
1.2. Zelena tranzicija male privrede	Okvir za politike zaštite okoliša usmjerene na mala i srednja preduzeća (Poddimenzija 9.1)	FMRPO*	2,82	3,40
	Poticaji i instrumenti za ozelenjavanje malih i srednjih preduzeća (Poddimenzija 9.2)	FMRPO*	2,92	3,60

*Indeks MSP politika.

3.1.1 Prioritet 1.1. Digitalizacija subjekata male privrede

Digitalizacija male privrede jedan je od osnovnih preduvjeta da privreda Federacije Bosne i Hercegovine (p)ostane konkurentna na inostranom tržištu, te da kao takva bude stub razvoja Federacije Bosne i

Hercegovine. Digitalizacija podrazumijeva korištenje savremenih tehnologija u poslovnim procesima u cilju povećanja efikasnosti i optimizacije troškova poslovanja, a potrebna je i kako bi privreda bila u stanju adekvatno odgovoriti na potrebe tržišta. Subjekti male privrede imat će višestruke koristi od digitalizacije zbog svoje fleksibilnosti i agilnosti da relativno brzo apsorbira promjene. Kako bi se digitalizacija privrede uspješno implementirala, potrebno je uporedo raditi na razvoju digitalnih vještina zaposlenih u maloj privredi, kao i na razvoju mreže konsultanata koji mogu biti značajna podrška procesu digitalizacije u narednim godinama. Pored digitalizacije poslovnih procesa u subjektima male privrede, potrebno je poticati razvoj korištenja informaciono-komunikacionih tehnologija u Federaciji Bosne i Hercegovine te promovirati IT zanimanja kao zanimanja budućnosti. Digitalizacija i fokus na razvijanje IT sektora omogućit će subjektima male privrede da budu konkurentnija na tržištu EU-a. Međutim, za dodatno poticanje konkurentnosti potrebno je osigurati dovršavanje zakonodavnog i strateškog okvira za e-poslovanje i e-trgovinu, te jačati kako interne kapacitete, tako i programe podrške koje provode različiti akteri, i prilagoditi ih potrebama male privrede. Razvoj kreativnog sektora također će doprinijeti digitalizaciji subjekata male privrede, jer kreativni sektor donosi nove ideje u digitalni svijet ogledan u novim kreativnim proizvodima i uslugama.

Cilj prioriteta jeste ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih preduzeća, poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja u softverskoj industriji te poticati razvoj kreativnog sektora Federacije Bosne i Hercegovine. **Realizacija prioriteta** ostvarit će se kroz dovršavanje zakonodavnog i strateškog okvira za e-trgovinu kao i poticajne porezne politike i olakšice za poduzeća iz IT sektora, razvoj formalnih mehanizama za poticanje malih i srednjih preduzeća na digitalnu transformaciju, te jačanje infrastrukturnih i drugih preduvjeta za razvoj kreativnog sektora u Federaciji. Navedeno bi trebalo **rezultirati** etabliranjem IT sektora kao najperspektivnijeg i najbrže rastućeg sektora u Federaciji Bosne i Hercegovine povećanim brojem inovativnih digitalnih rješenja te jačanju kreativnog sektora Federacije, koji će biti u funkciju razvoja konkurentnosti male privrede u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Prioritet se operacionalizira kroz tri mjere čije će se ostvarenje pratiti preko sedam indikatora, kako je prikazano u narednoj tabeli.

Tabela 19. Pregled mjera unutar Prioriteta 1.1. Inovacije i digitalizacija poslovanja male privrede

Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2022)	Ciljna vrijednost (2027)	
Prioritet 1.1.	1.1.1. Ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih preduzeća	E-trgovina (mala preduzeća 10–49 radnika)	EUROSTAT (BiH)*	20 (2019) (BiH)	50
		E-trgovina (srednja preduzeća 50–249 radnika)	EUROSTAT (BiH)*	22 (2019) (BiH)	50
	1.1.2. Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji	% godišnje promjene broja preduzeća u IT sektoru	FZS	10,7 (2019)	20,0
		% godišnje promjene broja zaposlenih u preduzećima IT sektora	FZS	18,5 (2019)	30,0
		% učešća bruto dodane vrijednosti IT sektora u BDP-u	FZS	1,2 (2019)	4,0
	1.1.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora	Vrijednost u kreativnoj i kulturnoj industriji, u 000 KM	FZS	472.190 (2018)	800.000
		Broj zaposlenih u kreativnoj i kulturnoj industriji	FZS	16.355 (2019)	25.000

* E-commerce sales (isoc_ec_eseln2).

3.1.2 Prioritet 1.2. Zelena tranzicija male privrede

U skladu s važećom Strategijom razvoja Federacije Bosne i Hercegovine, jedna od okosnica razvoja male privrede u narednom periodu bit će i pružanje podrške na putu ka povećanoj energetskej efikasnosti malih i srednjih preduzeća, kao i prijelaz na zelenu ekonomiju. Zelena ekonomija, odnosno stvaranje ekološko prihvatljivih proizvodnih procesa uz smanjeno korištenje prirodnih resursa te smanjenu proizvodnju otpada, predstavlja pravac razvoja privrede koji je već uveliko prisutan na području EU-a. Zelena ekonomija kao i energetska efikasnost čine principi koji subjektima male privrede pomažu da optimiziraju troškove svojih proizvodnih procesa. Sve navedeno na putu je zelene tranzicije koja kroz inovacije, razvoj novih proizvoda, povezivanje i institucije znanja, a preko politika i programa, stvara sistem prepoznavanja društvenih izazova i jačanja kapaciteta subjekata male privrede u kreiranju inovacija, koje će odgovoriti navedenim društvenim izazovima. U narednom periodu potrebno je prije svega širiti svijest i educirati subjekte male privrede o značaju i koristima zelene tranzicije za njihovo poslovanje. Također, nužno je jačati kapacitete svih relevantnih aktera uz jačanje okruženja u kojem se donose efikasne politike podrške zelenoj tranziciji, a potom uspostaviti sistem pružanja podrške koji će uključivati mentorsko-konsultantsku podršku, ali i poticati saradnju za prijelaz na zelenu ekonomiju. Ujedno, potrebno je olakšati pristup kreditnim sredstvima i subvencijama koje će omogućiti privrednicima i obrtnicima da uspostave takav sistem u svom poslovanju. Važno je i aktivno učestvovati u međunarodnim programima i inicijativama, uz promociju dobrih praksi posebno u dijelu razvoja „zelenih vještina“ i otvaranja „zelenih radnih mjesta“.

Cilj prioriteta jeste razvijati okruženje koje olakšava zelenu tranziciju, jačati kapacitete svih relevantnih aktera i subjekata male privrede u tranziciji prema zelenoj ekonomiji, te poticati razvoj i otvaranje novih „zelenih“ radnih mjesta uz unapređenje energetske efikasnosti u malim i srednjim preduzećima. **Realizacija prioriteta**, između ostalog, ostvarit će se kroz razvijanje namjenskih programa finansijske i tehničke podrške energetskej efikasnosti iz javnih i privatnih sredstava, mjere za povećanje iskoristivosti energije kao i smanjenje emitiranja štetnih materija, promoviranje primjera najboljih praksi i naučenih lekcija preduzeća – lidera u realizaciji principa zelene ekonomije, uvođenje eko-oznaka radi promocije izrade, proizvodnje, marketinga i upotrebe proizvoda sa smanjenim utjecajem na okoliš te promoviranje i dalje unapređivanje kreditnih linija RB-a Federacije „Kreditna linija za dugoročno kreditiranje projekata obnovljivih izvora energije“ i „Kreditnih linija za dugoročno kreditiranje poboljšanja energetske efikasnosti“. Fokus će biti i na razvoju kapaciteta za zelenu ekonomiju, strateško planiranje i upravljanje timovima, kako bi se omogućile i podržale nove upravne prakse koje će omogućiti koordinirano i angažirano djelovanje. Navedeno bi trebalo **rezultirati** primjenom novih modela zelene ekonomije u Bosni i Hercegovini, unapređenjem konkurentnosti MSP-a uz smanjenje negativnog utjecaja poslovanja na okoliš, odnosno doprinos održivom razvoju male privrede Federacije Bosne i Hercegovine.

Prioritet se operacionalizira kroz dvije mjere čije će se ostvarenje pratiti preko četiriju indikatora, kako je prikazano u narednoj tabeli.

Tabela 20. Pregled mjera unutar Prioriteta 1.2. Zelena tranzicija male privrede

Prioritet 1.2.	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2022)	Ciljna vrijednost (2027)
	1.2.1. Pružati podršku malim i srednjim preduzećima na poboljšanju energetske efikasnosti i principa „zelene	Broj MSP-a koja su implementirala mjere energetske efikasnosti u odnosu na ukupan broj MSP-a	FMRPO	0	1.200

ekonomije“ i „ekologizacije“ (Mjera 3.3.2. SR Federacije Bosne i Hercegovine)	Uspostavljen fond za podršku projektima energetske efikasnosti	FMERI, FMPU	Ne (2020)	Da
1.2.2. Podržati i ubrzati prijelaz subjekata male privrede ka zelenoj ekonomiji	Implementacija mjera za okvir politike zaštite okoliša usmjerene na mala i srednja preduzeća (Poddimenzija 9.1)	FMRPO*	2,60	3,25
	Praćenje i evaluacija implementacije poticaja i instrumenta za ozelenjavanje malih i srednjih preduzeća (Poddimenzija 9.2.)	FMRPO*	1,80	2,60

*Indeks MSP politika.

3.2 Prioriteti za Strateški cilj 2

Strateški cilj 2 „Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture“ operacionalizira se kroz tri prioriteta i sedam mjera, čije će se ostvarenje pratiti preko 13 indikatora. Pregled prioriteta s indikatorima izlaznih rezultata, izvorom verifikacije podataka, te polaznom i ciljanom vrijednošću dat je u Tabeli 21.

Tabela 21. Pregled prioriteta za Strateški cilj 2.

Prioritet	Indikatori izlaznih rezultata	Izvor	Polazna vrijednost (2022)	Ciljna vrijednost (2027)	
Strateški cilj 2.	Regulatorni okvir za stvaranje MSP politike" (dimenzija 3)	FMRPO	2,72	4	
	2.1. Poslovno okruženje za razvoj male privrede	Iznos sredstava namijenjenih za pokretanje – pomoć novoosnovanim subjektima	FMRPO	970.000	3.500.000
		Broj subjekata male privrede koji su se koristili uslugama KGF-u Bosni i Hercegovini na godišnjem nivou	FMRPO/RB FBiH	400	1.500
	2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva	Poduzetničke vještine (Dimenzija 8a)	FMRPO*	2,72	3,50
		Broj novoosnovanih društvenih preduzeća u Federaciji Bosne i Hercegovine	FMRPO	0	20
	2.3. Poduzetnička infrastruktura	Broj poduzetničkih inkubatora i tehnoloških parkova – subjekata poduzetničkih potpornih institucija na području Federacije Bosne i Hercegovine	FMRPO	14/5	17/8
		Broj poduzetničkih zona u Federaciji Bosne i Hercegovine	FMRPO	120	150

*Indeks MSP politika.

3.2.1 Prioritet 2.1. Poslovno okruženje za razvoj male privrede

Izazovno poslovno okruženje u kojem posluju subjekti male privrede, dodatno ugroženo pandemijom COVID-19 i posljedicama uzrokovanim ratnim dešavanjima u Ukrajini, traži značajno veću angažiranost i pomoć države u osiguravanju uvjeta za održavanje i razvoj poslovanja subjekata male privrede. Iako je mala privreda nosilac razvoja, ona je istovremeno i najznačajnije pogođena poremećajima u globalnim lancima snabdijevanja, povećanju troškova energenata, troškova rada, ali i povećanju cijene zaduživanja u bankama. Stoga, potrebno je sistemski jačati poslovno okruženje za razvoj male privrede kroz pojednostavljivanje administrativnih procedura, suzbijanje nelojalne konkurencije, pružanje finansijske i mentorske podrške razvoju preduzeća te olakšavanje pristupa finansijskim sredstvima. Potrebno je raditi i na umrežavanju svih relevantnih učesnika, kao što su federalna upravna tijela, obrtnička i gospodarska komora, naučnoistraživačke institucije, nadležna ministarstva te drugi subjekti i institucije čija je zadaća i interes jačanje poduzetničkih kapaciteta radi osiguranja razmjene znanja i dobre prakse, dostupnosti informacija o mogućnostima finansiranja poduzetničkih projekata te drugih informacija koje doprinose uspješnijem poslovanju. Posebno je potrebno podržavati poduzetnike koji nisu uspjeli održati poslovanje u „drugoj šansi“ i promovirati pozitivne primjere uspješnog ponovnog početka poslovanja.

Cilj prioriteta jeste ukloniti prepreke ulasku u poslovnu aktivnost i izlasku iz nje, kao i prepreke obavljanju poduzetničke aktivnosti, kako bi se potaknulo osnivanje novih i očuvanje postojećih subjekata male privrede, ali i podstakla dinamika poduzetničke aktivnosti. Također, ovaj prioritet fokusira se na olakšanje pristupa kapitalu malih i srednjih preduzeća i obrta te razvijanju politika „druge šanse“ za poduzetnike, kako bi se izbjegao „gubitak poduzetničkog potencijala“ i prevazišla „stigmatizacija“ poduzetnika koji su bankrotirali ili zatvorili svoja preduzeća usljed neuspjeha. Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz harmonizaciju zakona, strategija i politika razvoja male privrede; uvođenje jednošalterskog sistema registracije poslovnih subjekata; implementaciju sveobuhvatnih programa podrške osnivanju i razvoju poduzetničkih aktivnosti, koje uključuju finansijsku kao i stručnu podršku kroz mentorstvo; pomoć pri povezivanju i umrežavanju s drugim preduzećima, ali i drugim akterima na tržištu; provođenje programa edukacije i jačanja poduzetničkih vještina, kako bi se potaklo brzo restrukturiranje i novi početak nakon zatvaranja preduzeća; poticanje osnivanja kreditno-garancijskih fondova s osiguranim garancijama za pokretanje privrednih subjekata, kao i za razvoj poslovanja; osiguranje preduvjeta za razvoj finansiranja putem dioničkog kapitala i drugih oblika alternativnog finansiranja u Federaciji Bosne i Hercegovine. Navedeno bi trebalo rezultirati unapređenjem okruženja za osnivanje i dalji rast i razvoj subjekata male privrede, doprinoseći novom zapošljavanju, stvaranju dodatne vrijednosti, ekonomskom rastu i razvoju.

Prioritet se operacionalizira kroz tri mjere čije će se ostvarenje pratiti preko sedam indikatora, kako je prikazano u narednoj tabeli.

Tabela 22. Pregled mjera unutar Prioriteta 2.1. Poslovno okruženje za razvoj male privrede

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2022)	Ciljna vrijednost (2027)
Prioritet 2.1.	2.1.1. Olakšanje i ubrzanje procesa ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje (Mjera 1.3.1. SR-a Federacije)	Pokretanje poslovne aktivnosti, rang	WB	184/190 (2019) (BiH)	100/190
		Finansiranje malih i srednjih preduzeća, rang	WEF	106/141 (2019) (BiH)	70/141
	2.1.2. Podrška i promocija druge šanse i brzog ponovnog početka	Promoviranje druge šanse (poddimenzija 2.3)	FMRPO*	2,20	3,10
		Broj podržanih programa edukacije na godišnjem nivou usmjerenih na ponovno pokretanje poslovanja	FMRPO	0	5
	2.1.3. Osigurati bolji pristup kapitalu	Donošenje Zakona o garantnom fondu	FMF / nadležna ministarstva za privredu	Ne	Da
		Pristup finansijama za MSP (dimenzija 6)	FMRPO*	3,34	4
		Eko-sistem rizičnog kapitala (poddimenzija 6.4.)	FMRPO*	1,53	2,90

*Indeks MSP politika.

3.2.2 Prioritet 2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva

Usvajanje znanja o poduzetništvu, razvijanje kompetencija za stvaranje prilika, unošenje promjena u uslovima složenosti te poticanje poduzetničkog ponašanja jesu principi koji moraju biti integrirani u sisteme formalnog i neformalnog obrazovanja na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, kako bi se promovirala poduzetnička kompetencija i poticalo poduzetničko učenje. Poticanjem kreativnosti, inovacija i poduzetničke kompetencije doprinosit će se jačanju ljudskog kapitala, koji je u stanju rješavati probleme okoline u kojoj djeluje; razvoju društva temeljenog na znanju; stvaranju kompetentnih stručnjaka, koji mogu biti zaposleni na tržištu rada. Kroz podršku razvoja poduzetničkog duha stvaraju se nove generacije uspješnih proaktivnih mladih ljudi koji, kroz primjenu navedene kompetencije, stvaraju novu vrijednost na radnom mjestu u bilo kojem sektoru. Pored poticanja poduzetničkog učenja, kroz formalne i neformalne sisteme obrazovanja, bit će nužno jačati uvjete za samozapošljavanje i osnivanje poslovnih poduhvata od strane mladih, žena i osoba umanjnijih radnih sposobnosti. Upravo jedna od mogućnosti osigurava se kroz nastavak aktivnosti na sistemskom pristupu stvaranju uvjeta za razvoj društvenog poduzetništva u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Cilj prioriteta jeste pružiti podršku razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere, te pružiti podršku osnivanju i očuvanju poslovnih poduhvata mladih i žena, kao i u oblasti društvenog poduzetništva, kako bi se potaknule ranjive kategorije stanovništva na samozapošljavanje i samostalnost na tržištu rada. Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz programe finansijske podrške poduzetničkom učenju u institucijama svih nivoa

obrazovanja u Federaciji Bosne i Hercegovine, promociju poduzetništva kao i dostupnih usluga podrške razvoju poduzetništva, uz redovno ažuriranje informacija o programima podrške i poticajima za navedene namjene. Kroz programe obuka, finansijske podrške i mentorstva, potaknut će se poduzetništvo ranjivih grupa stanovništva, a realizacija prioriteta obuhvatit će aktivnosti na implementaciji zakonskih i podzakonskih akata iz oblasti društvenog poduzetništva.

Navedeno bi trebalo rezultirati unapređenjem primjene poduzetničke kompetencije te povećanom broju održivih poslovnih poduhvata mladih, žena i osoba umanjениh radnih sposobnosti, uz održive poslovne poduhvate u oblasti društvenog poduzetništva.

Prioritet se operacionalizira kroz dvije mjere čije će se ostvarenje pratiti preko četiriju indikatora, kako je prikazano u narednoj tabeli.

Tabela 23. Pregled mjera unutar Prioriteta 2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva

Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2022)	Ciljna vrijednost (2027)	
Prioritet 2.2.	2.2.1. Podrška razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere	Broj realiziranih edukativnih programa	FMRPO*	0	20
		Uspostavljen sistem akreditacije pružalaca usluga poslovne podrške	FMRPO	NE	DA
	2.2.2. Razvoj poduzetništva mladih, žena i društvenog poduzetništva	Poduzetništvo žena (poddimenzija 1.2.)	FMRPO*	3,65	4,0
		Broj društvenih preduzeća podržanih kroz programe podrške FMRPO-a	FMRPO	0	30
		Udio podržanih MSP-a u većinskom vlasništvu žena u ukupnom broju podržanih MSP-a	FMRPO	35%	45%
		Udio podržanih MSP-a u većinskom vlasništvu mladih osoba (do 35 godina) u ukupnom broju podržanih MSP-a	FMRPO	35%	45%

*Indeks MSP politika.

3.2.3 Prioritet 2.3. Poduzetnička infrastruktura

Poduzetnička infrastruktura obuhvaća poduzetničke zone i poduzetničke institucije podrške. Cilj odnosno svrha razvoja i unapređenja poduzetničke infrastrukture predstavlja poticanje privrednog rasta kroz planiranje i izgradnju poduzetničke infrastrukture u funkciji ravnomjernog regionalnog razvoja Federacije Bosne i Hercegovine, bržeg rasta poduzetništva i povećanja investicija i zaposlenosti unutar područja na kojem se poduzetnička infrastruktura planira, odnosno gradi. Poduzetničke zone

trenutno su najzastupljeniji i najznačajniji oblik poduzetničke infrastrukture u Federaciji Bosne i Hercegovine, ali je u narednom periodu potrebno uložiti napor i dalje sistemski razvijati infrastrukturu poduzetničkih zona uz razvoj mreže i kapacitiranje poduzetničkih institucija podrške. Pored osnivanja novih poduzetničkih zona nužno je jačati infrastrukturu postojećih, ali ujedno i promovirati postojeće korisnike poduzetničkih zona, uz istovremeno i jačanje njihovih kapaciteta. Potrebno je poticati povezivanje i saradnju subjekata poduzetničke infrastrukture i preduzeća u procesu razvoja proizvoda prema tržištima. Uz navedeno, potrebno je poticati i podržati osnivanje i razvoj poduzetničkih institucija podrške, kako bi se pružila sveobuhvatnija podrška razvoju poduzetništva, a što je od ključnog značaja za sveukupni razvoj poduzetničke infrastrukture Federacije Bosne i Hercegovine.

Cilj prioriteta jeste podržati i potaknuti razvoj i jačanje poduzetničke infrastrukture, kako bi se pružila sveobuhvatnija podrška razvoju poduzetništva. **Realizacija prioriteta**, između ostalog, ostvarit će se kroz finalizaciju aktivnosti na usvajanju Zakona o poduzetničkoj infrastrukturi, zatim kroz implementaciju programa podrške osnivanju novih i razvoju postojećih poduzetničkih zona, promoviranje uspostavljenih poduzetničkih zona i prilika koje nude za investitore, realizaciju podrške osnivanju novih poduzetničkih institucija podrške, posebno u JLS-a u kojima nema niti jedan vid JPP-a te realizaciju podrške razvoju postojećih poduzetničkih institucija podrške. Navedeno bi trebalo rezultirati povećanjem broja subjekata poduzetničke infrastrukture, povećanju investicija na području Federacije Bosne i Hercegovine, razvoju poslovanja i očuvanja te stvaranja novih radnih mjesta, a time i povećanju BDP-a i povećanom stepenu ekonomskog rasta i razvoja.

Prioritet se operacionalizira kroz dvije mjere čije će se ostvarenje pratiti preko četiri indikatora, kako je prikazano u narednoj tabeli.

Tabela 24. Pregled mjera unutar Prioriteta 2.3. Poduzetnička infrastruktura

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2022)	Ciljna vrijednost (2027)
Prioritet 2.3.	2.3.1. Podržavati uspostavu i razvoj poduzetničkih zona	Broj poslovnih subjekata u poduzetničkim zonama	FMRPO	1200	1500
		Nivo ažuriranosti portala poslovnih zona Federacije	FMRPO	manje od 70%	100%
	2.3.2. Podržati uspostavu i razvoj poduzetničkih institucija podrške	Broj podržanih PPI-a sredstvima programa finansijske podrške FMRPO-a (godišnje)	FMRPO	20	30
		Broj novouspostavljenih poduzetničkih institucija podrške	FMRPO	0	5

3.3 Prioriteti za Strateški cilj 3

Strateški cilj 3 „Inovacije i internacionalizacija male privrede“ operacionalizira se kroz dva prioriteta i četiri mjere, čije će se ostvarenje pratiti preko osam indikatora. Pregled prioriteta u okviru Strateškog

cilja 3 s indikatorima izlaznih rezultata, izvorima, polaznom i ciljanom vrijednošću indikatora prikazan je u Tabeli 25.

Tabela 25. Pregled prioriteta za Strateški cilj 3.

	Prioritet	Indikatori izlaznih rezultata	Izvor	Polazna vrijednost (2022)	Ciljna vrijednost (2027)
Strateški cilj 3.	3.1. Inovacije poslovanja male privrede	% bruto domaćih izdataka za istraživanje i razvoj u poslovnom sektoru u BDP-u	FZS	0,05 (2018.)	0,09
		% tehnoloških inovativnih MSP-a u Federaciji	FZS	39,74 (2018.)	50,00
	3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti	Broj obrtnika izvoznika	FMRPO/UI NO BIH	0	1.000
		Integracija MSP-a u globalne lance vrijednosti (Poddimenzija 10.2)	FMRPO*	1,91	2,90

*Indeks MSP politika.

3.3.1 Prioritet 3.1. Inovacije male privrede

Osiguranje inovativnosti u uvjetima savremenog poslovanja postaje prioritet za subjekte male privrede, kako bi osigurali, ali i ojačali svoju poziciju na domaćem i inostranom tržištu. S tim u vezi, nužno je osigurati finansijsku podršku za inovacije MSP-a, podršku umrežavanju i javno-privatnoj saradnji, posebno u dijelu uspostave sektorskih mreža za unapređenje inovacija te podršku izgradnji infrastrukture, koja će biti u funkciji podrške inovacijama. Kreiranje uvjeta za inovativnost male privrede osigurava i uvjete za jačanje konkurentnosti i otpornosti male privrede. U tom kontekstu, značajno je kroz aktivnosti podrške poticati inovativnost, umrežavanje i učešće MSP-a u programima inovacija EU-a, kako bi se iskoristili dostupni programi podrške. Stoga, povećanje stepena informiranosti i kapaciteta predstavnika MSP-a o pristupima navedenim programima dobija posebno na značaju. Primijenjene orijentirane mreže trostruke spirale odnosno inovativne mreže sa snažnim učešćem poslovnog sektora i snažnim naporima na saradnji u specifičnim lancima vrijednosti ili sektorima trebale bi biti dodatna polazna tačka. Fokus prioriteta jeste i na uspostavi sektorskih mreža za inovacije, koje bi trebale slijediti pretpostavke modela trostruke spirale i fokusirati se na određene sektore poput npr. drvoprerade, metaloprerade, tekstila ili drugih, u kojima se nalaze motivirana preduzeća, orijentirana na inovacije, zainteresirana da traže sinergije i mogućnosti za inovacije s obrazovnim institucijama. Te će mreže doprinijeti boljem razumijevanju prilika i izazova.

Cilj prioriteta jeste potaknuti i razviti preduvjete za povećanje inovativnosti subjekata male privrede, približavajući ih savremenim tokovima poslovanja i primjeni inovacija u Federaciji Bosne i Hercegovine. Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz mapiranje i istraživanje mogućnosti za koordinaciju i saradnju, kako bi se omogućile inovacije u MSP-ima, kroz povezivanje MSP-a i naučnoistraživačkih institucija, a na bazi rezultata kreirali programi podrške i potaknula uspostava sektorskih mreža za inovacije. Uz uspostavu sektorskih mreža za inovacije, promovirat će se inovacione mreže između proizvodnih i uslužnih IT preduzeća, te uvesti tematske mreže (npr. za razvoj vještina; ozelenjavanje MSP-a ili energetska efikasnost kao inovativan poslovni model). Pored navedenog, realizacija prioriteta ostvarit će se i kroz poticanje i kapacitiranje subjekata male privrede za učešće u evropskim i drugim programima saradnje za inovacije.

Navedeno bi trebalo rezultirati unapređenjem okruženja u kojem inovacije nastaju i razvijaju se, time i cjelokupnoj inovativnosti male privrede Federacije, ali i Bosne i Hercegovine, stvarajući dodatnu vrijednost na tržištu i doprinoseći povećanju BDP-a i zaposlenosti.

Prioritet se operacionalizira kroz dvije mjere čije će ostvarenje se pratiti preko četiriju indikatora, kako je prikazano u narednoj tabeli.

Tabela 26. Pregled mjera unutar Prioriteta 3.1. Inovacije male privrede

Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2022)	Ciljna vrijednost (2027)	
Prioritet 3.1.	3.1.1. Podrška umrežavanju i izgradnji infrastrukture za podršku inovacijama u subjektima male privrede	Institucionalne usluge podrške državnih institucija za inovativna mala i srednja preduzeća (poddimenzija 8b.2)	FMRPO*	1,84	3,00
		Iznos poticajnih sredstava FMRPO-a za inovacije na godišnjem nivou	FMRPO	0	100.000
	3.1.2. Poticanje inovativnosti, umrežavanje i učešće MSP-a u programima inovacija EU-a	Broj realiziranih programa edukacije za jačanje kapaciteta MSP-a u oblasti upravljanja projektnim ciklusom na godišnjem nivou	PK FBiH	1	5
		Saradnja malih i srednjih preduzeća i istraživačkih institucija i prijenos tehnologije (poddimenzija 8b.4)	FMRPO*	1,97	3,20

*Indeks MSP politika

3.3.2 Prioritet 3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti

Internacionalizacijom poslovanja pojedine faze lanca vrijednosti praspoređuju se na različitim geografskim lokacijama i time prevazilaze slabosti preraspodjele svih resursa u Bosni i Hercegovini u kojoj je teže ostvarivati inovacije, osiguravati finansijske resurse, kadrove za sofisticirane poslove i posebno servisirati zahtjevno inostrano tržište. Tako se domaća baza (home base) privrednih subjekata širi van granica države i subjekta male privrede uživaju prednosti regionalnog, multinacionalnog ili transnacionalnog organiziranja i korištenja prilika za rast i razvoj. S tim u vezi, ovaj prioritet fokusira se na jačanje kapaciteta subjekata male privrede za ispunjavanje tržišnih uvjeta, zahtjeva i preferencija potrošača na izvoznim tržištima. Posebno je važno mapirati i podržati lance vrijednosti kao motore razvoja s posebnim fokusom na mogućnost uključivanja subjekata male privrede Federacije Bosne i Hercegovine u regionalne lance vrijednosti u zelenoj ekonomiji. Podržavat će se i lanci vrijednosti u vidu platforme za uključivanje sudionika u procese razvoja proizvoda i usluga, pri čemu će se poticati saradnja predstavnika MSP-a s velikim preduzećima, institucijama znanja, nevladinim sektorom, javnim institucijama i drugim relevantnim akterima, ali i međusektorska saradnja u cilju stvaranja dodatne vrijednosti i ostvarenja multiplicirajućih međusektorskih efekata. Umrežavanje je posebno potrebno potaći kroz podršku nastupima na sajmovima, kako bi se dobile aktuelne informacije o potrebama izvoznih tržišta, ali i integriralo s potencijalnim partnerima u regionalnim i globalnim lancima vrijednosti. Značajno je jačati kapacitete strukovnih i savjetodavnih tijela i organizacija za pružanje podrške subjektima male privrede u uključivanju u regionalne i globalne lance vrijednosti, kako bi se uz ostale

usluge podrške osigurala sveobuhvatna podrška internacionalizaciji poslovanja subjekata male privrede Federacije Bosne i Hercegovine.

Cilj prioriteta jeste osigurati podršku internacionalizaciji i pozicioniranju subjekata male privrede u globalnim i regionalnim lancima vrijednosti, temeljenu na specijalizaciji i drugim komparativnim prednostima. Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz jačanje kapaciteta subjekata male privrede za detaljnu analizu i identifikaciju inostranih tržišta, uz podršku zajedničkim nastupima na inostranim tržištima, poticanje uspostave poslovnih modela zasnovanih na platformama za saradnju, poticanje poslovnih saradnji unutar lanaca vrijednosti i niz drugih aktivnosti. Navedeno bi trebalo rezultirati poticanjem izvoza, razmjenom iskustava i uspostavom saradnje subjekata male privrede Federacije Bosne i Hercegovine na globalnom i regionalnom tržištu, jačim partnerstvima unutar lanaca vrijednosti i time većoj otpornosti poslovnih subjekata na krize.

Prioritet se operacionalizira kroz dvije mjere čije će se ostvarenje pratiti preko četiriju indikatora, kako je prikazano u narednoj tabeli.

Tabela 27. Pregled mjera unutar Prioriteta 3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti

Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2022)	Ciljna vrijednost (2027)	
Prioritet 3.2.	3.2.1. Mapiranje i podržavanje regionalne lance vrijednosti	Broj od FMRPO-a podržanih projekata razvoju poslovnog modela zasnovanog na platformama za saradnju	FMRPO	0	10
		Broj od FMRPO-a podržanih projekata MSP-a za uključivanje u regionalne lance vrijednosti	FMRPO	0	10
	3.2.2. Podrška integraciji malih i srednjih preduzeća u globalne lance vrijednosti	Broj od FMRPO-a podržanih projekata MSP-a za učešće na regionalnim i međunarodnim sajmovima u cilju umrežavanja	FMRPO	0	5
		Broj od FMRPO-a podržanih projekata MSP-a za uključivanje u globalne lance vrijednosti	FMRPO	0	10

4 Strateški projekti

Uspješnoj implementaciji Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine doprinijet će i implementacija pet strateških projekata kao intervencije najvećeg značaja za ostvarenje strateških ciljeva.

U nastavku se daje kratak opis, očekivani efekti i indikativni finansijski okvir za pet strateških projekata kao intervencije od najvećeg značaja za ostvarenje strateških ciljeva.

4.1 Strateški projekt 1. Federalna agencija za razvoj male privrede

Federalna agencija za razvoj male privrede treba biti samostalna federalna upravna organizacija sa svojstvom pravnog lica koja će se uspostaviti na osnovu Zakona o poticanju razvoja male privrede.

Agencija će biti najodgovornija federalna institucija za operacionalizaciju programa i projekata podrške razvoju male privrede u Federaciji Bosne i Hercegovine. Na osnovu kreiranih programa i projekata federalnih ministarstava i institucija, agencija će provoditi procedure raspisivanja javnih poziva za utrošak sredstava namijenjenih podršci razvoju subjekata male privrede, vršiti odabir korisnika, provoditi procedure vezane za žalbe i izvještavati federalna ministarstva i institucije o provedenim procedurama. Federalna agencija za razvoj male privrede, u cilju unapređenja razvoja male privrede, vršila bi horizontalnu koordinaciju programa i projekata podrške na nivou federalnih ministarstva i institucija, koje potiču razvoj poslovanja subjekata male privrede, ali i vertikalnu koordinaciju prema kantonima i institucijama na nivou Bosne i Hercegovine, zaduženim za razvoj subjekata male privrede i poduzetništva. Njena uloga posebno će doći do izražaja nakon usvajanja Zakona o poduzetničkoj infrastrukturi kada će nužnost koordinacije aktivnosti razvoja i finansiranja poslovnih zona od strane općina / gradova, kantona i Federacije doći do punog izražaja, zbog racionalizacije troškova, podjele troškova finansiranja razvoja u dužem vremenskom periodu i ravnomjernog razvoja poduzetničke infrastrukture na području Federacije Bosne i Hercegovine. Federalna agencija za razvoj male privrede mogla bi biti važna institucija za olakšavanje pristupa kreditiranju za subjekte male privrede izdavanjem garancija u operacionalizaciji sredstava Garancijskog fonda Federacije Bosne i Hercegovine. Pored navedenih poslova, Federalna agencija za razvoj male privrede mogla bi obavljati poslove pružanja tehničke podrške svih odobrenih evropskih projekata subjektima male privrede u Federaciji, a naročito investicijskih i inovacijskih projekata. Federalna agencija za razvoj male privrede, pored primarnog zadatka, pružala bi stručne usluge podrške subjektima male privrede u osnivanju, inovacijama, digitalizaciji, zelenoj ekonomiji, zapošljavanju i sl., kao i podršku poduzetništvu mladih, žena i društvenom poduzetništvu te bi vršila promociju subjekata male privrede i obavljala druge poslove iz svoje nadležnosti. Prilikom ustanovljavanja Federalne agencije za razvoj male privrede bit će korisno pozvati se na iskustva Hrvatske agencije za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (HAMAG).

Očekivani efekti projekta: integrirana, transparentna, ekonomična, efikasna, pojednostavljena i ubrzana operacionalizacija programa i projekata podrške razvoju male privrede; olakšan pristup i procedure kreditiranju i izdavanju garancija za kreditiranje subjekata male privrede; transparentno provođenje svih odobrenih investicijskih i inovacijskih projekata EU-a.

Indikativni finansijski okvir: visina potrebnih sredstava zavisit će od konačnog opredjeljenja osnivača u pogledu propisanih nadležnosti, broja potrebnih zaposlenika, opredjeljenja da li će se preraspoređivati ili zapošljavati novi zaposlenici i sl.

4.2 Strateški projekt 2. Digitalizacija i zelena ekonomija

Evropska unija definirala je digitalnu transformaciju kao jedan od glavnih prioriteta, a Evropski parlament podržava oblikovanje politika, kojima se jačaju evropski kapaciteti u oblasti novih digitalnih tehnologija; otvaraju nove mogućnosti za preduzeća i potrošače; podržava zelena tranzicija EU-a i postojanje klimatske neutralnosti do 2050. godine; podržavaju digitalne vještine građana i osposobljavanje radnika te pruža podrška u digitalizaciji javnih usluga, čime se istovremeno doprinosi i poštovanju temeljnih prava i vrijednosti. U skladu s ovim prioritetima EU-a, jedan od strateških projekata jeste i Digitalizacija i zelena ekonomija, koji dodatno naglašava i oslikava opredjeljenje Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta i Vlade Federacije Bosne i Hercegovine ka ostvarenju navedenih ciljeva, a koji su prepoznati i u Strategiji razvoja Federacije Bosne i Hercegovine za period 2021–2027. godine. Evropska unija podržava digitalni napredak kroz niz mehanizama u kojima su digitalna i tranzicija ka zelenoj ekonomiji jedni od prioriteta, a što ujedno čini i jednu od mogućnosti finansiranja i implementacije ovog strateškog projekta.

Kroz definiranje Okvira politika za inovacije i zelenu ekonomiju u MSP-u definirat će se postulati za donošenje politika, programa i projekata usmjerenih ka digitalizaciji i zelenoj ekonomiji u subjektima male privrede Federacije Bosne i Hercegovine te stvoriti okvir implementacije aktivnosti, njihova

finansiranja, praćenja i evaluacije. Poseban fokus bit će na uspostavljanju infrastrukture podrške za inovacije i zelenu ekonomiju malih i srednjih preduzeća u Federaciji Bosne i Hercegovine, kako bi se podržale istraživačko-razvojne i inovacijske aktivnosti. Uvažavajući činjenicu da MSP u Federaciji Bosne i Hercegovine generalno zaostaju u pogledu usvajanja novih tehnologija za povećavanje produktivnosti, kao i potrebu da se osigura da MSP-a razumiju šta zahtijeva rad u „novoj realnosti“ i da se prihvatanjem novih tehnologija povećava njihov potencijal za rast te njihova konkurentnost u fazi oporavka realizacijom ovog projekta, između ostalog, poticat će se digitalna transformacija MSP-a, te transformacija njihovih poslovnih modela zasnovanih na prednostima digitalizacije. Posebno će biti naglašena podrška korištenju digitalnih rješenja i prateće opreme s ciljem optimizacije procesa, operacija, organizacije poslovanja i odnosa s kupcima u smislu digitalne transformacije. Također, naglasak će biti na usavršavanju ljudskih resursa nužnih za vođenje i unapređenje procesa digitalne transformacije MSP-a te savjetodavnim uslugama za cjelokupni proces digitalne transformacije, koje bi bile usmjerene direktno na korisnika. Izgradnjom kapaciteta svih relevantnih aktera i ciljnih grupa, kao i poticanjem njihove međusobne saradnje, realizirat će se aktivnosti na zelenom oporavku te podržavati privredni subjekti u prepoznavanju društvenih izazova čija rješenja vode ka inovacijama.

Očekivani efekti projekta ogledaju se u povećanom stepenu digitalizacije subjekata male privrede Federacije Bosne i Hercegovine, inovativnosti i ozelenjavanja, približavajući se time trendovima i uvjetima Evropske unije, ali i povećanoj vrijednosti BDP-a Federacije Bosne i Hercegovine.

Indikativni finansijski okvir: Projekt će primarno biti finansiran kroz implementaciju mjera 1.1.1., 1.1.2., 1.2.1. i 1.2.2., ali i kroz druge aktivnosti i projekte usmjerene ka navedenoj oblasti. Od ukupnog iznosa sredstava vrijednosti projekta, 80% planirano je iz sredstava Budžeta Federacije Bosne i Hercegovine, a 20% od međunarodnih programa.

4.3 Strateški projekt 3. Naučno-tehnološki parkovi – instrumenti ubrzanog razvoja male privrede

Naučno-tehnološki parkovi su nesumnjivo najrazvijenija forma poduzetničkih institucija podrške čijom uspostavom i razvojem Federacija Bosne i Hercegovine želi ostvariti brži i ravnomjerniji privredni razvoj. Naučno-tehnološki parkovi povezuju teorijska i primijenjena znanja, te daju institucionalno-pravne okvire za rast i razvoj novih oblika poduzetništva. Samim tim imaju izniman utjecaj na rast i razvoj općina / gradova, kantona i Federacije Bosne i Hercegovine. Osnivaju se i razvijaju u saradnji s visokoobrazovnim institucijama, te na taj način predstavljaju vezu između znanja, obrazovanja, visoke tehnologije i poduzetništva. U njihovu radu naglasak je upravo na razvoju i naučno-istraživačkom radu na području novih tehnologija. Djelujući na taj način, prenose tehnologiju, nova znanja i vještine krajnjim korisnicima. Posebno su važni za razvoj savremenih industrija, kao i u konačnici njihov opstanak. Stanarima nude podršku u formi zaokružene cjeline, od poslovnog prostora, opreme, intelektualnih usluga, a sve uz minimalnu finansijsku participaciju, te u konačnici pomažu kod ostvarivanja poslovnih kontakata. Dakle, naučno-tehnološki parkovi imaju visok potencijal u razvoju malih i srednjih preduzeća orijentiranih na visoke tehnologije, s obzirom na to da upravo takva preduzeća imaju najbolju mogućnost brzog prilagođavanja novonastalim uvjetima poslovanja. Federalno ministarstvo razvoja poduzetništva i obrta opredjeljenjem za snažnu podršku uspostavi naučno-tehnoloških parkova u većem broju kantona prati savremene trendove i praksu zemalja Evropske unije.

Očekivani efekti projekta ogledaju se u povećanom broju visokotehnoloških preduzeća, rastu zaposlenosti, čvršćem povezivanju istraživačkih i obrazovnih institucija s poslovnim subjektima u privredi, povećanoj inovativnosti i konkurentnosti subjekata male privrede, ubrzanju digitalizacije malih i srednjih preduzeća, podizanju naučnih i kulturnih standarda, restrukturiranja industrija, ubrzanju razvoja općina, gradova i kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Indikativni finansijski okvir: Primarno će biti finansiran kroz implementaciju 2.3.2., podržavajući uspostavu i razvoj poduzetničkih potpornih institucija. Realizacija projekta finansirat će se sredstvima iz Budžeta Federacije i sredstvima fondova EU-a, UNDP-a, GIZ-a i ostalih međunarodnih izvora.

4.4 Strateški projekt 4. Internacionalizacija MSP-a

Uvažavajući značaj internacionalizacije preduzeća i rukovodeći se nalazima Indeksa politika za MSP na Zapadnom Balkanu, kao jedan od strateških projekata u oblasti male privrede Federacije Bosne i Hercegovine definiran je i projekt Internacionalizacija MSP-a kao višesektorske teme i oblasti, kojoj je potrebno dati poseban značaj. Subjekti male privrede suočavaju se s brojnim preprekama u procesu internacionalizacije svog poslovanja, a koji mogu uključivati nedovoljan nivo informiranosti, nedovoljno razvijene ljudske resurse za internacionalizaciju poslovanja, nedostatak kapitala, nerazvijene kanale distribucije, logistike i dr. Stoga, podrška vladinih institucija u vidu promocije izvoza, podrška integraciji u regionalne i globalne lance vrijednosti, podrška uvođenju sistema e-trgovine različitim programima jačanja konkurentnosti MSP-a može značajno doprinijeti razvoju ovog aspekta poslovanja preduzeća. S druge strane, rad na unapređenju regulatornog okvira, posebno u dijelu uklanjanja prepreka za poslovanje i internacionalizaciju, olakšanje procedura, ali i podrška unapređenju pristupa informacijama; logistička podrška za uspostavljanje kontakata s vanjskim kupcima i prodavcima; podrška u standardizaciji i certifikaciji; jačanje infrastrukture za razvoj proizvoda koji zadovoljavaju potražnju na međunarodnom tržištu – samo su neke od planiranih aktivnosti. Jačanje lanaca vrijednosti s posebnim fokusom na jačanje ljudskog kapitala u tim lancima vrijednosti pri tome dobija na posebnom značaju. Kreiranje okvira politika internacionalizacije MSP-a jedna je od planiranih aktivnosti koja će za cilj imati promoviranje ciljanih programa, koji sveobuhvatno procjenjuju potrebe i potencijal MSP-a za internacionalizaciju, baziraju aktivnosti na procijenjenim potrebama i potencijalu i potiču uključivanje u regionalne i globalne lance vrijednosti.

Očekivani efekti projekta ogledaju se u povećanom stepenu internacionalizacije poslovanja subjekata male privrede Federacije, povećanom izvozu te povećanju dodatne vrijednosti proizvoda i usluga MSP-a, ali i povećanju vrijednosti BDP-a Federacije Bosne i Hercegovine.

Indikativni finansijski okvir: Primarno će biti finansiran kroz implementaciju mjera 3.2.1., 3.2.2., ali i kroz druge aktivnosti i projekte usmjerene ka navedenoj oblasti. Od ukupnog iznosa sredstava vrijednosti projekta, 80% planirano je iz sredstava Budžeta Federacije, a 20% od međunarodnih programa.

4.5 Strateški projekt 5. Garancijski fond Federacije Bosne i Hercegovine

Garancijski fond predstavlja instrument pomoći Vlade Federacije Bosne i Hercegovine uspostavljen 2020. godine kao odgovor na izazove i poteškoće s kojima su se suočili privredni subjekti tokom pandemije COVID-19. Inicijalni portfolio odnosno skup kreditno-garancijskih programa Garancijskog fonda iznosio je 100.000.000 KM te je uvedeno pet kreditno-garancijskih programa i to: kreditno-garancijski fond za poljoprivredu i prehrambenu industriju; kreditno-garancijski program za mikro, mala i srednja preduzeća; kreditno-garancijski program za obrtnike i ostale samostalne privredne djelatnosti; kreditno-garancijski program za izvoznike te kreditno-garancijski program za velika preduzeća. Razvojna banka Federacije Bosne i Hercegovine, u ime i za račun Federacije Bosne i Hercegovine, izdaje garancije ovog Fonda komercijalnim bankama kao instrument osiguranja 50% glavnice kredita, koji komercijalna banka odobri svom klijentu, uz regresiranje kamata kao dodatnom vidu podrške. Radi se o izuzetno značajnom instrumentu podrške privrednicima u Federaciji Bosne i Hercegovine za koji je iskazan izuzetan interes i prepoznat kao mogućnost podrške razvojnom investiranju privrednih subjekata. Ujedno, radi se o strateškom projektu za Federaciju Bosne i Hercegovine i njenu malu privredu s obzirom na otežan pristup kapitalu obrtnika i malih i srednjih preduzeća posebno u početnim fazama poslovanja. Dodatno, ublažavanjem rizika potiče se investicioni potencijal poslovnih subjekata te se

potiču investicije, pa je u narednom planskom periodu potrebno povećavati garancijski portfolio, jačati kapacitete njegova upravljanja, promocije i diseminacije ostvarenih efekata i rezultata, ali i diversificirane kreditno-garantne linije na osnovu evaluacija i povratnih informacija privrednika i procjene njihovih potreba.

Očekivani efekti projekta ogledaju se u povećanom stepenu investiranja privrednih subjekata Federacije Bosne i Hercegovine čime se i povećavaju investicije, zaposlenost, bolja produktivnost, inovativnost i konkurentnost privrednih subjekata, a u krajnjem, služi i povećanju BDP-a Federacije Bosne i Hercegovine.

Indikativni finansijski okvir: Primarno će biti finansiran kroz implementaciju mjere 2.1.3., ali i kroz druge aktivnosti u okviru predmetnog projekta. Realizacija projekta u potpunosti će se finansirati sredstvima iz Budžeta Federacije Bosne i Hercegovine.

5 Indikativni finansijski okvir

Indikativni finansijski okvir implementacije Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine za period 2022–2027. godina sadrži pregled finansijskog okvira prema strateškim ciljevima, prioritetima, mjerama, kao i strateškim projektima u navedenom planskom periodu, prikazan u Tabeli 28. Vrijednosti projekata iskazane su u milionima KM.

Tabela 28. Indikativni finansijski okvir implementacije Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine za period 2022–2027. godina

Oznaka strateškog cilja, prioriteta i mjere		Indikativni finansijski okvir (IFO) Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine za period 2022 - 2027. godina					Ostali izvori	
		Udio u ukupnom iznosu (%)	Udio u budžetu FMRPO-a (%)	Ukupno u mil. KM	Budžet FMRPO-a u mil. KM	Iznos u mil. KM	Naziv potencijalnog izvora	
SC 1.	Veća konkurentnost male privrede zasnovana na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj cirkularnoj ekonomiji	34,6%	30,3%	110,2	40,9	69,3		
PR. 1.1.	Digitalizacija poslovanja male privrede	18,3%	14,0%	58,2	18,9	39,3		
1.1.1.	Ubrzanje digitalne transformacije malih i srednjih preduzeća (mjera 1.1.2. SR-a Federacije)			2,2	0,2	2,0	FMT, FMPIK, RB FBIH, FMERi, PK FBIH, UNDP, GIZ i ostali izvori	
1.1.2.	Poticanje razvoja inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji (mjera 1.1.5. SR FBIH)			32,0	10,7	21,3	FMT, FMPIK, RB FBIH, FMERi, PK FBIH, UNDP, GIZ i ostali izvori	
1.1.3.	1.1.3. Podržavanje razvoja poduzetništva kreativnog sektora (mjera 1.3.3. SR FBIH)			24,0	8,0	16,0	FMKS, FMOIT, FMON, Dizajn centar, FMF, FMERi, fondovi EU-a, UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori	
PR. 1.2.	Zelena tranzicija male privrede	16,3%	16,3%	52,0	22,0	30,0		
1.2.1.	Pružanje podrške malim i srednjim preduzećima na poboljšanju energetske efikasnosti i principa „zelene ekonomije“ i			17,0	7,0	10,0	Kantonalna ministarstva, FMRPO, JLS, FMERi, fondovi EU-a, UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori	

	„ekologizacije“ (mjera 3.3.2. SR Federacije)						
1.2.2.	Podržavanje i ubrzanje prijelaza subjekata male privrede ka zelenoj ekonomiji			35,0	15,0	20,0	Kantonalna ministarstva nadležna za oblast male privrede, FMPO, JLS, FMERI, fondovi EU-a, UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori
SC. 2.	Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture	49,8%	48,0%	158,8	64,7	94,1	
PR. 2.1.	Poslovno okruženje za razvoj male privrede	20,6%	15,0%	65,8	20,2	45,6	
2.1.1.	Olakšanje i ubrzanje procesa ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje (mjera 1.3.1. SR FBiH)			31,2	10,4	20,8	FMERI, FMF, FMPU, RB FBiH, FMP, UP FBiH, FERK, elektroprivrede, kantonalne vlade, općinski sudovi, JLS
2.1.2.	Podrška i promocija druge šanse i brzog ponovnog početka			14,6	1,8	12,8	FMPU, FMERI, FZZZ
2.1.3.	Osiguranje boljeg pristupa kapitalu			20,0	8,0	12,0	FMF, RB FBiH, PK FBiH, OK FBiH, fondovi EU-a, WB-a, UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori
PR.2.2.	Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva	4,7%	4,8%	15,0	6,5	8,5	
2.2.1.	Podrška razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere			5,0	2,5	2,5	FMON, kantonalna ministarstva obrazovanja, PK FBiH, OK FBiH
2.2.2.	Razvoj poduzetništva mladih, žena i društvenog poduzetništva			10,0	4,0	6,0	FMRSP, FZZZ, GC FBiH, PK FBiH, PK FBiH, fondovi EU-a, UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori
PR. 2.3.	Poduzetnička infrastruktura	24,5%	28,2%	78,0	38,0	40,0	
2.3.1.	Podržavanje uspostave i razvoja poslovnih zona			62,0	30,0	32,0	Kantonalna ministarstva nadležna za oblast male privrede, JLS, fondovi EU-a, UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori
2.3.2.	Podržavanje uspostave i razvoja poduzetničkih institucija podrške			16,0	8,0	8,0	Kantonalna ministarstva nadležna za oblast male privrede, JLS, fondovi EU-a, UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori
SC. 3.	Inovacije i Internacionalizacija male privrede	15,6%	21,7%	49,8	29,3	20,5	
PR. 3.1.	Inovacije poslovanja male privrede	8,1%	11,1%	25,8	15,0	10,8	
3.1.1.	Podrška umrežavanju i izgradnji infrastrukture za podršku inovacijama u subjektima male privrede			13,0	8,5	4,5	FMERI; PK FBiH; fondovi EU-a, UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori.*
3.1.2.	Poticanje inovativnosti, umrežavanje i učešće MSP-a u programima inovacija EU-a			12,8	6,5	6,3	PK FBiH, poduzetničke potporne institucije, fondovi EU-a, WB-a, UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori

PR. 3.2.	Globalni i regionalni lanci vrijednosti	7,5%	10,6%	24,0	14,3	9,7	
3.2.1.	Mapiranje i podržavanje regionalnih lanaca vrijednosti			12,0	7,8	4,2	FMERI, kantonalna ministarstva nadležna za oblast male privrede, fondovi EU-a, UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori
3.2.2.	Podrška integraciji malih i srednjih preduzeća u globalne lance vrijednosti			12,0	6,5	5,5	PK FBiH, OK FBiH, fondovi EU-a, UNDP-a, GIZ-a i ostali izvori
UKUPNO STRATEGIJA		100,0%	100,0%	318,8	134,9	183,9	
% učešća izvora sredstava				100,0%	42,3%	57,7%	

*Za pokretanje i uspostavu HUB-ovih sredstva u iznosu od 450.000 EUR-a u 2023. i 300.000 eura u 2024. godini finansirat će se u sklopu IPA projekta EU-a „Inovacije i digitalizacija u malim i srednjim preduzećima“, koji implementira GIZ.

6 Sažeti pregled Strategije razvoja male privrede FBiH

Indikator		Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost	Ukupno (KM)	Budžet institucije (KM)	Ostali izvori (KM)
Strateški cilj 1. Konkurentna mala privreda temeljena na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji	Bruto dodana vrijednost po zaposlenom u Federaciji BiH u KM	40.433	50.000			
	MSP u zelenoj ekonomiji (dimenzija 9)	2,92	3,50	110.200.000	40.900.000	69.300.000
	Prosječan ukupan godišnji prihod MSP-a po zaposlenom u Federaciji BiH	168.000 (2021)	200.000			
PRIORITET 1.1. Digitalizacija subjekata male privrede	Iznos grant sredstava za podršku MSP-ima i obrtima u procesu digitalne transformacije	270.000	3.000.000			
	Broj podržanih projekata digitalne transformacije MSP-a i povećanja njihove konkurentnosti od FMRPO-a	15 projekata	120 projekata	58.200.000	18.900.000	39.300.000
Mjera 1.1.1. Ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih preduzeća (Mjera 1.1.2. SR FBiH)	E-trgovina (mala preduzeća 10-49 zaposlenih)	20 (2019, BiH)	50	2.200.000	200.000	2.000.000
	E-trgovina (srednja preduzeća 50-249 zaposlenih)	22 (2019, BiH)	50			
Mjera 1.1.2. Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji (Mjera 1.1.5. SR FBiH)	% godišnje promjene broja preduzeća u IT sektoru	10,7 (2019)	20	32.000.000	10.700.000	21.300.000
	% godišnje promjene broja zaposlenih u preduzećima IT sektora	18,5 (2019)	30			
	% učešća bruto dodane vrijednosti IT sektora u BDP-u	1,2 (2019)	4			
Mjera 1.1.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora (Mjera 1.3.3. SR FBiH)	Vrijednost u kreativnoj i kulturnoj industriji, u 000 KM	472.190 (2018)	800.000	24.000.000	8.000.000	16.000.000
	Broj zaposlenih u kreativnoj i kulturnoj industriji	16.355 (2019)	25.000			
PRIORITET 1.2. Zelena tranzicija male privrede	Okvir za politike zaštite okoliša usmjerene na mala i srednja preduzeća (poddimenzija 9.1)	2,82	3,40	52.000.000	22.000.000	30.000.000

	Poticaji i instrumenti za ozelenjavanje malih i srednjih preduzeća (poddimenzija 9.2)	2,92	3,60			
Mjera 1.2.1. Pružati podršku malim i srednjim preduzećima na poboljšanje energetske efikasnosti i principa „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“ (Mjera 3.3.2. SR FBiH)	Broj MSP-a koji su implementirali mjere energetske efikasnosti u odnosu na ukupan broj MSP-a	0	1.200	17.000.000	7.000.000	10.000.000
	Uspostavljen fond za podršku projektima energetske efikasnosti	Ne (2020)	Da			
Mjera 1.2.2. Podržati i ubrzati prijelaz subjekata male privrede ka zelenoj ekonomiji	Broj podržanih subjekata male privrede na putu ka zelenoj tranziciji	0	800	35.000.000	15.000.000	20.000.000
	Iznos sredstava namijenjenih za pomoć subjektima male privrede za projekte na putu ka zelenoj tranziciji iz budžeta FMRPO-a	0	1.000.000			
Strateški cilj 2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture	Broj malih i srednjih preduzeća koja su predala završni račun na 1.000 stanovnika	10,90 (2021.)	11,34	158.800.000	64.700.000	94.100.000
	Broj obrta na 1000 stanovnika.	24,62	27,80			
	Poduzetničko učenje i poduzetništvo žena (dimenzija 1)	3,23	3,50			
PRIORITET 2.1. Poslovno okruženje za razvoj male privrede	Regulatorni okvir za stvaranje MSP politike (dimenzija 3)	2,72	4	65.800.000	20.200.000	45.600.000
	Iznos sredstava namijenjenih za pokretanje - pomoć novoosnovanim subjektima	970.000	3.500.000			
	Broj subjekata male privrede koja su koristila usluge KGF-a u Federaciji BiH na godišnjem nivou	400	1.500			
Mjera 2.1.1. Olakšati i ubrzati procese ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje (Mjera 1.3.1. SR Federacije BiH)	Pokretanje poslovne aktivnosti, rang	184/190 (2019) (BiH)	100/190	31.200.000	10.400.000	20.800.000
	Finansiranje malih i srednjih preduzeća, rang	106/141 (2019) (BiH)	70/141			
Mjera 2.1.2. Podrška i promocija druge šanse i brzog ponovnog početka	Promovisanje druge šanse (Poddimenzija 2.3)	2,20	3,10	14.600.000	1.800.000	12.800.000
	Broj podržanih programa edukacije na godišnjem nivou usmjerenih na ponovno pokretanje poslovanja	0	5			
Mjera 2.1.3. Osigurati bolji pristup kapitalu	Donošenje Zakona o garancijskom fondu	Ne	Da	20.000.000	8.000.000	12.000.000
	Pristup finansijama za MSP (dimenzija 6)	3,34	4,0			
	Ekosistem rizičnog kapitala (poddimenzija 6.4.)	1,53	2,90			
PRIORITET 2.2. Poduzetničko	Poduzetničke vještine (dimenzija 8a)	2,72	3,50	15.000.000	6.500.000	8.500.000

učenje i ciljani oblici poduzetništva	Broj novoosnovanih društvenih preduzeća u Federaciji BiH	0	20			
Mjera 2.2.1. Podrška razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere	Broj realiziranih edukativnih programa	0	20	5.000.000	2.500.000	2.500.000
	Uspostavljen sistem akreditacije pružalaca poslovnih usluga podrške	Ne	Da			
Mjera 2.2.2. Razvoj poduzetništva mladih, poduzetništva žena i društvenog poduzetništva	Udio podržanih MSP-a u većinskom vlasništvu žena u ukupnom broju podržanih MSP-a.	35%	45%	10.000.000	4.000.000	6.000.000
	Udio podržanih MSP-a u većinskom vlasništvu mladih osoba (do 35 godina) u ukupnom broju podržanih MSP-a.	35%	45%			
	Broj društvenih preduzeća podržanih kroz programe podrške FMRPO-a	0	30			
PRIORITET 2.3. Poduzetnička infrastruktura	Broj poduzetničkih inkubatora i tehnoloških parkova – subjekata poduzetničkih potpornih institucija na području Federacije BiH	14/5	17/8	78.000.000	38.000.000	40.000.000
	Broj poslovnih subjekata u poduzetničkim zonama	1.120 (2020)	3.000			
Mjera 2.3.1. Podržavati uspostavu i razvoj poduzetničkih zona	Broj poduzetničkih zona u Federaciji Bosne i Hercegovine	120	150	62.000.000	30.000.000	32.000.000
	Nivo ažurnosti web-portala poslovnih zona Federacije BiH	70%	100%			
Mjera 2.3.2. Podržati uspostavu i razvoj poduzetničkih institucija podrške	Broj podržanih PPI sredstvima programa finansijske podrške FMRPO-a	20	30	16.000.000	8.000.000	8.000.000
	Broj novouspostavljenih poduzetničkih institucija podrške	0	5			
Strateški cilj 3. Inovacije i Internacionalizacija male privrede	% inovativno aktivnih preduzeća u inovativnim preduzećima Federacije BiH	60,2 %	65%	49.800.000	29.300.000	20.500.000
	Broj inovativno aktivnih malih i srednjih preduzeća Federacije BiH	2.346	2.950			
	Internacionalizacija malih i srednjih preduzeća (dimenzija 10)	2,79	3,5			
PRIORITET 3.1. Inovacije poslovanja male privrede	% bruto domaćih izdvajanja za istraživanje i razvoj u poslovnom sektoru u BDP-u	0,05 (2018.)	0,09	25.800.000	15.000.000	10.800.000
	% tehnoloških inovativnih MSP-a	39,74 (2018.)	50			

Mjera 3.1.1. Podrška umrežavanju i saradnji za unapređenje inovacija subjekata male privrede	Institucionalne usluge podrške državnih institucija za inovativna mala i srednja preduzeća (poddimenzija 8b.2)	1,84	3,00	13.000.000	8.500.000	4.500.000
	Iznos poticajnih sredstava FMRPO-a za inovacije na godišnjem nivou	0	100.000			
Mjera 3.1.2. Poticati inovativnost, umrežavanje i učešće MSP-a u programima inovacija EU-a	Broj realiziranih programa edukacije za jačanje kapaciteta MSP-a u oblasti PCM-a na godišnjem nivou	1	5	12.800.000	6.500.000	6.300.000
	Saradnja malih i srednjih preduzeća i istraživačkih institucija i prijenos tehnologije (poddimenzija 8b.4)	1,97	3,20			
PRIORITET 3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti	Broj obrtnika izvoznika	0	1.000	24.000.000	14.300.000	9.700.000
	Integracija MSP-a u globalne lance vrijednosti (poddimenzija 10.2)	1,91	2,90			
Mjera 3.2.1. Mapirati i podržavati regionalne lance vrijednosti	Broj od FMRPO-a podržanih projekata razvoju poslovnog modela zasnovanog na platformama za saradnju	0	10	12.000.000	7.800.000	4.200.000
	Broj od FMRPO-a podržanih projekata MSP za uključivanje u regionalne lance vrijednosti	0	10			
Mjera 3.2.2. Podržavati integraciju malih i srednjih preduzeća u globalne lance vrijednosti	Broj od FMRPO-a podržanih projekata MSP-a za učešće na regionalnim i međunarodnim sajmovima u cilju umrežavanja	0	5	12.000.000	6.500.000	5.500.000
	Broj od FMRPO-a podržanih projekata MSP-a za uključivanje u globalne lance vrijednosti	0	10			

7 Okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju Strategije razvoja

Poštivajući odredbe regulatornog okvira za planiranje i upravljanje razvojem, prije svega Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federacije Bosne i Hercegovine³⁵, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine uspostavila je sistem za efikasno upravljanje razvojem. Formalnu funkciju tijela za razvojno planiranje i upravljanje razvojem na nivou Federacije Bosne i Hercegovine ima Federalni zavod za programiranje razvoja, dok su uspostavljena i funkcionalna druga tijela, odnosno koordinacioni i participativni mehanizmi – Vijeće za razvojno planiranje i upravljanje razvojem Federacije Bosne i Hercegovine. U svrhu efikasne implementacije, ali i praćenja ostvarenja i izvještavanja o realizaciji

³⁵ Službene novine Federacije BiH, broj 32/17

Strategije razvoja male privrede Federacije, nužno je u narednom planskom periodu osigurati bolju horizontalnu, ali i vertikalnu koordinaciju, te raditi na osnaživanju uloge pojedinačnih ministarstava i drugih organa uprave na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, ali i kantona u procesu razvojnog planiranja u sektoru male privrede. Navedeno će se dijelom osigurati i kroz primjenu Uredbe o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji Bosne i Hercegovine, a koja osigurava jedinstven pristup u izradi trogodišnjih i godišnjih planova rada, kao i godišnjih izvještaja o radu svih organa javne uprave uz usaglašavanje programa rada s planovima vezanim za provođenje integriranih strategija razvoja, ali i sektorskih strategija, kakva je strategija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine. Od posebnog značaja bit će i uspostava funkcionalnog sistema praćenja ostvarenja definiranih indikatora u ministarstvima i drugim organima uprave Federacije Bosne i Hercegovine, kantonima i jedinicama lokalne samouprave, kako bi se osiguralo efikasno praćenje dostignuća strateških intervencija, a time i poduzimanje korektivnih akcija i/ili korigiranje definiranih indikatora.

Implementacija sektorske strategije razvoja propisana je Zakonom o razvojnem planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji, kao i Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji Bosne i Hercegovine. U skladu sa Zakonom o razvojnem planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine federalni organ uprave, u ovom slučaju Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, koordinira izradu Strategije razvoja male privrede, dok Federalni zavod za programiranje razvoja sudjeluje u njenoj izradi i osigurava njeno usaglašavanje sa Strategijom razvoja Federacije Bosne i Hercegovine. Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta u skladu sa odredbama Uredbe o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju koordinirat će izradu akcionog plana implementacije ove sektorske Strategije svake planske godine po principu 1 + 2. Navedeni akcioni plan osnova je *planiranja* odnosno izrade trogodišnjeg plana rada Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta, kao i osnova za pregled i uvrštavanje u trogodišnje planove rada ostalih federalnih organa uprave, definiranih nosilaca implementacije mjera iz Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine, koje time postaju programi u trogodišnjem odnosno godišnjem planu rada federalnog organa uprave.

Zakon o razvojnem planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine, u organizaciju poslova za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u federalnim organima uprave, propisuje i provođenje *monitoringa, evaluacije i izvještavanja o realizaciji sektorskih strategija* Federacije prema utvrđenim i javno dostupnim razvojnim indikatorima. Član 14. stav (1) Uredbe o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji Bosne i Hercegovine propisuje monitoring kao sistematično i kontinuirano prikupljanje, analiziranje i korištenje podataka i indikatora radi mjerenja napretka realizacije strateških i implementacionih dokumenata, u svrhu poduzimanja odgovarajućih mjera radi eventualnih korekcija i izvještavanja o ostvarenim rezultatima. S tim u vezi, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta bit će zaduženo za praćenje implementacije Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine.

Izveštaj o implementaciji Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine izrađuje Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, u skladu s odredbama člana 7. tačka g) i člana 9. tačka f) Zakona o planiranju razvoja i upravljanju razvojem Federacije do kraja juna svake godine za prethodnu godinu.

Tabela 29. Pregled aktivnosti i odgovornosti za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine

Osnovne aktivnosti i odgovornosti za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine	
Aktivnosti(*)	Nadležnost (ko?)
Priprema mehanizama i alata za praćenje i izvještavanje o ostvarenju Strategije razvoja male privrede (uključujući lokalizirane ciljeve održivog razvoja BiH)	Nosilac procesa: Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta – sekretar i pomoćnici ministra Učesnici procesa: ostali zaposlenici Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta u saradnji s Federalnim zavodom za programiranje razvoja
Izrada Akcionog plana za implementaciju Strategije 1+2	Nosilac procesa: Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta – sekretar i pomoćnici ministra Učesnici procesa: ostali zaposlenici Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta u saradnji s Federalnim zavodom za programiranje razvoja
Priprema trogodišnjeg i godišnjeg plana rada FMRPO-a, uključujući projekte iz Strategije razvoja male privrede i vezane redovne aktivnosti	Nosilac procesa: Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta – sekretar i pomoćnici ministra Učesnici procesa: ostali službenici Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta
Usklađivanje trogodišnjeg i godišnjeg plana rada FMRPO-a s usvojenim DOB-om odnosno Budžetom	Nosilac procesa: Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta – sekretar i pomoćnici ministra Učesnici procesa: ostali zaposlenici Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta
Praćenje i privlačenje eksternih izvora finansiranja mjera i aktivnosti iz Strategije razvoja male privrede	Nosilac procesa: Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta – sekretar i pomoćnici ministra Učesnici procesa: ostali zaposlenici Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta u saradnji s Federalnim zavodom za programiranje razvoja
Praćenje provođenja Strategije razvoja male privrede	Nosilac procesa: Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta – sekretar i pomoćnici ministra Učesnici procesa: ostali zaposlenici Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta
Izrada godišnjeg izvještaja o radu FMRPO-a	Nosilac procesa: Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta – sekretar i pomoćnici ministra Učesnici procesa: ostali zaposlenici Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta
Priprema i razmatranje Izvještaja o implementaciji Strategije razvoja male privrede	Nosilac procesa: Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta – sekretar i pomoćnici ministra Učesnici procesa: ostali zaposlenici Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta
Ostale važne aktivnosti: ▪ uspostavljanje i unapređenje međusektorske saradnje ▪ pokretanje procesa evaluacije Strategije	Nosilac procesa: Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta – sekretar i pomoćnici ministra Učesnici procesa: ostali zaposlenici Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta

8 Prilozi

8.1 Usklađenost Strategije razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine s ostalim strateškim dokumentima

Strategija razvoja Federacije Bosne i Hercegovine za period 2021–2027.

Prioritet	Mjera	Strategija razvoja Federacije Bosne i Hercegovine za period 2021–2027.
Prioritet 1.1. Digitalizacija subjekata male privrede	1.1.1. Ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih preduzeća	Prioritet 1.1. Povećati digitaliziranost ekonomije (preuzeta mjera 1.1.2. SR-a Federacije)
	1.1.2. Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji	Prioritet 1.1. Povećati digitaliziranost ekonomije (preuzeta mjera 1.1.5. SR-a Federacije)
	1.1.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora	Prioritet 1.3. Podržavati razvoj poslovnog privatnog sektora (preuzeta mjera 1.3.3. SR-a Federacije)
Prioritet 1.2. Zelena tranzicija male privrede	1.2.1. Pružati podršku malim i srednjim preduzećima na poboljšanje energetske efikasnosti i principa „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“ (Mjera 3.3.2. SR FBiH)	Prioritet 3.3. Povećati energetska efikasnost (preuzeta mjera 1.3.3. SR-a Federacije)
	1.2.2. Podržati i ubrzati prijelaz subjekata male privrede ka zelenoj ekonomiji	
Prioritet 2.1. Poslovno okruženje za razvoj male privrede	2.1.1. Olakšati i ubrzati procese ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje	Prioritet 1.3. Podržavati razvoj poslovnog privatnog sektora (preuzeta mjera 1.3.1. SR-a Federacije)
	2.1.2. Osigurati bolji pristup finansijama za rastuće i nove subjekte male privrede	Prioritet 1.3. Podržavati razvoj poslovnog privatnog sektora (mjera 1.3.6. Diversificirati i unapređivati finansijski sistem)
	2.1.3. Podržavati i promovirati druge šanse i brzi ponovnog početka	Prioritet 1.3. Podržavati razvoj poslovnog privatnog sektora
Prioritet 2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva	2.2.1. Podržavati razvoj i integraciju programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere	Prioritet 2.1. Unapređivati obrazovni sistem
	2.2.2. Podržavati razvoj poduzetništva mladih, poduzetništva žena i društvenog poduzetništva	Prioritet 2.4. Smanjivati neaktivnost i nezaposlenost, naročito dugoročnu Prioritet 2.5. Smanjivati siromaštvo i socijalnu isključenost
Prioritet 2.3. Poduzetnička infrastruktura	2.3.1. Podržavati uspostavu i razvoj poslovnih zona	Prioritet 1.3. Podržavati razvoj poslovnog privatnog sektora (mjera 1.3.5. Podržavati prostornu koncentraciju poduzetništva)
	2.3.2. Podržavati uspostavu i razvoj poduzetničkih potpornih institucija	
Prioritet 3.1. Inovacije poslovanja male privrede	3.1.1. Podržavati umrežavanje i saradnju za unapređenje inovacija subjekata male privrede	Prioritet 1.2. Podržavati transfer i razvoj tehnologija
	3.1.2. Poticati inovativnost, umrežavanje i učešće MSP u programima inovacija EU-a	
Prioritet 3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti	3.2.1. Mapirati i podržavati regionalne lance vrijednosti	Prioritet 1.4. Podržavati izvoz i stvaranje proizvoda više dodane vrijednosti (mjera 1.4.3. Jačati internacionalizaciju i uključivanje u globalne lance vrijednosti)
	3.2.2. Podržavati integraciju malih i srednjih preduzeća u globalne lance vrijednosti	Prioritet 1.4. Podržavati izvoz i stvaranje proizvoda više dodane vrijednosti (mjera 1.4.3. Jačati internacionalizaciju i uključivanje u globalne lance vrijednosti)

Strateške smjernice za harmonizaciju podrške razvoju malih i srednjih preduzeća i poduzetništva u Bosni i Hercegovini za period 2021–2027.

Prioritet	Mjera	Strateške smjernice za harmonizaciju podrške razvoju malih i srednjih preduzeća i poduzetništva u BiH za period 2021–2027
Prioritet 1.1. Digitalizacija subjekata male privrede	1.1.1. Ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih preduzeća (mjera 1.1.2. SR-a Federacije)	/
	1.1.2. Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji (mjera 1.1.5.)	/
	1.1.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora (mjera 1.3.3. SR-a Federacije)	/
Prioritet 1.2. Zelena tranzicija male privrede	1.2.1. Pružati podršku malim i srednjim preduzećima na poboljšanju energetske efikasnosti i principa „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“ (mjera 3.3.2. SR-a Federacije)	/
	1.2.2. Podržati i ubrzati prelaz subjekata male privrede ka zelenoj ekonomiji	/
Prioritet 2.1. Poslovno okruženje za razvoj male privrede	2.1.1. Olakšati i ubrzati procese ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje (mjera 1.3.1. SR-a Federacije)	PRIORITET 1.2. Unapređenje poslovnog okruženja
	2.1.2. Osigurati bolji pristup finansijama za rastuće i nove subjekte male privrede	
	2.1.3. Podrška i promocija druge šanse i brzog ponovnog početka	
Prioritet 2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva	2.2.1. Podrška razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere	/
	2.2.2. Podrška razvoju poduzetništva mladih, poduzetništva žena i društvenog poduzetništva	/
Prioritet 2.3. Poduzetnička infrastruktura	2.3.1. Podržavati uspostavu i razvoj poslovnih zona	/
	2.3.2. Podržati uspostavu i razvoj poduzetničkih institucija podrške	/
Prioritet 3.1. Inovacije poslovanja male privrede	3.1.1. Podrška umrežavanju i saradnji za unapređenje inovacija subjekata male privrede	/
	3.1.2. Poticati inovativnost, umrežavanje i učešće MSP-a u programima inovacija EU-a	/
Prioritet 3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti	3.2.1. Mapirati i podržavati regionalne lance vrijednosti	/
	3.2.2. Podrška integraciji malih i srednjih preduzeća u globalne lance vrijednosti	/

Strategija razvoja turizma Federacije Bosne i Hercegovine za period 2022–2027.

Prioritet	Mjera	Strategija razvoja turizma FBiH za period 2022-2027.
-----------	-------	--

Prioritet 1.1. Digitalizacija subjekata male privrede	1.1.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora	Prioritet 2. Razvoj destinacijskog turizma
		Prioritet 1. Razvoj turističkog proizvoda
Prioritet 1.2. Zelena tranzicija male privrede	1.2.1. Pružati podršku malim i srednjim preduzećima na poboljšanju energetske efikasnosti i principa „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“ (mjera 3.3.2. SR-a Federacije)	Prioritet 4. Unapređenje poticajnog okruženja za razvoj održivog turizma
	1.2.2. Podržati i ubrzati prijelaz subjekata male privrede ka zelenoj ekonomiji	
Prioritet 2.1. Poslovno okruženje za razvoj male privrede	2.1.2. Osigurati bolji pristup finansijama za rastuće i nove subjekte male privrede	Prioritet 4. Unapređenje poticajnog okruženja za razvoj održivog turizma
Prioritet 2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva	2.2.1. Podrška razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere	Prioritet 3. Razvoj ljudskih resursa

Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Federacije Bosne i Hercegovine 2021–2027. (nacrt)		
Prioritet	Mjera	Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja FBiH 2021-2027.
Prioritet 1.2. Zelena tranzicija male privrede	1.2.2. Podržati i ubrzati prijelaz subjekata male privrede ka zelenoj ekonomiji	Prioritet 4. Doprinos ublažavanju i prilagođavanju uticaja klimatskih promjena i veće korištenje održive energije
Prioritet 2.1. Poslovno okruženje za razvoj male privrede	2.1.2. Osigurati bolji pristup finansijama za rastuće i nove subjekte male privrede	Prioritet 1: Podrška održivog dohotka i otpornosti poljoprivrednih gospodarstava kako bi se poboljšala sigurnost snabdjevenosti hranom
Prioritet 2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva	2.2.2. Podrška razvoju poduzetništva mladih, poduzetništva žena i društvenog poduzetništva	Prioritet 7. Privlačenje mladih poljoprivrednika i stvaranje poslovnog ambijenta u ruralnim područjima
Prioritet 3.1. Inovacije poslovanja male privrede	3.1.1. Podrška umrežavanju i saradnji za unapređenje inovacija subjekata male privrede	Prioritet 2: Jačanje tržišne orijentiranosti; povećanje konkurentnosti, uključujući stavljanje većeg naglaska na istraživanje, tehnologiju i digitalizaciju
	3.1.2. Poticati inovativnost, umrežavanje i učešće MSP-a u programima inovacija EU-a	Prioritet 2: Jačanje tržišne orijentiranosti; povećanje konkurentnosti, uključujući stavljanje većeg naglaska na istraživanje, tehnologiju i digitalizaciju
Prioritet 3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti	3.2.1. Mapirati i podržavati regionalne lance vrijednosti	Prioritet 2: Jačanje tržišne orijentiranosti; povećanje konkurentnosti, uključujući stavljanje većeg naglaska na istraživanje, tehnologiju i digitalizaciju

	3.2.2. Podrška integraciji malih i srednjih preduzeća u globalne lance vrijednosti	Prioritet 3: Unapređenje položaja poljoprivrednih proizvođača u lancu vrijednosti poljoprivrednih proizvoda
--	--	---

Transportna Strategija Federacije Bosne i Hercegovine 2016–2030.		
Prioritet	Mjera	Transportna Strategija Federacije Bosne i Hercegovine 2016–2030
Prioritet 1.2. Zelena tranzicija male privrede	1.2.1. Pružati podršku malim i srednjim preduzećima na poboljšanju energetske efikasnosti i principa „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“ (mjera 3.3.2. SR-a Federacije)	Specifični ciljevi Strategije: Praćenje emisije štetnih gasova
	1.2.2. Podržati i ubrzati prijelaz subjekata male privrede ka zelenoj ekonomiji	

Strategija prilagođavanja na klimatske promjene i niskoemisionog razvoja BiH za period 2020–2030.		
Prioritet	Mjera	Strategija prilagođavanja na klimatske promjene i niskoemisionog razvoja BiH za period 2020–2030.
Prioritet 1.2. Zelena tranzicija male privrede	1.2.1. Pružati podršku malim i srednjim preduzećima na poboljšanju energetske efikasnosti i principa „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“ (mjera 3.3.2. SR-a Federacije)	Prioritetno područje djelovanja: 5.2.2. Efektivni pristupi prilagođavanja na klimatske promjene 6.1.3. Efikasno korištenje energije 6.1.4. Energetska tranzicija i odgovornost prema okolišu
	1.2.2. Podržati i ubrzati prijelaz subjekata male privrede ka zelenoj ekonomiji	

8.2 Detaljan pregled mjera

Veća sa strateškim ciljem		1. Konkurentna mala privreda zasnovana na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji
Prioritet	1.1. Digitalizacija poslovanja male privrede	
Naziv mjere	1.1.1. Ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih preduzeća (mjera 1.1.2. SR-a Federacije)	
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere: Podizati konkurentnosti MSP-a uz koncept e-poslovanja i e-trgovine. Razvijati partnerstvo s logističkim kompanijama, finansijskim institucijama i drugim potencijalnim partnerima u lancu stvaranja vrijednosti.	
	Aktivnosti mjere <ul style="list-style-type: none"> • Realizacija programa podrške digitalizaciji poslovanja subjekata male privrede (FMRPO) • Dovršavanje zakonodavnog i strateškog okvira za e-poslovanje i e-trgovinu (FMPIK, FMT) • Poticanje subjekata male privrede na prihvaćanje e-trgovine i e-poslovanja (FMRPO, FMT, FMERI) • Realizacija programa edukacije menadžmenta subjekata male privrede i njihovih radnika uz zadovoljavanje zajedničkih standarda o zaštiti podataka i kibernetičkoj sigurnosti EU-a (PK Federacije) 	

	<ul style="list-style-type: none"> Izrada i realizacija programa subvencioniranja i povoljnog kreditiranja Razvojne banke za ulaganja u razvoj e-trgovine i e-poslovanja (RB Federacije). 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2022)	Ciljne vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> E-trgovina (mala preduzeća 10-49 zaposlenih) 		20 (2019) (BiH)	50	EUROSTAT (BiH)
	<ul style="list-style-type: none"> E-trgovina (srednja preduzeća 50-249 zaposlenih) 		22 (2019) (BiH)	50	EUROSTAT (BiH)
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Povećanje efikasnosti preduzeća koja poslovanje obavljaju na uobičajeni, tradicionalni način.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Ukupno (mil. KM)	Budžetska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU-a (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	2,2	0,2	/	/	2,0
Period implementacije mjere	2022-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo trgovine, Federalno ministarstvo prometa i komunikacija, Razvojna banka Federacije Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Privredna komora Federacije Bosne i Hercegovine				
Ciljne grupe	MSP				

VEZA SA STRATEŠKIM CILJEM	1. Konkurentna mala privreda zasnovana na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji
Prioritet	1.1. Digitalizacija poslovanja male privrede
Naziv mjere	1.1.2. Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere: Promovirati i stimulirati istraživanja i inovacije u IKT industriji te potaknuti razvoj IKT industrije u Federaciji Bosne i Hercegovine
	Aktivnosti mjere <ul style="list-style-type: none"> Donošenje poticajne porezne politike za poslovne subjekte iz IT sektora (FMF) Putem Razvojne banke, pod povoljnim uvjetima, kreditirati nabavku opreme i infrastrukture za razvoj kompanija IT sektora (RB Federacije)

	<ul style="list-style-type: none"> Mapiranje i istraživanje mogućnosti za koordinaciju i saradnju kako bi se omogućile inovacije u MSP-u kroz povezivanje MSP-a i naučnoistraživačkih institucija (FMRPO i PK Federacije) Poticati projekte podrške inovacijama u subjektima male privrede (FMRPO, FMERI, RB Federacije). 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2022)	Ciljne vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> % godišnje promjene broja preduzeća u IT sektoru 		10,7 (2019)	20,0	FZS
	<ul style="list-style-type: none"> % godišnje promjene broja zaposlenih u preduzećima IT sektora 		18,5 (2019)	30,0	FZS
	<ul style="list-style-type: none"> % učešća bruto dodane vrijednosti IT sektora u BDP-u 		1,2 (2019)	4,0	FZS
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Osiguranje rasta i razvoja IT poduzetništva i start-up preduzeća u softverskoj industriji. Pozicioniranje IT sektora kao najperspektivnijeg i najbrže rastućeg sektora u Federaciji Bosne i Hercegovine.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Ukupno (mil. KM)	Budžetska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU-a (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	32,0	10,7	-	-	21,3
Period implementacije mjere	2022–2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo prometa i komunikacija, Federalno ministarstvo finansija, Razvojna banka, Privredna komora Federacije Bosne i Hercegovine				
Ciljne grupe	Preduzeća u softverskoj industriji				

Veza sa strateškim ciljem		1. Konkurentna mala privreda osnovana na inovacijama, digitalizaciji i zeleni ekonomiji
Prioritet	1.1. Digitalizacija poslovanja male privrede	
Naziv mjere	1.1.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora (Mjera 1.3.3. SR Federacije Bosne i Hercegovine)	
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere:	
	Kroz projekte podrške i porezne olakšice podržati razvoj kreativnog sektora koji će doprinijeti kreiranju novih „kreativnih“ radnih mjesta, diversificirati poslovne modele u kreativnoj industriji i osigurati rast i razvoj ovog sektora.	
	Aktivnosti mjere	

	<ul style="list-style-type: none"> • Osigurati porezne olakšice za sektor kreativne industrije (FMF) • Podržati projekte izrade promotivnih filmova za industrije, klastere i kompanije, te distribuciju i promociju različitim vidovima komunikacije (internet, TV itd.) (FMKIS) • Osigurati infrastrukturne preduvjete (prostor, opremu i dr.) za pokretanje i razvoj poduzeća u oblasti kreativne industrije (FMRPO) • Opremiti radionice za obrazovne institucije koje se bave kreativnim sektorom (FMON) • Osigurati i poticati povezivanje obrazovnih institucija u oblasti kreativne industrije s poslovnim sektorom (FMRPO, FMON) • Promovirati upis i poticati povećanje broja diplomanata u oblasti kreativne industrije, posebno industrijskog dizajna (FMON) • Provesti edukaciju slabije kategorije za zapošljavanje za rad u sektorima kreativne i IT industrije, te u tom smislu posebno poticati ranjive grupe kao što su: nezaposlene žene, žene s invaliditetom, žene žrtve nasilja, Romkinje itd. (FMRPO) • Promovirati vrijednosti i važnost razvoja novog dizajna za industriju i MSP kroz omogućavanje preduzećima testiranja novih praksi i razvoja proizvoda više dodane vrijednosti (FMRPO) • Mapirati raspoložive i potencijalne resurse kreativne industrije radi stjecanja uvida u stanje sektora (FMON, FMKIS) 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2022)	Ciljne vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> • Vrijednost u kreativnoj i kulturnoj industriji, u 000 KM • Broj zaposlenih u kreativnoj i kulturnoj industriji 		472.190 (2018)	800.000	FZS
			16.355 (2019)	25.000	FZS
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvoj kreativnog sektora doprinijet će ekonomskom rastu.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Ukupno (mil. KM)	Budžetska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU-a (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	24,0	8,0	-	-	16,0
Period implementacije mjere	2022–2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo kulture i sporta, Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, Federalno ministarstvo finansija				
Ciljne grupe	Privredni sektor, kreativna industrija, obrazovne institucije				

Veza sa strateškim ciljevima

1. Konkurentna mala privreda zasnovana na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji

Prioritet	1.2. Zelena tranzicija male privrede				
Naziv mjere	1.2.1. Pružati podršku malim i srednjim preduzećima na poboljšanje energetske efikasnosti i principa „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“ (mjera 3.3.2. SR-a Federacije)				
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere: Poticati unapređenje konkurentnosti MSP-a u Federaciji Bosne i Hercegovine kroz podršku unapređenju energetske efikasnosti i primjeni principa zelene ekonomije.				
	Aktivnosti mjere <ul style="list-style-type: none"> • Putem Razvojne banke, pod povoljnim uvjetima, kreditirati MSP za uvođenje zelene ekonomije i poboljšanje energetske efikasnosti (RB Federacije, FMRPO) • Putem Razvojne banke, finansijskih institucija, međunarodnih organizacija, u koordinaciji s nadležnim ministarstvima, razviti programe subvencioniranja nabavke električnih vozila i zamjene konvencionalnih vozila za električna vozila, te subvencioniranje izgradnje infrastrukture punionica, u cilju unapređenju energetske učinkovitosti MSP (FMERI) • Subvencionirati energetske audite FMERI, FMOiT, Fond za zaštitu okoliša Federacije) • Aktivno učestvovati u programima i inicijativama WB-a, EBRD-a, OECD-a, UNDP-a, GIZ-a (FMRPO) • Aktivno učestvovati u programiranju IPA III za Bosnu i Hercegovinu i Zapadni Balkan (istraživanje i iskorištavanje prilika iz Ekonomskog i investicijskog plana i Zelene agende za Zapadni Balkan) (FMRPO) • Razviti namjenske programe finansijske i tehničke podrške finansiranju energetske efikasnosti iz javnih i privatnih sredstava (kantonalna ministarstva nadležna za MSP, JLS) • Poticati povećanje iskoristivosti energije kao i smanjiti emitiranje štetnih materija (FMPU, FMERI, FMRPO, Fond za zaštitu okoliša Federacije; kantonalna ministarstva nadležna za MSP) 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2022)	Ciljne vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> • Udio MSP-a koji su implementirali mjere energetske efikasnosti u odnosu na ukupan broj MSP-a • Uspostavljen fond za podršku projektima energetske efikasnosti 		0	1.200	FMRPO
			Ne (2020)	Da	FMERI, FMPU
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poboljšanje energetske efikasnosti malih i srednjih preduzeća predstavlja i mogućnost povećanja produktivnosti				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Ukupno (mil. KM)	Budžetska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU-a (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	17,0	7,0	-	-	10,0

Period implementacije mjere	2022–2027.
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, kantonalna ministarstva nadležna za malu privredu, Federalno ministarstvo prostornog uređenja, jedinice lokalne samouprave, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Fond za zaštitu okoliša Federacije
Ciljne grupe	MSP

Veća sa strateškim ciljem		1. Konkurentna mala privreda zasnovana na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji		
Prioritet	1.2. Zelena tranzicija male privrede			
Naziv mjere	1.2.2. Podržati i ubrzati prijelaz subjekata male privrede ka zelenoj ekonomiji			
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere: Razvoj okruženja koje olakšava zelenu tranziciju uz jačanje kapaciteta svih relevantnih aktera za zelenu tranziciju; podrška subjektima male privrede Federacije u prijelazu ka zelenoj ekonomiji; unapređenju njihove konkurentnosti kao i usklađivanju s propisima za njihov izlazak na tržište EU-a			
	Aktivnosti mjere <ul style="list-style-type: none"> ● Poticati realizaciju projekata / programa subjekata male privrede za prijelaz ka zelenoj ekonomiji (FMRPO, Fond za zaštitu okoliša Federacije) ● Realizirati programe podizanja svijesti i jačanja kapaciteta predstavnika MSP-a za analizu mogućnosti i primjenu principa zelene ekonomije uz poticanje kolaborativnih projekata svih relevantnih aktera na putu zelene tranzicije (FMRPO, FMOiT) ● Poticati otvaranje novih „zelenih“ radnih mjesta (FZZZ, FMRPO) ● Promovirati primjere najboljih praksi i naučenih lekcija preduzeća – lidera u realizaciji principa zelene ekonomije (FMOiT, PK FBiH, FMRPO) ● Promovirati i dalje unapređivati kreditne linije RB-a Federacije „Kreditna linija za dugoročno kreditiranje projekata obnovljivih izvora energije“ i “Kreditna linija za dugoročno kreditiranje poboljšanja energetske efikasnosti” (RB Federacije, FMRPO) ● Poticati uvođenje eko-oznaka radi promocije izrade, proizvodnje, marketinga i upotrebe proizvoda sa smanjenim utjecajem na okoliš (FMOiT) ● Izgradnja kapaciteta za provođenje zelene tranzicije (javne ustanove i agencije, poslovni subjekti i institucije za istraživanje i razvoj, građani) (FMRPO, FMOiT i međunarodne organizacije) 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2022)	Ciljne vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije

	<ul style="list-style-type: none"> • Broj podržanih subjekata male privrede na putu ka zelenoj tranziciji 	0	800	FMRPO	
	<ul style="list-style-type: none"> • Iznos sredstava namijenjenih za pomoć subjektima male privrede za projekte na putu ka zelenoj tranziciji iz budžeta FMRPO-a (KM) 	0	1.000.000	FMRPO	
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poticanje zelene tranzicije i približavanje tokovima EU-a uz unapređenje konkurentnosti MSP-a i smanjenja negativnog utjecaja poslovanja na okoliš				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Ukupno (mil. KM)	Budžetska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU-a (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	35,0	15,0	-	-	20,0
Period implementacije mjere	2022–2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Federalni zavod za zapošljavanje, Razvojna banka Federacije, Privredna komora Federacije, Fond za zaštitu okoliša				
Ciljne grupe	MSP i obrti				

veza sa strateškim ciljem		2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture
Prioritet	2.1. Poslovno okruženje za razvoj male privrede	
Naziv mjere	2.1.1. Olakšati i ubrzati procese ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje (mjera 1.3.1. SR-a Federacije Bosne i Hercegovine)	
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere:	
	Ukloniti prepreke ulasku u poslovnu aktivnost i izlasku iz nje, kao i prepreke obavljanju preduzetničke aktivnosti, kako bi se potaknulo osnivanje novih i očuvanje postojećih subjekata male privrede ali i potaknula dinamika poduzetničke aktivnosti	
	Aktivnosti mjere	
	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada i implementacija zakona iz nadležnosti FMRPO-a (Zakon o poticanju razvoja male privrede, Zakon o poduzetničkoj infrastrukturi, Zakon o obrtu i srodnim djelatnostima, Zakon o društvenom poduzetništvu) • Izrada podzakonskih akata za postojeće i nove zakone iz nadležnosti FMRPO-a (Zakon o obrtu i srodnim djelatnostima, Zakon o poticanju razvoja male privrede, Zakona o poduzetničkoj infrastrukturi, Zakona o društvenom poduzetništvu) 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Poticati izmjene i dopune zakonskih i podzakonskih akata koji utječu na poslovanje subjekata male privrede iz nadležnosti FMRPO-a i drugih federalnih i kantonalnih ministarstava • Poticati uspostavu funkcionalnog jednošalterskog sistema registracije poslovnih subjekata; dobijanja potrebnih dozvola te omogućavanje elektronske registracije poslovnih subjekata i osiguranje jedinstvenog registra poslovnih subjekata • Kreirati i implementirati programe razvoja male privrede • Poticanje umrežavanja svih relevantnih učesnika kao što su federalni upravni organi, obrtnička i privredna komora, naučnoistraživačke institucije, nadležna ministarstva, te drugi subjekti i institucije čija je zadaća i interes jačanje poduzetničkih kapaciteta radi osiguranja razmjene znanja i dobre prakse, dostupnosti informacija o mogućnostima finansiranja poduzetničkih projekata, te drugih informacija koje doprinose uspješnijem poslovanju 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2022)	Ciljne vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	• Pokretanje poslovne aktivnosti, rang		184/190 (2019) (BiH)	100/190	WB
	• Finansiranje malih i srednjih preduzeća, rang		106/141 (2019) (BiH)	70/141	WEF
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Rast broja privrednih subjekata, što doprinosi rastu zaposlenosti i ekonomskom rastu				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Ukupno (mil. KM)	Budžetska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU-a (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	31,2	10,4	-	-	20,8
Period implementacije mjere	2022–2024.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta – za obrte, a Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije – za privredna društva (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Federalno ministarstvo finansija, Federalno ministarstvo prostornog uređenja, Federalno ministarstvo pravde, Federalna informatička agencija, Razvojna banka Federacije, privredne i obrtničke komore, Udruženje poslodavaca, FERK, elektroprivrede, kantonalne vlade, općinski sudovi, JLS				
Ciljne grupe	Privredni sektor				

Veza sa strateškim ciljem: 2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture

Prioritet

2.1. Poslovno okruženje za razvoj male privrede

Naziv mjere	2.1.2. Podrška i promocija druge šanse i brzog ponovnog početka				
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere: Cilj mjere jeste razvijanje politika „druge šanse“ za poduzetnike, kako bi se izbjegao „gubitak poduzetničkog potencijala“ i prevazišla „stigmatizacija“ poduzetnika koji su bankrotirali ili zatvorili svoja preduzeća usljed neuspjeha				
	Aktivnosti mjere <ul style="list-style-type: none"> • Realizacija programa edukacije i jačanja poduzetničkih vještina kako bi se potaknulo brzo restrukturiranje i novi početak nakon zatvaranja subjekta male privrede (PK Federacije, OK Federacije) • Realizacija programa podizanja svijesti o mogućnostima ponovnog pokretanja subjekta male privrede (PK Federacije, OK Federacije) • Promocija dobrih praksi brzog ponovnog početka nakon zatvaranja subjekata male privrede (PK Federacije, OK Federacije) • Poticanje realizacija projekata za poduzetnike koji ponovno pokreću poslovanje (FMRPO, FZZZ) • Ubrzanje procesa zatvaranja subjekata male privrede (FMERI, FMP, FMRPO) 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne Vrijednosti (2022)	Ciljne Vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije	
	• Promoviranje druge šanse (poddimenzija 2.3)	2,20	3,10	FMRPO	
	• Broj podržanih programa edukacije usmjerenih na ponovno pokretanje poslovanja	0	5	FMRPO	
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Poticanje dinamike poduzetničke aktivnosti kao i osnivanje novih preduzeća iskusnih poduzetnika, čime se ostvaruje doprinos ekonomskom rastu i razvoju.				
Indikativna finansijska konstrukcija sa izvorima finansiranja	Ukupno (mil. KM)	Budžetska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU-a (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	14,6	1,8	-	-	12,8
Period implementacije mjere	2022 –2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo pravde, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Federalni zavod za zapošljavanje				
Ciljne grupe	MSP i obrti				

Prioritet	2.1. Poslovno okruženje za razvoj male privrede
Naziv mjere	2.1.3. Osigurati bolji pristup kapitalu

Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja*

Cilj mjere:

Cilj mjere jeste olakšanje pristupa kapitalu, kako za pokretanje tako i za razvoj poslovanja, kako bi se potakla dinamika poduzetničke aktivnosti, ali i osnova za dalji rast i razvoj subjekata male privrede Federacije Bosne i Hercegovine

Aktivnosti mjere

- Olakšati pristup finansijama za subjekte male privrede (FMF, RB FBiH, FMRPO)
- Poticati osnivanje kreditno-garancijskih fondova s osiguranim garancijama za razvoj poslovanja subjekata male privrede i osnažiti postojeći Kreditno-garancijski fond Vlade Federacije (RB FBiH, FMRPO)
- Realizirati unapređenja regulatornog okvira za poticanje uspostave fondova rizičnog kapitala, poslovnih anđela (FMF, RB FBiH, FMRPO)
- Promovirati i osigurati alternativne izvore finansiranja za subjekte male privrede (npr. Fondovi rizičnog kapitala i drugi) (FMRPO, PK Federacije, OK Federacije)
- Promovirati prilike za finansiranje subjekata male privrede iz namjenskih fondova EU-a, kao npr. Program za razvoj preduzeća i inovacije (Western Balkan Enterprise Development and Innovation Facility – WB EDIF) (FMRPO, PK Federacije, OK Federacije)
- Realizirati programe obuke za unapređenje finansijske pismenosti i finansijske obuke među subjektima male privrede (FMRPO, PK Federacije, OK Federacije)
- Redovno ažuriranje baze dostupnih poticaja kao i korisnika poticaja za subjekte male privrede FBiH (FMRPO, PK FBiH, OK FBiH)

Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2022)	Ciljne vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	• Donošenje Zakona o garancijskom fondu			Ne	Da
• Pristup finansijama za MSP (dimenzija 6)			3,34	4,0	FMRPO
• Ekosistem rizičnog kapitala (poddimenzija 6.4.)			1,53	2,90	FMRPO
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Stvaranje osnove za osnivanje i dalji rast i razvoj subjekata male privrede, doprinoseći novom zapošljavanju, stvaranju dodatne vrijednosti, ekonomskom rastu i razvoju Federacije				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Ukupno (mil. KM)	Budžetska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU-a (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)

	20,0	8,0	-	-	12,0
Period implementacije mjere	2022–2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo finansija, Razvojna banka Federacije, Privredna komora Federacije, Obrtnička komora Federacije				
Ciljne grupe	MSP i obrt, banke i druge finansijske institucije				

Vezan za strateški cilj 2: Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture	
Prioritet	2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva
Naziv mjere	2.2.1. Podrška razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	<p>Cilj mjere:</p> <p>Potaknuti razvoj poduzetničkih kompetencija kroz sistem obrazovanja u Federaciji Bosne i Hercegovine, od osnovnog do visokoškolskog obrazovanja, stvarajući osnovu za osiguranje ljudskog kapitala nužnog za uspješno pokretanje poslovnih poduhvata</p>
	<p>Aktivnosti mjere</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Realizirati program finansijske podrške poduzetničkom učenju u institucijama formalnog obrazovanja (osnovnim i srednjim školama, fakultetima) (FMRPO, FMON, nadležna kantonalna ministarstva) ● Realizirati program finansijske podrške poduzetničkom učenju u formalnom i neformalnom obrazovanju (registrirani pružaoci poslovnih usluga) (FMRPO, kantonalna ministarstva obrazovanja) ● Realizirati programe finansijske podrške održavanja radionica i drugih oblika edukacije o poduzetničkim vještinama u osnovnim i srednjim školama, a s ciljem promocije obrtništva, povećanje interesiranja i kompetencija učenika za poduzetničku karijeru (FMRPO, kantonalna ministarstva obrazovanja) ● Realizirati programe finansijske podrške programima i projektima jačanja poduzetničkih kompetencija nastavnika u osnovnim i srednjim školama i profesora na fakultetima (FMRPO, kantonalna ministarstva obrazovanja) ● Realizirati programe promocije uspješnih domaćih poduzetnika u okviru nastavnih planova (kantonalna ministarstva obrazovanja, PK Federacije, OK Federacije, FMRPO) ● Promovirati dostupne usluge podrške za subjekte male privrede Federacije (PK Federacije, OK Federacije, FMRPO) ● Izraditi studiju o potrebama subjekata male privrede za obukama o poduzetničkom učenju i poduzetničkim kompetencijama (FMRPO u saradnji s nadležnim kantonalnim ministarstvima, PK Federacije, OK Federacije) ● Redovno ažuriranje baze dostupnih poticaja kao i korisnika poticaja za subjekte male privrede Federacije (FMRPO, PK Federacije, OK Federacije)

	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostaviti sistem akreditacije pružalaca poslovnih usluga podrške (FMRPO, PK Federacije, OK Federacije). 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2022)	Ciljne vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj realiziranih edukativnih programa 		0	20	FMRPO
	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljen sistem akreditacije pružalaca poslovnih usluga podrške 		NE	DA	FMRPO
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvojni efekt mjere ogleda se u jačanju poduzetničkih kompetencije postojećih i potencijalnih poduzetnika kao i većem korištenju usluga podrške, što doprinosi većem rastu i razvoju subjekata male privrede pa time i cjelokupnom privrednom razvoju Federacije Bosne i Hercegovine				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Ukupno (mil. KM)	Budžetska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU-a (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	5,0	2,5	-	-	2,5
Period implementacije mjere	2022–2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo, razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo, razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, nadležna kantonalna ministarstva, Privredna komora Federacije, Obrtnička komora Federacije				
Ciljne grupe	Učenici osnovnih i srednjih škola, studenti, subjekti male privrede, nastavnici i profesori				

Veza sa strateškim ciljem		2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture
Prioritet	2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva	
Naziv mjere	2.2.2. Razvoj poduzetništva mladih, žena i društvenog poduzetništva	
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere: Pružiti podršku osnivanju i očuvanju poslovnih poduhvata mladih i žena, kao i podršku u oblasti društvenog poduzetništva, kako bi se potakle ranjive kategorije stanovništva na samozapošljavanje i samostalnost na tržištu rada	
	Aktivnosti mjere <ul style="list-style-type: none"> • Realizirati obuke u cilju podizanja svijesti ranjivih kategorija društva o prednostima poduzetništva i procesu ulaska u poduzetničku aktivnost (FMRPO, FMRSF, FZZZ, GC FBiH, PK Federacije, OK Federacije) • Realizirati programe podrške razvoju poduzetništva mladih i poduzetničkoj aktivnosti mladih (FMRPO, FZZZ) 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Realizirati programe podrške razvoju poduzetništva žena i poduzetničkoj aktivnosti žena (FMRPO, GC Federacije) • Realizirati programe podrške za subjekte male privrede koji zapošljavaju osobe s posebnim potrebama (FMRPO, FMRSP, FZZZ) • Realizirati programe podrške razvoju društvenog poduzetništva (FMRPO, FMRSP) • Implementirati zakonske i podzakonske akte o razvoju društvenog poduzetništva (FMRPO, FMRSP) • Osigurati promociju uspješnih subjekata male privrede koje su osnovali mladi i žene (FMRPO, PK Federacije, OK Federacije) • Izrada promotivnog materijala / kataloga uspješnih poduzetničkih priča (FMRPO, PK Federacije, OK Federacije) • Podržati regionalne i međunarodne programe umrežavanja žena u cilju promocije i poticanja žena na poduzetništvo (FMRPO, GC Federacije) 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2022)	Ciljne vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	• Poduzetništvo žena (poddimenzija 1.2.)		3,65	4,00	FMRPO
	• Udio podržanih MSP-a u većinskom vlasništvu žena u ukupnom broju podržanih MSP-a		35%	45%	FMRPO
	• Udio podržanih MSP-a u većinskom vlasništvu mladih osoba (do 35 godina) u ukupnom broju podržanih MSP-a		35%	45%	FMRPO
	• Broj društvenih preduzeća podržanih kroz programe podrške FMRPO-a		0	30	FMRPO
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacijom mjere potaknut će se mladi, žene, osobe s invaliditetom i druge ranjive kategorije na pokretanje poslovanja i samozapošljavanje te uz stručnu i mentorsku podršku potaknuti održivost takvih poslovnih subjekata, doprinoseći povećanju prihoda njihovih domaćinstava i zadržavanju navedenih osoba u Bosni i Hercegovini				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Ukupno (mil. KM)	Budžetska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU-a (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	10,0	4,0	--	-	6,0
Period implementacije mjere	2022–2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo, razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				

Nosioci mjere	Federalno ministarstvo, razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Federalni zavod za zapošljavanje, Gender centar Federacije, Privredna komora Federacije, Obrtnička komora Federacije
Ciljne grupe	Mladi, žene, osobe s posebnim potrebama, društvena preduzeća

Veza sa strateškim cilijem 2. Razvoj poslovnog okruženja i napredanje poduzetničke infrastrukture

Prioritet	2.3. Poduzetnička infrastruktura			
Naziv mjere	2.3.1. Podržavati uspostavu i razvoj poduzetničkih zona			
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere: Podržati uspostavu i razvoj poduzetničkih zona u svrhu osiguranja povoljnijih uvjeta za pokretanje i razvoj poduzetničke aktivnosti			
	Aktivnosti mjere <ul style="list-style-type: none"> ● Implementirati zakonske i podzakonske akte koji se odnose na poduzetničke zone (PZ) (FMRPO) ● Realizirati programe finansijske podrške izradi planskih dokumenata i studija PZ – izrada studije opravdanosti osnivanja i uspostavljanja poduzetničke zone; izrada idejnog, glavnog i izvedbenog projekta svih sadržaja poduzetničke zone; izrada investicijske studije poduzetničke zone / studije izvodljivosti i dr. (FMRPO) ● Realizirati programe finansijske podrške za izgradnju energetske, komunalne, transportne i komunikacijske infrastrukture u poduzetničkoj zoni (FMRPO) ● Realizirati programe finansijske podrške jačanja konkurentnosti PZ-a (za izlazak na nova, međunarodna tržišta i ciljano privlačenje potencijalnih investitora / korisnika poduzetničke zone (FMRPO) ● Realizirati programe finansijske podrške jačanja poduzetničkih kompetencija menadžmenta poduzetničkih zona i korisnika poduzetničkih zona (FMRPO) ● Promovirati i ažurirati web-portale poslovnih zona Federacije (FMRPO, JLS) ● Promovirati uspješne poslovne zone, prilike i pogodnosti koje se nude za investitore odnosno sadašnje i buduće korisnike (FMRPO, JLS) 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2022)	Ciljne vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	● Broj poslovnih subjekata u poduzetničkim zonama	1200	1500	FMRPO
	● Nivo ažurnosti web-portala poslovnih zona Federacije	70%	100%	FMRPO
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvojni efekt mjere ogleda se u povećanju investicija na području Federacije Bosne i Hercegovine, time i povećanja BDP-a i povećanja stepena ekonomskog rasta i razvoja			

Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Ukupno (mil. KM)	Budžetska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU-a (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	62,0	30,0	-	-	32,0
Period implementacije mjere	2022–2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, kantonalna ministarstva nadležna za malu privredu, JLS				
Ciljne grupe	JLS, subjekti male privrede, investitori				

Veća sa strateškim ciljevima 2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture				
Prioritet	2.3. Poduzetnička infrastruktura			
Naziv mjere	2.3.2. Podržati uspostavu i razvoj poduzetničkih institucija podrške			
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja*	<p>Cilj mjere:</p> <p>Potaknuti i podržati osnivanje i razvoj poduzetničkih potpornih institucija kako bi se pružila sveobuhvatnija podrška razvoju poduzetništva</p>			
	<p>Aktivnosti mjere</p> <ul style="list-style-type: none"> • Implementacija zakonskih i podzakonskih akata koji se odnose na poduzetničke institucije podrške (PPI) (FMRPO, JLS i PPI) • Realizirati programe finansijske podrške za izradu planskih dokumenata i studija PPI-a – izrada infrastrukturnih projekata uključujući izradu idejnih, glavnih i izvedbenih projekata, studija izvodljivosti i koristi (FMRPO) • Realizirati programe finansijske podrške jačanja kapaciteta PPI-a – izgradnja, adaptacija, rekonstrukcija i opremanje objekata poduzetničkih institucija podrške (FMRPO) • Realizirati programe finansijske podrške, podizanje kvalitete usluga PPI-a – pružanje savjetodavnih i mentorskih usluga, razvojno-istraživačkih i tehničko-tehnoloških usluga, ciljano privlačenje investicija, pružanje stručne pomoći za razvoj poslovanja, umrežavanje i širenje tržišta (FMRPO) • Realizirati programe finansijske podrške jačanja poduzetničkih kompetencija – podizanje konkurentne sposobnosti poduzetnika edukacijom i unapređenjem poduzetničkih znanja i vještina (FMRPO i PPI) • Realizirati aktivnosti promocije novouspostavljenih poduzetničkih institucija podrške (FMRPO i PPI). 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2022)	Ciljne vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj podržanih PPI-a sredstvima programa finansijske podrške FMRPO-a 	20	30	FMRPO

	<ul style="list-style-type: none"> Broj novouspostavljenih poduzetničkih institucija podrške 	0	5	FMRPO	
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Podrškom uspostave i razvoja poduzetničkih institucija podrške jača se potencijal za uspostavu i očuvanje poslovanja subjekata male privrede, a time i osnova za nova zapošljavanja, stvaranje dodatne vrijednosti i u konačnici doprinos ekonomskom razvoju.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Ukupno (mil. KM)	Budžetska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU-a (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	16,0	8,0	-	-	8,0
Period implementacije mjere	2022–2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, kantonalna ministarstva nadležna za malu privredu, JLS				
Ciljne grupe	JLS, subjekti male privrede, investitori, poduzetničke potporne institucije, Privredna komora Federacije				

Veća sa strateškim ciljem		Inovacije i internacionalizacija male privrede	
Prioritet	3.1. Inovacije poslovanja male privrede		
Naziv mjere	3.1.1. Podrška umrežavanju i izgradnji infrastrukture za podršku inovacijama u subjektima male privrede		
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja*	Cilj mjere:		
	Osigurati finansijsku podršku za inovacije MSP-a, podršku umrežavanju i javno-privatnoj saradnji, posebno u dijelu uspostave sektorskih mreža za unapređenje inovacija, te podršku izgradnji infrastrukture koja će biti u funkciji podrške inovacijama		
	Aktivnosti mjere		
	<ul style="list-style-type: none"> Pilotiranje vaučer šema za inovacije MSP-a Osiguranje finansiranja za projekte podrške inovacijama Mapiranje i istraživanje mogućnosti za koordinaciju i saradnju, kako bi se omogućile inovacije u MSP-u kroz njihovo povezivanje s naučnoistraživačkim institucijama Uspostavljanje sektorskih mreža za inovacije i jačanje postojećih MSP-a (sektor metala, drveta, IT itd.) Promoviranje inovacionih mreža između proizvodnih i IT uslužnih preduzeća Pilotiranje i uspostava tematskih mreža (npr. za razvoj vještina, ozelenjivanje MSP-a ili energetska efikasnost kao inovativan poslovni model) Predlaganje intervencija i politika za podršku inovacijama 		

	<ul style="list-style-type: none"> • Podržavati istraživačko-razvojne i inovacijske aktivnosti • Pilotiranje i uspostava HUB-ova za digitalizaciju i razvoj proizvoda • Uspostava novih i razvoj postojećih centara kompetencija za inovacije na visokoškolskim ustanovama 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2022)	Ciljne vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> • Institucionalne usluge podrške državnih institucija za inovativna mala i srednja preduzeća (poddimensija 8b.2) 		1,84	3,00	FMRPO
	<ul style="list-style-type: none"> • Iznos poticajnih sredstava FMRPO-a za inovacije na godišnjem nivou 		0	100.000	FMRPO
Razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjere doprinjet će unapređenju okruženja u kojem inovacije nastaju i razvijaju se, time i cjelokupnoj inovativnosti male privrede Federacije Bosne i Hercegovine, ali i Bosne i Hercegovine, stvarajući dodatnu vrijednost na tržištu i doprinoseći povećanju BDP-a i zaposlenosti.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Ukupno (mil. KM)	Budžetska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU-a (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	13,0	8,5	-	-	4,5
Period implementacije mjere	2022–2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva)				
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo energetike, rudarstva i industrije, Privredna komora Federacije				
Ciljne grupe	Naučnoistraživačke institucije, MSP, udruženja inovatora, centri kompetencija				

Veza sa strateškim ciljem: • Inovacija i internacionalizacija male privrede

Prioritet	3.1. Inovacije poslovanja male privrede
Naziv mjere	3.1.2. Poticati inovativnost, umrežavanje i učešće MSP-a u programima inovacija EU-a
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	<p>Cilj mjere:</p> <p>Kroz aktivnosti podrške poticati inovativnost, umrežavanje i učešće MSP-a u programima inovacija EU-a, kako bi se iskoristili dostupni programi podrške, ali i doprinijelo inovativnosti cjelokupne privrede Federacije Bosne i Hercegovine.</p>

	Aktivnosti mjere				
	<ul style="list-style-type: none"> • Poticanje realizacije programa edukacije o PCM-u, inovativnosti, energetskej učinkovitosti, cirkularnoj ekonomiji i drugim tematskim oblastima, kako bi se jačale kompetencije predstavnika MSP-a za korištenje programa za inovacije EU-a • Poticati MSP za učešće u projektima inovacija EU-a • Realizacija informativnih događaja o mogućnostima i načinima pristupa programima inovacija EU-a • Izrada promotivnih materijala i promocija dobrih praksi pristupa programima inovacija EU-a • Dalja primjena i razvoj EEN-a (Evropske mreže poduzetništva) i jačanje osoblja EEN-a • Aktivno učešće u programima i inicijativama WB-a, EBRD-a, OECD-a, UNDP-a, GIZ-a i drugih međunarodnih donatora • Poticati aktivnu ulogu u programiranju IPA III za Bosnu i Hercegovinu i Zapadni Balkan (istraživanje i iskorištavanje prilika iz Ekonomskog i investicijskog plana i Zelene agende za Zapadni Balkan) • Osigurati fond podrške za sufinansiranje učešća MSP-a u programima inovacija EU-a 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)		Polazne vrijednosti (2022)	Ciljne vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj realiziranih programa edukacije za jačanje kapaciteta MSP-a u oblasti PCM-a na godišnjem nivou 		1	5	PK Federacije
	<ul style="list-style-type: none"> • Saradnja malih i srednjih preduzeća i istraživačkih institucija i prijenos tehnologije (poddimenzija 8b.) 		1,97	3,20	FMRPO
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Realizacija mjere doprinijet će jačanju inovativnosti i konkurentnosti MSP-a sa područja Federacije, približavajući ih savremenim tokovima poslovanja i primjeni inovacija.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Ukupno (mil. KM)	Budžetska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU-a (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	12,8	6,5	-	-	6,3
Period implementacije mjere	2022–2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva)				
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Privredna komora Federacije, poduzetničke potporne institucije (PPI – Razvojne agencije i druge PPI)				
Ciljne grupe	MSP				

Prioritet	3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti				
Naziv mjere	3.2.1. Mapirati i podržati regionalne lance vrijednosti				
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja	Cilj mjere: Podrška mapiranju kao i daljem razvoju lanaca vrijednosti kao motora razvoja.				
	Aktivnosti mjere <ul style="list-style-type: none"> Realizirati aktivnosti jačanja strateškog i planskog nadzora nad tržištem Poticanje uspostave poslovnih modela zasnovanih na platformama za saradnju Poticanje poslovnih saradnji unutar lanaca vrijednosti, među sektorima kao i s velikim preduzećima, institucijama znanja, nevladnim organizacijama i dr. Realizacija programa umrežavanja poduzetnika u svrhu mapiranja lanaca vrijednosti Razvoj sistemskog rješenja za jačanje ljudskih resursa za poslove budućnosti i efikasno funkcioniranje lanaca vrijednosti Jačati kapacitete strukovnih i savjetodavnih tijela i organizacija za pružanje podrške subjektima male privrede u uključivanje u regionalne lance vrijednosti 				
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2022)	Ciljne vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije	
	<ul style="list-style-type: none"> Broj podržanih projekata razvoju poslovnog modela zasnovanog na platformama za saradnju Broj podržanih projekata MSP-a za uključivanje u regionalne lance vrijednosti 	0	10	FMRPO	
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvojni efekt mjere ogleda se u jačim partnerstvima unutar lanaca vrijednosti te time većoj otpornosti poslovnih subjekata na krize.				
Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Ukupno (mil. KM)	Budžetska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU-a (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
	12,0	7,8	-	-	4,2
Period implementacije mjere	2022–2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Privredna komora Federacije				

Ciljne grupe	MSP i obrti
--------------	-------------

Vera sa strateškim ciljem		3. Internacionalizacija male privrede u regionalnim i globalnim lancima vrijednosti		
Prioritet	3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti			
Naziv mjere	3.2.2. Podrška integraciji malih i srednjih preduzeća u globalne lance vrijednosti			
Opis mjere s okvirnim područjima djelovanja*	Cilj mjere: Učešćem u globalnim lancima vrijednosti malim i srednjim preduzećima omogućava da povećaju svoju efikasnost i osnovne kompetencije, specijalizirajući se za određene segmente proizvodnje.			
	Aktivnosti mjere <ul style="list-style-type: none"> ● Poticati zajedničke nastupe MSP-a na inostranim tržištima ● Pružiti podršku klasterizaciji i umrežavanju MSP-a radi ostvarivanja povoljnije pregovaračke pozicije ● Poticati organiziranje poslovnih susreta (B2B) ● Poticati uključivanje domaćih MSP-a u lance snabdijevanja stranih investitora u Bosni i Hercegovini ● Pružiti podršku povezivanju MSP-a iz Federacije s MSP-om iz regije u okviru CEFTA-e, organiziranje poslovnih susreta u saradnji s udruženjima privreda stranih zemalja u Bosni i Hercegovini ● Poticati uključivanje subjekata male privrede Federacije u globalne lance vrijednosti u zelenoj ekonomiji ● Poticati uključivanje subjekata male privrede na regionalne i međunarodne sajamske aktivnosti u cilju umrežavanja i povezivanja s globalnim lancima ● Jačati kapacitete strukovnih i savjetodavnih tijela i organizacija za pružanje podrške subjektima male privrede u uključivanje u globalne lance vrijednosti ● Poticati organiziranje obuka u oblasti izvoznog marketinga i drugim mjerama 			
Indikatori za praćenje rezultata mjere	Indikatori (izlaznog rezultata i krajnjeg rezultata)	Polazne vrijednosti (2022)	Ciljne vrijednosti (2027)	Izvor verifikacije
	<ul style="list-style-type: none"> ● Broj od FMRPO-a podržanih projekata MSP-a za učešće na regionalnim i međunarodnim sajmovima u cilju umrežavanja 	0	5	FMRPO
	<ul style="list-style-type: none"> ● Broj podržanih projekata MSP-a za uključivanje u globalne lance vrijednosti FMRPO-a 	0	10	FMRPO
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Razvojni efekt mjere ogleda se u poticanju izvoza, razmjeni iskustava i uspostavi saradnji subjekata male privrede Federacije na regionalnom tržištu.			

Indikativna finansijska konstrukcija s izvorima finansiranja	Ukupno (mil. KM)	Budžetska sredstva (mil. KM)	Kreditna sredstva (mil. KM)	Sredstva EU-a (mil. KM)	Ostali izvori (mil. KM)
		12,0	6,5	-	-
Period implementacije mjere	2022–2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (Sektor razvoja, Sektor poduzetništva i Sektor obrta)				
Nosioci mjere	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Vanjskotrgovinska komora Bosne i Hercegovine, Privredna komora Federacije i Obrtnička komora Federacije				
Ciljne grupe	MSP i obrti, strukovna udruženja				

[Faint, illegible text at the top of the page]

[Faint, illegible text in the middle section]

[Handwritten notes or scribbles on the right side]

EX-ANTE EVALUACIJA
STRATEGIJE RAZVOJA
MALE PRIVREDE
FEDERACIJE BIH

FINALNI DOKUMENT

Januar 2024

Sadržaj

Lista akronima.....	3
IZVRŠNI SAŽETAK	4
Uvod	6
Kontekst evaluacije	6
Predmet i cilj ex-ante evaluacije	6
Vremenski okvir provedbe evaluacije	7
Metodologija.....	7
Nalazi evaluacije.....	9
I KRITERIJ: PRAVNI OKVIR I PROCES PRIPREMANJA STRATEGIJE RAZVOJA	9
II KRITERIJ: RELEVANTNOST I KONZISTENTNOST	19
III KRITERIJ: KOHERENTNOST (interna)	22
IV KRITERIJ: INTERVENTNA LOGIKA I EFEKTIVNOST	25
V KRITERIJ: SISTEM INDIKATORA	28
VI KRITERIJ: STRUKTURNI OKVIR	33
Zaključci i preporuke	39
Prilog 1 – Evaluacijska matrica	41
Prilog 2 - Lista dokumentacije dostavljena od FMRPO.....	55
Prilog 3. – Analiza konzistentnosti	56
Prilog 4 – Analiza mjera i aktivnosti	61
Prilog 5 – Analiza indikatora	75

Lista akronima

BiH	Bosna i Hercegovina
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FMRPO	Ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta Federacije Bosne i Hercegovine
SDG	Ciljevi održivog razvoja
SDG2BiH	Program „Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja kao temelj za održiv i inkluzivan rast u Bosni i Hercegovini“
SMP FBIH	Strategija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine 2023. - 2027.
UNDP	Razvojni program Ujedinjenih naroda u Bosni i Hercegovini
UoISD	Uredba o izradi strateških dokumenata u Federaciji Bosne i Hercegovine
UoESD	Uredba o evaluaciji strateških dokumenata u Federaciji Bosne i Hercegovine
ZoRPiUR	Zakon o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH

IZVRŠNI SAŽETAK

U ovom izvještaju prezentirani su rezultati prethodne (ex-ante) evaluacije Nacrta dokumenta Strategija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine 2022-2027 (SMP FBiH) čija je potreba utvrđena Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH i Uredbom o evaluaciji strateških dokumenata u FBiH, kao dio procesa pripreme svakog strateškog dokumenta.

Predmet i cilj evaluacije

Ex-ante evaluacija je obaveza koja proizilazi iz pravnog okvira strateškog planiranja u FBiH i svakako predstavlja najbolju praksu iz perspektive podizanja implementabilnosti SMP FBiH, jačanja odgovornosti i transparentnosti u procesu definiranja politika. Nezavisna ocjena kvalitete situacione analize, definiranja cilja, prioriteta i mjera, unutarne i vanjske koherentnosti, interventne logike, svakako treba da doprinese većoj kvaliteti dokumenta. Cilj ex-ante evaluacije odnosi se na osiguranje preporuka kako bi se unaprijedili kvaliteta, implementabilnost, koherentnost i relevantnost SMP FBiH

Evaluacijska pitanja

U ex-ante evaluaciji dat je odgovor na 25 evaluacijskih pitanja koja se tiču principa i procesa izrade SMP FBiH te evaluacijskih kriterija (relevantnost, konzistentnost, koherentnost), kao i sistema indikatora.

Metodologija

Metodologija evaluacije izvedena je iz zakonskih i podzakonskih akata, i to: Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH (u daljem tekstu: ZoRPiUR), Uredbe o izradi strateških dokumenata u FBiH (u daljem tekstu: UoISD), Uredbu o evaluaciji strateških dokumenata u FBiH (u daljem tekstu: UoESD) te iz pregleda relevantne literature. Pristup u evaluaciji je kvalitativni. U procesu evaluacije korištene su metode desk istraživanja i intervjuisanja ključnih dionika u izradi strateškog dokumenta.

Nalazi i preporuke

Nakon provedenog procesa prethodne evaluacije Nacrta SMP FBiH, izvedeni su slijedeći zaključci i preporuke:

- SMP FBiH izrađena je u skladu sa principima razvojnog planiranja i upravljanja razvojem definisanim u UoISD. S obzirom da nema podataka o uključivanju predstavnika jedinica lokalne samouprave, preporuka je da FMRPO dokument SMP FBiH dostavi jedinicama lokalne samouprave (opštine i gradovi) na uvid te da razmotri mogućnost potpisivanja Memoranduma o razumijevanju za realizaciju strategije sa Savezom opština i gradova FBiH. FMRPO je prihvatilo prijedlog potpisivanja navedenog memoranduma.
- SMP FBiH je izrađena uzimajući u obzir Strategiju razvoja FBiH za 2021-2027.godinu, dokumente relevantne za proces integracije BiH u EU i Globalne ciljeve održivog razvoja, kao i druge relevantne sektorske strategije na nivou FBiH. Konstatovano je da su preuzete sve mjere definisane u navedenoj strategiji. Prilikom izrade SMP FBiH uzeti su u obzir SDG, odnosno strategija je usklađena sa sljedećim SDGs: SDG 7, SDG 9, SDG 13 i SDG 17. Nadalje, SMP FBiH doprinosi napretku BiH u procesu ispunjavanja uslova za pridruživanju EU.
- Nacrt SMP FBiH sadrži stratešku platformu sa situacionom analizom, definiranom vizijom razvoja i jednim strateškim ciljem.

- Evaluacijom interne koherentnosti utvrđeno je postojanje komplementarnosti između definisanih strateških ciljeva, prioriteta i mjera koji svojim sinergijskim djelovanjem, u konačnici, mogu zajedno doprinijeti realizaciji učinka. Strateški ciljevi definisani SMP FBiH jasno su definirani i razgraničeni, nema međusobnog preklapanja, nego se radi o principu komplementarnosti čijim se ispunjavanjem zadani razvojni izazovi prevazilaze na različite načine.

Definisani strateški ciljevi su konzistentni i izvedeni iz strateških pravaca razvoja male privrede i vizije razvoja, a obuhvatili su inovacije i digitalnu transformaciju male privrede; zelenu tranziciju male privrede; poticajno poslovno okruženje; ubrzani razvoj poduzetničke infrastrukture; internacionalizaciju i pozicioniranje u regionalnim i globalnim lancima vrijednosti te inkluzivnost male privrede.

Definisanje mjere u najvećem dijelu doprinose definisanim prioritetima i strateškim ciljevima. Ex-ante evaluacijom identifikovane su mogućnosti za dodatna poboljšanja koja bi doprinijela većoj efikasnosti predloženih aktivnosti i mjera.
- Iako interventna logika ili teorija promjene nije razvijena, u strateškom dokumentu moguće je prepoznati elemente interventne logike u smislu da postoje jasno definisani strateški ciljevi, prioriteti i mjere za postizanje ciljeva. Interventna logika je izvedena iz situacione analize i SWOT analiza na osnovu kojih su definisani strateški fokusi, iz koji su potom izvedeni strateški ciljevi razvoja te identifikovani prioriteti i mjere., pa može se očekivati doprinos prioriteta očekivanom cilju strategije. Logička matrica bi se, eventualno, mogla dodatno unaprijediti sa informacijama o rizicima postizanja definisanih ciljeva te se preporučuje identifikovanje potencijalnih rizika koji mogu uticati na ostvarivanje strateških ciljeva.
- Indikatori koji su utvrđeni u Nacrtu SMP FBiH i koji se vezuju za ciljeve strategije adekvatno su utvrđeni, to su indikatori uticaja, koji se povezuju sa očekivanim ishodom strateškog cilja, i u najvećem broju slučajeva mjere očekivanu promjenu vezano za rast i razvoj sektora male privrede. Kod nekoliko indikatora postoji mogućnost dodatnog unapređenja, a što FMRPO prihvatilo da uradi.

Za svaki strateški cilj identifikovani su indikatori mjerenja, ali nije ispoštovana UoISD, član 11, stav 8 u jer su za Strateški cilj 1 identifikovana četiri (4) indikatora, te je dat prijedlog kako otkloniti zakonsku neusklađenost. FMRPO se obavezao da će navedene zakonske neusklađenosti otkloniti.

Definisani indikatori su uglavnom jasno i nedvosmisleno utvrđeni, te su za sve indikatore navedeni izvori i isti su dostupni.

Uz nacrt SMP FBiH nije dostavljen akcioni plan, međutim u poglavlju «Okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja» predviđena je izrada akcionog plana za implementaciju strategije.
- Nacrt SMP FBiH sadrži elemente minimalne strukture strateškog dokumenta, ali kako bi se unaprijedio kvalitet, jasnoću i preglednost strateškog dokumenta, FMRPO-u je predloženo restrukturiranje teksta, što je i prihvaćeno.

Uvod

Ovaj dokument predstavlja evaluacijski izvještaj o provedenoj ex-ante (prethodnoj) evaluaciji strateškog dokumenta «Strategija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine 2022. – 2027.». Ex-ante evaluacija predstavlja zakonsku obavezu u skladu sa Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 32/17) i Uredbom o evaluaciji strateških dokumenata u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 74/19.). Naručilac evaluacije je Razvojni program Ujedinjenih naroda u Bosni i Hercegovini (UNDP) u okviru Programa „Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja kao temelj za održiv i inkluzivan rast u Bosni i Hercegovini“ (SDG2BiH).

Kontekst evaluacije

Bosna i Hercegovina (BiH) izrazila je opredijeljenost za implementaciju globalne Agende 2030 kroz Okvir za ciljeve održivog razvoja (SDG) u BiH, a koji je usvojilo Vijeće ministara BiH, kao i vlade Brčko Distrikta BiH, Federacija BiH (FBiH) i Republika Srpska.

Prevođenje SDG okvira u BiH u okviru SDG2BiH, koji finansira Švedska, ima za cilj da podrži vlasti u BiH u njihovim naporima i napretku prema ciljevima održivog razvoja (SDG) definisanim u SDG okviru. Ovo će se ostvarivati kroz dva međusobno povezana i međusobno jačajuća rezultata implementirana na svim nivoima vlasti u BiH, a koji se odnose na planiranje, implementaciju, praćenje i izvještavanje (na nivou države, entiteta i BD), te aktivno učešće i doprinos kantonalnih i lokalnih vlasti u procesu implementacije Okvira SDG-a.

Shodno prethodno navedenom, jedan od zadataka u okviru SDG2BiH je pružanje podrške Ministarstvu razvoja, poduzetništva i obrta FBiH (FMRPO) u provođenju ex-ante evaluacije «Strategije razvoja malih preduzeća FBiH 2022. – 2027.», a kako bi se unaprijedio proces razvojnog planiranja i kvaliteta strateških dokumenta u FBiH, osigurala učinkovita raspodjela finansijskih sredstava, obezbijedilo preciznije utvrđivanje kvalitetnih, mjerljivih i realnih prioriteta i mjera te identifikovali predviđeni i nepredviđeni pozitivni i negativni učinci implementacije strateških dokumenata.

Predmet i cilj ex-ante evaluacije

Ex-ante evaluacija strateškog dokumenta «Strategija razvoja male privrede Federacije Bosne i Hercegovine» (SMP FBiH) je obaveza koja proizilazi iz pravnog okvira strateškog planiranja u FBiH, preciznije Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH i Uredbom o evaluaciji strateških dokumenata u FBiH.

Ciljevi ove ex-ante evaluacije crpe se iz zakonski definisanih ciljeva za ovu vrste evaluacije, a odnose se na pružanje blagovremenih i relevantnih informacija nadležnim institucijama na nivoima vlasti u FBiH o kvaliteti izrađenog strateškog dokumenta, unapređenje dokumenta na osnovu rezultate ex-ante evaluacije te osiguranje transparentnosti i odgovornosti za korištenje javnih finansijskih sredstava. Dakle, ex-ante evaluacija ima za cilj osigurati nezavisnu ocjenu mogućnosti implementacije SMP

FBiH sa fokusom na jačanje transparentnosti i odgovornosti u procesu usvajanja i implementacije definisanih politika, kao i odgovornog trošenja javnih finansijskih sredstva.

Nezavisna ocjena kvalitete situacione analize, definisanja ciljeva, prioriteta i mjera, unutrašnje i vanjske koherentnosti, interventne logike ima za cilj da doprinese unapređenju kvaliteta strateškog dokumenta koji je predmet ex-ante evaluacije te osigura preporuke kako bi se unaprijedili kvalitet, implementabilnost, koherentnost i relevantnost SMP FBiH.

Vremenski okvir provedbe evaluacije

Ex-ante evaluacija je dio procesa pripreme za usvajanje SMP FBiH. Ex-ante evaluacija će biti urađena na nacrtu dokumenta SMP FBiH, a prije slanja u dalju formalnu proceduru pribavljanja mišljenja i usvajanja u nadležnim institucijama. Vremenski okvir provođenja ex-ante evaluacije dat je u narednoj tabeli.

Tabela 1. Vremenski okvir provođenja ex-ante evaluacije

Aktivnost	Datumi/ Rokovi
Početak izrade i prvi online sastanak sa predstavnicima UNDP i FMRPO - prezentovanje metodologije ex-ante evaluacije	14.12.2023.
Pregled dostavljene dokumentacije od strane FMRPO	18.12.2023.-24.12.2023.
Intervjui sa dionicima	do 22.12.2023.
Analiza podataka i pisanje nacрта izvještaja	18. - 28.12.2023.
Drugi online sastanak - Prezentovanje preliminarne nalaza evaluacije FMRPO i dodatna pojašnjenja	28.12.2023.
Dostavljanje nacрта evaluacijskog izvještaja	04.01.2024.
Dostavljanje komentara u vezi nacрта izvještaja	30.01.2024.
Obrada komentara i priprema finalnog evaluacijskog izvještaja	31.01.2024.
Dostavljanje finalnog izvještaja	31.01.2024.

Metodologija

Metodologija evaluacije izvedena je iz zakonskih i podzakonskih akata, i to: Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH (u daljem tekstu: ZoRPiUR), Uredbe o izradi strateških dokumenata u FBiH (u daljem tekstu: UoISD), Uredbu o evaluaciji strateških dokumenata u FBiH (u daljem tekstu: UoESD) te iz pregleda relevantne literature.

Pristup u evaluaciji je kvalitativni. U procesu evaluacije korištene su metode desk istraživanja i intervjuisanja ključnih dionika u izradi strateškog dokumenta.

Desk istraživanje je obuhvatilo procjenu usklađenosti procesa i aktivnosti pripreme sa pravnim okvirom, analizu koherentnosti, analizu unutrašnje i vanjske usklađenosti, analizu adekvatnosti i usklađenosti indikatora sa odgovarajućim mjerama, prioritetima i strateškim ciljevima SMP FBiH. Nadalje, evaluacija podrazumijeva pregled relevantne dokumentacije, kao i razgovor sa predstavnicima FMRPO te drugim dionicima koji će biti

identificirani na uvodnom sastanku sa predstavnicima UNDP-a i FMRPO-a. Za sastanke i razgovore će biti korišteni internet alati i telefon.

Ključni kriteriji za ex-ante evaluaciju su relevantnost, koherentnost, konzistentnost, efektivnost, dok ostali kriteriji koji se odnose na uticaj, efikasnost i održivost, a koji su spomenuti u UoESD, nisu primjenjivi na ex-ante evaluaciju.

U ex-ante evaluaciji SMP-e FBiH korišteni su sljedeći kriteriji:

- Pravni okvir - principi i proces pripreme strategije razvoja,
- Relevantnost i konzistentnost,
- Interna koherentnost,
- Interventna logika i efikasnost,
- Sistem indikatora te
- Strukturni okvir.

Za svaki od navedenih kriterija definisana su evaluacijska pitanja na osnovu kojih je pripremljen evaluacijski izvještaj. Pitanja su razvijena u skladu sa Uredbom o evaluaciji strateških dokumenata i međunarodnom dobrom praksom, kao i priručnika «Evaluacija strateških dokumenata u Federaciji BiH - Priručnik za praktičare javnog sektora». Inicijalna evaluacijska matrica odobrena od strane UNDP kao finalna evaluacijska pitanja prilagođena nakon inicijalne revizije evaluacijskih kriterija date su u Prilogu 1 ovog dokumenta.

Učešće FMPRO u pripremi ex-ante evaluacije SMP FBiH obuhvatilo je sljedeće:

- ✓ osiguravanje pristupa dokumentima Nacrta SMP FBiH i svim ostalim radnim dokumentima,
- ✓ osiguravanje kontakata učesnika procesa i
- ✓ razmatranje preporuka i izjašnjavanje po preporukama.

Lista dostavljenih dokumenta za provođenje evaluacije data je u Prilogu 2 ovog dokumenta.

Nalazi evaluacije

I KRITERIJ: PRAVNI OKVIR I PROCES PRIPREMANJA STRATEGIJE RAZVOJA

Usklađenost sa ključnim principima izrade strateških dokumenata u Federaciji BiH sa UoISD (član 3-8).

Prema UoISD, član 3. utvrđeno je da se u procesu izrade strateških dokumenata primjenjuju slijedeći principa razvojnog planiranja i upravljanja razvojem:

- a) otvoreni metod koordinacije (OMK);
- b) ravnopravnost spolova i jednake mogućnosti za sve građane Federacije;
- c) horizontalna i vertikalna koordinacija svih nivoa vlasti u Federaciji;
- d) partnerstvo;
- e) javnost i transparentnost.

U narednim evaluacijskim pitanjima (EP 1.1. – EP. 1.5) sumirani su nalazi i preporuke u vezi poštivanja navedenih principa.

EP 1.1. Da li je ispoštovan otvorena metoda koordinacije?

EP 1.1. Nalazi i preporuke:

Prema UoISD, član 4., otvoreni metod koordinacije podrazumijeva povodenje konsultacija i usaglašavanja svih nivoa vlasti u Federaciji te drugih interesnih strana s ciljem zajedničkog definisanja razvojnih pravaca strateških dokumenata u Federaciji. U kontekstu osiguranja OMK-e, u proces konsultacija potrebno je u uključiti Vijeće Federacije (u skladu sa ZoRPiUR, član 11. i član 12.)

U cilju što dosljednije primjene OMK-e, FMRPO-a je u procesu planiranja i izrade SMP FBiH FMRPO je formiralo Radno tijelo za izradu SMF BiH 2022. – 2027. (Odluka broj 05-24-1057-2/22 od 18.07.2022. godine) kojeg su činili predstavnici FMRPO, Federalno zavoda za programiranje razvoja, Federalnog ministarstva okoliša i turizma, Federalnog ministarstva energije, rudarstva i industrije, Federalnog ministarstva trgovine, čime je osigurana koordinacija između relevantnih ministarstava na nivou FBiH.

Komentar FMRPO:

Otvoreni metod koordinacije je ispoštovan na način kako je opisano u nalazima i preporukama.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

EP 1.2. Da li je ispoštovan princip ravnopravnosti spolova i jednakih mogućnosti?

EP 1.2. Nalazi i preporuke:

Prema UoISD, član 5, stav 2., nosilac izrade strateškog dokumenta treba osigurati ravnopravnu zastupljenost oba spola u predviđenim procesima i to minimalno 40% predstavnika manje zastupljenog spola.

Na osnovu podataka dostavljenih od strane FMRPO-a, uvidom u odluke o formiranju radnih tijela te konkretnije listi učesnika i zvanica, može se konstatovati da je ispoštovana ravnopravna zastupljenost spolova.

U kontekstu poštivanja principa jednakih mogućnosti, UoISD, član 5, stav 3 podrazumijeva ne/posredno uključivanje socijalno ugroženih grupa građana u aktivnostima radnih tijela osnovanih za potrebe izrade strateških dokumenta.

Na osnovu podataka dostavljenih od strane FMRPO nije moguće zaključiti da su uključene socijalno ugrožene grupe građana u aktivnostima radnih tijela, međutim potrebno je konstatovati da je kroz strateške fokuse (Strateški fokus 6 – Inkluzivnost male privrede) i mjere (Mjera 2.2.2. - Razvoj poduzetništva mladih, poduzetništva žena i društvenog poduzetništva) vidljiva opredijeljenost da se unaprijedi položaj socijalno ugroženih grupa građana.

Komentar FMRPO:

Princip ravnopravnosti spolova i jednakih mogućnosti je ispoštovan na način kako je opisano u nalazima i preporukama. Predstavnicima nadležnih kantonalnih ministarstava, privrednih komora, univerziteta ostavljena je mogućnost predlaganja članova tematskih grupa a FMRPO prihvatilo je sve prijedloge.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

EP 1.3. Kako je ispoštovan princip horizontalne i vertikalne koordinacije?

EP 1.3. Nalazi i preporuke:

Na osnovu podataka dostavljenih od strane FMRPO-a, a u kontekstu horizontalne i vertikalne koordinacije, može se zaključiti da su u procesu planiranja i izrade SMP FBiH bili uključeni sljedeći nivoi vlasti:

- Federalni: FMRPO, Federalni zavod za programiranje razvoja, Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Federalno ministarstvo trgovine, Privredna/gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine, Obrtnička komora Federacije Bosne i Hercegovine, Udruženje poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine.

- Kantonalni: (ministarstva nadležna za oblast razvoja poduzetništva i obrta), Razvojna agencija ZEDA Zenica, Razvojna agencija Unsko-sanskog kantona – RAUSK
- Predstavnici akademske zajednice (ekonomski fakultetu Univerziteta u Sarajevu, Univerziteta u Tuzli, Univerziteta u Zenici i Sveučilišta u Mostaru).

Nema podatka da su u izradi SMP FBiH učestvovali predstavnici državnih nivoa vlasti (Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Vanjsko-trgovinska komora BiH, Agencija za unaprjeđenje stranih investicija u BiH), predstavnici jedinica lokalne samouprave (Savez opština i gradova Federacije BiH) te, eventualno, i međunarodne organizacije.

Kako nema usvojenih strateških dokumenata na nivou BiH relevantnih za rad FMRPO, ali i za izradu SMP FBiH, to je razumljivo za što viši nivo vlasti nisu direktno involvirani u izradu strateškog dokumenta. Preporučuje se FMRPO zagovaranje izrade relevantnih dokumenata na državnom nivou.

Horizontalna koordinacija je osigurana kroz učešće predstavnika FMRPO i još četiri federalna ministarstva: Federalno ministarstvo okoliša i turizma, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, Federalno ministarstvo trgovine te Federalni zavod za programiranje razvoja. Iako nema podataka o uključenosti predstavnika viših nivoa vlasti, vertikalna koordinacija je osigurana kroz uključivanje resornih ministarstva na nivou kantona te kantonalnih razvojnih agencija.

Komentar FMRPO:

Princip horizontalne i vertikalne koordinacije ispoštovana je na način kako je opisano u nalazima i preporukama, uz napomenu da su predstavnici nadležnih kantonalnih ministarstava imali mogućnost usaglašavanja svojih prijedloga sa JSL na nivou kantona.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

EP 1.4. Kako je ispoštovan princip partnerstva?

EP 1.4. Nalazi i preporuke:

Prema UoISD, član 7., partnerstvo podrazumijeva saradnju svih nivoa vlasti u Federaciji, kao i saradnju sa socio-ekonomskim partnerima u procesu izrade strateških dokumenata. Partnerstvo se osigurava kroz zastupljenost i ravnopravnost partnera u procesu izrade strateških dokumenata u Federaciji.

U kontekstu poštivanja principa partnerstva potrebno je istaknuti da je za potrebe izrade SMP FBiH formirano Radno tijelo za izradu SMP FBiH, kojeg su činili predstavnici FMRPO i drugih federalnih ministarstava, dok su kroz Radne grupe bile uključene i druge federalne organizacije, resorna kantonalna ministarstva, razvojne agencije, te predstavnici akademske zajednice.

Nema podataka o uključivanju predstavnika jedinica lokalne samouprave, izuzev Razvojne agencije ZEDA, pa se FMRPO-u preporučuje da se dokument SMP FBiH dostavi jedinicama lokalne samouprave (opštine i gradovi) na uvid te da razmotri mogućnost potpisivanja Memoranduma o razumijevanju za realizaciju strategije sa Savezom opština i gradova FBiH.

Komentar FMRPO:

Princip partnerstva je ispoštovan na način kako je opisano u nalazima i preporukama. FMRPO-u prihvata preporuku da se dokument SMP FBiH dostavi jedinicama lokalne samouprave (opštine i gradovi) na uvid, također prihvata preporuku da pripremi i ponudi Savezu opština i gradova FBiH potpisivanja Memoranduma o razumijevanju za realizaciju SMP FBiH.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

EP 1.5. Da li je ispoštovan princip javnosti i transparentnosti?

EP 1.5. Nalazi i preporuke:

Prema ZoRPiUR, član 15, stav 4 i UoISD član 8 strateški dokumenti moraju biti dostupni javnosti i objavljeni na Internet stranicama nadležnih institucija, a također i sam proces izrade strateških dokumenta mora biti transparentan i dostupan javnosti.

Na osnovu dostavljenih podataka od strane FMRPO-a te uvida u informacije dostupne na web stranici ministarstva (www.fmrpo.gov.ba), može se zaključiti se da je proces izrade SMP FBiH udovoljio principu javnosti i transparentnosti u smislu da je:

- ✓ blagovremeno javnosti stavljena na uvid informacija o početku procesa izrade SMP-a FBiH sa informacijama o Akcijskom planu izrade Strategije razvoja malog gospodarstva FBiH za period od 2022. do 2027. godine i Smjernicama za izradu Strategije razvoja malog gospodarstva FBiH od 2022. do 2027. godine
<https://www.fmrpo.gov.ba/strategija-razvoja-malog-gospodarstva-federacije-bih-2022-2027-godina/>
- ✓ objavljen poziv za Javne konsultacije o Nacrtu Strateške platforme sa Obrascem za dostavljanje prijedloga izmjena i dopune Strateške platforme kojeg su mogle popuniti zainteresovane strane najkasnije do 26. 11. 2022. godine.
<https://www.fmrpo.gov.ba/poziv-za-javne-konzultacije-strategija-razvoja-malog-gospodarstva-fbih/>
- ✓ objavljen Javni poziv za dostavljanje komentara zainteresovane javnosti na Nacrt SMP FBiH uz koji je objavljen i Obrazac za prijedloge za izmjene, dopune i unapređenja Nacrta strategije koji su mogli popuniti svi zainteresovani do najkasnije do 28. 12. 2022. godine
<https://www.fmrpo.gov.ba/poziv-na-javne-konzultacije-strategija-razvoja-malog-gospodarstva-fbih/>

Komentar FMRPO:

Navedeni princip javnosti i transparentnosti je ispoštovan na način kako je opisano u nalazima i preporukama.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

Usklađenost procesa izrade strateških planova sa UoISD (članovi 9. i 10.).

Prema UoISD, član 10., proces izrade strateških dokumenata u Federaciji odvija se u slijedećim fazama:

- a) izrada strateške platforme;
- b) određivanje prioriteta i mjera;
- c) identifikacija strateških projekata;
- d) provjera međusobne usklađenosti strateških dokumenata u Federaciji;
- e) izrada indikativnog finansijskog okvira za provođenje strateških dokumenata;
- f) definisanje načina provođenja, praćenja, izvještavanja i evaluacije strateških dokumenata;
- g) usvajanje strateških dokumenata uz prethodno provođenje procesa konsultacija.

U narednim evaluacijskim pitanjima (EP 1.6. – EP. 1.12) sumirani su nalazi i preporuke u vezi usklađenosti procesa izrade strateških dokumenta sa UoISD.

EP 1.6. Da li je ispoštovan proces izrade SMP FBiH u skladu sa članom 9 i 10 UoISD?

EP 1.6. Nalazi i preporuke:

U skladu sa članom 9. UoISD-a, Vlada Federacije donijela je odluku o izradi Strategije razvoja male privrede FBiH za period od 2022.-2027. godine dana 03.02.2022. godine (Odluka Vlade FBiH broj 138/2022 od 03.02.2022. godine).

Period na koji se usvaja SMP FBiH poklapa se sa periodom važenja Strategije razvoja FBiH. U formalnom smislu, odnosno u odnosu na član 9, stav 6, UoISD, Odluka Vlade sadrži sve minimalne elemente propisane navedenim članom.

Nakon ostvarenog uvida u dokument Strateške platforme SMP FBiH, koji je dostupan na web stranici FMRPO-a, može se konstatovati da ista sadrži situacionu analizu, te sve ostale propisane elemente uključujući viziju razvoja i strateške ciljeve sa indikatorima. Više detalja o usklađenosti sadržaju Strateške platforme sa UoISD, član 11 dat je u dijelu evaluacije koji se odnosi na strukturni okvir (EP 6.2).

Na osnovu dokumentacije dostavljene od strane FMRPO, može se konstatovati da su ispoštovane sve faze procesa izrade SMP FBiH. U procesu izrade strategije, organizovani su sastanci Radnog tijela (pet (5) radionica) te sastanci Tematskih grupa (tri (3) radionice).

Prema UoISD, član 11, stav 9, predviđeno je obavljanje konsultacija o strateškoj platformi koje treba da traju minimalno 30 dana, a vrše se njenom objavom na web

stranici nosioca izrade strateških dokumenata, dostavljanjem strateške platforme nadležnim institucijama na nižim, istim i višim nivoima vlasti relevantnim za strateške dokumente, organiziranjem javnih prezentacija, prikupljanjem i razmatranjem prijedloga i sugestija.

Javni poziv za konsultacije o strateškoj platformi objavljen je na web stranici FMRPO sa Obrascem za dostavljanje prijedloga izmjena i dopune Strateške platforme koje su zainteresovane strane mogle dostaviti najkasnije do 26. 11. 2022. godine. <https://www.fmrpo.gov.ba/poziv-za-javne-konzultacije-strategija-razvoja-malog-gospodarstva-fbih/>

Komentar FMRPO:

Proces izrade SMP FBiH je ispoštovan u skladu sa članom 9 i 10 UoISD na način kako je opisano u nalazima i preporukama.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

EP 1.7. Da li je izvršena adekvatna provjera usklađenosti strateških dokumenata u FBiH?

EP 1.7 Nalazi i preporuke:

U skladu sa ZoRPIUR, član 28, sektorske strategije Federacije se izrađuju na osnovu Strategije razvoja Federacije.

Prilikom izrade SMP FBiH, uzeto je u obzir da SMP FBiH, prije svega, mora da proizilazi iz Strategije razvoja Federacije BiH za period 2021.-2027. godina, a u okviru koje su definisani prioriteti koji se odnose na sektor male privrede i to: Prioritet 1.1. Povećavati digitaliziranost ekonomije i Prioritet 1.3. Podržavati razvoj privatnog poslovnog sektora u okviru strateškog cilja 1. Ubrzan ekonomski razvoj, te Prioritet 3.3. Povećati energetska efikasnost u okviru strateškog cilja 3. Resursno efikasan i održiv razvoj.

U dokumentu SMP FBiH navodi se da je tokom izrade ovog strateškog dokumenta vršeno i usklađivanje sa ostalim relevantnim strategijama drugih nivoa vlasti FBiH, i to:

- Strateške smjernice za harmonizaciju podrške razvoju malih i srednjih preduzeća i poduzetništva u BiH za period 2021 – 2027. (radna verzija),
- Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja FBiH 2021-2027. (nacrt),
- Strategija razvoja turizma FBiH 2021-2027. (nacrt),
- Strategija zaštite okoliša FBiH 2022-2032.,
- Transportna strategija Federacije BiH 2016-2030.,
- Strategija prilagođavanja na klimatske promjene i niskoemisionog razvoja BiH za period 2020.-2030.

Nadalje, konstatovano je da su prilikom izrade strateških razvojnih pravaca, ciljeva, prioriteta i mjera SMP FBiH uzeti su u obzir principi utvrđeni Evropskim aktom o malom biznisu, a što je posebno razrađeno u dokumentu Strateške platforme.

Nadalje, u obzir su uzeti i Ciljevi održivog razvoja Ujedinjenih naroda (SDGs).

Posebno je navedeno da izrada SMP FBiH direktno doprinosi unapređenju poslovnog okruženja te potrebnim reformama u oblasti poduzetništva i industrijske politike, a što je u skladu sa neophodnim reformama koje BiH mora provesti na putu za članstvo u EU, a u skladu sa mišljenjem Evropske komisije iz maja 2019. godine. (Analitički izvještaj u prilogu dokumenta Komisije o zahtjevu BiH za članstvo u Evropskoj uniji, poglavlje 21- Poduzetništvo i industrijska politika).

Posebno obrazloženje usklađenosti SMP FBiH sa gore navedenim dokumentima bit će dato u okviru kriterija «Relevantnosti i konzistentnost» EP 2.1.

Komentar FMRPO:

Izvršena je adekvatna provjera usklađenosti strateških dokumenata u FBiH na način kako je opisano u nalazima i preporukama.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

EP 1.8. Da li je udovoljeno fazi izrade indikativnog finansijskog okvira? Odnosno, da li je pripremljen adekvatan indikativni finansijski okvir?

EP 1.8. Nalazi i preporuke:

UoISD, član 14. Propisuje da se indikativni finansijski okvir izrađuje na osnovu situacione analize i projekcije te da minimalno sadrži procjenu potrebnih finansijskih sredstava po strateškim ciljevima, prioritetima iz budžeta te po ostalim izvorima finansiranja, kao što su kreditna sredstva, sredstva EU i ostale donacije.

U odnosu na prethodno navedenu odredbu, može se konstatovati da je SMP FBiH u ovom dijelu u cijelosti usklađena sa pravnim okvirom u smislu da je dat pregled indikativnog finansijskog okvira (tabela 29, str. 60-61) te sadrži procjenu potrebnih finansijskih sredstava po strateškim ciljevima, prioritetima iz budžeta te po ostalim izvorima finansiranja.

Komentar FMRPO:

SMP FBiH je u cijelosti usklađena sa pravnim okvirom u smislu da je dat pregled indikativnog finansijskog okvira. FMRPO saglasno je sa nalazima i preporukama evaluatora.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

EP 1.9. Da li je u Strategiji definisan način provođenja, praćenja, izvještavanja i evaluacije Strategije?

EP 1.9. Nalazi i preporuke:

ZoRPIUR, član 17, stav 1 propisuje, između ostalog, da se sektorskim strategijama Federacije utvrđuje institucionalni okvir za implementaciju, monitoring, evaluaciju i izvještavanje. Nadalje, u UoESD, koja uređuje pitanja evaluacije strateških dokumenata u Federaciji, kao i druga pitanja o značaja za provođenje evaluacija, u članu 2, stav 3 definisano je da institucionalni okvir za koordinaciju, tehničku i stručnu podršku u provođenju evaluacije sektorskih strategija u Federaciji čine resorno nadležna federalna i kantonalna ministarstva.

U SMP FBiH dato je posebno poglavlje na stranicama 72-74., a koje se odnosi na okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja. U ovom dijelu prepoznato je Vijeće za razvojno planiranje i upravljanje razvojem Federacije Bosne i Hercegovine, kao tijelo Vlade Federacije koje ima savjetodavnu ulogu u procesima implementacije, monitoringa, evaluacije i izvještavanja o realizaciji razvojnih prioriteta u FBiH.

Dodatna sveobuhvatna ocjena sistema provođenja, praćenja, izvještavanja i evaluacije SMP FBiH bit će data u okviru kriterija «Sistem indikatora» - Sistem monitoringa i evaluacije, EP 5.7. i EP 5.8.

Komentar FMRPO:

Strategijom je definisan način provođenja, praćenja, izvještavanja i evaluacije Strategije, na način kako je opisano u nalazima i preporukama. FMRPO saglasno je sa nalazima i preporukama evaluatora.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

EP 1.10. Da li je i kako je proveden proces konsultacija?

EP 1.10. Nalazi i preporuke:

Javne konsultacije o strateškim dokumentima se provode u skladu sa odredbama Uredbe o pravilima za učešće zainteresirane javnosti u postupku pripreme federalnih pravnih propisa i drugih akata („Sl. novine FBiH „ broj 51/12) i UoISD, član 11, stav 9. i član 17 u kojima se jasno navodi da proces konsultacija započinje objavom na web stranici nosioca izrade strateških dokumenata, dostavljanjem nadležnim institucijama na nižim, istim i višim nivoima vlasti relevantnim za strateške dokumente, organiziranjem javnih prezentacija, prikupljanjem, razmatranjem prijedloga i sugestija te da konsultacije traju minimalno 30 dana. Dodatno, UoISD, član 11, stav 9. pripisuje da se usaglašavanje strateške platforme mora uraditi u vremenskom okviru od 30 dana.

Prema podacima FMRPO, javni poziv za konsultacije o strateškoj platformi objavljen je na web stranici FMRPO dana 26.10.2022. godine sa Obrascem za dostavljanje

prijedloga izmjena i dopune Strateške platforme koje su zainteresovane strane mogle dostaviti najkasnije do 26. 11. 2022. godine. <https://www.fmrpo.gov.ba/poziv-za-javne-konzultacije-strategija-razvoja-malog-gospodarstva-fbih/>

UoISD, član 17 propisuje da se usaglašavanje nacрта Strategije vrši kroz javne konsultacije u trajanju od minimalno 30 dana.

Javni poziv za dostavljanje komentara zainteresovane javnosti na Nacrt SMP FBiH objavljen je na web stranici FMRPO dana 02.12.2022 godine uz koji je objavljen i Obrazac za prijedloge za izmjene, dopune i unapređenja Nacrta strategije koji su mogli popuniti svi zainteresovani do najkasnije do 28. 12. 2022. godine. <https://www.fmrpo.gov.ba/poziv-na-javne-konzultacije-strategija-razvoja-malog-gospodarstva-fbih/>

Prema UoISD, član 17, stav 3, u proces konsultacija uključuju se nadležne institucije kao formalni akteri, pojedinci-građani, interesne grupe, NVO, univerziteti i drugi neformalni akteri.

Rok za javne konsultacije o nacrtu Strateške platforme je potpunosti ispoštovan, dok je rok za javne konsultacije o nacrtu SMP FBiH djelimično ispoštovan. Strogo zakonski gledano, rok je skraćen za 5 dana, jer su javne konsultacije trajale od 02.12.2022. godine do 28.12.2022. godine.

Nadalje, potrebno je konstatovati da je nacrt SMP FBiH urađen u roku predviđenom Odlukom Vlade, odnosno u roku od 9 mjeseci o datuma donošenja Odluke o njenoj izradi.

Komentar FMRPO:

Proces konsultacija je proveden kroz Javni poziv za konsultacije o strateškoj platformi, koji je objavljen na web stranici FMRPO dana 26.10.2022. godine sa Obrascem za dostavljanje prijedloga izmjena i dopune Strateške platforme koje su zainteresovane strane mogle dostaviti najkasnije do 26. 11. 2022. godine. FMRPO prihvata da je u zvaničnoj objavi Nacrta strategije skraćen rok za javne konsultacije o nacrtu SMP FBiH za 5 dana zbog novogodišnjih praznika, ali su prihvaćeni i razmotreni svi komentari koji su prispjeli do 10.1.2023. godine, čime je ispoštovan zakonom propisani rok.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

EP 1.11. Da li je potrebno proširiti konsultantski tim/uključiti još subjekata u proces izrade Strategije?

EP 1.11. Nalazi i preporuke:

Prema dokumentaciji dostavljenoj od strane FMRPO, odnosno na osnovu podataka o strukturi Radog tijela i Tematskih timova, može se konstatovati da su u proces izrade SMP FBiH bili uključeni relevantni akteri, kao i eksperti iz oblasti poslovanja malih i srednjih preduzeća.

Komentar FMRPO:

U proces izrade SMP FBiH su bili uključeni relevantni akteri, kao i eksperti iz oblasti poslovanja malih i srednjih preduzeća. FMRPO saglasno je sa nalazima i preporukama evaluatora.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

EP 1.12. Da li adekvatan pravni okvir u okviru kojega su se morali kretati nosioci i ostali akteri izrade Strategije?

EP 1.12. Nalazi i preporuke:

Pravni okvir za izradu strateških dokumenta se pokazao adekvatan u odnosu na odredbe procesa i sadržaja strateških dokumenata.

Komentar FMRPO:

Pravni okvir u okviru kojega su se morali kretati nosioci i ostali akteri izrade Strategije je adekvatan. FMRPO saglasno je sa nalazima i preporukama evaluatora.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

II KRITERIJ: RELEVANTNOST I KONZISTENTNOST

EP 2.1. Jesu li su identificirani ciljevi, prioriteti i mjere u skladu sa državnim, federalnim, EU i SDG prioritetima i ciljevima, da li su u skladu sa razvojnim pravcima i strateškim ciljevima strateških dokumenata istog ili višeg nivoa vlasti u Federaciji BiH, a posebno u skladu sa Strategijom razvoja Federacije BiH? Da li je Strategija rađena u skladu sa drugim preuzetim međunarodnom obavezama i kojim? Da li su ciljevi, prioriteti i mjere koherentni sa drugim relevantnim strategijama? Koji su dokumenti konsultirani tokom pripreme Strategije razvoja male privrede Federacije BiH?

EP 2.1. Nalazi i preporuke:

U nacrtu SMP FBiH identificirana su tri strateška cilja, i to: Strateški cilj 1 - Konkurentna mala privreda temeljena na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji; Strateški cilj 2 - Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture; te Strateški cilj 3 - Inovacije i Internacionalizacija male privrede.

U okviru Strateškog cilja 1 identificirana su dva prioriteta: Prioritet 1.1 - Digitalizacija subjekata male privrede sa tri mjere (1.1.1., 1.1.2. i 1.1.3.) te Prioritet 1.2 - Zelena tranzicija male privrede sa dvije mjere (1.2.1. i 1.2.2.).

Strateški cilj 2 obuhvata tri prioriteta: Prioritet 2.1. - Poslovno okruženje za razvoj male privrede sa tri mjere (2.1.1., 2.1.2. i 2.1.3.), Prioritet 2.2. - Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva sa dvije mjere (2.2.1. i 2.2.2.) i Prioritet - 2.3. Poduzetnička infrastruktura sa dvije mjere (2.3.1. i 2.3.2.).

Strateški cilj 3 obuhvata dva prioriteta: Prioritet 3.1. - Inovacije poslovanja male privrede sa dvije mjere (3.3.1. i 3.3.2.) i Prioritet 3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti sa dvije mjere (3.2.1. i 3.2.2.)

U skladu sa ZoSPiUR, član 17, stav 2, sektorski strategije Federacije se izrađuju na osnovu Strategije razvoja Federacije, Strategije razvoja BiH, dokumenta relevantnih za proces integracije BiH u EU i drugih međunarodno priznatih obaveza.

U odnosu na pomenutu zakonsku odredbu, može se konstatovati da je SMP FBiH izrađena uzimajući u obzir Strategiju razvoja FBiH, dokumente relevantne za proces integracije BiH u EU i Globalne ciljeve održivog razvoja, kao i druge relevantne sektorske strategije na nivou FBiH.

U definisanju strateških ciljeva, prioriteta i mjera u okviru SMP FBiH, uzete su obzir mjere identifikovane u Strategiji razvoja FBiH, a čiji je direktni nosilac FMRPO. Te mjere su uvrštene u okviru definisanih strateških ciljeva: strateški cilj 1 – mjere 1.1.1., 1.1.2., 1.1.3., 1.2.1. te u okviru strateškog cilja 2. – mjera 2.1.1.

Nadalje, SMP FBiH je usklađena sa SDGs - 7 - Pristupačna energija iz čistih izvora; 8 - Dostojanstven rad i ekonomski razvoj; 9 - Industrija, inovacije i infrastruktura; 10 - Smanjenje nejednakosti; 13 - Zaštita klime i 17 - Partnerstvom do ciljeva.

SMP FBiH doprinosi napretku BiH u procesu ispunjavanja uslova za pridruživanju EU (u kontekstu preporuka iz Mišljenja Komisije o zahtjevu BiH za članstvo u Evropskoj

uniji - Analitički izvještaj - COM(2019) 261 final) u potpunosti u odnosu na Poglavlje 20: Poduzetništvo i industrijska politika i djelimično u odnosu na Poglavlje 3. Pravo poslovnog nastana i sloboda pružanja usluga, Poglavlje 6. Pravo privrednih društava te Poglavlje 15: Energija.

Analitički prikaz veze između ciljeva, prioriteta i mjera definisanih SMP FBiH i Globalne ciljeve održivog razvoja, Mišljenjem Komisije o zahtjevu BiH za članstvo u Evropskoj uniji - Analitički izvještaji i Strategije razvoja FBiH dat je u Prilogu 3 izvještaja.

FMRPO je od Ureda za zakonodavstvo i usklađenost sa propisima Evropske unije dobilo pozitivno mišljenje u kojem se konstatuje da Ured nema primjedbi na tekst Strategije (dopis br. 03-02/3-24-762/23 od 18.09.2023. godine).

Istovremeno, potrebno je konstatovati da u nacrtu strateškog dokumenta nema suprotstavljenih prioriteta u odnosu na Strategiju razvoja Federacije i druge strateške dokumente.

Kako na državnom nivou ne postoji strateški dokument razvoja BiH za period na koji je urađena SMP FBiH to nije bilo moguće ispoštovati dio odredbe ZoSPiUR, član 17, stav 2, a u vezi usklađivanja predmetnog strateškog dokumenta sa državnim strategijom razvoja.

U dokumentu nacrta SMP FBiH navodi se da je tokom izrade ovog strateškog dokumenta vršeno i usklađivanje sa ostalim relevantnim strategijama drugih nivoa vlasti FBiH (str. 5-6, prilog 15.1.), i to:

- Strateške smjernice za harmonizaciju podrške razvoju malih i srednjih preduzeća i poduzetništva u BiH za period 2021 – 2027. (radna verzija),
- Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja FBiH 2021-2027. (nacrt)
- Strategija razvoja turizma FBiH 2021-2027. (nacrt)
- Strategija zaštite okoliša FBiH 2022-2032.
- Transportna strategija Federacije BiH 2016-2030
- Strategija prilagođavanja na klimatske promjene i niskoemisionog razvoja BiH za period 2020.-2030.

U prilogu 15.1. dokumenta nacrt SMP FBiH dat je korektan analitički prikaz usklađenosti sa strateškim dokumentima FBiH.

U kontekstu ispunjavanja uslova BiH za članstvo u EU bilo bi korisno istaknuti da je SMP FBiH usklađena i Sofijskom deklaracijom o zelenom planu za Zapadni Balkan, potpisanom od strane BiH čime je preuzeta obaveza za razvoj koji podržava prelazak tradicionalnih ekonomskih modela u održivu ekonomiju. Strateški cilj 1 – «Konkurentna mala privreda temeljena na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji» te Prioritet 1.2 – «Zelena tranzicija male privrede» u direktnoj su vezi sa ovom preuzetom međunarodnom obavezom.

Komentar FMRPO:

Kao što je u prethodnoj analizi navedeno, prilikom izrade ove strategije jasno su identificirani ciljevi, prioriteti i mjere u skladu sa državnim, federalnim, EU i SDG prioritetima i ciljevima, kao i sa ostalim relevantnim domaćim i međunarodnim

dokumentima kao što je Sofijska deklaracija o zelenom planu za Zapadni Balkan koji su bitni za jačanje male privrede u Federaciji BiH. FMRPO saglasno je sa nalazima i preporukama evaluatora.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

EP 2.2. U kojoj mjeri je osigurana konzistentnost indikativnog finansijskog okvira sa ciljevima Strategije razvoja male privrede FBiH ?

EP 2.2. Nalazi i preporuke:

Kao što je već konstatovano u nalazu u vezi EP 1.8. - Da li je udovoljeno fazi izrade indikativnog finansijskog okvira?, SMP FBiH je u cijelosti usklađena sa UoISD, član 14 u smislu da je dat pregled indikativnog finansijskog okvira te sadrži procjenu potrebnih finansijskih sredstava po strateškim ciljevima, prioritetima iz budžeta te po ostalim izvorima finansiranja.

Prema navedenom članu, indikativni finansijski okvir za period važenja strateških dokumenata izrađuje se na osnovu situacione analize i projekcije, kao i definisanih mjera. Uvidom u Stratešku platformu utvrđeno je da je urađena detaljna analiza utrošaka i efekta dodijeljenih poticajnih finansijskih sredstava utvrđenih budžetom FBiH, dok je analiza budžetskih sredstava za poticaj razvoja male privrede Federacije BiH data u nacrtu SMP FBiH.

Dokument nacrta SMP FBiH na stranicama 60-61. i u tabelarnom prikazu - Tabela 29. sadrži indikativni finansijski okvir. Indikativni finansijski okvir sadrži procjenu potrebnih finansijskih sredstava po strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama, kao i detaljan pregled izvora finansiranja. Navedeni su potencijalni izvor finansiranja vanbudžetskih sredstava.

Indikativni finansijski okvir je sačinjen na osnovu ekspertnih procjena potrebnih izvora sredstava za realizaciju aktivnosti definisanih u okviru svake pojedine mjere. Ekspertizu su dali angažovani eksperti na izradi Strategije i članovi Radnog tijela.

Komentar FMRPO:

Osigurana je konzistentnost indikativnog finansijskog okvira sa ciljevima Strategije razvoja male privrede FBiH. FMRPO saglasno je sa nalazima i preporukama evaluatora.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

III KRITERIJ: KOHERENTNOST (interna)

EP 3.1. Postoji li komplementarnost i sinergija između definiranih mjera, prioriteta i cilja?

EP 3.1. Nalazi i preporuke:

Interna koherentnost odnosi se na komplementarnost između definisanih strateških ciljeva, prioriteta i mjera koji svojim sinergijskim djelovanjem, u konačnici, trebaju zajedno doprinijeti realizaciji učinka.

Strateški ciljevi definisani SMP FBiH jasno su definirani i razgraničeni, nema međusobnog preklapanja, nego se radi o principu komplementarnosti čijim se ispunjavanjem zadani razvojni izazovi prevazilaze na različite načine.

Kao što je konstatovano u nalazu u okviru EP 2.1., u nacrtu SMP FBiH identificirana su tri strateška cilja: Strateški cilj 1 - Konkurentna mala privreda temeljena na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji; Strateški cilj 2 - Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture; te Strateški cilj 3 - Inovacije i internacionalizacija male privrede.

Definisani strateški ciljevi su konzistentni i izvedeni iz strateških pravaca razvoja male privrede i vizije razvoja, a obuhvatili su inovacije i digitalna transformacija male privrede; zelena tranzicija male privrede; poticajno poslovno okruženje; ubrzani razvoj poduzetničke infrastrukture; internacionalizacija i pozicioniranje u regionalnim i globalnim lancima vrijednosti te inkluzivnost male privrede.

Prvi strateški cilj odnosi se izgradnju konkurentskih sposobnosti sektora male privredi koje trebaju biti temeljeni na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji. Postizanja ovog strateškog cilja osigurano je kroz dva definisana prioriteta Prioritet 1.1 - Digitalizacija subjekata male privrede i Prioritet 1.2 - Zelena tranzicija male privrede.

Jačanje digitalizacije subjekata male privrede osigurano je kroz tri mjere: Mjera 1.1.1. Ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih preduzeća; Mjera 1.1.2. Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji; i Mjera 1.1.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora. Tri navedene mjere preuzete su Strategije razvoja FBiH 2021.-2027. godina te su dio preuzetih obaveza od strane FMRPO u kontekstu Strategije razvoja FBiH.

Zelena tranzicija male privrede predviđena je da se provede kroz dvije mjere: Mjera 1.2.1. Pružati podršku malim i srednjim preduzećima na poboljšanje energetske efikasnosti i principa „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“ i Mjera 1.2.2. Podržati i ubrzati prelaz subjekata male privrede ka zelenoj ekonomiji.

Drugi strateški cilj se odnosi na razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture te je njegovo postizanje osigurano kroz tri prioriteta Prioritet 2.1. - Poslovno okruženje za razvoj male privrede, Prioritet 2.2. - Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva i Prioritet - 2.3. Poduzetnička infrastruktura.

Ovaj strateški cilj je u skladu i sa Aktom za mali biznis EU, koji pretpostavlja stvaranje adekvatnog poslovnog okruženja i ambijenta za poslovanje. Prioritet vezan za unapređenje poslovnog okruženja za razvoj male privrede bit će osiguran kroz tri

međusobno komplementarne mjere Mjera 2.1.1. Olakšati i ubrzati procese ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje (Mjera 1.3.1. SR FBiH), Mjera 2.1.2. Podrška i promocija druge šanse i brzog ponovnog početka te Mjera 2.1.3. Osigurati bolji pristup kapitalu.

Postoje određene nejasnoće i isprepletenost aktivnosti unutar mjera 2.1.1., 2.1.2. i 2.1.3. koje su obrazložene u prilogu 4 ovog izvještaja.

Treći strateški cilj obuhvata dva prioriteta: Prioritet 3.1. - Inovacije poslovanja male privrede i Prioritet 3.2. - Globalni i regionalni lanci vrijednosti.

Prioritet vezan inovacije poslovanja male privrede bit će operacionaliziran kroz dvije mjere: Mjera 3.1.1. Podrška umrežavanju i saradnji za unapređenje inovacija subjekata male privrede i Mjera 3.1.2. Poticati inovativnost, umrežavanje i učešće MSP u EU programima inovacija

Strateški cilj 1 i 3 su fokusirani na inovacije, pri čemu se u sadržaju strateškog cilja fokus ne stavlja na inovacije i povećanje inovativnosti subjekata male privrede, već isključivo na digitalnu tranziciju i zelenu ekonomiju. Predlaže se preformulisanje naziva Strateškog cilja 1 da nosi naziv «Konkurentna mala privreda temeljena na digitalizaciji i zelenoj ekonomiji».

U kontekstu preuzetih mjera iz Strategije razvoja FBiH, predlaže razmatranje mogućnosti integrisanja mjere 1.1.2. u strateški cilj 3.

Pojedine aktivnosti unutar mjera potrebno je jasnije definisati na način da mogu biti prepoznate u fazi implementacije i pripreme planova na različitim nivoima. Detaljna analiza veze između mjera i aktivnosti pojašnjena je u okviru kriterija «Interventna logika i efikasnost» - EP 4.2.

Komentar FMRPO:

Obaveza preuzimanja mjera iz Strategije razvoja FBiH dovela je do opredjeljenja da se inovacije uvrste u dva cilja. Istina da je iz perspektive koncepta promatranja naziva strateških ciljeva malo neuobičajeno, ali važnost inovacija za razvoj male privrede a što je jedna od temeljnih nadležnosti FMRPO može opravdati ovako opredjeljenje. Cijenimo prijedloge i nalaze evaluatora, ali smo opredjeljeni da ostanemo pri ovako definisanim ciljevima i mjerama. Mjera 1.1.2. Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji, definisana je u Strategiji razvoja FBiH za a FMRPO označeno je kao koordinator, bez saglasnosti. Aktivnosti mjere: (a) Donošenje poticajne porezne politike za poslovne subjekte iz IT sektora (FMF); (b) Putem Razvojne banke, pod povoljnim uslovima, kreditirati nabavku opreme i infrastrukture za razvoj kompanija IT sektora (RB FBiH); (c) Mapiranje i istraživanje mogućnosti za koordinaciju i saradnju kako bi se omogućile inovacije u MSP-ima kroz povezivanje MSP-a i naučnoistraživačkih institucija (FMRPO i PK FBiH); (d) Poticati projekte podrške inovacijama u subjektima male privrede (FMRPO, FMERI, RB FBiH), jasno ukazuju da FMRPO u okviru svojih nadležnosti se može samo djelimično kroz svoje programe uključiti u realizaciju ove mjere. Upravo je navedeni razlog, opredijelio razvojni tim da ovu mjeru zadrži u provom strateškom cilju što je uslovilo i sam naslov cilja. Saglasni smo sa opservacijom evaluatora kada kažu u nalazima i preporukama „... pri čemu se u sadržaju strateškog cilja fokus ne stavlja na inovacije i povećanje inovativnosti subjekata male privrede, već isključivo na digitalnu tranziciju i zelenu ekonomiju“, ali zbog navedenih razloga koji su uslovljeni obavezom preuzimanja mjere

iz Strategije razvoja FBiH, smatramo da se ne bi postigli željeni efekti redefinisanjem prvog i trećeg strateškog cilja i premještanje spomenute mjere u treći strateški cilj. Molimo evaluatore da uvažavaju data obrazloženja.

Zaključna ocjena:

Prihvataju su komentari dati kao dio odgovora na nalaze i preporuke za evaluacijsko pitanje 3.1. kao i komentari navedeni u nalaze i preporuke iz priloga 4 ovog izvještaja.

IV KRITERIJ: INTERVENTNA LOGIKA I EFEKTIVNOST

EP 4.1. Postoji li pripremljena interventna logika Strategije? Uključuje li logičku vezu između ciljeva i izazova definisanih u SWOT i TOWS analizi? Da li su predložene mjere relevantne iz ugla dijagnostike rasta i situacione analize? U kojoj mjeri je interventna logika utemeljena na dokazima, iz studija, radova eksperata?

EP 4.1. Nalazi i preporuke:

Teorija promjene ili interventna logika nije kreirana tokom pripreme SMP FBiH kao tabelarni prikaz. Međutim, u strateškom dokumentu moguće je prepoznati elemente interventne logike u smislu da postoje jasno definisani strateški ciljevi, prioriteti i mjere za postizanje ciljeva.

Interventna logika je izvedena iz situacione analize i SWOT analiza kao alata za teoriju promjene na osnovu kojih su definisani strateški fokusi, iz koji su potom izvedeni strateški ciljevi razvoja te identifikovani prioriteti i mjere.

Potrebno je konstatovati da u dokumentu strateške platforme nema TOWS matrice koja predstavlja koristan alat i osnovu za izradu strateških fokusa. Iako prema UoISD nije propisana obaveza korištenje TOWS matrice, navedeni alat bi mogao biti jako koristan za bolje razumijevanje identifikovanih strateških fokusa te, u tom kontekstu, bi bio adekvatnija validacija za interventnu logiku.

Nadalje, na osnovu analize logičke matrice (koja nije prikazana u klasičnom tabelarnom obliku) može se konstatovati postojanje jasno definisanih ciljeva, prioriteta i mjera, zatim jasno definisanih indikatora praćenja njihovog postizanja te jasno definisanih izvora verifikacije koji su konzistentni i relevantni.

Logička matrica bi se, eventualno, mogla dodatno unaprijediti sa informacijama o rizicima postizanja definisanih ciljeva te se preporučuje identifikovanje potencijalnih rizika koji mogu uticati na ostvarivanje strateških ciljeva.

U proces izrade SMP FBiH bili su uključena dva eksperta iz akademske zajednice sa respektabilnim referencama u oblasti razvoja privrede, malih i srednjih preduzeća te poduzetništva što daje kredibilitnost procesu izrade strateškog dokumenta.

Komentar FMRPO:

FMRPO saglasno je sa nalazima i preporukama evaluatora. FMRPO će uzeti u obzir preporuke evaluatora vezane za TOWS matricu i Logičku matricu, kao korisne menadžerske alate, i u izradi budućih strateških dokumenata i implementacionih dokumenata koristiti preporučene menadžerske alate.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

EP 4.2. Da li aktivnosti pretpostavljene u mjerama doprinose ostvarenju cilja/outcome mjere? Da li su mjere adekvatne za implementaciju prioriteta i ciljeva? Postoje li aktivnosti koje bi bolje implementirale predložene mjere?

EP 4.2. Nalazi i preporuke:

Mjere su predstavljene skupom aktivnosti i/ili projekata koji trebaju dovesti do rezultata. Skup aktivnosti treba da doprinese ostvarivanju pojedinačne mjere, a mjere definisane u strateškom dokumentu trebaju da doprinesu ostvarivanju prioriteta i postavljenih strateških ciljeva.

Za sve mjere se može konstatovati da su jasno postavljene i sa jasnim ciljem, sa jasnim fokusom ko je nosilac realizacije mjere.

U evaluaciji predloženih aktivnosti za pojedinačne mjere, može se zaključiti da postoje razlike u definisanju aktivnosti u smislu da su za određene mjere aktivnosti jasno i precizno definisane, dok za pojedine mjere aktivnosti su vrlo uopštene i nejasne u smislu doprinosa ostvarivanju promjene definisanje mjerom.

Također, postoje razlike u aktivnostima definisanim za mjere koje su preuzete iz SMP FBiH u odnosu na aktivnosti definisane Strategijom razvoja FBiH. Ovo se odnosi na mjere 1.1.1., 1.1.2. i 1.1.3., 1.2.1. i 2.1.1. Kod mjera preuzetih iz Strategije razvoja FBiH predlaže se preuzimanje aktivnosti u cijelosti kako je to definisano Strategijom ili navođenje razloga ne preuzimanja pojedinih aktivnosti.

Detaljna analiza doprinosa aktivnosti mjerama i prijedlozi za poboljšanje dati su u Prilogu 4 ovog izvještaja.

Komentar FMRPO:

FMRPO saglasno je sa nalazima i preporukama evaluatora. FMRPO iako određeno kao koordinator mjera definisanim Strategijom razvoja FBiH u samom procesu nije konsultirano na način da se aktivnosti adresiraju na nosioce. U procesu izrade Strategije razvoja MP za izostavljene aktivnosti FMRPO nije uspjelo pronaći odgovarajućeg nosioca aktivnost što je opredijelilo ovo mionistarstvo da se iste ne navode u opisu mjera.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

EP 4.3. U kojoj mjeri su adresirani očekivani učinci ili negativni učinci strategije?

EP 4.3. Nalazi i preporuke:

Prilikom izrade Strateške platforme analizirani su pozitivni i negativni trendovi koji su uzeti u obzir prilikom definisanja mjera. Pozitivni učinci mjera su spomenuti i kvantificirani u obliku očekivanih pozitivnih vrijednosti indikatora.

Međutim, u nacrtu SMP FBiH nije uočeno adresiranje potencijalnih negativnih učinaka strategije, što može biti i rezultat procjene da se ne očekuju značajni negativni učinci od predloženih mjera.

Komentar FMRPO:

FMRPO saglasno je sa nalazima i preporukama evaluatora.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

V KRITERIJ: SISTEM INDIKATORA

Relevantnost indikatora

EP 5.1. Da li svaki cilj, prioritet i mjera imaju adekvatan broj indikatora? Da li su definisana maksimalno tri indikatora za svaki strateški cilj?

EP 5.1. Nalazi i preporuke:

UoISD, član 11, stav 8, propisuje potrebu utvrđivanja odgovarajućih indikatora za sve ciljeve, prioritete i mjere unutar strateških dokumenata.

Za svaki strateški cilj identifikovani su indikatori mjerenja, ali nije ispoštovana UoISD, član 11, stav 8 u smislu da se za svaki strateški cilj definišu maksimalno tri (3) indikatora. Naime, analizom nacrtu SMP FBiH, utvrđeno je da su identifikovana tri strateška cilja, pri čemu su za Strateški cilj 1 identifikovana četiri (4) indikatora, dok su za strateške ciljeve 2 i 3 definisana po tri (3) indikatora.

Svi prioritet i mjere definisani u nacrtu SMP FBiH imaju definisane indikatore, maksimalno do tri indikatora.

U Prilogu 5 ovog izvještaja, dat je prijedlog izmjene indikatora na nivou Strateškog cilja 1, a kako bi se ispoštovao UoISD, član 11, stav 8.

Komentar FMRPO:

FMRPO saglasno je sa nalazima i preporukama evaluatora. FMRPO će postupiti i izmijeniti indikatore u skladu s predlozima evaluatora.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

EP 5.2. U kojoj mjeri predloženi indikatori reflektiraju očekivani naslov, sadržaj i cilj mjere?

EP 5.2. Nalazi i preporuke:

UoISD, član 12 detaljnije precizira i nužnost utvrđivanja „objektivno provjerljivih indikatora“ za prioritete i za mjere.

Indikatori koji su utvrđeni u Nacrtu SMP FBiH i koji se vezuju za ciljeve strategije adekvatno su utvrđeni, to su indikatori uticaja, koji se povezuju sa očekivanim ishodom strateškog cilja, i mjere očekivanu promjenu vezano za rast i razvoj sektora male privrede.

U Prilogu 5 dati su detaljna analiza indikatora po svim evaluacijskim pitanjima kriterija «Sistem indikatora» - Relevantnost indikatora i prijedlozi za unapređenje indikatora.

Komentar FMRPO:

FMRPO saglasno je sa nalazima i preporukama evaluatora. FMRPO će postupiti i izmijeniti indikatore u skladu s predlozima evaluatora

Zaključna ocjena:

Komentar dat na evaluacijsko pitanje 5.2 se prihvata, dok se komentari na analizu indikatora datu u Prilogu 5 djelimično prihvataju.

Naime, indikatori preuzeti iz Strategije razvoja FBiH 2021-2027. godina koji obuhvataju statistike na nivou BiH nisu adekvatna mjera za mjerenje učinka za FBiH. To je bila primjedba evaluatora data i na taj strateški dokument. Indikatori koji se mjere na nivou države mogu dati iskrivljenu sliku pozitivnog ili negativnog uticaja (ukoliko je došlo do promene vrijednosti indikatora), jer nije moguće izolovati efekte koji su rezultat poduzetih aktivnosti u FBiH u odnosu na aktivnosti koje se realizuju u drugom entitetu ili Distriktu Brčko, koje doprinosi promjeni indikatora. Preporuka je da se, saradajući sa Federalnim zavodom za programiranje razvoja i Federalnim zavodom za statistiku, razvijaju adekvatni indikatori za mjerenje na nivou FBiH.

EP 5.3. U kojoj mjeri predloženi indikatori reflektiraju promjenu i očekivane rezultate aktivnosti? Koliko su predloženi indikatori relevantni mjera adekvatni za predložene aktivnosti?

EP 5.3. Nalazi i preporuke:

Definisani indikatori uglavnom predstavljaju indikatore direktnih rezultata pojedinačnih aktivnosti, odnosno output indikatore za mjere te outcome indikatore za prioritete i strateške ciljeve. Detaljna analiza data u Prilogu 5.

Komentar FMRPO:

FMRPO saglasno je sa nalazima i preporukama evaluatora. FMRPO će postupiti i izmijeniti indikatore u skladu s predlozima evaluatora

Zaključna ocjena:

EP 5.4. Do kog nivoa su indikatori jasni i nedvosmisleni?

EP 5.4. Nalazi i preporuke:

Svi definisani indikatori za nivo cilja, prioriteta ili mjera moraju imati definisane polazne i ciljne vrijednosti te moraju biti jasni i nedvosmisleni. Nadalje, svi indikatori moraju imati jasno definisane izvore podataka (izvorne verifikacije) koji za svaki pojedinačni indikator moraju biti navedeni i dostupni, a sve u cilju praćenja svakog pojedinačnog indikatora tokom cijelog perioda implementacije.

Definisani indikatori su uglavnom jasno i nedvosmisleno utvrđeni. Detaljna analiza data je u Prilogu 5.

Komentar FMRPO:

FMRPO saglasno je sa nalazima i preporukama evaluatora.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

EP 5.5. Da li su izvori indikatora su navedeni i dostupni?

EP 5.5. Nalazi i preporuke:

Za sve indikatore navedeni su izvori i isti su dostupni. Detaljna analiza data je u Prilogu 5.

Komentar FMRPO:

FMRPO saglasno je sa nalazima i preporukama evaluatora.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

EP 5.6. Da li su postavljene bazne linije indikatora? Da li indikatori sadrže polazne i ciljne vrijednosti?

EP 5.6. Nalazi i preporuke:

Za sve indikatore su postavljene bazne linije te svi indikatori sadrže polazne i ciljne vrijednosti.

Detaljna analiza dana je u Prilogu 5.

Komentar FMRPO:

FMRPO saglasno je sa nalazima i preporukama evaluatora.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

Administrativni kapaciteti prikupljanja podataka i evaluacije

EP 5.7. Postoje li ograničenja za adekvatan monitoring indikatora rezultata? Postoji li potreba za posebnim aktivnostima kao priprema za monitoring

poput treninga osoblja ili organizacije saradnje sa ministarstvima, jesu li ove aktivnosti predviđene dokumentom?

EP 5.7. Nalazi i preporuke:

U dokumentu nacrta SMP FBiH definisano je «da će u svrhu efikasne implementacije, ali i praćenja ostvarenja i izvještavanja o realizaciji Strategije, biti neophodno u narednom planskom periodu osigurati bolju horizontalnu, ali i vertikalnu koordinaciju i raditi na osnaživanju uloge pojedinačnih ministarstava i drugih organa uprave na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, ali i kantona u procesu razvojnog planiranja u sektoru male privrede.»

Nadalje, konstatovano je da je neophodno uspostaviti i funkcionalni sistem praćenja ostvarivanja definisanih indikatora, posebno na nivoima resornih ministarstava kako na federalnom, tako i na kantonalnom nivou.

S obzirom da je za praćenje realizacija strategije neophodno uspostaviti adekvatan sistem monitoringa to se FMRPO-u predlaže da u saradnji sa Federalnim zavodom za programiranje razvoja predvidi:

- reviziju sistema praćenja indikatora definisanih u SMP FBiH,
- da za sve učesnike implementacije strategije (na nivou resornih ministarstava u Federaciji i kantona) održi treninge u oblasti monitoringa,
- uspostavu elektronske bazu indikatora koja će služiti za monitoring indikatorâ svih nivoa rezultata.

Navedene predložene aktivnosti bi doprinijele unapređenju administrativnih kapaciteta za monitoring i evaluaciju implementacije strategije.

Komentar FMRPO:

FMRPO saglasno je sa nalazima i preporukama evaluatora.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

Sistem monitoringa i evaluacije

EP 5.8. Da li su procedure monitoringa jasno definirane i da li je sistem izvještavanja/monitoringa i evaluacije postavljen na način da na vrijeme informira donosiocje odluka i u skladu sa pravnim okvirom u FBiH? Da li su upravljačke strukture monitoringa i evaluacije postavljene na način da osiguravaju vezu između donosioca odluka i implementacije?

EP 5.8. Nalazi i preporuke:

ZoRPiUR, član 7 – «Organizacija poslova za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u federalnim organima uprave» propisuje provođenje monitoringa, evaluacije i izvještavanja o realizaciji sektorskih strategija Federacije prema utvrđenim i javno dostupnim razvojnim indikatorima. Nadalje, ZoRPiUR, član 17, stav 1 utvrđuje da se sektorskim strategijama Federacije utvrđuje institucionalni okvir za implementaciju,

monitoring, evaluaciju i izvještavanje, dok stav 4 propisuje da sektorske strategije predstavljaju podlogu za izradu trogodišnjeg i godišnjeg plana rada federalnih organa uprave, DOB-a i budžeta Federacije, PJI i mjera ekonomske politike Federacije.

Također, Uredba o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH, član 14., stav 1 propisuje monitoring kao sistematično i kontinuirano prikupljanje, analiziranje i korištenje podataka i indikatora radi mjerenja napretka realizacije strateških i implementacionih dokumenata, u svrhu poduzimanja odgovarajućih mjera radi eventualnih korekcija i izvještavanja o ostvarenim rezultatima.

U dokumenta nacrta SMP FBiH dato je posebno poglavlje «Okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja» u kojem su detaljno pojašnjene koordinacija provođenja, praćenje, izvještavanje i evaluacija te proces evaluacije, a u skladu sa gore navedenim zakonskim i podzakonskim odredbama. U okviru navedenog poglavlja dat je korektan pregled aktivnosti i odgovornosti za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju SMP FBiH.

Komentar FMRPO:

FMRPO saglasno je sa nalazima i preporukama evaluatora.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

VI KRITERIJ: STRUKTURNI OKVIR

EP 6.1. Da li je izrada strateške platforme u skladu sa UoISD, član 11?

EP 6.1. Nalazi i preporuke:

Prema UoISD, član 11, definisan je sadržaj strateške platforme, nosilac izrade, način izrade te rokovi za konsultacije o izradi.

U članu 11, stav 2., propisano je da strateška platforma treba sadržavati minimalno situacionu analizu, uključujući i osvrt na stanje i usklađenost prostorno-planske dokumentacije, vizije razvoja i strateških ciljeva sa indikatorima.

Nakon ostvarenog uvida u dokument Strateške platforme SMP FBiH, koji je dostavljen od strane FMRPO-a, može se konstatovati da Strateška platforma sadrži sve Uredbom propisane elemente, odnosno da sadrži situacionu analizu, te sve ostale propisane elemente uključujući viziju razvoja (sa strateškim fokusiranjem) i strateške ciljeve sa indikatorima. Strateška platforma sadrži i SWOT matricu.

Potrebno je istaknuti da na web stranici FMRPO postoje dvije verzije Strateške platforme. Na linku za javne konsultacije o Strateškoj platformi nalazi se potpuna verzija dokumenta, dok se na linku za javne konsultacije o nacrtu SMP FBiH (<https://www.fmrpo.gov.ba/poziv-na-javne-konzultacije-strategija-razvoja-malog-gospodarstva-fbih/>) nalazi radna verzija dokumenta Strateške platforme. Sugeriraju se FMRPO-u da izvrši izmjenu dokumenta na navedenom linku, kako bi se osigurala konzistentnost objavljivanja informacija.

Prema UoISD, član 11, stav 4. navedeno je da situaciona analiza treba da obuhvati period od minimalno 3 godine, pri čemu se podaci razvrstavaju prema spolu, sa posebnim osvrtom na socijalno ugrožene kategorije stanovništva.

Tokom izrade situacione analize u najvećem dijelu zadovoljen je zahtjev da se obuhvati period od minimalno 3 godine. Dio analiza obuhvatio je petogodišnji period 2016.-2021. godina a dio četverogodišnji 2018.-2021. godina.

Situaciona analiza je obuhvatila pregled makroekonomskih pokazatelja za period od 2016. do 2021. godine: bruto domaći proizvod, obim industrijske potrošnje po kantonima, pregled vanjskotrgovinske razmjene sa inostranstvom, vrijednost uvoza i izvoza po kantonima. Nadalje, situacionom analizom obuhvaćen je pregled stanja tržišta rada za period 2016. - 2021. godina: broj zaposlenih i stepen zaposlenosti po kantonima, Nadalje, situaciona analiza sadrži i analizu strukture male privrede za period od 2018. do 2021. godine: pregled broja subjekata male privrede FBiH, u komparaciji sa privrednim subjektima BiH, RS i BD BiH, strukturu subjekata male privrede u FBiH, zastupljenost male privrede po kantonima, broj zaposlenih u subjektima male privrede po kantonima te strukture pokazatelja poslovanja male privrede po kantonima (ukupni prihod, izvoz, bruto dodana vrijednost, bruto finansijski rezultat). Prikazani su podaci o broju subjekata male privrede na 1.000 stanovnika u 2021. godini, pa se može konstatovati da se tu odstupilo od odredbi Uredbe, ali navedeno ne utiče na kvalitet informacija za strateško planiranje. Posebna pažnja je usmjerena i na analizu obrta u FBiH u periodu od 2016. do 2021. godine.

Analizom strukture zaposlenih nije obuhvaćena analiza podataka razvrstanu prema spolu. U analizi broja zaposlenih u okviru podržanih projekata Tekućih transfera FMRPO za period 2016.-2019. godina (tabela 23) i pregledu sufinansiranja projekata od strane korisnika Tekućih transfera FMRPO (tabela 24.) dat prikaz vezan za poticaj poduzetništvu žena i poticaj poduzetništvu mladih.

U skladu sa UoISD, član 5, Strateška platforma sadrži strateške pravce razvoja izvedene iz prethodno provedenih analiza. U SMP FBiH identifikovano je 6 strateških pravaca razvoja male privrede, i to: Strateški pravac 1 - Inovacije i digitalna transformacija male privrede, Strateški pravac 2 - Zelena tranzicija male privrede, Strateški pravac 3 - Poticajno poslovno okruženje, Strateški pravac 4 - Unapređenje poduzetničke infrastrukture, Strateški pravac 5 - Internacionalizacija i pozicioniranje u regionalnim i globalnim lancima vrijednosti, te Strateški pravac 6 – Inkluzivnost mala privreda.

Strateški pravac 6 «Održivi razvoj male privrede» definisan u dokumentu Strateške platforme ne korespondira nazivu i sadržaju Strateškog pravca 6 u dokumentu nacrtu SMP FBiH, a koji nosi naziv «Inkluzivnost male privrede».

Nadalje, u okviru Strateške platforme identifikovana su tri strateška cilja, i to: Strateški cilj 1. Konkurentna mala privreda temeljena na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj cirkularnoj ekonomiji, Strateški cilj 2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture i Strateški cilj 3. Inovacije i internacionalizacija male privrede. Uočeno je da strateški cilj 1 definisan u Strateškoj platformi ne korespondira sa nazivom u nacrtu SMP FBiH.

S obzirom da postoji nesklad između strateških pravaca, kao i definisanog strateškog cilja 1 preporučuje se FMRPO-u da argumentuje navedenu izmjenu u strateškom fokusu i strateškom cilju, kako bi se osigurala konzistentnost dokumenata. Navedeno je i već konstatovano u okviru kriterija «Koherentnost», EP. 3.1.

Komentar FMRPO:

FMRPO saglasno je sa nalazima i preporukama evaluatora. FMRPO-u će, po preporuci evaluatora, izvrši izmjenu dokumenta na navedenom linku za javne konsultacije o nacrtu SMP FBiH, kako bi se osigurala konzistentnost objavljivanja informacija. Razlika u definisanom Strateškom pravcu 6, i strateškom cilju 1. u dokumentima (Strateška platforma i nacrt Strategije razvoja MP BiH) je evolutivne prirode, nastala kao proces poboljšanja i pod uticajem prijedloga sudionika iz javne rasprave.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

EP 6.2. Da li su prioriteti i mjere jasno formulisane i adekvatno strukturisane, a u skladu sa UoISD, član 12?

EP 6.2. Nalazi i preporuke:

U UoISD, član 11, stav 7 utvrđeno je da strateški ciljevi trebaju biti jasno formulirani, ostvarivi u vremenskom periodu važenja strateških dokumenata, mjerljivi uz pomoć objektivno provjerljivih indikatora. Svaki pojedinačni strateški cilj označava se rednim brojem, a njihov maksimalni broj je pet.

Kao što je već konstatovano u prethodnom nalazu (EP 6.1.), u SMP FBiH, identifikovana su tri strateška cilja sa mjerljivim indikatorima, izuzev kod strateškog cilja 1, gdje jedan od indikatora ne odgovara sadržaju cilju. Više u o ocjeni indikator vidjeti u okviru kriterija «Sistem indikatora».

Nadalje, prema UoISD, član 12, stav 1 utvrđeno je da prioritete utvrđuje nosilac izrade strateških dokumenata i učesnici, osiguravajući njihovu usklađenost sa strateškim ciljevima. Prioriteti trebaju biti jasno formulirani, ostvarivi u vremenskom periodu važenja strateških dokumenata, međusobno usklađeni, mjerljivi uz pomoć objektivno provjerljivih indikatora, te društveno i okolišno prihvatljivi.

U nacrtu SMP FBiH, svi prioriteti u okviru definisanih strateških ciljeva označeni su hijerarhijski nižim rednim brojem relevantnog strateškog cilja kako slijedi:

- Strateški cilj 1 definisana su dva prioriteta: PRIORITET 1.1. Digitalizacija subjekata male privrede i PRIORITET 1.2. Zelena tranzicija male privrede
- Strateški cilj 2 definisana su tri prioriteta: PRIORITET 2.1. Poslovno okruženje za razvoj male privrede, PRIORITET 2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva i PRIORITET 2.3. Poduzetnička infrastruktura te
- Strateški cilj 3 definisana su dva prioriteta: PRIORITET 3.1. Inovacije poslovanja male privrede i PRIORITET 3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti.

Navedeni prioriteti su uglavnom jasno formulisani, ostvarivi, međusobno usklađeni i mjerljivi.

Nadalje, u hijerarhijskom smislu za svaki prioritet su identifikovane odgovarajuće mjere i označene nižim rednim brojem relevantnog strateškog cilja i relevantnog prioriteta.

Sve mjere definisane u nacrtu SMP FBiH sadrže vezu sa strateškim ciljem i prioritetom, (a) naziv mjere, opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja, (b) indikatore za praćenje rezultata mjere, (c) razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta, (d) indikativnu finansijsku konstrukciju sa izvorima finansiranja, (e) period implementacije mjere, (f) instituciju odgovornu za koordinaciju i implementaciju mjere.

Komentar FMRPO:

FMRPO saglasno je sa nalazima i preporukama evaluatora.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

EP 6.3. Da li su definirani strateški projekti sa svim elementima (kratki opis, očekivani efekti i indikativni finansijski okvir)?

EP 6.3. Nalazi i preporuke:

UoISD, član 13 propisuje da je a potrebe implementacije strateških dokumenta u FBiH moguće identifikovati strateške projekte kao intervencije najvećeg značaja za ostvarenje strateških ciljeva. Strateški projekti trebaju imati višestruki efekat na razvoj i njihova implementacija može biti osnova za pokretanje drugih projekata. Rezultati strateških projekata trebaju da doprinesu pozitivnom uticaju na poboljšanje kvaliteta života veće grupe građana, a naročito socijalno ugroženih kategorija stanovništva te da omoguće održivi rast i razvoj. Strateški projekti sadrže kratki opis, očekivane efekte i indikativni finansijski okvir.

U okviru SMP FBiH identifikovano je pet (5) strateških projekata, i to:

- Strateški projekat 1. Federalna agencija za razvoj male privrede,
- Strateški projekat 2. Digitalizacija i zelena ekonomija,
- Strateški projekat 3. Naučno tehnološki parkovi - instrumenti ubrzanog razvoja male privrede,
- Strateški projekat 4. Internacionalizacija MSP,
- Strateški projekat 5. Garancijski fond FBiH.

Navedeni strateški projekti sadrže sve propisane elemente te doprinose ciljevima razvoja male privrede.

Komentar FMRPO:

FMRPO saglasno je sa nalazima i preporukama evaluatora.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

EP 6.4. Da li je pripremljen (a) akcioni plan za strategiju, (b) za koji period i (c) da li sadrži minimalne elemente iz UoISD, član 19?

EP 6.4. Nalazi i preporuke:

Prema UoISD, član 19 propisano je da se za svaki strateški dokument za nivo Federacije radi se akcioni plan za planski period važenja strateškog dokumenta. Izuzetno, akcioni planovi za strateške dokumente za nivo Federacije, mogu se raditi i za kraći period od planskog perioda važenja strateškog dokumenta.

Uz nacrt SMP FBiH nije dostavljen akcioni plan, međutim u poglavlju «Okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja» predviđena je izrada akcionog plana za implementaciju strategije.

Komentar FMRPO:

FMRPO saglasno je sa nalazima i preporukama evaluatora.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

EP 6.5. Da li je ispoštovana minimalna struktura strateških dokumenata u Federaciji BiH kao što je opisano u Prilogu broj 1, člana 20. UoISD-a?

EP 6.5. Nalazi i preporuke:

UoISD, član 12, propisuje minimalnu strukturu strateških dokumenata u FBiH, te treba da sadrži:

- 1) Uvod (svrha i značaj strateškog dokumenta, regulatorni okvir, kratak opis procesa izrade i konsultacija, usklađenost sa drugim strateškim dokumentima i strateškim dokumentima proizašlim iz procesa evropskih integracija i globalnim ciljevima održivog razvoja, za period važenja strateškog dokumenta);
- 2) Strateška platforma (izvod iz situacione analize i projekcije, osvrt na stanje i usklađenost sa prostorno- planskom dokumentacijom, vizija razvoja i strateški ciljevi sa indikatorima);
- 3) Prioriteti i mjere, sa indikatorima;
- 4) Strateški projekti;
- 5) Indikativni finansijski okvir.
- 6) Sažeti pregled strateškog dokumenta
- 7) Okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strateškog dokumenta.

Nacrt SMP FBiH sadrži elemente minimalne strukture strateškog dokumenta, ali dokument strukturisan u 15 poglavlja prilično je nepregledan i ne prati u potpunosti predloženu minimalnu strukturu. Stoga, predlaže se restrukturiranje sadržaja na način da se sva poglavlja koja se odnose na Stratešku platformu grupišu u poglavlje pod nazivom «Izvod iz strateške platforme» ili «Strateška platforma». Ovo poglavlje bi trebalo obuhvatiti sljedeća poglavlja iz nacrta SMP FBiH – poglavlja 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 i 10.

Nadalje, u okviru priloga bilo bi korisno izdvojiti u prilog pojašnjenje metodologije izrade SMP FBiH, a ne navoditi ga u osnovnom tekstu. Također, u prilogu bi bilo korisno dostaviti detaljnu Situacionu analizu (u osnovnom tekstu navesti samo najvažnije podatke iz Situacione analize).

Prilog pod nazivom «Sažeti pregled Strategije» (prilog 15.2) bi trebao biti poglavlje dokumenta, a ne prilog kao što je trenutno postavljeno.

Uočeno je nekoliko tehničkih grešaka u dostavljenom Nacrtu SMP FBiH koje su adresirane kroz dokument nacрта MSP FBiH i dostavljene su FMRPO uz evaluacijski izvještaj.

Komentar FMRPO:

FMRPO prihvata preporuke evaluatora sadržane u naprijed izloženim nalazima. Uradit ćemo restrukturiranje sadržaja na način da u cjelosti odražava minimalnu strukturu iz člana 12 UoISD., finalni dokument će sadržavati 8 poglavlja. Pojašnjenje metodologije izrade SMP FBiH ćemo zadržati u osnovnom tekstu jer se radi o kratkom tekstu veoma važnom za proces izrade, a u prilogu bi zbog svoje dužine bio manje vidljiv za korisnike. Situaciona analiza je izrađena, lektorisana i može biti sastavni dio dokumenta, ali UoISD nije propisana kao obavezni dio priloga. Dosadašnja iskustva ukazuju da se u procesu rasprave donosioci odluka (članovi vlade i zastupnici u parlamentima) fokusiraju više na prošlost nego na budućnost. To nas je opredijelilo da ne prilažemo Situacionu analizu kako bi raspravu fokusirali na budućnost razvoja male privrede FBiH.

Zaključna ocjena:

Komentar se prihvata.

Zaključci i preporuke

Nakon provedenog procesa prethodne evaluacije Nacrta SMP FBiH, izvedeni su sljedeći zaključci i preporuke:

- SMP FBiH izrađena je u skladu sa principima razvojnog planiranja i upravljanja razvojem definisanim u UoISD, odnosno uglavnom su ispoštovani otvoreni metod koordinacije, princip ravnopravnosti spolova i jednakih mogućnosti te princip horizontalne i vertikalne koordinacije. S obzirom da nema podataka o uključivanju predstavnika jedinica lokalne samouprave, izuzev Razvojne agencije ZEDA, pa se FMRPO-u preporučuje da se dokument SMP FBiH dostavi jedinicama lokalne samouprave (opštine i gradovi) na uvid te da razmotri mogućnost potpisivanja Memoranduma o razumijevanju za realizaciju strategije sa Savezom opština i gradova FBiH. FMRPO je prihvatilo prijedlog potpisivanja navedenog memoranduma.
- SMP FBiH je izrađena uzimajući u obzir Strategiju razvoja FBiH za 2021-2027.godinu, dokumente relevantne za proces integracije BiH u EU i Globalne ciljeve održivog razvoja, kao i druge relevantne sektorske strategije na nivou FBiH. Konstatovano je da su preuzete sve mjere definisane u navedenoj strategiji. Prilikom izrade SMP FBiH uzeti su u obzir SDG, odnosno strategija je usklađena sa sljedećim SDGs: SDG 7 - Pristupačna energija iz čistih izvora; SDG 8 Dostojanstven rad i ekonomski razvoj; SDG 9 - Industrija, inovacije i infrastruktura; SDG 10 Smanjenje nejednakosti; SDG 13 - Zaštita klime i SDG 17 - Partnerstvom do ciljeva. Nadalje, SMP FBiH doprinosi napretku BiH u procesu ispunjavanja uslova za pridruživanje EU.
- Nacrt SMP FBiH sadrži stratešku platformu sa situacionom analizom, definiranom vizijom razvoja i jednim strateškim ciljem.
- Evaluacijom interne koherentnosti utvrđeno je postojanje komplementarnosti između definisanih strateških ciljeva, prioriteta i mjera koji svojim sinergijskim djelovanjem, u konačnici, mogu zajedno doprinijeti realizaciji učinka. Strateški ciljevi definisani SMP FBiH jasno su definirani i razgraničeni, nema međusobnog preklapanja, nego se radi o principu komplementarnosti čijim se ispunjavanjem zadani razvojni izazovi prevazilaze na različite načine.
Definisani strateški ciljevi su konzistentni i izvedeni iz strateških pravaca razvoja male privrede i vizije razvoja, a obuhvatili su inovacije i digitalnu transformaciju male privrede; zelenu tranziciju male privrede; poticajno poslovno okruženje; ubrzani razvoj poduzetničke infrastrukture; internacionalizaciju i pozicioniranje u regionalnim i globalnim lancima vrijednosti te inkluzivnost male privrede.
Definisanje mjere u najvećem dijelu doprinose definisanim prioritetima i strateškim ciljevima. Ex-ante evaluacijom identifikovane su mogućnosti za dodatna poboljšanja koja bi doprinijela većoj efikasnosti predloženih aktivnosti i mjera.
- Iako interventna logika ili teorija promjene nije razvijena, u strateškom dokumentu moguće je prepoznati elemente interventne logike u smislu da postoje jasno definisani strateški ciljevi, prioriteti i mjere za postizanje ciljeva. Interventna logika je izvedena iz situacione analize i SWOT analiza kao alata za teoriju promjene na osnovu kojih su definisani strateški fokusi, iz koji su potom izvedeni

strateški ciljevi razvoja te identifikovani prioriteta i mjere., pa može se očekivati doprinos prioriteta očekivanom cilju strategije. Logička matrica bi se, eventualno, mogla dodatno unaprijediti sa informacijama o rizicima postizanja definisanih ciljeva te se preporučuje identifikovanje potencijalnih rizika koji mogu uticati na ostvarivanje strateških ciljeva.

- Indikatori koji su utvrđeni u Nacrtu SMP FBiH i koji se vezuju za ciljeve strategije adekvatno su utvrđeni, to su indikatori uticaja, koji se povezuju sa očekivanim ishodom strateškog cilja, i u najvećem broju slučajeva mjere očekivanu promjenu vezano za rast i razvoj sektora male privrede. Kod nekoliko indikatora postoji mogućnost dodatnog unapređenja, a što FMRPO prihvatilo da uradi.
Za svaki strateški cilj identifikovani su indikatori mjerenja, ali nije ispoštovana UoISD, član 11, stav 8 u jer su za Strateški cilj 1 identifikovana četiri (4) indikatora, te je dat prijedlog kako otkloniti zakonsku neusklađenost. FMRPO se obavezao da će navedene zakonske neusklađenosti otkloniti.
Definisani indikatori su uglavnom jasno i nedvosmisleno utvrđeni te su za sve indikatore navedeni izvori i isti su dostupni.
Uz nacrt SMP FBiH nije dostavljen akcioni plan, međutim u poglavlju «Okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja» predviđena je izrada akcionog plana za implementaciju strategije.
- Nacrt SMP FBiH sadrži elemente minimalne strukture strateškog dokumenta, ali dokument strukturisan u 15 poglavlja prilično je nepregledan i ne prati u potpunosti predloženu minimalnu strukturu, pa je predloženo restrukturiranje sadržaja. FMRPO je prihvatilo prijedlog za restrukturiranje sadržaja, što će značajno unaprijediti kvalitet, jasnoću i preglednost strateškog dokumenta.

Prilog 1 – Evaluacijska matrica

Evaluacijska matrica- početna verzija

KRITERIJI EVALUACIJE	EVALUACIJSKA PITANJA	IZVORI PODATAKA	METODE ISTRAŽIVANJA
KRITERIJ: Pravni okvir i proces pripreme strategije razvoja			
	Usklađenost sa ključnim principima izrade strateških dokumenata u Federaciji BiH sa UoISD (član 3-8).	Nacrt strategije Zakonski i podzakonski akti relevantni za strateško planiranje Administrativno- tehnička dokumentacija Oduke Liste učesnika Informacije sa web stranice Resornog ministarstva i Vlade	Desk istraživanje
EP 1.1.	Da li je ispoštovana otvorena metoda koordinacije?		
EP 1.2.	Da li je ispoštovan princip ravnopravnosti spolova i jednakih mogućnosti za sve građane?		
EP 1.3.	Kako je ispoštovan princip horizontalne i vertikalne koordinacije?		
EP 1.4.	Kako je ispoštovan princip partnerstva?		
EP 1.5.	Kako je ispoštovan princip javnosti i transparentnosti?		
	Usklađenost procesa izrade strateških planova sa UoISD (članovi 9. i 10.).		
EP 1.6.	Da li je izrada strateške platforme u skladu s pravnim okvirom?		
EP 1.7.	Da li je ispoštovana faza usaglašavanja strateške platforme?		
EP 1.8.	Da li su ispoštovane faze utvrđivanja prioriteta i mjera te identifikacije strateških projekata?		
EP 1.9.	Da li je izvršena adekvatna provjera usklađenosti strateških dokumenata u FBiH?		
EP 1.10.	Da li je udovoljeno fazi izrade indikativnog finansijskog okvira?		
EP 1.11.	Da li je u Strategiji definisan način provođenja, praćenja, izvještavanja i evaluacije Strategije?		
EP 1.12.	Kako je proveden proces konsultacija sa fokusom na konsultacije o strateškoj platformi i konsultacije o nacrtu strateškog dokumenta?		

EP 1.13.	Da li je potrebno proširiti konsultantski tim/uključiti još subjekata u proces izrade Strategije?		
EP 1.14.	Da li adekvatan pravni okvir u okviru kojega su se morali kretati nosioci i ostali akteri izrade Strategije?		
KRITERIJ: Relevantnost-Konzistentnost			
EP 2.1.	Jesu li su identificirani ciljevi, prioriteti i mjere u skladu sa državnim, federalnim, EU i SDG prioritetima i ciljevima, da li su u skladu sa razvojnim pravcima i strateškim ciljevima strateških dokumenata istog ili višeg nivoa vlasti u Federaciji BiH, a posebno u skladu sa Strategijom razvoja Federacije BiH? Da li je Strategija rađena u skladu sa drugim preuzetim međunarodnom obavezama i kojim? Da li su ciljevi, prioriteti i mjere koherentni sa drugim relevantnim strategijama? Koji su dokumenti konsultirani tokom pripreme Strategije razvoja male privrede Federacije BIH?	Nacrt strategije Dokumentacija sa radionica	Desk istraživanje
EP 2.2.	U kojoj mjeri je osigurana konzistentnost indikativnog finansijskog okvira sa ciljevima Strategije razvoja male privrede FBIH ?		
KRITERIJ: Koherentnost (interna)			
EP 3.1.	Postoji li komplementarnost i sinergija između definiranih mjera, prioriteta i ciljeva?	Nacrt strategije	Desk istraživanje
KRITERIJ: Interventna logika i efektivnosti			
EP 4.1.	Da li aktivnosti pretpostavljene u mjerama doprinose ostvarenju cilja/outcome mjere? Da li su mjere adekvatne za implementaciju prioriteta i ciljeva?	Nacrt strategije Dokumentacija sa radionica	Desk istraživanje Intervjui sa KI

EP 4.2.	Postoji li pripremljena interventna logika Strategije? Uključuje li logičku vezu između ciljeva i izazova definiranih u SWOT i TOWS analizi? Da li su predložene mjere relevantne iz ugla dijagnostike rasta i situacione analize?	TOWS matrica Dokumentacija interventne logike	
EP 4.3.	U kojoj mjeri je interventna logika utemeljena na dokazima, iz studija, radova eksperata?		
EP. 4.4.	Postoje li aktivnosti koje bi bolje implementirale predložene mjere?		
EP. 4.5.	Da li su definirani strateški projekti sa svim elementima (kratki opis, očekivani efekti i indikativni finansijski okvir)?		
KRITERIJ: Sistem indikatora			
	Relevantnost indikatora	Nacrt strategije Dokumentacija sa radionica Podaci Federalnog zavoda za statistiku Podaci Federalnog zavoda za programiranje razvoja	Desk istraživanje Intervjui sa KI
EP 5.1.	Da li svaki cilj, prioritet i mjera imaju adekvatan broj odgovarajućih indikatora? Da li su definisana maksimalno tri indikatora za svaki strateški cilj?		
EP 5.2.	U kojoj mjeri predloženi indikator reflektiraju očekivani naslov, sadržaj i cilj mjere?		
EP 5.3.	U kojoj mjeri predloženi indikator reflektiraju promjenu i očekivane rezultate aktivnosti? Koliko su predloženi indikator relevantni mjera adekvatni za predložene aktivnosti?		
EP 5.4.	Do kog nivoa su indikator jasni i nedvosmisleni?		
EP 5.5.	Da li su izvori indikator su navedeni i dostupni?		
EP 5.6.	Da li su postavljene bazne linije indikatora? Da li indikator sadrže polazne i ciljne vrijednosti?		

	Administrativni kapaciteti prikupljanja podataka i evaluacije		
EP 5.7.	Postoje li ograničenja za adekvatan monitoring indikatora rezultata? Postoji li potreba za posebnim aktivnostima kao priprema za monitoring poput treninga osoblja ili organizacije saradnje sa ministarstvima, jesu li ove aktivnosti predviđene dokumentom?		
EP 5.8.	Da li će vrijeme pripreme monitoring izvještaja osigurati pravovremenu informaciju za novi ciklus planiranja? Da li je monitoring rezultata predviđen tako da je osigurana dostupnost indikatora rezultata?		
	Sistem monitoringa i evaluacije		
EP 5.9.	Da li su procedure monitoringa jasno definirane i da li je sistem izvještavanja/monitoringa i evaluacije postavljen na način da informiše donosiocce odluka?		
EP 5.10.	Da li su upravljačke strukture monitoringa i evaluacije postavljene na način da osiguravaju vezu između donosioca odluka i implementacije?		
EP 5.11.	Da li su srednjoročne evaluacije predviđene na način da osiguravaju ažuriranost Strategije i zakonski okvir?		
KRITERIJ: Strukturni okvir			
	Usklađenost strukture strateških dokumenata sa UoISD (članovi 11. - 20.)		
EP 6.1.	U kojoj mjeri su adresirani očekivani učinci ili negativni učinci strategije?	Nacrt strategije Zakonski i podzakonski akti relevantni za strateško planiranje Akcioni plan	Desk istraživanje
EP 6.2.	Da li je strateška platforma pripremljena sa ključnim elementima: situaciona analiza, minimalno za 3 godine (disagregirano prema spolnoj i starosnoj strukturi, poseban osvrt na socijalno ugrožene kategorije, gdje je primjenjivo), uključujući usklađenost sa prostorno-planskom dokumentacijom te usklađenost vizije razvoja i strateških ciljeva sa indikatorima? SWOT analiza urađena- potpuna + sažetak?		

EP 6.3.	Da li su prioriteti trebaju jasno formulisani, ostvarivi u vremenskom periodu važenja strateških dokumenata, međusobno usklađeni, mjerljivi uz pomoć objektivno provjerljivih indikatora, te društveno i okolišno prihvatljivi?		
EP 6.4.	Da li su mjere jasno formulisane i adekvatno strukturirane? Da li mjere minimalno sadrže: vezu sa strateškim ciljem i prioritetom, (a) naziv mjere, opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja, (b) indikatore za praćenje rezultata mjere, (c) razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta, (d) indikativnu finansijsku konstrukciju sa izvorima finansiranja, (e) period implementacije mjere, (f) instituciju odgovornu za koordinaciju i implementaciju mjere?		
EP 6.5.	Da li je definiran okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strateških dokumenata? Da li sadrži opis odgovornosti institucija nadležnih za: (a) provođenje, (b) praćenje, (c) izvještavanje i (d) evaluaciju strateških dokumenata u Federaciji, (e) opis postupaka, (f) dinamiku praćenja, izvještavanja i evaluacije u odnosu na napredak u implementaciji strateških dokumenata?		
EP 6.6.	Da li je pripremljen (a) akcioni plan za strategiju i (b) za koji period?		
EP 6.7.	Da li akcioni plan sadrži minimalne elemente iz UoISD, član 19.: (a) naziv strateškog cilja i prioriteta, (b) naziv planiranih mjera i strateških projekata sa očekivanim rezultatima, (c) nosioce realizacije, (d) okvirnu finansijsku vrijednost po godinama i (e) očekivane izvore finansiranja.		
EP 6.8.	Da li je ispoštovana minimalna struktura strateških dokumenata u Federaciji BiH kao što je opisano u Prilogu broj 1, člana 20. UoISD-a?		
KRITERIJ: Horizontalni princip			
EP 7.1.	U kojoj mjeri je dokument usklađen sa principima jednakosti i ne diskriminacije?	Nacrt strategije Liste učesnika	Desk istraživanje
EP 8.2.	Ciljevi, prioriteti i mjere su definirane jasnim, nedvosmislenim, jednostavnim jezikom?		

Evaluacijska matrica - Pregled izmjena evaluacijskih pitanja

KRITERIJI EVALUACIJE	POČETNA EVALUACIJSKA PITANJA		FINALNA EVALUACIJSKA PITANJA	Napomene o izmjenama
KRITERIJ: Pravni okvir -Principi i proces pripreme strategije razvoja				
	Usklađenost sa ključnim principima izrade strateških dokumenata u Federaciji BiH sa UoISD (član 3-8).			
EP 1.1.	Da li je ispoštovana otvorena metoda koordinacije?	EP 1.1.	Da li je ispoštovana otvorena metoda koordinacije?	
EP 1.2.	Da li je ispoštovan princip ravnopravnosti spolova i jednakih mogućnosti za sve građane?	EP 1.2.	Da li je ispoštovan princip ravnopravnosti spolova i jednakih mogućnosti za sve građane?	
EP 1.3.	Kako je ispoštovan princip horizontalne i vertikalne koordinacije?	EP 1.3.	Kako je ispoštovan princip horizontalne i vertikalne koordinacije?	
EP 1.4.	Kako je ispoštovan princip partnerstva?	EP 1.4.	Kako je ispoštovan princip partnerstva?	
EP 1.5.	Kako je ispoštovan princip javnosti i transparentnosti?	EP 1.5.	Kako je ispoštovan princip javnosti i transparentnosti?	
	Usklađenost procesa izrade strateških planova sa UoISD (članovi 9. i 10.).	EP 1.1.	Da li je ispoštovana otvorena metoda koordinacije?	
EP 1.6.	Da li je izrada strateške platforme u skladu s pravnim okvirom?	EP 1.6.	Da li je ispoštovan proces izrade SMP FBiH u skladu sa članom 9 i 10?	EP 1.6., 1.7., 1.8. sažeti u jedno pitanje radi preglednosti
EP 1.7.	Da li je ispoštovana faza usaglašavanja strateške platforme?		Obuvaćeno pitanjem EP 1.6.	
EP 1.8.	Da li su ispoštovane faze utvrđivanja prioriteta i mjera te identifikacije strateških projekata?		Obuvaćeno pitanjem EP 1.6.	

EP 1.9.	Da li je izvršena adekvatna provjera usklađenosti strateških dokumenata u FBiH?	EP 1.7.	Da li je izvršena adekvatna provjera usklađenosti strateških dokumenata u FBiH?	
EP 1.10.	Da li je udovoljeno fazi izrade indikativnog finansijskog okvira?	EP 1.8.	Da li je udovoljeno fazi izrade indikativnog finansijskog okvira?	
EP 1.11.	Da li je u Strategiji definisan način provođenja, praćenja, izvještavanja i evaluacije Strategije?	EP 1.9.	Da li je u Strategiji definisan način provođenja, praćenja, izvještavanja i evaluacije Strategije?	
EP 1.12.	Kako je proveden proces konsultacija sa fokusom na konsultacije o strateškoj platformi i konsultacije o nacrtu strateškog dokumenta?	EP 1.10.	Kako je proveden proces konsultacija sa fokusom na konsultacije o strateškoj platformi i konsultacije o nacrtu strateškog dokumenta?	
EP 1.13.	Da li je potrebno proširiti konsultantski tim/uključiti još subjekata u proces izrade Strategije?	EP 1.11.	Da li je potrebno proširiti konsultantski tim/uključiti još subjekata u proces izrade Strategije?	
EP 1.14.	Da li adekvatan pravni okvir u okviru kojega su se morali kretati nosioci i ostali akteri izrade Strategije?	EP 1.12.	Da li adekvatan pravni okvir u okviru kojega su se morali kretati nosioci i ostali akteri izrade Strategije?	
KRITERIJ: Relevantnost i konzistentnost				
EP 2.1.	Jesu li su identificirani ciljevi, prioriteti i mjere u skladu sa državnim, federalnim, EU i SDG prioritetima i ciljevima, da li su u skladu sa razvojnim pravcima i strateškim ciljevima strateških dokumenata istog ili višeg nivoa vlasti u Federaciji BiH, a posebno u skladu sa Strategijom razvoja Federacije BiH? Da li je Strategija rađena u skladu sa drugim preuzetim međunarodnom	EP 2.1.	Jesu li su identificirani ciljevi, prioriteti i mjere u skladu sa državnim, federalnim, EU i SDG prioritetima i ciljevima, da li su u skladu sa razvojnim pravcima i strateškim ciljevima strateških dokumenata istog ili višeg nivoa vlasti u Federaciji BiH, a posebno u skladu sa Strategijom razvoja Federacije BiH?	

	<p>obavezama i kojim? Da li su ciljevi, prioriteti i mjere koherentni sa drugim relevantnim strategijama? Koji su dokumenti konsultirani tokom pripreme Strategije razvoja male privrede Federacije BIH?</p>		<p>Da li je Strategija rađena u skladu sa drugim preuzetim međunarodnom obavezama i kojim? Da li su ciljevi, prioriteti i mjere koherentni sa drugim relevantnim strategijama? Koji su dokumenti konsultirani tokom pripreme Strategije razvoja male privrede Federacije BIH?</p>	
EP 2.2.	<p>U kojoj mjeri je osigurana konzistentnost indikativnog finansijskog okvira sa ciljevima Strategije razvoja male privrede FBiH ?</p>	EP 2.2.	<p>U kojoj mjeri je osigurana konzistentnost indikativnog finansijskog okvira sa ciljevima Strategije razvoja male privrede FBiH ?</p>	
KRITERIJ: Koherentnost (interna)				
EP 3.1.	<p>Postoji li komplementarnost i sinergija između definiranih mjera, prioriteta i ciljeva? Ciljevi, prioriteti i mjere su definirane jasnim, nedvosmislenim, jednostavnim jezikom?</p>	EP 3.1.	<p>Postoji li komplementarnost i sinergija između definiranih mjera, prioriteta i ciljeva? Ciljevi, prioriteti i mjere su definirane jasnim, nedvosmislenim, jednostavnim jezikom?</p>	
KRITERIJ: Interventna logika i efektivnosti				
EP 4.1.	<p>Da li aktivnosti pretpostavljene u mjerama doprinose ostvarenju cilja/outcome mjere? Da li su mjere adekvatne za implementaciju prioriteta i ciljeva?</p>		Objedinjeno sa EP 4.2.	

EP 4.2.	Postoji li pripremljena interventna logika Strategije? Uključuje li logičku vezu između ciljeva i izazova definiranih u SWOT i TOWS analizi? Da li su predložene mjere relevantne iz ugla dijagnostike rasta i situacione analize?	EP 4.1.	Postoji li pripremljena interventna logika Strategije? Uključuje li logičku vezu između ciljeva i izazova definisanih u SWOT i TOWS analizi? Da li su predložene mjere relevantne iz ugla dijagnostike rasta i situacione analize? U kojoj mjeri je interventna logika utemeljena na dokazima, iz studija, radova eksperata?	
EP 4.3.	U kojoj mjeri je interventna logika utemeljena na dokazima, iz studija, radova eksperata?		Objedinjeno sa EP 4.1.	
EP. 4.4.	Postoje li aktivnosti koje bi bolje implementirale predložene mjere?	EP. 4.2.	Da li aktivnosti pretpostavljene u mjerama doprinose ostvarenju cilja/outcome mjere? Da li su mjere adekvatne za implementaciju prioriteta i ciljeva? Postoje li aktivnosti koje bi bolje implementirale predložene mjere?	
EP. 4.5.	Da li su definirani strateški projekti sa svim elementima (kratki opis, očekivani efekti i indikativni finansijski okvir)?		Integrirano u Kriterij «Strukturni okvir» - EP 6.4.	
		EP 4.3.	U kojoj mjeri su adresirani očekivani učinci ili negativni učinci strategije?	
KRITERIJ: Sistem indikatora				
	Relevantnost indikatora			
EP 5.1.	Da li svaki cilj, prioritet i mjera imaju adekvatan broj odgovarajućih indikatora?	EP 5.1.	Da li svaki cilj, prioritet i mjera imaju adekvatan broj odgovarajućih	

	Da li su definisana maksimalno tri indikatora za svaki strateški cilj?		indikatora? Da li su definisana maksimalno tri indikatora za svaki strateški cilj?	
EP 5.2.	U kojoj mjeri predloženi indikator reflektiraju očekivani naslov, sadržaj i cilj mjere?	EP 5.2.	U kojoj mjeri predloženi indikator reflektiraju očekivani naslov, sadržaj i cilj mjere?	
EP 5.3.	U kojoj mjeri predloženi indikator reflektiraju promjenu i očekivane rezultate aktivnosti? Koliko su predloženi indikator relevantni mjera adekvatni za predložene aktivnosti?	EP 5.3.	U kojoj mjeri predloženi indikator reflektiraju promjenu i očekivane rezultate aktivnosti? Koliko su predloženi indikator relevantni mjera adekvatni za predložene aktivnosti?	
EP 5.4.	Do kog nivoa su indikator jasni i nedvosmisleni?	EP 5.4.	Do kog nivoa su indikator jasni i nedvosmisleni?	
EP 5.5.	Da li su izvori indikatora su navedeni i dostupni?	EP 5.5.	Da li su izvori indikatora su navedeni i dostupni?	
EP 5.6.	Da li su postavljene bazne linije indikatora? Da li indikator sadrže polazne i ciljne vrijednosti?	EP 5.6.	Da li su postavljene bazne linije indikatora? Da li indikator sadrže polazne i ciljne vrijednosti?	
	Administrativni kapaciteti prikupljanja podataka i evaluacije			
EP 5.7.	Postoje li ograničenja za adekvatan monitoring indikator rezultata? Postoji li potreba za posebnim aktivnostima kao priprema za monitoring poput treninga osoblja ili organizacije saradnje sa ministarstvima, jesu li ove aktivnosti predviđene dokumentom?	EP 5.7.	Postoje li ograničenja za adekvatan monitoring indikator rezultata? Postoji li potreba za posebnim aktivnostima kao priprema za monitoring poput treninga osoblja ili organizacije saradnje sa ministarstvima, jesu li ove aktivnosti predviđene dokumentom?	

EP 5.8.	Da li će vrijeme pripreme monitoring izvještaja osigurati pravovremenu informaciju za novi ciklus planiranja? Da li je monitoring rezultata predviđen tako da je osigurana dostupnost indikatora rezultata?			Nije relevantno
	Sistem monitoringa i evaluacije			
EP 5.9.	Da li su procedure monitoringa jasno definirane i da li je sistem izvještavanja/monitoringa i evaluacije postavljen na način da informiše donosiocce odluka?	EP 5.7.	Da li su procedure monitoringa jasno definirane i da li je sistem izvještavanja/monitoringa i evaluacije postavljen na način da informiše donosiocce odluka? Da li su upravljačke strukture monitoringa i evaluacije postavljene na način da osiguravaju vezu između donosioca odluka i implementacije?	
EP 5.10.	Da li su upravljačke strukture monitoringa i evaluacije postavljene na način da osiguravaju vezu između donosioca odluka i implementacije?		Integrirano u EP 5.7.	
EP 5.11.	Da li su srednjoročne evaluacije predviđene na način da osiguravaju ažuriranost Strategije i zakonski okvir?			Nije primjenjivo
KRITERIJ: Strukturni okvir				
	Usklađenost strukture strateških dokumenata sa UoISD (članovi 11. - 20.)			
EP 6.1.	U kojoj mjeri su adresirani očekivani učinci ili negativni učinci strategije?		Integrirano u kriterij «Interventna logika i efikasnosti»	

EP 6.2.	Da li je strateška platforma pripremljena sa ključnim elementima: situaciona analiza, minimalno za 3 godine (disagregirano prema spolnoj i starosnoj strukturi, poseban osvrt na socijalno ugrožene kategorije, gdje je primjenjivo), uključujući usklađenost sa prostorno-planskom dokumentacijom te usklađenost vizije razvoja i strateških ciljeva sa indikatorima? SWOT analiza urađena-potpuna + sažetak?	EP 6.1.	Da li je izrada strateške platforme u skladu sa UoISD, član 11?	Originalno pitanje sažeto postavljeno, kako bi se obuhvatili svi aspekti izrade Strateške platforme definisani UoISD, član 11.
EP 6.3.	Da li su prioriteti trebaju jasno formulisani, ostvarivi u vremenskom periodu važenja strateških dokumenata, međusobno usklađeni, mjerljivi uz pomoć objektivno provjerljivih indikatora, te društveno i okolišno prihvatljivi?	EP 6.2.	Da li su prioriteti i mjere jasno formulisane i adekvatno strukturisane, a u skladu sa UoISD, član 12?	
EP 6.4.	Da li su mjere jasno formulisane i adekvatno strukturirane? Da li mjere minimalno sadrže: vezu sa strateškim ciljem i prioritetom, (a) naziv mjere, opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja, (b) indikatore za praćenje rezultata mjere, (c) razvojni efekat i doprinos mjere ostvarenju prioriteta, (d) indikativnu finansijsku konstrukciju sa izvorima finansiranja, (e) period implementacije mjere, (f) instituciju odgovornu za koordinaciju i implementaciju mjere?		Objedinjeno sa EP 6.3.	

EP 6.5.	Da li je definiran okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strateških dokumenata? Da li sadrži opis odgovornosti institucija nadležnih za: (a) provođenje, (b) praćenje, (c) izvještavanje i (d) evaluaciju strateških dokumenata u Federaciji, (e) opis postupaka, (f) dinamiku praćenja, izvještavanja i evaluacije u odnosu na napredak u implementaciji strateških dokumenata?		Objedinjeno sa pitanjem iz kriterija EP.1.9.	
		EP 6.3.	Da li su definirani strateški projekti sa svim elementima (kratki opis, očekivani efekti i indikativni finansijski okvir)?	
EP 6.6.	Da li je pripremljen (a) akcioni plan za strategiju i (b) za koji period?	EP. 6.4.	Da li je pripremljen (a) akcioni plan za strategiju, (b) za koji period i (c) da li sadrži minimalne elemente iz UoISD, član 19?	
EP 6.7.	Da li akcioni plan sadrži minimalne elemente iz UoISD, član 19.: (a) naziv strateškog cilja i prioriteta, (b) naziv planiranih mjera i strateških projekata sa očekivanim rezultatima, (c) nosioce realizacije, (d) okvirnu finansijsku vrijednost po godinama i (e) očekivane izvore finansiranja.		Objedinjeno sa pitanjem EP 6.4.	
EP 6.8.	Da li je ispoštovana minimalna struktura strateških dokumenata u Federaciji BiH kao što je opisano u Prilogu broj 1, člana 20. UoISD-a?	E.P. 6.5.	Da li je ispoštovana minimalna struktura strateških dokumenata u Federaciji BiH kao što je opisano u Prilogu broj 1, člana 20. UoISD-a?	

KRITERIJ: Horizontalni princip

EP 7.1.	U kojoj mjeri je dokument usklađen sa principima jednakosti i ne diskriminacije?		Integrirano u kriterij «Pravni okvir i proces pripreme strategije razvoja» EP 1.2.	
EP 7.2.	Ciljevi, prioriteti i mjere su definirane jasnim, nedvosmislenim, jednostavnim jezikom?		Integrirano u kriterij «Koherentnost (interna) E.P. 3.1	

Prilog 2 - Lista dokumentacije dostavljena od FMRPO

- Nacrt strateškog dokumenta «Strategija razvoja male privrede Federacije BiH 2022. – 2027.»
- Administrativno-tehnička dokumentacija o izradi Strategije
- Odluka o izradi Strategije razvoja male privrede Federacije BiH
- Odluke i rješenja o imenovanju timova za izradu Strategije (Kordinacioni odbor za izradu strategije, Izvršni tim za izradu strategije; Tematske grupe/podgrupe.)
- Ostale relevantne odluke i dokumente vezane za tehničke aspekte izrade Strategije (npr. poslovnici o radu radnih tijela)
- Dokumentacija sa svih provedenih radionica
- Radna dokumentacija za provjeru međusobne usklađenosti strateških dokumenata
- Radna dokumentacija za usklađivanje sa ciljevima Strategija višeg ranga, ciljevima održivog razvoja i drugim međunarodnim obavezama
- Okvir za realizaciju Ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini
- Radna dokumentacija na izradi situacione analize
- i ostala relevantna dokumentacija vezana za provođenje javnih konsultacija)
- Liste učesnika sa svih radionica i sastanaka sa kontaktima
- Objave na web stranicama i drugim medijima
- Drugi izvještaji i relevantni dokumenti koji su dostupni osoblju tijela nadležnog za provođenje evaluacije

Prilog 3. – Analiza konzistentnosti

STRATEŠKI CILJ	PRIORITET	MJERA	USKLAĐENOST SA SDGs*	Usklađenost sa Evropskim aktom o malom biznisu	Konzistentnost sa Mišljenjem Komisije o zahtjevu BiH za članstvo u Evropskoj uniji - Analitički izvještaj COM(2019) 261 final **	Usklađenost sa Strategijom razvoja FBiH 2021.-2027.
Strateški cilj 1. Konkurentna mala privreda temeljena na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji	PRIORITET 1.1. Digitalizacija subjekata male privrede	Mjera 1.1.1. Ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih preduzeća (Mjera 1.1.2. SR FBiH)	9			Mjera preuzeta
		Mjera 1.1.2. Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji (Mjera 1.1.5. SR FBiH)	9	Politika inovacija za MSP (dimenzija 8b)		Mjera preuzeta
		Mjera 1.1.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora (Mjera 1.3.3. SR FBiH)	8, 9	Politika inovacija za MSP (dimenzija 8b)		Mjera preuzeta
	PRIORITET 1.2. Zelena tranzicija male privrede	Mjera 1.2.1. Pružati podršku malim i srednjim preduzećima na poboljšanju energetske efikasnosti i principa „zelene ekonomije“ i	7, 13	MSP u zelenoj ekonomiji (SBA dimenzija 9)	Poglavlje 15. Energija	Mjera preuzeta

Strateški cilj 2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture	PRIORITET 2.1. Poslovno okruženje za razvoj male privrede	„ekologizacije“ (Mjera 3.3.2. SR FBiH)				
		Mjera 1.2.2. Podržati i ubrzati prelaz subjekata male privrede ka zelenoj ekonomiji	7, 13	MSP u zelenoj ekonomiji (SBA dimenzija 9)	Poglavlje 15. Energija	
	Mjera 2.1.1. Olakšati i ubrzati procese ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje (Mjera 1.3.1. SR FBiH)		Operativni ambijent za MSP (dimenzija 4) Usluge podrške za MSP i firme u nastajanju (SBA dimenzija 5a)	Poglavlje 3. Pravo poslovnog nastana i sloboda pružanja usluga Poglavlje 6. Pravo privrednih društava	Mjera preuzeta	
	Mjera 2.1.2. Podrška i promocija druge šanse i brzog ponovnog početka	8, 9	Stečaj i druga šansa za MSP (SBA dimenzija 2) Usluge podrške za MSP i firme u nastajanju (SBA dimenzija 5a)	Poglavlje 6. Pravo privrednih društava		
		Mjera 2.1.3. Osigurati bolji pristup kapitalu	9, 10	Javne nabavke (SBA dimenzija 5b)		

				Pristup MSP finansijskim uslugama i izvorima finansiranja u FBiH (dimenzija 6)		
PRIORITET 2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva	Mjera 2.2.1. Podrška razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere	8, 9, 10		Poduzetničko učenje i poduzetništvo žena (dimenzija 1)		
	Mjera 2.2.2. Razvoj poduzetništva mladih, poduzetništva žena i društvenog poduzetništva	8, 10		Poduzetničko učenje i poduzetništvo žena (dimenzija 1) Poduzetničke vještine (SBA dimenzija 8a)		
PRIORITET 2.3. Poduzetnička infrastruktura	Mjera 2.3.1. Podržavati uspostavu i razvoj poduzetničkih zona	10, 17		Razvoj poduzetničke infrastrukture		
	Mjera 2.3.2. Podržati uspostavu i razvoj poduzetničkih potpornih institucija	10, 17		Razvoj poduzetničke infrastrukture		

Strateški cilj 3. Inovacije i Internacionalizacija male privrede	PRIORITET 3.1. Inovacije poslovanja male privrede	Mjera 3.1.1. Podrška umrežavanju i saradnji za unapređenje inovacija subjekata male privrede	9, 17	Politika inovacija za MSP (dimenzija 8b)		
		Mjera 3.1.2. Poticati inovativnost, umrežavanje i učesće MSP u EU programima inovacija	9, 17	Politika inovacija za MSP (dimenzija 8b)		
	PRIORITET 3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti	Mjera 3.2.1. Mapirati i podržavati regionalne lance vrijednosti	8, 17	Internacionaliz acija MSP (SBA dimenzija 10)		
		Mjera 3.2.2. Podrška integraciji malih i srednjih preduzeća u globalne lance vrijednosti	8, 17	Internacionaliz acija MSP (SBA dimenzija 10)		

**Napomene i dodatna
pojašnjenja**

*SDGs

- 7 - Pristupačna energija iz čistih izvora
- 8 - Dostojanstven rad i ekonomski razvoj
- 9 - Industrija, inovacije i infrastruktura
- 10 - Smanjenje
nejednakosti
- 13 - Zaštita
klime
- 17 -
Partnerstvom do
ciljeva

** Usklađenost sa Mišljenjem Komisije o zahtjevu BiH za članstvo u Evropskoj uniji - Analitički izvještaj
Posmatrana u cjelini, SMP FBiH doprinosi napretku BiH u procesu ispunjavanja uslova za pridruživanju EU o odnosu na Poglavlje 20: Poduzetništvo i industrijska politika

Prilog 4 - Analiza mjera i aktivnosti

NAZIV MJERE	AKTIVNOSTI MJERE	KOMENTAR
Strateški cilj 1. Konkurentna mala privreda temeljena na inovacijama, digitalizaciji i zelenoj ekonomiji		
PRIORITET 1.1. Digitalizacija subjekata male privrede		
<p>Mjera 1.1.1. Ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih preduzeća (Mjera 1.1.2. SR FBiH)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacija programa podrške digitalizaciji poslovanja subjekata male privrede (FMRPO); • Dovršavanje zakonodavnog i strateškog okvira za e-poslovanje i e-trgovinu (FMPIK, FMT); • Poticanje subjekata male privrede na prihvatanje e-trgovine i e-poslovanja (FMRPO, FMT, FMERI); • Realizacija programa edukacije menadžmenta subjekata male privrede i njihovih radnika uz zadovoljavanje zajedničkih EU standarda o zaštiti podataka i kibernetičkoj sigurnosti (PK FBiH); • Izrada i realizacija programa subvencioniranja i povoljnog kreditiranja Razvojne banke za ulaganja u razvoj e-trgovine i e-poslovanja (RB FBiH). 	<p>Navedene aktivnosti ne korespondiraju u potpunosti aktivnostima definisanim u Strategiji razvoja FBiH.</p> <p>Navedeno se posebno odnosi na aktivnost vezanu za realizaciju programa edukacije menadžmenta.</p> <p><u>Potrebno pojasniti razloge odstupanja.</u></p> <p>U obrascu mjere 1.1.2. SR FBiH u dijelu opisa mjera piše: „Podizati konkurentnost MSP (malih i srednjih preduzeća) uz koncept e-poslovanja i e-trgovine. Razvijati partnerstvo sa logističkim kompanijama, finansijskim institucijama i drugim potencijalnim partnerima u lancu stvaranja vrijednosti.“ FMRPO vodeći se postojećim i planiranim novim projektima poticanja digitalizacije subjekata male privrede konkretiziralo je aktivnosti uz konsultacije sa naznačenim institucijama za realizaciju pojedinih aktivnosti.</p>

		<p>FMRPO smatra da je razradom opisa mjere na aktivnosti i određivanjem nosilaca aktivnosti značajno unaprijedio mjeru, omogućivši njenu implementaciju kroz trogodišnje i godišnje planove nosilaca aktivnosti.</p>
<p>Mjera 1.1.2. Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji (Mjera 1.1.5. SR FBiH)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Donošenje poticajne porezne politike za poslovne subjekte iz IT sektora (FMF); • Putem Razvojne banke, pod povoljnim uslovima, kreditirati nabavku opreme i infrastrukture za razvoj kompanija IT sektora (RB FBiH); • Mapiranje i istraživanje mogućnosti za koordinaciju i saradnju kako bi se omogućile inovacije u MSP-ima kroz povezivanje MSP-a i naučnoistraživačkih institucija (FMRPO i PK FBiH); • Poticati projekte podrške inovacijama u subjektima male privrede (FMRPO, FMERi, RB FBiH). 	<p>Navedene aktivnosti ne korespondiraju u potpunosti aktivnostima definisanim u Strategiji razvoja FBiH.</p> <p>Potrebno pojasniti razloge odstupanja.</p> <hr/> <p>U obrascu mjere 1.1.5. SR FBiH u dijelu opisa mjera piše: „Promovisati i stimulisati istraživanja i inovacije u IKT industriji poticajnom poreskom politikom za kompanije iz IT sektora i povoljnim kreditiranjem putem Razvojne banke, te promovisati IT zanimanja kao zanimanja budućnost.“</p> <p>FMRPO uzelo je u obzir svoje nadležnosti u području inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u softverskoj industriji i konkretiziralo aktivnosti uz konsultacije sa naznačenim institucijama za realizaciju pojedinih aktivnosti.</p> <p>FMRPO smatra da je razradom opisa mjere na aktivnosti i određivanjem nosilaca aktivnosti značajno unaprijedio mjeru, omogućivši njenu implementaciju kroz trogodišnje i godišnje planove nosilaca aktivnosti.</p>

Mjera 1.1.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora (Mjera 1.3.3. SR FBiH)

- Osigurati porezne olakšice za sektor kreativne industrije (FMF);
- Podržati projekte izrade promotivnih filmova za industrije, klastere i kompanije, te distribuciju i promociju različitim vidovima komunikacije (internet, TV itd.) (FMKIS);
- Osigurati infrastrukturne preduslove (prostor, opremu i dr.) za pokretanje i razvoj poduzeća u oblasti kreativne industrije (FMRPO);
- Opremiti radionice za obrazovne institucije koje se bave kreativnim sektorom (FMON);
- Osigurati i poticati povezivanje obrazovnih institucija u oblasti kreativne industrije sa poslovnim sektorom (FMRPO, FMON);
- Promovisati i poticati povećanje broja diplomanata u oblasti kreativne industrije, posebno industrijskog dizajna (FMON);
- Provesti edukaciju slabije zapošljive kategorija za rad u sektorima kreativne i IT industrije, te u tom smislu posebno poticati ranjive grupe kao što su: nezaposlene žene, žene s invaliditetom, žene žrtve nasilja, Romkinje itd. (FMRPO);
- Promovisati vrijednosti i važnost razvoja novog dizajna za industriju i MSP kroz omogućavanje preduzećima testiranja novih praksi i razvoja proizvoda više dodane vrijednosti (FMRPO);
- Mapirati raspoložive i potencijalne resurse kreativne industrije radi sticanja uvida u stanje sektora (FMON, FMKIS);

Navedene aktivnosti ne korespondiraju u potpunosti aktivnostima definisanim u Strategiji razvoja FBiH.

Potrebno pojasniti razloge odstupanja.

U obrascu mjere 1.3.3. SR FBiH u dijelu opisa mjera piše: „Kroz projekte podrške i poreske olakšice podržati razvoj kreativnog sektora. Osigurati adekvatna finansijska sredstva, prostor, opremu i radionice za obrazovne institucije koje se bave kreativnim sektorom, te osigurati njihovo povezivanje sa poslovnim sektorom.“

FMRPO uzelo je u obzir svoje nadležnosti u području razvoj poduzetništva kreativnog sektora i konkretiziralo aktivnosti uz konsultacije sa naznačenim institucijama za realizaciju pojedinih aktivnosti.

FMRPO smatra da je razradom opisa mjere na aktivnosti i određivanjem nosilaca aktivnosti značajno unaprijedio mjeru, omogućivši njenu implementaciju kroz trogodišnje i godišnje planove nosilaca aktivnosti.

PRIORITET 1.2. Zelena tranzicija male privrede

- Putem Razvojne banke, pod povoljnim uslovima, kreditirati MSP za uvođenje zelene ekonomije i

<p>Mjera 1.2.1. Pružati podršku malim i srednjim preduzećima na poboljšanju energetske efikasnosti i principa „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“ (Mjera 3.3.2. SR FBiH)</p>	<p>poboljšanje energetske efikasnosti (RB FBiH, FMRPO);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Putem Razvojne banke, finansijskih institucija, međunarodnih organizacija u koordinaciji sa nadležnim ministarstvima razviti programe subvencioniranja nabavke električnih vozila i zamjene konvencionalnih vozila za električna vozila, te subvencioniranje izgradnje infrastrukture punionica, u cilju unapređenju energetske učinkovitosti MSP (FMERI); • Subvencionirati energetske audite FMERI, FMOIT, Fond za zaštitu okoliša FBiH); • Aktivno učestvovati u programima i inicijativama WB, EBRD-a, OECD-a, UNDP-a, GIZ-a (FMRPO); • Aktivno učestvovati u programiranju IPA.III za BiH i Zapadni Balkan (istraživanje i iskorištavanje prilika iz Ekonomskog i investicijskog plana i Zelene agende za Zapadni Balkan) (FMRPO); • Razviti namjenske programe finansijske i tehničke podrške finansiranju energetske efikasnosti iz javnih i privatnih sredstava. (kantonalna ministarstva nadležna za MSP, JLS); • Poticati povećanje iskoristivost energije kao i smanjiti emitiranje štetnih materija. (FMPU, FMERI, FMRPO, Fond za zaštitu okoliša FBiH; kantonalna ministarstva nadležna za MSP). 	<p>Navedene aktivnosti ne korespondiraju u potpunosti aktivnostima definisanim u Strategiji razvoja FBiH.</p> <p><u>Potrebno pojasniti razloge odstupanja.</u></p> <p>U obrascu mjere 3.3.2. SR FBiH u dijelu opisa mjera piše: „ Razviti namjenske programe finansijske i tehničke podrške finansiranju energijske efikasnosti iz javnih i privatnih sredstava. Povećati iskoristivost energije kao i smanjiti emitiranje štetnih materija. Osigurati privatne investicije stvaranjem zakonskih pretpostavki i uspostavljanjem šema finansiranja energijske efikasnosti.“</p> <p>FMRPO uzelo je u obzir svoje nadležnosti u području poboljšanju energetske efikasnosti i principa „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“ i konkretiziralo aktivnosti uz konsultacije sa naznačenim institucijama za realizaciju pojedinih aktivnosti.</p> <p>FMRPO smatra da je razradom opisa mjere na aktivnosti i određivanjem nosilaca aktivnosti značajno unaprijedio mjeru, omogućivši njenu implementaciju kroz trogodišnje i godišnje planove nosilaca aktivnosti.</p>
<p>Mjera 1.2.2. Podržati i ubrzati prelaz subjekata male privrede ka zelenoj ekonomiji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Poticati realizaciju projekata/programa subjekata male privrede za prelaz ka zelenoj ekonomiji (FMRPO, Fond za zaštitu okoliša FBiH); • Realizirati programe podizanja svijesti i jačanja kapaciteta predstavnika MSP-a za analizu mogućnosti i primjenu principa zelene ekonomije 	<p>Aktivnosti djelimično jasno postavljene i doprinose ostvarivanju cilja mjere.</p> <p>Nejasno je šta podrazumijevaju aktivnosti poticanja realizacije projekata/programa,</p>

	<p>uz poticanje kolaborativnih projekata svih relevantnih aktera na putu zelene tranzicije (FMRPO, FMOiT);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poticati otvaranje novih „zelenih“ radnih mjesta (FZZZ, FMRPO); • Promovisati primjere najboljih praksi i naučenih lekcija preduzeća - lidera u realizaciji principa zelene ekonomije (FMOIT, PK FBiH, FMRPO); • Promovisati i dalje unapređivati kreditne linije RB FBiH „Kreditna linija za dugoročno kreditiranje projekata obnovljivih izvora energije“ i “Kreditna linija za dugoročno kreditiranje poboljšanja energetske efikasnosti” (RB FBiH, FMRPO); • Poticati uvođenje eko-oznaka radi promovisanja izrade, proizvodnje, marketinga i upotrebe proizvoda sa smanjenim uticajem na okoliš (FMOIT); • Izgradnja kapaciteta za provedbu zelene tranzicije (javne ustanove i agencije, poslovni subjekti i institucije za istraživanje i razvoj, građani) (FMRPO, FMOIT i međunarodne organizacije). 	<p>poticanja otvaranja "zelenih" radnih mjesta, poticanje uvođenja "eko-zelenih" oznaka. Ove aktivnosti je potrebno dodatno konkretizovati (gdje je moguće).</p> <p>Aktivnost izgradnje kapaciteta za provedbu zelene tranzicije također je potrebno konkretizovati (gdje je moguće) u smislu da li se misli na infrastrukturne kapacitete, kadrovske ili obrazovne te kako operacionalizirati izgradnju kapaciteta.</p> <p>FMRPO je razmotrilo primjedbe i prijedloge evaluatora. Saglasni smo s prijedlozima, ali u ovom trenutku nismo u mogućnosti izvršiti usklađivanja. Prijedloge ćemo ispoštovati u procesu izrade trogodišnjih i godišnjih planova rada, što je u skladu sa ZoRP i pratećim uredbama.</p>
<p>Strateški cilj 2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture</p>		
<p>PRIORITET 2.1. Poslovno okruženje za razvoj male privrede</p>		
<p>Mjera 2.1.1. Olakšati i ubrzati procese ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje (Mjera 1.3.1. SR FBiH)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Izrada i implementacija zakona iz nadležnosti FMRPO (Zakon o poticanju razvoja male privrede, Zakon o poduzetničkoj infrastrukturi, Zakon o obrtu i srodnim djelatnostima, Zakon o društvenom poduzetništvu); ▪ Izrada podzakonskih akata za postojeće i nove zakone iz nadležnosti FMRPO (Zakon o obrtu i srodnim djelatnostima, Zakon o poticanju razvoja male privrede, Zakona o poduzetničkoj 	<p>Aktivnosti najvećim dijelom adekvatno postavljene i doprinose ostvarivanju cilja mjere.</p> <p>Predlaže se brisanje aktivnosti "Kreirati i implementirati programe razvoja male privrede" ili detaljna razrada aktivnosti o</p>

	<p>infrastrukturi, Zakona o društvenom poduzetništvu);</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Poticati izmjene i dopune zakonskih i podzakonskih akata koji utiču na poslovanje subjekata male privrede iz nadležnosti FMRPO-a i drugih federalnih i kantonalnih ministarstava; ▪ Poticati uspostavu funkcionalnog jednošalterskog sistema registracije poslovnih subjekata, dobivanja potrebnih dozvola, te omogućiti elektronsku registraciju poslovnih subjekata i osigurati jedinstven registar poslovnih subjekata; ▪ Kreirati i implementirati programe razvoja male privrede; • Poticanje umrežavanja svih relevantnih učesnika kao što su federalni upravni organi, obrtnička i privredna komora, naučnoistraživačke institucije, nadležna ministarstva, te drugi subjekti i institucije čija je zadaća i interes jačanje poduzetničkih kapaciteta radi osiguranja razmjene znanja i dobre prakse, dostupnosti informacija o mogućnostima finansiranja poduzetničkih projekata, te drugih informacija koje pridonose uspješnijem poslovanju 	<p>kakvim programima se radi. Aktivnost definisana na ovakav način ne daje jasnu informaciju nosiocu aktivnosti.</p> <p>Za navedene aktivnosti nisu određeni nosioci realizacije aktivnosti.</p> <hr/> <p>FMRPO uvažava primjedbe i prijedloge evaluatora.</p> <p>Aktivnost "Kreirati i implementirati programe razvoja male privrede" je ključna aktivnost iz nadležnosti FMRPO i kao takva nosiocima aktivnosti je jasna za operacionalizaciju</p> <p>Za sve navedene aktivnosti u obrascu mjere biće dodati noiosi aktivnosti.</p> <p>FMRPO smatra da je razradom opisa mjere na aktivnosti i određivanjem nosilaca aktivnosti značajno unaprijedio mjeru, omogućivši njenu implementaciju kroz trogodišnje i godišnje planove nosilaca aktivnosti.</p>
<p>Mjera 2.1.2. Podrška i promocija druge šanse i brzog ponovnog početka</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacija programa edukacije i jačanja poduzetničkih vještina kako bi se potaklo brzo restrukturiranje i novi početak nakon zatvaranja subjekta male privrede (PK FBiH, OK FBiH); • Realizacija programa podizanja svijesti o mogućnostima ponovnog pokretanja subjekta male privrede (PK FBiH, OK FBiH); • Promocija dobrih praksi brzog ponovnog početka nakon zatvaranja subjekta male privrede (PK FBiH, OK FBiH); 	<p>Aktivnosti najvećim dijelom adekvatno postavljene i doprinose ostvarivanju cilja mjere.</p> <p>Predlaže se uvrštavanje aktivnosti "Ubrzanje procesa zatvaranja subjekata male privrede" u mjeru 2.1.1. s obzirom da navedena mjera tretira proces izlaska iz djelatnosti i direktno</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Poticati realizaciju projekata za poduzetnike koji ponovno pokreću poslovanje (FMRPO, FZZZ); • Ubrzanje procesa zatvaranja subjekata male privrede (FMER, FMP, FMRPO) 	<p>se odnosi na potrebu ubrzanja procesa zatvaranja privrednih subjekata.</p> <hr/> <p>FMRPO uvažava primjedbe i prijedloge evaluatora.</p> <p>Predloženu aktivnost ćemo dodati u inikativnom opisu u obrascu mjere.</p>
<p>Mjera 2.1.3. Osigurati bolji pristup kapitalu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Olakšavanje pristupa finansijama za subjekte male privrede (FMF, RB FBiH, FMRPO); • Poticati osnivanje kreditno-garancijskih fondova sa osiguranim garancijama za razvoj poslovanja subjekata male privrede i osnažiti postojeći Kreditno-garancijski fond Vlade FBiH (RB FBiH, FMRPO); • Realizirati unapređenja regulatornog okvira za poticanje uspostave fondova rizičnog kapitala, poslovnih anđela (FMF, RB FBiH, FMRPO); • Promovisati i obezbijediti alternativne izvore finansiranja za subjekte male privrede (Alternativni investicijski fondovi (RB FBiH, FMRPO) fondovi, Fondovi rizičnog kapitala i drugi) (FMRPO, PK FBiH, OK FBiH); • Promovisati prilike za finansiranje subjekata male privrede iz namjenskih fondova EU, kao npr. Program za razvoj preduzeća i inovacije (Western Balkan Enterprise Development and Innovation Facility – WB EDIF) (FMRPO, PK FBiH, OK FBiH); • Realizirati programe obuke za unapređenje finansijske pismenosti i finansijske obuke među subjektima male privrede (FMRPO, PK FBiH, OK FBiH). 	<p>Aktivnosti djelimično jasno postavljene i doprinose ostvarivanju cilja mjere.</p> <p>Aktivnost "Olakšavanje pristupa finansijama za subjekte male privrede (FMF, RB FBiH, FMRPO);" previše uopštena. Potrebno navesti koje aktivnosti nosioci trebaju poduzeti da bi se olakšao pristup finansijama, ako se namjerava ostaviti ova aktivnost u listi. Evaluatorska predlaže brisanje iste.</p> <p>Potrebno preformulisati aktivnost "Promovisati i obezbijediti alternativne izvore finansiranja za subjekte male privrede (Alternativni investicijski fondovi (RB FBiH, FMRPO) fondovi, Fondovi rizičnog kapitala i drugi) (FMRPO, PK FBiH, OK FBiH);", jer nije razumljiva.</p> <hr/> <p>FMRPO djelimično uvažava primjedbe i prijedloge evaluatora.</p> <p>Aktivnost "Olakšavanje pristupa finansijama za subjekte male privrede" nećemo brisati,</p>

		<p>preporuke evaluatora ćemo ispoštovati kroz trogodišnje i godišnje planove. Predloženu aktivnost smo preformulisali i sada glasi: „Promovisati i obezbijediti alternativne izvore finansiranja za subjekte male privrede (npr. Fondovi rizičnog kapitala i drugi) (FMRPO, PK FBiH, OK FBiH).“</p>
<p>PRIORITET 2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva</p>		
<p>Mjera 2.2.1. Podrška razvoju i integraciji programa poduzetničkog učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Realizirati program finansijske podrške poduzetničkom učenju u institucijama formalnog obrazovanja (osnovnim i srednjim školama, fakultetima) (FMRPO, fmon, NADLEŽNA kantonalna ministarstva); ▪ Realizirati program finansijske podrške poduzetničkom učenju u formalnom i neformalnom obrazovanju (registrirani pružaoci poslovnih usluga) (FMRPO, kantonalna ministarstva obrazovanja); ▪ Realizirati programe finansijske podrške radionica i drugih oblika edukacije o poduzetničkim vještinama u osnovnim i srednjim školama, a s ciljem promocije obrtništva, povećanje interesiranja i kompetencija učenika za poduzetničku karijeru (FMRPO, kantonalna ministarstva obrazovanja); ▪ Realizirati programe finansijske podrške programima i projektima jačanja poduzetničkih kompetencija nastavnika u osnovnim i srednjim školama i profesora na fakultetima (FMRPO, kantonalna ministarstva obrazovanja); 	<p>Aktivnosti najvećim dijelom adekvatno postavljene i doprinose ostvarivanju cilja mjere.</p> <p>Predlaže se uvrštavanje aktivnosti "Redovno ažuriranje baze dostupnih poticaja kao i korisnika poticaja za subjekte male privrede FBiH" u mjeru 2.1.3., jer korespondira sa unapređenjem pristupa finansiranju.</p> <p>FMRPO uvažava primjedbe i prijedloge evaluatora.</p> <p>Aktivnost "Redovno ažuriranje baze dostupnih poticaja kao i korisnika poticaja za subjekte male privrede FBiH" će biti zadržana u ovoj mjeri ali i uvrštena i u mjeru 2.1.3.</p>

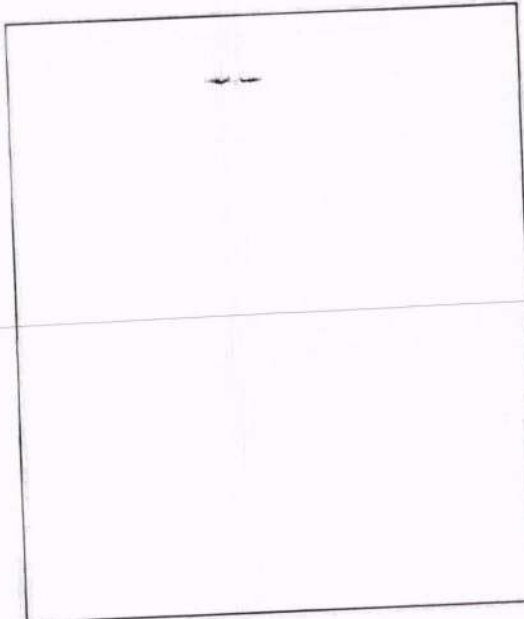
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Realizirati programe promocije uspješnih domaćih poduzetnika u okviru nastavnih planova (kantonalna ministarstva obrazovanja, PK FBiH, OK FBiH, FMRPO); ▪ Promovirati dostupne usluge podrške za subjekte male privrede FBiH (PK FBiH, OK FBiH, FMRPO); ▪ Izraditi studiju o potrebama subjekata male privrede za obukama o poduzetničkom učenju i poduzetničkim kompetencijama (FMRPO u saradnji sa nadležnim kantonalnim ministarstvima, PK FBiH, OK FBiH); ▪ Redovno ažuriranje baze dostupnih poticaja kao i korisnika poticaja za subjekte male privrede FBiH (FMRPO, PK FBiH, OK FBiH); • Uspostaviti sistem akreditacije pružalaca poslovnih usluga podrške (FMRPO, PK FBiH, OK FBiH). 	
<p>Mjera 2.2.2. Razvoj poduzetništva mladih, poduzetništva žena i društvenog poduzetništva</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Realizirati obuke u cilju podizanja svijesti ranjivih kategorija društva o prednostima poduzetništva i procesu ulaska u poduzetničku aktivnosti (FMRPO, FMRSP, FZZZ, GC FBiH, PK FBiH, OK FBiH); • Realizirati programe podrške razvoju poduzetništva mladih i poduzetničkoj aktivnosti mladih (FMRPO, FZZZ); • Realizirati programe podrške razvoju poduzetništva žena i poduzetničkoj aktivnosti žena (FMRPO, GC FBiH); • Realizirati programe podrške za subjekte male privrede koji zapošljavaju osobe sa posebnim potrebama (FMRPO, FMRSP, FZZZ); • Realizirati programe podrške razvoju društvenog poduzetništva (FMRPO, FMRSP); • Implementirati zakonske i podzakonske akte o razvoju društvenog poduzetništva (FMRPO, FMRSP); 	<p>Aktivnosti jasno postavljene i doprinose ostvarivanju cilja mjere.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Osigurati promociju uspješnih subjekata male privrede koje su osnovali mladi i žene (FMRPO, PK FBiH, OK F BiH); • Izrada promotivnog materijala/kataloga uspješnih poduzetničkih priča (FMRPO, PK FBiH, OK FBiH); • Podržati regionalne i međunarodne programe umrežavanja žena u cilju promocije i poticanja žena na poduzetništvo (FMRPO, GC FBiH). 	
<p>PRIORITET 2.3. Poduzetnička infrastruktura</p>		
<p>Mjera 2.3.1. Podržavati uspostavu i razvoj poduzetničkih zona</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Implementacija zakonskih i podzakonskih akata koji se odnose na poduzetničke zone (PZ) (FMRPO); • Realizirati programe finansijske podrške izradi planskih dokumenata i studija PZ – izrada studije opravdanosti osnivanja i uspostavljanja poduzetničke zone; izrada idejnog, glavnog i izvedbenog projekta svih sadržaja poduzetničke zone; izrada investicijske studije poduzetničke zone/studije izvodljivosti i dr. (FMRPO); • Realizirati programe finansijske podrške za izgradnju energetske, komunalne, transportne i komunikacijske infrastrukture u poduzetničkoj zoni (FMRPO); • Realizirati programe finansijske podrške jačanja konkurentnosti PZ (za izlazak na nova, međunarodna tržišta i ciljano privlačenje potencijalnih investitora /korisnika poduzetničke zone (FMRPO); • Realizirati programe finansijske podrške jačanja poduzetničkih kompetencija menadžmenta poduzetničkih zona i korisnika poduzetničkih zona (FMRPO); • Promocija i ažuriranje web-portala poslovnih zona Federacije BiH (FMRPO, JLS); 	<p>Aktivnosti jasno postavljene i doprinose ostvarivanju cilja mjere.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Promovisati uspješne poslovne zone, prilike i pogodnosti koje nude za investitore/sadašnje i buduće korisnike (FMRPO, JLS). 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Implementacija zakonskih i podzakonskih akata koji se odnose na poduzetničke potporne institucije (PPI) (FMRPO, JLS i PPI); • Realizirati programe finansijske podrške za izradu planskih dokumenata i studija PPI – izrada infrastrukturnih projekata uključujući izradu idejnih, glavnih i izvedbenih projekata, studija izvodljivosti i koristi (FMRPO); • Realizirati programe finansijske podrške jačanja kapaciteta PPI – izgradnja, adaptacija, rekonstrukcija i opremanje objekata poduzetničkih potpornih institucija (FMRPO); • Realizirati programe finansijske podrške podizanje kvalitete usluga PPI – pružanje savjetodavnih i mentorskih usluga, razvojno-istraživačkih i tehničko-tehnoloških usluga, ciljano privlačenje investicija, pružanje stručne pomoći za razvoj poslovanja, umrežavanje i širenje tržišta (FMRPO); • Realizirati programe finansijske podrške jačanja poduzetničkih kompetencija – podizanje konkurentske sposobnosti poduzetnika edukacijom i unapređenjem poduzetničkih znanja i vještina (FMRPO i PPI); • Realizirati aktivnosti promocije novouspostavljenih poduzetničkih potpornih institucija (FMRPO i PPI). 	Aktivnosti jasno postavljene i doprinose ostvarivanju cilja mjere.
Mjera 2.3.2. Podržati uspostavu i razvoj poduzetničkih potpornih institucija		
Strateški cilj 3. Inovacije i Internacionalizacija male privrede		
PRIORITET 3.1. Inovacije poslovanja male privrede		
	<ul style="list-style-type: none"> • Pilotiranje vaučer šema za inovacije MSP-a; 	

<p>Mjera 3.1.1. Podrška umrežavanju i saradnji za unapređenje inovacija subjekata male privrede</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Osiguranje finansiranja za projekte podrške inovacijama; • Mapiranje i istraživanje mogućnosti za koordinaciju i saradnju, kako bi se omogućile inovacije u MSP-ima kroz njihovo povezivanje s naučnoistraživačkim institucijama; • Uspostavljanje sektorskih mreža za inovacije i jačanje postojećih MSP (sektor metala, drveta, IT itd.); • Promovisanje inovacionih mreža između proizvodnih i IT uslužnih preduzeća; • Pilotiranje i uspostava tematskih mreža (npr. za razvoj vještina, ozelenjivanje MSP ili energetske efikasnost kao inovativan poslovni model); • Predlaganje intervencija i politika za podršku inovacijama; • Podržavati istraživačko-razvojne i inovacijske aktivnosti; • Pilotiranje i uspostava HUB-ova za digitalizaciju i razvoj proizvoda; • Uspostava novih i razvoj postojećih centara kompetencija za inovacije na fakultetima. 	<p>Aktivnosti djelimično jasno postavljene i doprinose ostvarivanju cilja mjere.</p> <p>Za navedene aktivnosti nisu određeni nosioci realizacije aktivnosti.</p> <hr/> <p>FMRPO prima k znanju primjedbe i prijedloge evaluatora.</p> <p>Nosioci aktivnosti za navedene mjere će biti određeni kroz izradu trogodišnjih i godišnjih planova.</p>
<p>Mjera 3.1.2. Poticati inovativnost, umrežavanje i učešće MSP u EU programima inovacija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Poticanje realizacije programa edukacije o PCM-u, inovativnosti, energetske učinkovitosti, cirkularnoj ekonomiji i drugim tematskim oblastima, kako bi se jačale kompetencije predstavnika MSP-a za korištenje EU programa za inovacije; • Poticati MSP-a za učešće u EU projektima inovacija; • Realizacija informativnih događaja o mogućnostima i načinima pristupa EU programima inovacija; • Izrada promotivnih materijala i promocija dobrih praksi pristupa EU programima inovacija; 	<p>Aktivnosti jasno postavljene i doprinose ostvarivanju cilja mjere.</p> <p>Za navedene aktivnosti nisu određeni nosioci realizacije aktivnosti.</p> <hr/> <p>FMRPO prima k znanju primjedbe i prijedloge evaluatora.</p> <p>Nosioci aktivnosti za navedene mjere će biti određeni kroz izradu trogodišnjih i godišnjih planova.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Dalja primjena i razvoj EEN-a (Evropske mreže poduzetništva) i jačanje osoblja EEN-a; • Aktivno učešće u programima i inicijativama WB, EBRD-a, OECD-a, UNDP-a, GIZ-a i drugih međunarodnih donatora; • Poticati aktivnu ulogu u programiranju IPA III za BiH i Zapadni Balkan (istraživanje i iskorištavanje prilika iz Ekonomskog i investicijskog plana i Zelene agende za Zapadni Balkan) • Osigurati fond podrške za sufinansiranje učešća MSP u EU programima inovacija 	
<p>PRIORITET 3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti</p>		
<p>Mjera 3.2.1. Mapirati i podržavati regionalne lance vrijednosti</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Realizirati aktivnosti jačanja strateškog i planskog nadzora nad tržištem; • Poticanje uspostave poslovnog modela zasnovanih na platformama za saradnju; • Poticanje poslovnih saradnji unutar lanaca vrijednosti, među sektorima kao i sa velikim preduzećima, institucijama znanja, nevladnim organizacijama i dr.; • Realizacija programa umrežavanja poduzetnika u svrhu mapiranja lanaca vrijednosti; • Razvoj sistemskog rješenja za jačanje ljudskih resursa za poslove budućnosti i efikasno funkcionisanje lanaca vrijednosti; • Jačati kapacitete strukovnih i savjetodavnih tijela i organizacija za pružanje podrške subjektima male privrede u uključivanje u regionalne lance vrijednosti. 	<p>Aktivnosti djelimično jasno postavljene i doprinose ostvarivanju cilja mjere.</p> <p>Za navedene aktivnosti nisu određeni nosioci realizacije aktivnosti.</p> <p>FMRPO prima k znanju primjedbe i prijedloge evaluatora.</p> <p>Nosioci aktivnosti za navedene mjere će biti određeni kroz izradu trogodišnjih i godišnjih planova.</p>
<p>Mjera 3.2.2. Podrška integraciji malih i srednjih preduzeća u globalne lance vrijednosti</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Poticati zajedničke nastupe MSP na inostranim tržištima; • Pružiti podršku klasterizaciji i umrežavanju MSP radi ostvarivanja povoljnije pregovaračke pozicije; 	<p>Aktivnosti djelimično jasno postavljene i doprinose ostvarivanju cilja mjere.</p>

- Poticati organiziranje poslovnih susreta (B2B);
- Poticati uključivanje domaćih MSP-a u lance snabdijevanja stranih investitora u BiH;
- Pružiti podršku povezivanju MSP iz F BiH sa MSP iz regiona u okviru CEFTA-e, organiziranje poslovnih susreta u saradnji sa udruženjima privreda stranih zemalja u BiH;
- Poticati uključivanje subjekata male privrede FBiH u globalne lance vrijednosti u zelenoj ekonomiji;
- Poticati uključivanje subjekata male privrede na regionalne i međunarodne sajamske aktivnosti u cilju umrežavanja i povezivanja sa globalnim lancima;
- Jačati kapacitete strukovnih i savjetodavnih tijela i organizacija za pružanje podrške subjektima male privrede u uključivanje u globalne lance vrijednosti;
- Poticati organizovanje obuka u oblasti izvoznog marketinga i drugim mjerama

Za navedene aktivnosti nisu određeni nosioci realizacije aktivnosti.

FMRPO prima k znanju primjedbe i prijedloge avaluatora.

Nosioci aktivnosti za navedene mjere će biti određeni kroz izradu trogodišnjih i godišnjih planova.

Prilog 5 – Analiza indikatora

Redni broj i oznaka	NAZIV	Relevantnost indikatora		Jasnoća i dostupnost	Dodatni komentari o indikatoru
		U kojoj mjeri predloženi indikatori reflektiraju očekivani naslov, sadržaj i cilj mjere?	U kojoj mjeri predloženi indikatori reflektiraju promjenu i očekivane rezultate aktivnosti? Koliko su predloženi indikatori relevantni mjera adekvatni za predložene aktivnosti	Do kog nivoa su indikatori jasni i nedvosmisleni?	
Strateški cilj 1. Konkurentna mala privreda temeljena na inovacijama	Indikator Bruto dodana vrijednost po zaposlenom u FBiH, KM Politika inovacija za	Indikator u potpunosti reflektuju definisani strateški cilj	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	Prema UoISD, za svaki strateški cilj je moguće definisati maksimalno 3 indikatora. Predlaže se brisanje indikatora "Politika inovacija za MSP" Indikator "Politika inovacija za MSP" je relevantniji za Strateški cilj 3. <hr/> FMRPO prihvata primjedbe i prijedlog evaluatora.
		Indikator ne	Indikator nije u	Indikator jasni i dostupni	

digitalizaciji i zelenoj ekonomiji	MSP (Dimenzija 8a)	reflektuju definisani strateški cilj	potpunosti relevantan		FMRPO će obrisati Indikator "Politika inovacija za MSP", tako da će za prvi strateški cilj imati tri indikatora što je u skladu s UoISD.
	MSP u zelenoj ekonomiji (Dimenzija 9)	Indikator u potpunosti reflektuju definisani strateški cilj	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
	Prosječan ukupan godišnji prihod MSP po zaposlenom u F BiH	Indikator u potpunosti reflektuju definisani strateški cilj	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
PRIORITET 1.1. Digitalizacija subjekata male privrede	Iznos grant sredstava za podršku MSP i obrtima u procesu digitalne transformacije	Indikator u potpunosti reflektuju definisani prioritet	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	

	Broj podržanih projekata digitalne transformacije MSP i povećanja njihove konkurentnosti od FMRPO	Indikator u potpunosti reflektuju definisani prioritet	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
Mjera 1.1.1. Ubrzati digitalnu transformaciju malih i srednjih preduzeća (Mjera 1.1.2. SR FBiH)	E-trgovina (mala preduzeća 10-49 zaposlenih)	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasan i nedvosmislen, ali se odnosi na nivo BiH	Preuzeto iz Strategije razvoja Federacije BiH
	E-trgovina (srednja preduzeća 50-249 zaposlenih)	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasan i nedvosmislen, ali se odnosi na nivo BiH	
Mjera 1.1.2. Poticati razvoj inovativnih digitalnih rješenja i kompanija u	% godišnje promjene broja preduzeća u IT sektoru	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
	% godišnje promjene	Indikator u potpunosti	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	

softverskoj industriji (Mjera 1.1.5. SR FBiH)	broja zaposlenih u preduzećima IT sektora	reflektuju predloženu mjeru			Izmijeniti naziv indikatora "Bruto dodana vrijednost u kreativnoj i kulturnoj industriji, u 000 KM) FMRPO je preuzeo indikator iz SRFBiH i nije u mogućnosti mijenjati isti.
	% učešća bruto dodane vrijednosti IT sektora u BDP-u	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
Mjera 1.1.3. Podržavati razvoj poduzetništva kreativnog sektora (Mjera 1.3.3. SR FBiH)	Vrijednost u kreativnoj i kulturnoj industriji, u 000 KM	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
	Broj zaposlenih u kreativnoj i kulturnoj industriji	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
PRIORITET 1.2. Zelena tranzicija male privrede	Okvir za politike zaštite okoliša usmjerene na mala i srednja	Indikator u potpunosti reflektuju definisani prioritet	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	

	preduzeća (Poddimenzija 9.1)				
	Poticaji i instrumenti za ozelenjavanje malih i srednjih preduzeća (Poddimenzija 9.2)	Indikator u potpunosti reflektuju definisani prioritet	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
Mjera 1.2.1. Pružati podršku malim i srednjim preduzećima na poboljšanje energetske efikasnosti i principa „zelene ekonomije“ i „ekologizacije“ (Mjera	Broj MSP-a koji su implemetirali mjere energetske efikasnosti u odnosu na ukupan broj MSP-a	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	indikator u potpunosti reflektuju definisanu mjeru	Indikator jasni i dostupni	
	Uspostavljen fond za podršku projektima energetske efikasnost	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	

3.3.2. SR FBiH)					
Mjera 1.2.2. Podržati i ubrzati prelaz subjekata male privrede ka zelenoj ekonomiji	Implementa cija mjera za okvir politike zaštite okoliša usmjerene na mala i srednja preduzeća (Poddimenz ija 9.1)	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	Nejasna je razlika između indikatora Prioriteta i indikatora mjere Indikator mjere zamijenjen i sada glasi „Broj podržanih subjekata male privrede na putu ka zelenoj tranziciji“
	Praćenje i evaluacija implementa cije poticaja i instrumenta za ozelenjavan je malih i srednjih preduzeća	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	Nejasna je razlika između indikatora Prioriteta i indikatora mjere Indikator mjere zamijenjen i sada glasi „Iznos sredstava namijenjenih za pomoć subjektima male privrede za projekte na putu ka zelenoj tranziciji iz Budžeta FMRPO“

	(Poddimenzija 9.2.)				
Strateški cilj 2. Razvoj poslovnog okruženja i unapređenje poduzetničke infrastrukture	Broj malih i srednjih preduzeća koja su predala završni račun na 1000 stanovnika	Indikator u potpunosti reflektuju definisani strateški cilj	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
	Broj obrta na 1000 stanovnika	Indikator u potpunosti reflektuju definisani strateški cilj	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
	Poduzetničko učenje i poduzetništvo žena (Dimenzija 1)	Indikator u potpunosti reflektuju definisani strateški cilj	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	

	Uspostavljen jednošalterski sistem registracije poslovnog subjekta (broj JLS)	Indikator outputa	Indikator outputa	Indikator jasni i dostupni	Indikator outputa Odgovara mjeri 2.1.2 Aletrnativno je moguće koristiti indikator "Regulatorni okvir za stvaranje MSP politike" (dimenzija 3) FMRPO prihvatilo prijedlog evaluatora i uvrstilo isti u SRMPFBi.
PRIORITET 2.1. Poslovno okruženje za razvoj male privrede	Iznos sredstava namijenjenih za pokretanje - pomoć novoosnovanim subjektima	Indikator u potpunosti reflektuju definisani prioritet	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
	Broj subjekata male privrede koja su koristila usluge KGF u FBiH na godišnjem nivou	Indikator u potpunosti reflektuju definisani prioritet	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	

Mjera 2.1.1. Olakšati i ubrzati procese ulaska u poslovnu aktivnost i izlaska iz nje (Mjera 1.3.1. SRFBiH)	Pokretanje poslovne aktivnosti, rang	indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasan i nedvosmislen, ali se odnosi na nivo BiH	FMRPO je preuzeo indikator iz SRFBiH i nije u mogućnosti mijenjati isti.
	Finansiranje malih i srednjih preduzeća, rang	Indikator ne reflektuje predloženu mjeru	Indikator nije adekvatan mjera za predloženu aktivnosti	Indikator jasan i nedvosmislen, ali se odnosi na nivo BiH	Odgovara mjeri 2.1.3., ali se ne preporučuje njegovo korištenje jer se podaci prikupljaju za nivo BiH FMRPO je preuzeo indikator iz SRFBiH i nije u mogućnosti mijenjati isti.
Mjera 2.1.2. Podrška i promocija druge šanse i brzog ponovnog početka	Promovisanje druge šanse (Poddimenzija 2.3)	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
	Broj podržanih programa edukacije na godišnjem nivou usmjerenih na ponovno pokretanje poslovanja	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	

	Donošenje Zakona o garancijskom fondu	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
Mjera 2.1.3. Osigurati bolji pristup kapitalu	Bankovno finansiranje (Poddimenzija 6.2)	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	Indikator problematičan, jer aktivnosti nisu usmjerene na bankarski sektor, izuzev Razvojne banke FBiH. Korisnije je bilo koristiti svebuhvatni indikator "Pristup finansijama za MSP" (dimenzija 6) FMRPO prihvatilo prijedlog evaluatora i uvrstilo isti u SRMPFBi.
	Ekosistem rizičnog kapitala (Poddimenzija 6.4.)	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
PRIORITET 2.2. Poduzetničko učenje i ciljani oblici poduzetništva	Učenje za poduzetništvo (Poddimenzija 1.1)				Indikator sadržan u indikatoru Strateškog cilja Predlaže se zamjena indikatora "Poduzetničke vještine" dimenzija 8a FMRPO prihvatilo prijedlog evaluatora i uvrstilo isti u SRMPFBi.
	Broj novoosnovanih društvenih preduzeća u FBiH	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	

Mjera 2.2.1. Podrška razvoju i integraciji programa poduzetničk og učenja u formalno i neformalno obrazovanje i planiranje karijere	Poduzetničk e vještine (Dimenzija 8a)	Indikator u potpunosti ne reflektuju definisanu mjeru	Indikator u potpunosti ne reflektuje predložene aktivnosti u mjeri	Indikator jasni i dostupni	Primjereno staviti kao indikator Prioriteta Uvesti indikator broja realizovanih edukativnih programa FMRPO prihvatilo prijedlog evaluatora i uvrstilo isti u SRMPFBI.
	Uspostavlje n sistem akreditacije pružalaca poslovnih usluga podrške	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
Mjera 2.2.2. Razvoj poduzetništ va mladih, poduzetništ va žena i društvenog poduzetništ va	Poduzetništ vo žena (Poddimenz ija 1.2.)				Indikator sadržan u indikatoru Strateškog cilja Predlaže se brisanje indikatora FMRPO prihvatilo prijedlog evaluatora i uvrstilo isti u SRMPFBI.
	Broj društvenih preduzeća podržanih kroz programe podrške FMRPO-a	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	

	Udio podržanih MSP-a u većinskom vlasništvu žena u ukupnom broju podržanih MSP-a.	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
	Udio podržanih MSP-a u većinskom vlasništvu mladih osoba (do 35 godina) u ukupnom broju podržanih MSP-a.	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
PRIORITET 2.3. Poduzetnička infrastruktura	Broj poduzetničkih inkubatora i tehnoloških parkova -	indikator u potpunosti reflektuju definisani prioritet	Indikator relevantan	Nejasno označavanje indikatora	<p>Potrebno jednoznačno odrediti šta znače oznake bazne vrijednosti 14/5 i ciljne vrijednosti 17/8</p> <hr/> <p>FMRPO prihvatilo prijedlog evaluatora i uvrstilo isti u SRMPFBiH.</p>

	subjekata poduzetničkih i potpornih institucija na području FBiH				
	Broj poduzetničkih zona u FBiH	Indikator potpunosti ne reflektuje definisani prioritet	Indikator u potpunosti ne reflektuje definisani prioritet	Indikator jasni i dostupni	Indikator outputa, predlaže se da se pridruži mjeri 2.3.1 FMRPO nije prihvatilo prijedlog evaluatora. Poduzetničke zone su u skladu s ZoPI dio poduzetničke infrastrukture.
Mjera 2.3.1. Podržavati uspostavu i razvoj poduzetničkih zona	Broj poslovnih subjekata u poduzetničkim zonama	Indikator u potpunosti ne reflektuju definisanu mjeru	Indikator u potpunosti ne reflektuje predložene aktivnosti u mjeri	Indikator jasni i dostupni	Indikator višeg ranga. Predlaže se da se pridruži prioritetu 2.3. FMRPO nije prihvatilo prijedlog evaluatora. Indikatorom se može mjeriti razvoj poduzetničkih zona s obzirom da je jedan od kriterija podjele poduzetničkih zona „stepen popunjenosti poduzetničke zone“.
	Nivo ažuriranosti veb-portala poslovnih zona Federacije	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
Mjera 2.3.2. Podržati uspostavu i razvoj	Broj podržanih PPI sredstvima	Indikator u potpunosti reflektuju	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	

poduzetničkih potpornih institucija	programa finansijske podrške FMRPO	predloženu mjeru			
	Broj novo uspostavljenih poduzetničkih potpornih institucija	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
Strateški cilj 3. Inovacije i Internacionalizacija male privrede	% inovativno aktivnih preduzeća u inovativnim preduzećima F BiH	Indikator u potpunosti reflektuju definisani strateški cilj	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
	Broj inovativno aktivnih malih i srednjih preduzeća F BiH	Indikator u potpunosti reflektuju definisani strateški cilj	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
	Internacionalizacija malih i srednjih	Indikator u potpunosti reflektuju definisani	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	

	preduzeća (Dimenzija 10)	strateški cilj			
PRIORITET 3.1. Inovacije poslovanja male privrede	% bruto domaćih izdvajanja za istraživanje i razvoj u poslovnom sektoru u BDP-u	Indikator u potpunosti reflektuju definisani prioritet	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
	% tehnoloških inovativnih MSP	indikator u potpunosti reflektuju definisani prioritet cilj	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
Mjera 3.1.1. Podrška umrežavanj u i saradnji za unapređenj e inovacija subjekata	Institucional ne usluge podrške državnih institucija za inovativna mala i srednja preduzeća	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	

male privrede	(Poddimenzija 8b.2)				
	Iznos poticajnih sredstava FMRPO-a za inovacije na godišnjem nivou	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
Mjera 3.1.2. Poticati inovativnost, umrežavanje i učešće MSP u EU programima inovacija	Broj realiziranih programa edukacije za jačanje kapaciteta MSP u oblasti PCM-a na godišnjem nivou	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
	Saradnja malih i srednjih preduzeća i istraživačkih institucija i	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	

	prenos tehnologije (Poddimenzija 8b.4)				
PRIORITET 3.2. Globalni i regionalni lanci vrijednosti	Broj obrtnika izvoznika	Indikatori potpunosti ne reflektuju definisani prioritet	Indikator u potpunosti ne reflektuje definisani prioritet	Indikator jasni i dostupni	Adekvatniji indikator - broj izvozno orijentisanih preduzeća FMRPO nije prihvatilo prijedlog evaluatora. Indikatorom se žele dovesti u ravnopravan položaj obrti i MMSP, s obzirom na nadležnosti FMRPO.
	Integracija MSP-a u globalne lance vrijednosti (Poddimenzija 10.2)				Indikator sadržan u indikatoru Strateškog cilja FMRPO uvažava prijedlog evaluatora ali ga ne prihvata imajući u vidu metodologiju izračuna dimenzije „Dimenzija 10. Internacionalizacija MSP“ Indeksa politika za MSP i sastavnica poddimenzije „10.2. Integracija MSP-a u globalne lance vrijednosti“
Mjera 3.2.1. Mapirati i podržavati regionalne lance vrijednosti	Broj od FMRPO-a podržanih projekata razvoju poslovnog modela zasnovanog na platformam	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	

	a za saradnju				
	Broj od FMRPO-a podržanih projekata MSP za uključivanje u regionalne lance vrijednosti	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	
Mjera 3.2.2. Podrška integraciji malih i srednjih preduzeća u globalne lance vrijednosti	Broj od FMRPO-a podržanih projekata MSP za učešće na regionalnim i međunarodnim sajmovima u cilju umrežavanja	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni	

Broj od FMRPO-a podržanih projekata MSP za uključivanje u globalne lance vrijednosti	Indikator u potpunosti reflektuju predloženu mjeru	Indikator relevantan	Indikator jasni i dostupni
--	--	----------------------	----------------------------